

T.C.

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KONYA İLİ KULU İLÇESİ MERKEZ VE KÖYLERİ AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice AKDAĞ ERDOĞAN

1800004432

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vahit TÜRK

HAZİRAN 2021

T.C.

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KONYA İLİ KULU İLÇESİ MERKEZ VE KÖYLERİ AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice AKDAĞ ERDOĞAN

1800004432

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vahit TÜRK

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Vahit TÜRK

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

HAZİRAN 2021

ÖN SÖZ

Türkçenin kökeni çok eskiye dayanan bir dil olduğu elde bulunan yazılı eserlere ve bu eserlerde yer alan sözlü ürünlere bakıldığında anlaşılmaktadır. Türkçe, tıpkı onu kullanan millet gibi köklü ve güçlü olmasının yanında, canlılığını koruyan bir dil olarak geçirdiği birçok değişiklikle birlikte bugün de zenginliğini korumaktadır.

Bir dilin alt bölgelerinde konuşulan dil olarak açıklanan “ağız”, dilin geçirdiği aşamaları ve söz varlığı hazinesini daha iyi şekilde izleyebileceğimiz bir alandır. Bu sebeplerle Anadolu ağızları da araştırmacıların daima dikkatini çekmiş ve Anadolu ağızlarıyla ilgili hem genel hem özel olarak çalışmalar yapılmıştır; ancak Konya ve ilçeleri üzerine yapılan ağız araştırmaları bu anlamda biraz eksik kalmıştır.

Konya’nın bir ilçesi olan Kulu, coğrafi konumu sebebiyle tarih öncesi çağlardan itibaren birçok devirde yerleşim yeri olmuştur. Osmanlı Devleti’nin hüküm sürdüğü XVI. yüzyılda “Atçekenlik Sistemi” içindeki Yörükler bugünkü Kulu’nun bulunduğu alanda önceleri göçebe yaşam sürmüşler, daha sonra buraya yerleşmişlerdir. Kulu’nun bugünkü adıyla kurulması ise 18. yüzyılda olmuştur. Kültürel ve tarihî anlamda böylesine bir zenginliğe sahip olan Kulu’nun ağız çalışmasının yapılmasını kendime bir görev saydım. Zira Kulu’da 1960’lı yıllardan itibaren yurt dışına yoğun bir göç olması başta olmak üzere, iç göçler, teknoloji kullanımı, okuma-yazma oranının artması, yaş almış kişi kaynakların azalması gibi sebepler Kulu ağzının günden güne değişikliğe uğramasına neden olmaktadır.

Doğup büyüdüğüm yer olan Kulu’nun ağız özelliklerini ancak üniversite yıllarımda fark ettim. Şöyle ki derslerde Türkçenin tarihî dönemlerini incelerken pek çok tanıdık yapı ve sözcüğe rastladım. Bu anlamda Kulu’nun çevresinde de oldukça dikkat çeken konuşma dilini incelemeyi memleketime bir vefa borcu bildim. Aynı zamanda yaptığım derlemelerin içinde pek çok atasözü, alkış, kargış, mânî, türkü gibi ürünlere yer vererek bu ürünlerin kaybolmadan gelecek kuşaklara ulaşmasını sağlamak istedim.

Türkçe yanında Türk’ün tarihi, coğrafyası, kültürü, inancı konularındakiengin bilgileriyle öğrencilerinin ufkunu açan; Türkçe sevdasıyla dilimizi doğru ve etkin bir şekilde kullanmamızı öğütleyen, bir bilim insanının nasıl olması gerektiği noktasında örnek olan ve bu süreçte desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Vahit Türk’e minnet ve şükranlarımı sunarım.

Diğer taraftan çalışmamın temelini oluşturan derlemeler için konuşma isteğimi geri çevirmeyen değerli büyüklerime müteşekkire olduğumu belirtmekle birlikte vefat edenlere Allah’tan rahmet dilerim.

Haziran 2021

Hatice Akdağ Erdoğan

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR VE İŞARETLER	v
ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	v
TÜRKÇE ÖZET	vi
YABANCI DİL ÖZET	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.2. Kapsam	1
1.3. Yöntem	2
1.3.1. Araştırma Alanının Belirlenmesi	2
1.3.2. Kaynak Kişilerin Belirlenmesi	2
1.3.3. Derleme	2
1.3.4. Derlenen Metinlerin Yazıya Aktarılması	2
1.3.5. İnceleme	3
1.3.6. Sözlük	3
1.4. Kulu'nun Tarihi, Coğrafi ve Beşerî Özellikleri	4
1.5. Kulu'da Âdetler	7
1.5.1. Nişan ve Düğün Âdetleri	7
1.6. Kulu'da Kış Hazırlıkları ve Yöresel Yemekler	8
1.7. Kulu'nun Söz Varlığı	9
1.7.1. Kulu Ağzında Kullanılan Akrabalık Adları	9
1.7.2. Kulu Ağzında Kullanılan Atasözleri	10
1.7.3. Kulu Ağzında Kullanılan Deyimler	11
1.7.4. Kulu Ağzında Kullanılan Alkış ve Kargışlar	13
2. İNCELEME	14
2.1. Ses Bilgisi	14
2.1.1 Ünlüler	14
2.1.1.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler	14
2.1.1.2. Uzun Ünlüler	15
2.1.1.3. Damaksıl Ünlüler	20
2.1.1.4. İkiz Ünlüler	21
2.1.1.5. Ünlü Uyumları	22
2.1.1.6. Ünlü Değişmeleri	27
2.1.1.7. Ünlü Düşmesi	33
2.1.1.8. Ünlü Türemesi	35
2.1.2. Ünsüzler	37
2.1.2.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler	37
2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri	42
2.1.2.3. Ünsüz Benzeşmesi	51
2.1.2.4. Ünsüz Düşmesi	53
2.1.2.5. Ünsüz Türemesi	58
2.1.2.6. Ünsüz İkizleşmesi	59
2.1.2.7. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	61

2.1.2.8. Hece Tekleşmesi	61
2.1.2.9. Hece Kaynaşması	61
2.1.2.10. Hece Yutulması	62
2.1.2.11. Hece Türemesi	62
2.1.2.12. Göçüşme	62
2.1.2.13. Ünsüz Uyumu	63
2.1.2.14. Yarı Ünlüleşme	64
2.2 Şekil Bilgisi	64
2.2.1. İsimler	64
2.2.1.1. İsim Yapan Ekler	64
2.2.1.2. Çokluk Eki	69
2.2.1.3. Hâl Ekleri	70
2.2.1.4. Aitlik Eki	77
2.2.1.5. Soru Eki	78
2.2.1.6. İyelik Ekleri	79
2.2.2. Zamirler	83
2.2.2.1. Şahıs Zamirleri	83
2.2.2.2. İşaret Zamirleri	83
2.2.2.3. Dönüşlülük Zamirleri	84
2.2.2.4. Soru Zamirleri	84
2.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri	85
2.2.3. Sıfatlar	85
2.2.3.1. Niteleme Sıfatları	85
2.2.3.2. Belirtme Sıfatları	86
2.2.4. Zarflar	87
2.2.4.1. Niteleme Zarfları	87
2.2.4.2. Zaman Zarfları	88
2.2.4.3. Azlık-Çokluk Zarfları	88
2.2.4.4. Yer-Yön Zarfları	89
2.2.4.5. Soru Zarfları	89
2.2.5. Fiiller	89
2.2.5.1. Fiil Yapan Ekler	89
2.2.5.2. Şahıs Ekleri	90
2.2.5.3. Şekil ve Zaman Ekleri	95
2.2.5.4. Fiillerin Birleşik Zaman Çekimi	105
2.2.5.5. Ek-Fiil	110
2.2.6. Fiilimsiler	112
2.2.6.1. Sıfat-Fiiller	113
2.2.6.2. Zarf-Fiiller	114
2.2.7. Edatlar	116
2.2.7.1. Ünlem Edatları	116
2.2.7.2. Seslenme Edatları	117
2.2.7.3. Cevap Edatları	117
2.2.7.4. Gösterme Edatları	117
2.2.7.5. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları	117
2.2.7.6. Bağlama Edatları	117
2.2.7.7. Kuvvetlendirme Edatları	118
2.2.7.8. Tekerrür Edatları	118
2.2.7.9. Soru Edatları	119
2.2.7.10. Çekim Edatları	119

2.3. Sonuç	121
3. METİNLER	123
3.1. 1. Metin	123
3.2. 2. Metin	126
3.3. 3. Metin	128
3.4. 4. Metin	130
3.5. 5. Metin	134
3.6. 6. Metin	138
3.7. 7. Metin	139
3.8. 8. Metin	140
3.9. 9. Metin	141
3.10. 10. Metin	143
3.11. 11. Metin	146
3.12. 12. Metin	148
3.13. 13. Metin	150
3.14. 14. Metin	164
3.15. 15. Metin	167
3.16. 16. Metin	172
3.17. 17. Metin	176
3.18. 18. Metin	179
3.19. 19. Metin	182
3.20. 20. Metin	187
3.21. 21. Metin	189
3.22. 22. Metin	192
3.23. 23. Metin	195
3.24. 24. Metin	197
3.25. 25. Metin	199
3.26. 26. Metin	200
3.27. 27. Metin	203
4. SÖZLÜK	206
5. KAYNAKÇA	261

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Bkz.	: Bakınız
DLT	: Dîvânu Lüġâti't-Türk
MDÖ	: Metin dışı örnek
>	: Sonraki deġişimi gösteren işaret
<	: Sözcüğün ilk şeklini gösteren işaret
ø	: Ses veya ek düşmesini ya da türeme öncesi yokluk durumunu gösteren işaret
˘	: Ulama işareti
˜	: Varyasyon işareti

KULU AĞZI DERLEMESİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON (ÇEVİRİYAZI) İŞARETLERİ

ā	: uzun a ünlüsü
ǎ	: kısa a ünlüsü
ã	: damaksıl a ünlüsü
Ç	: ç-ş arası ünsüz
é	: kapalı e
ē	: uzun e ünlüsü
F	: f-v arası ünsüz
ġ	: sürekli, titreşimli, art damak ünsüzü
ḥ	: hırıltılı h
ī	: uzun ı ünlüsü
ĩ	: uzun i ünlüsü
ķ	: patlayıcı, tonsuz, art damak ünsüzü
Ḳ	: süreksiz, yarı tonlu (/Ḳ-/ġ/ arası) art damak ünsüzü
ñ	: ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü (damak /n/'si)
ō	: uzun o ünlüsü
ó	: o-ö arası ünlü
õ	: ö-ü arası yarı geniş ve yuvarlak, ince ünlü
õ	: uzun ö ünlüsü
P	: b- p arası ünsüz
ū	: uzun u ünlüsü
ũ	: u-ü arası yarı kalın ünlü
ũ	: uzun ü ünlüsü
T	: patlayıcılığını kaybettiği için “d”ye yakın duyulan “t”

Enstitüsü : Sosyal Bilimler Ana Bilim
Programı : Türk Dili ve Edebiyatı
Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Vahit Türk
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2021

KONYA İLİ KULU İLÇESİ MERKEZ VE KÖYLERİ AĞZI

Hatice Akdağ Erdoğan

KISA ÖZET

Bu çalışma Konya'nın Kulu ilçesinin merkezinde yer alan mahalleler ile Kozanlı, Yaraşlı, Değirmenözü, Dinek ve Fevziye mahallelerini ele alan, ayrıca Kulu'da birkaç köyün onlara ait yerleşim yeri olması sebebiyle, dil incelemesi yapılmamak kaydıyla, Nogay Türkleri'nin yaşadığı Köstengil Mahallesi'nden de derlenen metinler içeren bir ağız araştırmasıdır.

Ağız çalışmalarının genelinde olduğu gibi bu çalışmada da giriş, inceleme, metin, sözlük ve sonuç bölümleri bulunmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi gibi araştırmayla ilgili bilgilerin yanı sıra; Kulu'nun âdetleri, tarihî, coğrafi, beşerî özellikleri; Kulu ağzında kullanılan atasözleri, deyimler, akrabalık adları, alkış ve kargışlar gibi bilgiler sunulmuştur. İnceleme kısmında Kulu merkeziyle, adı geçen mahallelerin ağızlarından derlenen metinlerden yararlanılarak bölge ağzının ses ve şekil bilgisi açısından taşıdığı özellikler ele alınmıştır. Ses bilgisi kısmında metinlerdeki tüm ses değişiklikleri gösterilmiştir. Şekil bilgisi kısmında ise metinlerin Standart Türkiye Türkçesiyle benzeşen yönleriyle ilgili örnekler üzerinde durulmamış, kısa açıklamalar yapılmakla yetinilmiştir; buna karşın ölçünlü dilden farklı şekilde kullanılan yapılar, metinler doğrultusunda ayrıntılı olarak incelenmiştir. Metin bölümünde Nogay Türkleri'ne ait iki, Kulu'nun merkez ve söz konusu mahallelerinden yirmi beş olmak üzere toplamda yirmi yedi metne yer verilmiştir. Bu metinler çeviri yazı (transkripsiyon) harfleriyle yazıya geçirilmiştir. Sözlük bölümünde ses değişikliği olan bütün sözcüklerle birlikte, yöreye özgü olan ve Standart Türkiye Türkçesinde kullanılmayan sözcüklerin tamamının anlamlarına yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ses ve şekil bilgisi özelliklerinden yola çıkılarak Kulu ağzının Anadolu ağızları arasındaki yeri verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kulu Ağızı, Ağız Çalışması, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi.

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Turkish Language and Literature
Programme : Turkish Language and Literature
Supervisor : Prof. Dr. Vahit Türk
Degree Awarded and Date : MA – June 2021

THE LOCAL DIALECT OF THE CENTER AND VILLAGES OF KULU TOWN OF KONYA PROVINCE

Hatice Akdağ Erdoğan

ABSTRACT

This study is local dialect research that contains analysis for the neighbourhoods and villages in the Town of Kulu which is located in the City of Konya. These neighbourhoods and villages are Kozanlı, Yaraşlı, Değirmenözü, Dinek and Fevziye. This study also includes information about Nogay Turks dialect who live in Kostengil.

As in most dialect studies this study includes entry, analysis, text, dictionary and conclusion. In the entry part information is given for the reason for this study; historic, geographic, human characteristics and traditions of Kulu. Also proverbs, sayings, phrases, prayers and curses used in Kulu were explained. In the analysis part; Kulu City center, neighbourhoods and villages mentioned above, local dialects, phonetic sounds and morphology has been analyzed. In the phonetic analysis; all the changes and alterations were shown with details. In morphologic part; compiled texts were not compared with Turkey's standard Turkish, only short explanations provided. However word structures that were used differently from Turkey's standard Turkish has been analyzed in the direction of the texts. In the text part, a total twenty seven texts have been provided, two of them belong to Nogay Turks, the rest are from Kulu Center, neighborhoods and villages mentioned above. These texts were written by transcription letters. In the dictionary part; meanings of all words that are specific to the region and not used in Turkey's standard Turkish, were included. Also all words that have phonem changes were included.

In conclusion part; place of the Kulu's local dialect, among the other Anatolian local dialects, was mentioned, based on phonetic and morphologic properties.

Key Words: Local Dialect Of Kulu, Study Of Local Dialect, Phonetic, Morphology.

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ağız, bir dilin kendi içindeki bölgelerine göre farklılık gösteren konuşma dilidir. Türkiye Türkçesi ağızları uzun yıllardan beri araştırmacıların ilgilendiği bir alan olmuş ve araştırmacılar bu konuda yapılan incelemelerden hareketle Anadolu ağızlarını sınıflandırma çalışmaları gerçekleştirmişlerdir; fakat birçok bölgede ağız araştırmalarının tamamlanmaması bu çalışmaların da eksik kalmasına sebep olmuştur. Nitekim kültürel ve tarihî açıdan önem arz eden Konya ve alt bölgelerindeki ağız çalışmalarının yetersizliği de bu anlamda büyük eksikliktir. Bununla birlikte dil gelişiminin ağızlarda daha net bir şekilde izlenmesi, ölçünlü dilde kullanımdan düşen eskicil sözcüklerin ağızlarda yaşaması ve bunların tespitinin Türkçenin söz varlığının zenginliğini ortaya koyması yönlerinden ağız çalışmalarının ne kadar mühim olduğu bilinmektedir. Bu anlamda Konya'nın bir ilçesi olan Kulu ağzına ilişkin çalışma yapılmasının var olan sınıflandırmalara bir nebze olsun katkı sağlaması çalışmanın başlıca gayesi olmakla birlikte, yapılacak derlemelerden elde edilebilecek eskicil sözcüklerin Derleme Sözlüğüne kazandırılması amaçlanmaktadır.

1.2. Kapsam

Kulu ilçesine bağlı kırk altı mahalle yer almaktadır. Kulu merkezinde yer alan mahalleler dışında, Kulu'ya bağlı mahallelerin büyük çoğunluğunun Kürtlerin yaşadığı yerler olmasının yanında Nogay Türklerinin de bölgede yaşamlarını idame ettirdiği 4 mahalle bulunmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda ele alınan mahalleler ise yalnızca Türklerin çoğunlukta yaşadığı yerler olmuş, bu anlamda Kulu merkezinde yer alanlarla birlikte eskiden köy veya kasaba statüsünde olup kanun değişikliğiyle mahalle olan Kozanlı, Yaraşlı, Değirmenözü, Dinek ve Fevziye kapsam içine alınmıştır. Bu mahallelerde yaşayan kişilerden toplamda yirmi beş metin derlenmiş ayrıca örnek teşkil etmesi açısından dil incelemesi yapılmaksızın iki adet de Nogay Türklerinden derleme yapılmıştır.

1.3. Yöntem

1.3.1. Araştırma Alanının Belirlenmesi

Kulu'da doğup büyümem sebebiyle bölge konusunda bilgi sahibi olmam araştırma alanını belirlememde büyük katkı sağladı. Bu anlamda araştırmanın kapsamında da belirtildiği üzere bölgede farklı etnik grupların yaşamasının ağız üzerindeki etkileri düşünüldüğünden ağız özelliklerinin bu gibi etkenlere bağlı olarak değişmediği yerler araştırma için seçilmiştir.

1.3.2. Kaynak Kişilerin Belirlenmesi

Ağız araştırmalarında dış etkenlere bağlı olarak ağız özelliklerini yitirmeyen kişileri seçmek önemlidir. Biz de Kulu ağızına tanıdık olmamız sebebiyle seçim yaparken bu durumu dikkate aldık. Nitekim çalışmamızda okuma-yazma oranının daha düşük olduğu, teknoloji kullanımından uzak, yaş almış kişilerin ele alınmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca folklorik alana katkı sağlaması açısından mâni, türkü gibi sözlü kültürü yaşatan kişiler de çalışmaya dâhil edilmiştir.

1.3.3. Derleme

Derlemelerde güvenilir ve geçerli sonuç alınabilmesi için konuşmaları etkileyebilecek unsurları göz önünde bulundurmanın öneminden hareketle derleme yapılırken ses kaydı yapıldığı kişiye belli edilmemeye çalışılmıştır. Derlemelerin içeriğinin de biçimsel özellikleri kadar mühim olduğu düşüncesiyle konuların daha çok gelenek-göreneklerden; atasözü, türkü, mâni gibi edebî ürünlerden oluşmasına özen gösterilmiş; bunun yanında sohbet, anı, tarım işleri ve âletleri, hayvancılık, yöresel yemek ve yiyecekler, çocuk oyunları, bölgenin tarihi ile ilgili bilgilere de değinilmesi amacıyla kişilere sorular yöneltilmiştir.

1.3.4. Derlenen Metinlerin Yazıya Aktarılması

Derlenen metinlerin yazıya geçirilmesi çalışmanın önemli ve zor aşamasıdır. Nitekim seslerin net ve doğru bir şekilde yazıya aktarılması için konuşmaların tekrar tekrar dinlenmesi gerekmiştir. Bunun yanında bölge ağızını yakından tanımamız az da

olsa işimizi kolaylaştıran bir durum olmuştur. Metnin bütünlüğünü bozmamak adına kişiye yönelttiğimiz sorulara metinlerde yer verilmemiş, yalnızca kişinin konuşmaları olduğu gibi aktarılmıştır.

Metinler yazıya aktarılırken çeviri yazı işaretleri kullanılmış olup bu sebeple metinlerde bu işaretleri karşılayan durumlar dışında hiç büyük harf kullanılmamıştır. Bunun yanı sıra metinlerin daha iyi anlaşılabilmesi için noktalama işaretlerinin kullanımına özen gösterilmiştir. Metinleri inceleme kısmında örneklerin kolaylıkla bulunabilmesi amacıyla her satırın başına numara verilmiştir.

1.3.5. İnceleme

Çalışmanın inceleme kısmı ses ve şekil bilgisi olarak iki ana başlık altında ele alınmıştır. Ses bilgisi kısmında metinlerde var olan ve ölçünlü dilden ayrılan tüm ses olayları gösterilmiş, şekil bilgisi kısmında da tür odaklı bir inceleme yapılmıştır. Metinlerde yer alan ve standart dilden ayrılan hemen hemen tüm örnekler inceleme kısmına alınmıştır. Ayrıca bölge ağzını iyi bilmemiz sebebiyle çalışmaya katkı sağlamak amacıyla metinlerde bulunmayan kimi şekiller de tarafımızca eklenmiş olup bu örneklerin metin dışı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte ses ve şekil bilgisinde ölçünlü dilden farklı şekilde kullanılan kimi örneklerle ilgili araştırmacıların yaptıkları çalışmalar bazen de aynı örneğin görüldüğü ağızlar dipnotlarla açıklanarak gösterilmiştir.

1.3.6. Sözlük

Sözlük kısmında metinlerde geçen ve ses olayları sebebiyle ölçünlü dilden ayrılan tüm sözcük ve sözcük gruplarıyla birlikte eskicil sözcüklere de yer verilmiştir. Ayrıca ses olayı bulunan çekimli fiillerin hepsi sözlükte gösterilerek bölge ağzının daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte sözcüklerin metinlerdeki bağlamlarına göre anlamları verilmiştir. Örneklerin yer aldığı metin ve satır numaraları sözlükte gösterilmemiş, yalnızca şekilleri aynı anlamları farklı sözcüklerinki verilmiştir.

1.4. Kulu'nun Tarihi, Coğrafi ve Beşerî Özellikleri

Konya'nın ilçelerinden olan Kulu, coğrafi konumu itibariyle 35,5 Doğu meridyeni ile 39,5 Kuzey paralelleri üzerindedir. Ankara ile yaklaşık aynı meridyen üzerinde bulunmaktadır.

Konya ilinin kuzeyinde, Ankara-Konya Karayolu üzerinde yer almaktadır. Doğusunda Tuz Gölü-Şereflikoçhisar ilçesi, batısında Cihanbeyli ve Haymana ilçeleri, kuzeyinde Ankara ili, Haymana, Bala ilçeleri ve güneyinde Tuz Gölü-Cihanbeyli ilçesi ile çevrilidir (Sönmez 7).

Kulu, 1000 rakımlı olup 2880 km² yüzölçümü genişliğindedir. İç Anadolu Bölgesinin ortasında yer alan ilçe, İç Anadolu'nun karakteristik tabii yapısını taşımaktadır. Oldukça geniş ve düz bir arazi yapısı vardır. Çok az engebeye sahiptir. Batısında Karacadağ mevcuttur. Bu dağın yüksekliği 1739 metredir.

Kulu'nun içinden geçen güçlü bir akarsu yoktur; fakat kapalı havza durumunda kışın yağışlarla güçlenen, yazın da kuruyan çaylar vardır. İlçede göl olarak Tuz Gölü ve Düden Gölü vardır. Ayrıca çok küçük doğal gölet olan Gökler Köyü ve Kozanlı Kasabası göletleri bulunmaktadır.

Karasal iklimin hâkim olduğu ilçede kışlar sert ve soğuk, yazlar sıcak ve kurak geçer. Kulu, bozkır bitki örtüsüne sahiptir. İlçe arazisinin büyük bir bölümü engebeyesiz olduğu için ziraate elverişlidir. Arpa ve buğday başta olmak üzere pancar, kimyon, mercimek ve anason ekimi yapılmaktadır.

Kulu, klasik devirlerde (drya) harabeleri üzerine kurulmuştur. Tarihi Cilalı Taş Devri'ne dayanan, Kalkolitik, Eski Tunç, Hitit, Frig, Galat, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerini yaşamış olup ilçede bu dönemlere ait iz ve kalıntılar yer almaktadır (Koyuncu 171).

Bölgedeki Türk tarihi Anadolu Selçuklu Devleti döneminde başlamıştır. Moğol baskısı sebebiyle batıya göç eden Türkmen boylarından bir kısmı Ertuğrul Bey önderliğinde Kulu'nun batısında yer alan Karacadağ dolaylarına yerleştirilmiştir. Bu boyun bölgede ne kadar kaldığıyla ilgili elde bir bilgi bulunmamakla birlikte, boyun

buradan Söğüt'e göç ederek Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu sağladığı bilinmektedir. Kulu'ya asıl göç ve yerleşmeler ise Osmanlı Devleti zamanında olmuştur (Sönmez 26).

XIII. yüzyılın ortalarından itibaren Konya ve civarında Moğol ve Türkmenlerin mücadeleleri söz konusudur. XIV. yüzyılın ilk çeyreğinden aynı yüzyılın sonlarına kadar Konya ve civarı Karamanoğulları Beyliği hâkimiyetinde rahat bir hayat sürmüştür. XIV. yüzyılın sonundan XV. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı-Karamanoğulları arasında devam eden mücadelelerde Konya ve civarı halkı büyük darbe aldığından XVI. yüzyılın başlarına gelindiğinde bölgede yerleşik hayat yok denecek kadar azdır. Bu mücadelede Karamanoğullarının müttefiki olan bazı konar-göçer aşiretler Konya'yı kendilerine yurt edinmişlerdir. Bu aşiretlerin büyük çoğunluğu daha sonra "Atçekenlik sistemi" içinde yer almıştır. Atçeken (Esbkeşan) adına ilk kez XIV. yüzyıl sonlarında yazılmış bir eserde Selçuklu melikleri arasında geçen bir savaştan söz edilirken rastlanır. Atçekenler, iyi cins at yetiştirmelerinden dolayı bu ismi almışlardır. Osmanlı Devleti, bu aşiretlerin Karamanoğulları'na desteğini kırmak ve bu konar-göçerleri devlete bağlamak amacıyla 1476 yılında "Atçekenlik sistemi"ni kurmuştur (Karadeniz 64, 65). XVI. yüzyılda yapılan tahrirlerde Kulu adında bir yere rastlanmaz; fakat Kulu ve civarında Atçeken oymaklarının yaşadıkları bilinmektedir. Bugünkü Kulu havzası, Atçekenlerin daha çok yaz yurdu olarak kullandığı bir alan olup Atçekenlerin yer aldığı Turgut ve Bayburt kazalarına bağlı olan "Kureyşözü" adıyla anılmaktaydı. XVI. yüzyılda meydana gelen Celali İsyanları bölgedeki Atçeken oymaklarını zor duruma düşürmüş ve yurtlarını terk etmelerine sebep olmuştur. 1755 yılında çıkarılan bir fermanla yurtlarına geri dönmeleri kararlaştırılmış; fakat çok etkisi olmamıştır (Yılmaz 81, 82, 83). Bununla birlikte Kulu'da halen "Atçeken" soyadını taşıyan sülaleler yaşamaktadır.

Kulu'nun şimdiki adıyla ne zaman kurulduğuna dair iki rivayet bulunmakla birlikte araştırmacıların da genel olarak kabul ettiği rivayeti Koyuncu şöyle aktarmaktadır:

"İlçenin 300 yıllık bir geçmişi vardır. 1708 yıllarında Kulupoğlu Mustafa, Afyon dolaylarından ailesi ve kendisine bağlı aşiret beyleri ile birlikte Kulu'nun şimdiki bulunduğu yere gelerek yerleşmesi ile iskân başlamıştır. Zaman geçtikçe

insanlar obalar halinde etrafa dağılarak ve çeşitli yerlerden gelen diğer insanlarla kaynaşarak köy ve mahalleleri oluşturmuşlardır” (Koyuncu 171).

Kulupoğlu Mustafa Bey’in, bir Yörük beyi olduğu ona bağlı aşiretlerin de Kuzey Kafkasya’daki dağlık Karabağ’dan Moğol istilasından kaçarak Anadolu’ya gelip Afyon-Emirdağ dolaylarına yerleşen Karabağlılar oymağından olduğu düşünülmektedir. 1708 yılında bugünkü Kulu’nun bulunduğu yere gelerek her kabile reisi kendi kabilesini alarak bir pınar başına yerleşmiş ve ilçedeki bugünkü yaylaları oluşturmuşlardır. Önceleri Kulupoğlu Mustafa isminden hareketle “Kulup Yurdu” olarak adlandırılan bölge zamanla ses değişikliğine uğrayarak “Kulu” şeklini almıştır. Kulu Köyü 19. yüzyılın ilk yarısında Ankara sancağına bağlıdır. 1862 yılında Espkeşan (Bugünkü Cihanbeyli) Ankara sancağına bağlanmış; ancak alınan bir kararla 1866 yılında Kulu Köyü merkez kabul edilerek Espkeşan kazası Kulu’ya dâhil edilmiş ve Konya sancağına bağlanmışlardır. O yüzden bu tarihlerde Kulu, Espkeşan Kazası olarak arşivlere geçmiştir. 1890 yılında çeşitli sebeplerden Kulu Kazası’nın ilçe teşkilatı lağvedilerek Konya’nın şimdiki Silile Bucağı’na bağlanmıştır. Kulu’da 1926 yılında belediye teşkilatı kurulmuş, 1954 yılında ilçe statüsüne tekrar kavuşmuştur (Sönmez 44, 45, 46).

Kulu’da Türklerle birlikte yaşayan Kürt nüfusu da oldukça fazladır. Öyle ki Kulu’ya bağlı olan mahallelerin çoğunluğunu Kürt halkı oluşturmaktadır. “Osmanlı arşivlerinden edinilen bilgiye göre İç Anadolu Kürtleri özellikler 18. ve 19. yüzyıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden göç etmişlerdir. Bu göçlerin birçok nedeni olmakla birlikte önemli bir kısmı Osmanlı İmparatorluğunun merkezileşme ve iskân politikalarından kaynaklanmaktadır” (Tekin 151). 19. yüzyılda Muş yöresinden gelen Kürt aşiretler Osmanlı Devleti tarafından Kulu’nun çeşitli yerlerine yerleştirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında da Rus ve Ermeni saldırılarından kaçan Kürtler ilçeye yerleşmiş, ayrıca Şeyh Said isyanından sonra sürgün edilen Kürtlerden bazıları bugünkü Kulu’nun Ömeranlı Mahallesi’ne iskân ettirilmiştir (Sönmez 36). Kulu, günümüzde de Doğu ve Güneydoğu’dan Kürtlerin göç ettikleri bir ilçe olmaya devam etmektedir.

Kulu’nun bazı mahallelerini yerli halkın “tatar” olarak nitelendirdiği Nogay Türkleri oluşturmaktadır. Kulu’da yaşayan Nogay Türkleri kendilerinin “Cestan” ve “Comboyluk” boylarından olduklarını ifade etmektedirler. “Kırım Savaşı’ndan sonra

Nogaylar 1859 yılında Rusya'dan Osmanlı Devleti'ne gelmişler ve devlet tarafından iskân ettirilmişlerdir. Bugün Kulu'nun Ağılbaşı, Boğazören, Kırkkuyu ve Seyitahmetli Mahallelerinde Nogay Türkleri yaşamaktadır” (Kızıldağ 4).

Kulu'nun güncel olarak 46 mahallesi bulunmakta olup toplam nüfusu 50667'dir.

İklim koşullarının elverişsiz olmasına bağlı olarak tarımın kötüye gitmesi, işsizlik gibi sebeplerden dolayı 1960 yılından bu yana ilçe nüfusunun 50.000'ininden fazlası, başta İsveç olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkeleri ve Kanada'ya kalıcı olarak göç etmiş ve hala etmektedir. Öyle ki günümüzde Kulu'da yaşayan Kululu nüfus artık iyiden iyiye azalmış olup ilçe, başta Ağrı ili olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu'dan göç almaya devam etmektedir. Bununla birlikte yurt dışında yaşayan Kululuların yazları Kulu'ya gelmeleriyle birlikte nüfusu 100000'i geçmektedir.

1.5. Kulu'da Âdetler

Kulu'da yerli halkın çoğunun yurt dışına göç etmesi gelenek ve görenekler başta olmak üzere birçok âdetin değişmesine neden olmuştur. Bununla birlikte Kulu'da yaşayan yerli halk az da olsa alışkanlıklarını sürdürmektedir.

1.5.1. Nişan ve Düğün Âdetleri

Kulu'da önceleri görücü usulüyle evlilik yaygındı. Oğullarını evlendirmek isteyen büyükler, uygun kız arayışına girer ve buldukları kızı öncelikle bir grup kadın görmeye gider. Şayet kızı beğenirlerse erkekler de bu gruba dâhil olarak kız evine ikinci kez kız istenmeye gidilir, buna “büyük düğün” adı verilir. Söz kesmek amacıyla yapılan bu ziyarette erkek evi “kuruyemiş, lokum ve bisküvi” getirir. Tatlı yendiğinden olacak bu merasime “küçük tatlı” denilir. Sonrasında erkek ve kızın sözlenmesi herkese duyurulur ve nişan olarak bilinen bu törene “büyük tatlı” denilir. Birçok etken sebebiyle günümüzde değişse de Kulu'da ev düğünleri meşhur olup erkek ve kız evinde aynı anda ayrı şekilde üç gün düğün yapılır. Düğünün ilk gününe “bayrak kalkması” adı verilir, ikinci gün nişan ve kına gecesi yapılır, üçüncü gün gelin almaya gidilir. Bu üç gün boyunca belirli aralıklarla erkek evinden bir grup kadın kız evine,

yine bazı zamanlarda kız evinden bir grup kadın erkek evine ziyarete gider. Bu ziyaretlere “dügür gitme” adı verilir. Gelin almaya gidildiğinde kız evi kapıyı açmaz ve bahşış ister. Gelin alındıktan sonra arabayla bir süre gezdirilir ve mezarlık ziyareti yapılarak evliliğin ömür boyu olması için mezarlığa bir adet eşarp atılır. Gelini eve getiren gelin arabasının sahibine hediye olarak halı ya da kilim arabanın üzerine örtülerek hediye edilir. İçinde şeker, para, buğday bulunan bir kap bereket getirmesi dileğiyle arabadan inince gelinin üzerine dökülür.

1.6. Kulu’da Kış Hazırlıkları ve Yöresel Yemekler

Kulu’da kış hazırlıkları içinde en önemlisi yufka ekmek yapımıdır. Birtakım kadın aralarında anlaşarak birbirlerine imece usulüyle yufka yapar bu dönüşümlü işe “öncüt” adı verilir. Yine bu yöntemle erişte ve tutmaç kesilir. Kışın yemek amacıyla başta fasulye, patlıcan olmak üzere türlü sebzeler ve meyveler kurutulur.

Kulu’da yapılan bazı yöresel yemek ve yiyecekler şöyledir:

Yağlı ekmek: Sac böreği de denilen yağlı ekmek, yufka ekmeğin içine çeşitli katıkların koyulması suretiyle sac üzerinde pişirildikten sonra yağ sürülerek tüketilmektedir.

Guzulā / Cacık: Madımak olarak bilinen ot, süt ve ince bulgurla pişirilerek sarımsaklı yoğurtla tüketilir.

Çiçek yemeği: Kabak çiçeği, süt ve ince bulgurla pişirilerek sarımsaklı yoğurtla tüketilir.

Gömeç: Mayalı hamurdan yapılan bir çeşit çörek olup tandır içine gömüldüğü için bu ad verilmiştir.

Gömbe: Mayalı hamurdan yapılan üzerine patates koyularak tandırda pişirilen bir çeşit ekmek.

Bozaş: Yarma, nohut gibi baklagillerin sütte pişirildiği içinde et de bulunan bir çeşit çorbadır.

Hamur topalağı: İnce bulgur ve undan yapılan küçük köftelerin et ve yeşil mercimekle birlikte pişirildiği sulu bir yemektir.

Tutmaç: Eriştelerin kare şekline tutmaç denilmekte olup yeşil mercimekle pişirilen tutmaç, sarımsaklı yoğurt ve üzerine dökülen tereyağı ile tüketilir.

Asıda: Kavrulmuş un ve şekerle pişirilerek üzerine bol tereyağı ile servis edilen bir tatlı.

Döğmeç: Bol tereyağında pişirilmiş yumurtanın içine yufkaların çok küçük parçalara ayrılarak eklenmesiyle oluşan bir yemektir.

1.7. Kulu'nun Söz Varlığı

1.7.1. Kulu Ağzında Kullanılan Akrabalık Adları

aba Anne

abiye Ağabey

ade Baba

ak gülüm Görümce

bacı Kız kardeş

boyu gözelim Görümce

böle Teyze çocuğu

çelebim Koca tarafından erkek akraba

dalda bi gülüm Görümce

diyaza Teyze

ebe Babaanne, anneanne

emmi Amca

gelin bacı Yenge

inişte oğlan Enişte

oğulluk Evlatlık

okurağa Kayın

1.7.2. Kulu Ağzında Kullanılan Atasözleri

Yildim yildim yéle vérdim, emāmi éle vérdim.

ğızı gızıkan görme, geliniken gör; geliniken de görme, beşşik dibine oturunca gör.

Öldü ağalar, paşalar kellere ğaldı köşeler.

Azıcık aşım, āırmaz başım.

Elli ğabāmız varıdı, oldu yüz; her hacatımız düz.

ğakma el ğapısını el ucuynan, ğakarlar ğapını var gücüynen.

Susuz ğuyuya su ğoymussun ğaç para éder, dibi ğuru çeker gider.

Acıkan doymam sanmış, susayan ğanmam sanmış.

Benim gönlüm inānen danada senin gönlün dōneyinen dōndüde.

Góynānin yırtına bakmaz da yél ārşi gider.

Kötünün ğaderi dizinin dibinde olurmuş da iyinin ğaderi góğün yüzünde.

Eli olmayanın dili olurumuş.

ğara āçıyı gören de tulūna göre yağ zanneder.

Anaynan ğız, kermeynen köz.

Yérinden ıĝranan yétmiş iki derde uğrar.

Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.

ōlan anasını bilir, inek danasını bilir.

Sarımsān sıkından séyrā iyi.

Günde gelen kül üsdüne ayda gelen halı üsdüne

Hiç kimse ayranına ayranım eşki démez.

Deveyi yardım ayıran bi dutam ot.

Boy dédiğin devede de var, eşşān ardından gider.

Deve n ğadar ırak olsa da ğaterini güder.

ğasabın yağı bol olunca sakalına sürerimiş.

Tavıĝım gózel ossun da yumurtlamassa yumurtlamasın.

Yañırı olan gocunur.

Ölüsü olan bir gün, delisi olan her gün ağlar.

Sel gider, ğumu ğalır.

ğonalım ğonak ğardaş oturmaya yér gerek.
Duzsuz ev duzlu evi yalaya yalaya tükedirimiş.
İki kesek bi daşa belâyımış.
Ağ ğoyun ağ bacandan, ğara ğoyun ğara bacandan.
İddā bi evi ğoymuş da iki evi ğurutmuş.
Eğri akar, büğrü akar, delīne geldī zaman dosdōru akar.
Gelin hasda, ğız kütürüm.
érken ğalkan yol alır, ér evlenen döl alır.
Alçacık eşşek binmeye ğolay, yunluca ğoyun yunmaya ğolay.
Bi dala basan, bin dal ıĝranır.
Maz mazınan kel tavuk horozunan.
At ğaçdı, torba düşdü.
ğuduza dalanmadan çalıyı dolan.
Devenin üsdünde ğuduz dalar mı dalar.
Tilki tilkilini bildirinceye ğadar kürkü elden gider.
Geçi daĝda, ğılı sırtında.
élden gelen öĝün olmaz o da vaktinde bulunmaz.

1.7.3. Kulu Ağzında Kullanılan Deyimler

çaycak ğitmek yolcak gelmek
yaşını yaşamak dişini dişemek
eski ayānı āsımak
çamırıynan ğarılıp toprāynan örülmek
ıtmırıynen ğıtmırıynen annatmak
töbe daşını béline ğoymak
ĝaygıyı savkétmek
sıraya sünnete sokmamak
dar ağıla davar ğoymak
bulguruna su salmak
yalıncı keseri ğibi hep gendine yontmak
hora geçmek
zıvanadan çıkmak

ğalbine almak
hımığını eğmek
ağzını yüzünü sallamak
burnundan ğıl aldırmamak
kin ilkmek
ğoyun ğuzuya ğarışmak
ekli geçmek
hevesi ğursaānda ğalmak
ele etā düşmek
otdan göynaā ğoymak
hötü satı olmamak
sapı saçmak düveni ğoşmak
deveyi hamuduynan yémek
üğdü büğdü oynamak
ğıyı dövmek
ğargayı bülbül yérine satmak
ğarımadan ğocamak çiğnemedен çürümek
ğıyıda durup ortada bulunmak
oğluynan oba olmak ğızıynan ğomşu olmak
tavada bişirip ğulpunda yémek
etini kemiğinden ayırmak
har vurup harman savurmak
öve öve ön kürāni çıkarmak
dembesa dembesa ğonuşmak
burnu buludu cızmak
ğuyruğuyınan gulbudur oynamak
ğısboğuya almak
ğaşşığıynan yémek verip sapıynan gözünü çıkarmak
başına kül elemek
elli arkacı dolanmak
yél alıp boyraz satmak
ğıranından ğırkı eksik olmak
haç ğapı huç ğapı otuz iki üç ğapı gezmek
ayāndan atlı olmak

ununu eleyip elāni asmak
hotusuz satısız olmak
allıyı evermek güllüyü çıkarmak
önü harman savurmak arkası ğavurga ğavurmak
seklemini alıp sekiye çıkmak
baş olmak
sala sala étmek

1.7.4. Kulu Ağzında Kullanılan Alkış ve Kargışlar

Allah ele etā düşürmesin!
Allah yoluñu yolsuza çattırmasın!
Oğluynan oba ol, gızıynan ğomşu ol!
Allah buñalanı buñda ğomasın!
Allah tekerinin önüne daş ğomasın!
Akıllı yaşın ğara yérden ğış gessin!
ğara yaşın ğara gessin!
Muzmaāl mārūm olacca!
Zımaranın añına gidecce!
Bayrımın ğuyruklu tosgabası!
ğavurlu gavurun zağar bıtdısı!
Olmaz ğomaz olacca!
ğaraltısı ğaybolacca!
Ocā batacca!
Boynu altında ğalacca!
Huyu hüneri batacca!
Cahandemin bu yannı yakın öte yanna git!
Sesi ğara yérden gelecce!
Goma türemesiceye!
Sesi señilesice!
Gıtmez ğomaz ol, ğara yerin añına git!
Sesi gavurun içinden gelecce!
Canından yanacca!

2. İNCELEME

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1 Ünlüler

Kulu ağzında Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan sekiz ünlünün yanında, kişilerin konuşma özelliklerine bağlı olarak değişikliğe uğramış ya da kelime içindeki diğer seslerin etkisiyle oluşan “ā, ā, ā, é, ē, ī, Ī, ō, ó, ō, ō, ū, ū, ū” ünlüleri de kullanılmaktadır.

2.1.1.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler

ā ünlüsü:

ā ünlüsü kısa bir ünlü olup Kulu ağzında bulunan bazı yabancı sözcüklerde tespit edilmiştir.

bārābār “beraber” 13/294

bāzı “bâzı” 14/61

é ünlüsü:

“Bilindiği gibi Türkçede sekiz vokal bulunmaktadır. Bu vokallerden dördü (a, ı, o, u) kalın, dördü de (e, i, ö, ü) incedir. Bir de bu vokallerden başka açık e ile i arasında telaffuz edilen ve dokuzuncu bir vokal olan kapalı e’nin olduğu konuşma dilinde açıkça görülmektedir” (Yavuz 271). “é” ünlüsünün boğumlanma noktası “e” ile “i” arasındadır. Bölge ağzında yaygın olarak kullanılmakta olup genellikle sözcüklerin ilk hecesinde bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkçe sözcüklerin yanısıra “şéy, çéşme” gibi yabancı sözcüklerde de bu sesin kullanıldığı görülmektedir.¹

érişte “erişte” 1/3

şéyiñ “şeyin” 2/13

démiyorun “demiyorsun” 7/12

¹ Muharrem Ergin, ağızlarda “kapalı e”nin yabancı kelimelerde de yer aldığını ifade etmektedir. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*. (İstanbul: Bayrak Yayınları, 1998) 57.

yére “yere” 9/11

çéşmede “çeşmede” 10/21

ó ünlüsü:

Yarı kalın yarı ince, geniş, yuvarlak bir ses olan “ó” ünlüsü, “o” ile “ö” arası bir aralıkta yer alır. Kulu ağzında çoğunlukla ilk hecede rastladığımız bir ünlüdür.

górücü “görücü” 1/22

góÇdü “göçtü” 2/21

ö ünlüsü:

“ö” ile “ü” arasında ince, yuvarlak, yarı geniş, yarı dar bir ünlüdür. Bu ünlü bölge ağzında ü>ö değişimi biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

böyüdükleri “büyüdükleri” 1/15

gözel “güzel” 11/15

ü ünlüsü:

Bu ses “u” ile “ü” arasında, yuvarlak, dar, yarı kalın yarı ince bir ünlü olup Kulu ağızlarında daha çok ön seste görülmektedir.

günü “günü” 1/51

güler “güler” 2/1

2.1.1.2. Uzun Ünlüler

Çalışma sahamızdaki uzun ünlülerin yabancı sözcüklerdeki kullanımı dışında, birtakım edatlarda, soru anlamı ifade eden kimi fiil çekimlerinde, hece kaynaşması ve ses düşmesi bulunan sözcüklerde ortaya çıktığı görülmüş olup söz konusu uzun ünlüler şöyledir²:

² Uzun ünlülerin oluşumuyla ilgili olarak Ahmet Caferoğlu’nun ilgili makalesinden detaylı bilgi edinilebilir. Ahmet Caferoğlu, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* cilt no:12 (1964): 29-33.

ā ünlüsü:

Metinlerimizde görülen “ā” ünlüsü ses düşmesi ve hece kaynaşması sonucunda oluşan uzun bir ses olup yabancı sözcüklerde var olan uzunluğu göstermek için de kullanılmaktadır.

inām “ineğim” 1/53

zabāca “sabaha kadar” 5/47

ē ünlüsü:

hē “evet” 4/13

dē “Bir çeşit gösterme edatı” 5/119

ēsiği “eksiği” 13/245

pēlivanıdım “pehlivan idim” 20/14

ī ünlüsü:

ğılīna “kılığına” 1/32

aÇdī “açtın mı” 11/3

nassīz “nasılsınız” 14/6

başī “başını” 19/125

ĩ ünlüsü:

ĩşallah “inşallah” 4/18

ĩ “soru anlamı bildiren bir edat” 11/1

bilĩ “bilir misin” 13/300

cimcĩ “cimciği” 25/4

ō ünlüsü:

sōra “sonra” 1/15

ō “ünlem edatı” 10/11

şōrda “şurada” 13/417

ōlana “oğlana” 16/49

tōm “tohum” 21/47

ō ünlüsü:

bōle “böyle” 1/25

nōrüyorsūz “ne yapıyorsunuz” 8/1

dōdü “dövdü” 11/6

ū ünlüsü:

çocūduk “çocuktuk” 1/1

çıkıyorsūz “çıkıyorsunuz” 7/1

biliyorū “biliyor musun” 13/224

ũ ünlüsü:

ğüccūduk “küçüktük” 5/10

gózū “gözünü” 18/70

püskūt “bisküvi” 24/24

düğūlcūnen “dügülcükle” 25/6

Ünsüz düşmesi ile oluşan uzun ünlüler:

Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi bölge ağızlarında da gerek iç seste ve gerekse son seste bulunan “ğ, h, k, l, n, r, v, y” ünsüzlerinin düşmesi ile uzun ünlüler oluşmaktadır. Bu tür ünlü uzunluklarının şekilleri ve örnekleri şunlardır:

-ğ- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

dōru “doğru” 2/25

dūmeye “dügmeye” 15/129

-h- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

zabāleyin “sabahleyin” 1/58

tāta “tahta” 14/77

bāçanın “bahçenin” 15/19

māşar “mahşer” 15/120

-k- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

çocūduk “çocuktuk” 1/1

orānan “orakla 1/39

-l- ünsüzünün düşmesi sonucu oluşanlar:

d̄lnedim “dinledim” 21/2

-n- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

sōra “sonra” 1/15

Īsan “insan” 15/37

Īşallā “inşallah” 15/135

yēl “yeni” 19/150

Kulu ağzında çokluk 2. şahıs çekiminde -n- ünsüzünün düşmesiyle de uzun ünlü oluşmaktadır. Örnekler şöyledir:

giTd̄l̄z “gitdiniz” 6/1

çıkıyorsūz “çıkıyorsunuz” 7/1

nōrüyorsūz “ ne yapıyorsunuz” 8/1

gitseyd̄l̄z “gitseydiniz” 15/135

-r- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

sōna “sonra” 10/51

-v- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

dōmeç “dövmeç” 10/35

dōdü “dövdü” 11/5

-y- ünsüzünün düşmesi ile oluşanlar:

ōle “öyle” 1/10

sōlenirdi “söylenirdi” 1/45

şōle “şöyle” 2/19

Hece kaynaşması ile oluşan uzun ünlüler:

“Hece kaynaşması yolu ile oluşan uzun ünlülere Anadolu ağızlarının her birinde rastlamak mümkündür. Bunlar sözcük içinde iki ünlü arasında bulunan ve düşme eğilimi olan bazı ünsüzlerin eriyip düşmesi sonucunda iki ünlünün kaynaşarak uzun

söylenmesi ile oluşur” (Uysal 28). Bölge ağzında genellikle “ğ, h, n, v” ünsüzlerinin eriyerek kaybolduğu ve her birinin kendi hecesinde bulunan ünlünün kendinden sonraki ünlü ile kaynaşarak uzun ünlüleri oluşturduğu görülmektedir. Metinlerimizde karşılaştığımız belli başlı örnekler şunlardır:

–ğ- ünsüzüne bağlı olarak oluşan uzun ünlüler:

- inām “ineğim” 1/53
- börā “böreği” 2/1
- aşşāsındaydı “aşağısındaydı” 2/16
- diñā “dineğe” 2/27

–h- ünsüzüne bağlı olarak oluşan uzun ünlüler:

- dā “daha” 2/19
- bādırlı’ya “bahadırlıya” 2/27
- ırāt “rahat” 15/128
- tōm “tohum” 21/47

–n- ünsüzüne bağlı olarak oluşan uzun ünlüler:

- bobāñ “babanın” 21/19

–v- ünsüzüne bağlı olarak oluşan uzun ünlüler:

- oklā “oklava” 22/79

Çift ünlülerin kaynaşması ile oluşan uzun ünlüler:

Bir sözcüğün son sesinin ünlü olması ve onu takip eden sözcüğün de ilk sesinin ünlü olması durumunda karşılaştığımız uzun ünlüler ile sözcük içinde yan yana yer alan iki ünlünün kaynaşması sonucu oluşan uzun ünlülerdir. Metinlerimizde karşılaştığımız örnek şunlardır:

- n ārardı “ne arardı” 2/4
- comāt “cemaat” 21/32

Yabancı sözcüklerde bulunan uzun ünlüler:

Kulu ağzında Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan uzunluklar kimi zaman kaybolursa da çoğunlukla korunmuştur.

yāni 1/36

cenāze 21/21

Tonlama ve vurgudan oluşan uzun ünlüler:

Kulu ağzında kimi kiplerin soru şekli kelime sonundaki uzun ünlüyle vurgu yoluyla sağlanmaktadır.

ānadī ? “anladın mı?” 5/68

aÇdī? “açtın mı?” 11/3

biliyorū? “biliyor musun?” 13/224

bilī? “bilir misin?” 13/300

bilmā? “bilmez misin?” 13/301

bişirī? “pişirir misin?” 14/2

édā? “eder misin?” 19/150

Bu kullanım dışında özellikle birtakım edatlarda uzun ünlü kullanılarak vurgu ve tonlama yoluyla anlatım kuvvetlendirilmektedir.

yō yō “yok yok” 2/19

hē “evet” 4/13

amān 5/7

dē 5/119

bā 21/3

abā 21/59

2.1.1.3. Damaksıl Ünlüler

“Ünlülerin boğumlanması sırasında geniz yolunun açık olması, bunların boğumlanma niteliklerine damaksıllık özelliği de kattığından bu özellikteki ünlülere damak ünlüleri denir” (Uysal 33). Kulu ağzında bu ünlü, teklik birinci, ikinci ve üçüncü şahıs zamirlerinin yönelme hâl ekini almış biçimlerinde tespit edilmiştir; fakat “bana” ve “sana” zamirlerinin damaksıl ünlüyle kullanılmasının yanı sıra nazal n ile de kullanıldığı görülmüştür. Öyle ki derleme yapılan kişi aynı metin içerisinde bile bu zamirleri her iki şekliyle de ifade etmiştir.

oā “ona” 17/48

saā “sana” 18/7

baã “bana” 19/64

2.1.1.4. İkiz Ünlüler

Türkiye Türkçesinde bazı yabancı sözcükler dışında iki ünlü yan yana bulunamaz; fakat ağızlarda kimi düşmeler sonucunda iki ünlü yan yana gelebilir. Bu hadise sonucunda ikiz ünlüler oluşmaktadır. İkiz ünlüler Kulu ağzında üç şekilde yer almaktadır:

Eşit ikiz ünlüler:

Her iki ünlünün aynı olduğu ikiz ünlü türüdür.

düür “dünür” 1/22

raat “rahat” 4/110

maarrem “muharrem” 10/18

deel “değil” 17/72

baar “bahar” 19/89

daalidi “değildi” 19/144

deermenözünde 21/40

Yükselen ikiz ünlüler:

İkiz ünlülerden birincisinin daha dar olduğu ikiz ünlü türüdür.

müendis “mühendis” 4/83

duaklı “duvaklı” 12/2

Alçalan ikiz ünlüler:

İkiz ünlülerden ikincisinin daha dar olduğu ikiz ünlü türüdür.

deilise “değilse” 1/14

yaut “yahut” 13/307

şaid “şahit” 19/96

2.1.1.5. Ünlü Uyumları

Kalınlık-incelik uyumu:

Yazı dilinde kalınlık-incelik uyumuna aykırılık gösteren bazı eklerle herhangi bir sebeple kalınlık-incelik uyumuna uymayan sözcükler, Kulu ağzında bu kurala uydurulma eğilimi içindedir.³ Bununla birlikte yazı dilinde uyuma giren kimi ekler de Kulu ağzında sadece tek şekilde kullanılarak uyumu bozmaktadır. Yapısı yönüyle yazı dilinde tek şekli olan bazı ek, edat ve sözcüklerin bölge ağızlarında uyuma girme şekilleri şöyledir:

–ken zarf-fiil ekinde kalınlık-incelik uyumu:

“–ken’, yalnız i- fiilinin gerundium ekidir. i- kökü düşüp gerundium eklediği zaman bile –ken değişmeyerek vokal uyumu dışında kalır” (Ergin 346). Ergin’in söylediği gibi –ken ekinin uyuma girmemesi durumu yazı dilinde geçerliken bu durum ağızlarda değişmektedir. Kulu ağzında bu ek daima kalınlık-incelik uyumuna girerek kullanılmıştır.⁴

sağıkana “sağken” 2/27

yağarkana “yağarken” 9/27

bakarkana “bakarken” 10/6

gonuşurkan “konuşurken” 13/244

durukan “dururken” 13/397

oturukan “otururken” 13/406

gılarkan “kılarken” 15/131

nişanlılıkana “nişanlıyken” 16/88

kaçarkana “kaçarken” 18/32

oynarkan “oynarken” 24/37

³ Leyla Karahan bu durumun, Batı grubu ağızlarında ilerleyici benzeşmenin diğer benzeşme yönlerinden daha baskın olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1996) 5.

⁴ Konya’nın ilçesi olan Bozkır ağzında da “-ken” zarf-fiil ekinin uyuma girdiği görülmektedir. Abdurrahman Özkan, Mehmet Yastı, ve Bayram Yanar, “Bozkır Ağızının Ses Özellikleri,” *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*, (Konya: 2016) 596.

+ki aitlik ekinde kalınlık-incelik uyumu:

“İyelik veya aitlik bildiren eklerden biri de +ki’dir. Bu ek ad kök ve gövdelerine doğrudan doğruya geldiği gibi, adların ilgi ve bulunma durum eki almış biçimlerinden sonra da gelir. Ek, ‘içinde bulunma ve aitlik bildiren’ bir işleve sahiptir” (Korkmaz 280). Türkiye Türkçesi yazı dilinde “+ki” eki uyum dışında kalır; fakat Kulu ağzında ekin daima uyum içinde olduğu görülmüştür. ⁵

onuku “onunki” 1/44

yaşımdakıların “yaşımdakilerin” 4/8

ordakı “oradaki” 13/74

başındaki “başındaki” 13/160

adamlarıkı “adamlarınkı” 13/295

bunuku “bununki” 16/10

burdakıydı “buradakiydi” 22/34

Ek-fiilin zaman eki almış şekillerinde kalınlık-incelik uyumu:

“Gramerlerimizde birbirinden farklı terimlerle adlandırılmış olan ek-fiil, Eski Türkçedeki er- “olmak” yardımcı fiilinin er-> ir-> i- değişimi ile ekleşmiş olan biçimidir” (Korkmaz 620). Ek-fiilin yazı dilinde uyuma girmeyen biçimleri Kulu ağzında kalınlık-incelik uyumuna göre kullanılmaktadır.

varıdı “var idi” 1/2

meşurudu “meşhur idi” 1/40

usdayıdı “usta idi” 2/5

yokarısındaydık “yukarısında idik” 2/17

Sonradan kalınlık-incelik uyumu bozulan bazı sözcüklerde görülen kalınlık- incelik uyumu:

“hangi” ve “kardeş” kelimeleri sonradan uyumu bozulan kelimelerden olup Kulu ağzında bu kelimeler kalınlık- incelik uyumuna göre kullanılmaktadır.

ğardaş “kardeş” 5/27

⁵ Bozkır ağzında da “+ki” aitlik eki kalınlık-incelik uyumuna girmektedir (Özkan 596).

hangımızı “hangimizi” 13/75

hangı “hangi” 22/77

Birleşik sözcüklerde kalınlık-incelik uyumu:

birez “biraz” 13/63

Yabancı sözcüklerde kalınlık-incelik uyumu:

Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi kullanılan yabancı kelimelerin kimisi Kulu ağzında farklı şekillerdeki benzeşmelerle uyuma girmektedir.

İlerleyici ünlü benzeşmesi:

Sözcük içinde önce bulunan ünlünün kendinden sonra gelen ünlüyü etkilemesiyle oluşmaktadır.

zalım “zālīm” 13/100

ezen “ezan” 13/139

ille “illā” 13/304

ğıymat “kıymet” 15/103

vakıt “vakit” 15/117

māşar “mahşer” 15/120

mezere “mezara” 16/36

bazan “bazen” 17/41

habarı “haberi” 18/49

kenerde “kenarda” 19/111

Gerileyici ünlü benzeşmesi:

Sözcük içinde sonraki ünlünün önceki ünlüyü kendisine benzetmesi sonucu ortaya çıkan uyumdur.

tene “tane” 5/95

asdabı “esvapı” 16/70

aşkıyalarımış “eşkıya imişler” 21/13

Hem ilerleyici hem gerileyici ünlü benzeşmesi

Orta hecede yer alan ünlünün kendinden önceki ve sonraki ünlüyü kendine benzetmesi sonucu ortaya çıkan uyumdur.

barabar “berāber” 19/10

Kalınlık-incelik uyumunun bozulması:

Kulu ağzında kalınlık-incelik uyumuna genel olarak uyulmasının yanı sıra bazı durumlarda bu uyumun bozulduğu tespit edilmiştir. Bu aykırılışma durumlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Gelecek zaman ve sıfat-fiil ekinde (-ecek / -acak) uyumun bozulması:

Türkiye Türkçesi yazı dilinde gelecek zaman eki “-ecek / -acak” biçiminde kalınlık-incelik uyumuna girerek kullanılmaktadır. Yine aynı ekler sıfat-fiil olarak kullanıldığında da uyuma girmektedir; fakat Kulu ağzında bu ekler çoğunlukla kalın şekliyle kullanılarak uyumun bozulmasına sebep olmaktadır.⁶ Metinlerde tespit ettiğimiz örnekler şu şekildedir:

yétecānden “yeteceğinden” 1/45

gelecāmdan “geleceğimden” 4/63

diycān “diyeceksin” 4/124

geçirecān “geçireceksin” 10/52

çekinecān “çekineceksin” 12/5

gidecān “gideceksin” 12/11

gelecān “geleceksin” 15/118

yiycān “yiyeceksin” 15/117

sürecāni “süreceğini” 17/38

⁶ Leyla Karahan, Batı grubu ağızlarının bir kısmında görülen gelecek zaman eklerindeki ünlü kalınlaşması olayının, arka damak ünsüzü “ğ”nin çok heceli kelimelerde ön ve iç seste “e” ünlüsünü tam ve yarı kalınlaştırarak uyumsuzluğa sebep olmasıyla meydana geldiğini ifade etmektedir (Karahan 120).

Şimdiki zaman ekinde uyumun bozulması:

Şimdiki zaman eki olan “-yor” Türkiye Türkçesi yazı dilinde kalınlık-incelik uyumuna aykırı olan bir ek olup Kulu ağzında da bu aykırılık söz konusudur.

gótürüyor “götürüyor” 7/13

bilmiyoruz 10/65

démiyor “demiıyor” 11/26

“+gil” ekinde aykırılaşıma:

+gil eki Türkiye Türkçesi yazı dilinde kalınlık-incelik uyumunu bozan eklerden biridir. Kulu ağzında da bu ek uyumu bozar nitelikte kullanılmaktadır.

goparovgil 2/7

abamgile 5/14

bobamgil 13/244

Sözcük köklerinde görülen aykırılaşıma:

Kulu ağzında sözcük köklerinde görülen aykırılaşımlar kalınlaşma şeklinde olmaktadır. Sözcük başında bulunan “g-“ sesinin etkisiyle yanında bulunan ünlülerde yarı kalınlaşma meydana gelmektedir. Kimi zaman da sözcük başında kalınlaşma olmakta ve bu durumlar uyumu bozmaktadır.

óküzünen “öküzle” 1/38

güler “güler” 2/1

góÇdüler “göçtüler” 2/24

górmedim “görmedim” 12/45

Düzlük-yuvarlaklık uyumu:

Düzlük-yuvarlaklık uyumu bir kelimedeki vokallerin düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine uymasıdır. Türkçede köklerde olsun, köklerle ekler arasında olsun, bir kelimedeki vokaller arasında umumiyetle düzlük yuvarlaklık bakımından bir uygunluk olduğu göze çarpar. Umumiyetle diyoruz, çünkü bu uyum Türkçenin her devrinde her sahada kelime bünyesine kuvvetle hâkim olan bir uyum değildir. Düzlük-yuvarlaklık uyumu ancak Batı Türkçesinin son

devirlerinde sağlam olarak karşımıza çıkar. Bugün artık Türkiye Türkçesinde böyle bir uyum belirli bir şekilde hüküm sürmektedir. Bu hususta bazı ağızlar yazı dilinden çok ileri gitmiş hemen hemen hiçbir istisna bırakmamıştır (Ergin 72).

Türkiye Türkçesinde bir kural hâline gelmiş olan bu uyumda istisnalar mevcuttur; fakat Kulu ağzında bu istisnaların da çoğunlukla uyuma girdiği tespit edilmiştir.

ğavırğa “kavurga” 10/39

çabık “çabuk” 13/146

ğavırdıktan “kavurduktan” 14/36

hamırını “hamurunu” 14/44

tavık “tavuk” 15/41

yağmır “yağmur” 15/65

davıl “davul” 16/18

yımirtası “yumurtası” 17/74

çamırdan “çamurdan” 18/46

fasille “fasulye” 25/3

2.1.1.6. Ünlü Değişmeleri

Ünlü değişmeleri, diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Kulu ağzında da örneklerine oldukça sık rastladığımız ses olaylarından. Ünlü değişmeleri, ünlüler arasında kalınlık-incelik, genişlik-darlık ve düzlük-yuvarlaklık şeklinde meydana gelmektedir. Bu değişmelerin ünlü benzeşmesi yoluyla olduğu gibi sözcük içinde yer alan ünsüzlerin etkisiyle de oluşması mümkündür.

Yuvarlak ünlünün düzleşmesi:

u > ı değişimi:

hatını “hatunu” 2/19

ğavırğa “kavurga” 10/39

çabık “çabuk” 13/146

ğavırdıktan “kavurduktan” 14/36

hamırını “hamurunu” 14/44

ğarpız “karpuz” 15/37
tavık “tavuk” 15/41
havız “havuz” 15/56
yağmır “yağmur” 15/65
davıl “davul” 16/18
misanın “musanın” 16/80
savırılar “savururlar” 17/52
bırçak “burçak” 17/54
yımirtası “yumurtası” 17/74
çamırdan “çamurdan” 18/46

Düz ünlünün yuvarlaklaşması:

a > o değişimi:

bobası “babası” 2/9
bobayığdidi “babayığit idi” 2/10
pilov “pılav” 15/108

a > u değişimi:

ğonuşuyum “konuşayım” 4/30
oynuyalım “oynayalım” 13/88

e > o değişimi:

comāt “cemaat” 21/32

e > ü değişimi:

götürüyüm “götüreyim” 13/454

ı > u değişimi:

ğarabuñarlıların “karapınarlıların” 2/23
suvadım “sıvadım” 16/72

i > u değişimi:

uçun “için” 5/43

i > ü değişimi:

nöru “nuri” 10/17

götürüyüm “götüreyim” 13/454

Dar ünlünün genişlemesi:

ı > ā değişimi:

ğāz “kız” 16/4

i > ā değişimi:

hedāye “hediye” 16/37

i > e değişimi:

zencir “zincir” 16/2

u > ā değişimi:

māarrem “muharrem” 2/6

u > a değişimi:

dokanıyor “dokunuyor” 21/20

u > o değişimi:

yokarısında ydık “yukarısında idik” 2/17

şora “şura” 4/113

doa “dua” 15/111

ofalardık “ufalardık” 16/103

u > ö değişimi:

böön “bugün” 6/1

nöru “nuri” 10/17

ü > a değişimi:

ötā an “öteki gün” 5/69

ü > ö değişimi:

löküslerin “lükslerin” 1/16

hökümetde “hükümette” 5/16

höngür höngür “hüngür hüngür” 12/43

göya “güya” 13/251

övey “üvey” 22/15

ü >  değişimi:

böyüdükleri “büyüdükleri” 1/15

gözel “güzel” 1/36

Geniş ünlünün daralması:

a > u değişimi:

oruya “oraya” 2/27

buruya “buraya” 4/51

e > é değişimi:

Türkiye Türkçesi yazı dilinde gösterilmeyen “é” sesi Kulu ağzında istisnasız biçimde kullanılmaktadır. Öyle ki ağız özelliğini yitirmiş kişilerde bile bu sesin aynı şekilde korunduğu görölmüştür.

ériřte “erişte” 1/3

şéy “şey” 5/7

dédi “dedi” 14/3

vérdik “verdik” 21/41

e > i değişimi:

isdiyen “isteyen” 5/47

biyazları “beyazları” 14/71

ciyizin “çeyizin” 16/57

patatis “patates” 19/25

tomatis “domates” 20/21

o > u değişimi:

betun “beton” 2/29
buğazına “boğazına” 5/83
mazut “mazot” 9/25
suFra “sofra” 13/260
şuför “şoför” 13/391
ęuzanlılı “kazanlılı” 13/408
motur “motor” 15/2
utele “otele” 15/114
tokdura “doktora” 18/52
foturaf “fotoğraf” 22/19

ö > ü değişimi:

üğüdüllerdı “öğütürler idi” 1/5

İnce ünlünün kalınlaşması:

Kulu ağzındaki örneklere bakıldığında ince ünlülerin kalınlaşması olayının “-ę-“ ünsüzünün erimesine bağlı olarak oluştuğu, kimi kalınlaşmalarda yazı dilinde bulunmayan seslerin meydana geldiği ve dahi benzeşme yoluyla da kalınlaşma meydana geldiği göze çarpmaktadır.

Kulu ağzında “e” ve “i” sesleri bir arada bulunduğunda “-ę-“ ünsüzüne bağlı olarak düşme sonucunda kalınlaşma meydana gelerek “ā” ünlüsü oluşmaktadır. Metindeki örnekler şu şekildedir:

inām, “ineğim” 1/53
elektrā “elektriğe” 1/59
daārmēnōzüne “deęirmēnōzüne” 2/21

e > a değişmesi:

ęardařı “kardeşi” 2/8
heralda “herhalde” 2/26
ęuvvatlıydın “kuvvetliydin” 10/10
ağar “eğer” 13/241

barabar “berāber” 19/10

i > ı değişmesi:

i>ı değişmesinin farklı sebeplerle oluşmasının yanında, çoğunlukla aitlik bildiren “+ki” ekinin benzeşmesiyle meydana geldiği görölmüştür.

ısmayılğil “ismailgil” 2/8

yaşımdakıların “yaşımdakilerin” 4/8

ordakı “oradaki” 13/74

başındakı “başındaki” 13/160

adamlarıkı “adamlarınkı” 13/295

cılalardık “cılalardık” 16/105

i > u değişmesi:

bunuku “bununki” 16/10

ö > ó değişmesi:

Bu değişim “ó” sesinin yarı kalın olmasından dolayı ince ünlünün kalınlaşması olarak sayılabilir. Genellikle “g-“ sesinden sonra ya da sözcük başında tespit edilmiştir.⁷

görücü “görücü” 1/22

öküzünen “öküzle” 1/38

góre “góre” 13/22

ö > o değişmesi:

omar “ómer” 2/18

foterli “fötrlü” 13/376

ü > u değişmesi:

dunya “dünya” 5/34

⁷ Leyla Karahan, Batı grubu ağızlarının bir kısmında görölen bu değişimi arka damak ünsüzlerinin sebep olduğu ünlü kalınlaşması başığı altında ele almıştır (Karahan 118).

ü > û değişmesi:

“û” sesinin yarı kalın bir ses olması sebebiyle “ü > û” değişimi kalınlaşma olarak sayılabilir. Genellikle “g-“ sesinden sonra ortaya çıkan bir değişimdir.

güler “güler” 2/1

gün “gün” 4/104

Kalın ünlünün incelmesi:

Kalın ünlülerin incelmesi olayının bazı seslere bağlı olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

a > e değişmesi:

mezerin “mezarın” 2/8

temam “tamam” 5/15

dene “tane” 13/255

zenâatın “zanaatın” 13/418

a > ē değişmesi:

cumērtesi “cumartesi” 15/76

a > i değişmesi:

oriye “oraya” 13/383

kiyad “kâğıt” 16/90

u > i değişmesi:

fasille “fasulye” 25/3

u > ö değişmesi:

böön “bugün” 6/1

2.1.1.7. Ünlü Düşmesi

Kulu ağızında vurgusu zayıf orta hece ünlüsünün “-ı-, -i-, -u-, -ü-“ düşmesinin yanı sıra kelime içinde “a” ve “e” geniş ünlülerinin düştüğü de görülmektedir. Kimi durumlarda ilk ve son seste de ünlü düşmesi görülmektedir.

Kelime başında ünlü düşmesi:

Kelime başında ünlü düşmesine az da olsa rastlanmaktadır.

şarpılar “eşarplar” 15/5

Ölçünlü dilde “sıcak” şeklinde kullanılan sözcük Kulu ağzında asli şeklini korumuştur.

ısıcak “sıcak” 15/119

Bununla birlikte ulama sonucunda sözcük başındaki ünlünün düştüğü durumlar da görülmektedir.

şéy deller “şey ederler” 16/84

şéy diyorum “şey ediyorum” 19/30

Vurgusu zayıf orta hece dar ünlüsünün düşmesi:

ğaneğeynen “kaneviçeyle” 1/17

bobayığdidi “babayığit idi” 2/10

iyce “iyice” 16/91

ğaysı “kayısı” 24/45

Vurgusu zayıf orta hece ünlüsünün düştüğü örneklerin yanı sıra kimi örneklerde düşmediği de görülmektedir. Nitekim “yalıñız” sözcüğünün asli şeklini koruduğu tespit edilmiştir.

yalıñız “yalınız” 13/137

ğabirine “kabrine” 15/130

Orta hece dar ünlüsünün düşmesinin yanı sıra kimi zaman da “-ğ-“ nin etkisiyle hece kaynaşması meydana gelmekte ve bu iki ses yerlerini uzun bir ünlüye bırakmaktadır.

samanlā “samanlığa” 1/7

ğılīna “kılığına” 1/32

tulūna “tuluğuna” 1/42

Kelime içinde “a, e” ünlülerinin düşmesi:

Yer- yön bildiren ya da yer-yön yanıtı bekleyen sözcüklerde orta hecede bulunan geniş ünlülerin istikrarlı olarak düştüğü tespit edilmiştir.

nérdeyse “neredeysen” 1/10

burda “burada” 2/3

orda “orada” 2/20

şordan “şuradan” 16/6

Kulu ağzında geniş zamanın 3. çokluk şahıs ekine bağılı olarak “-r-“ sesinin “-l” sesine benzeşmesi ile birlikte “-a-“ sesinin de “koy-“ fiilinde düştüğü tespit edilmiştir.
gollardı “koyarlardı” 1/9

Kelime sonunda ünlü düşmesi:

Ünlüyle biten bir sözcük, kendinden sonra gelen başka bir sözcükle kelime grubu oluşturduğu durumlarda ilk sözcüğün sonundaki ünlünün düştüğü görülmüştür. Kelime sonunda ünlü düşmesinin çoğunlukla bu sebeple oluştuğu tespit edilmekle birlikte “diye” sözcüğünün sonundaki zarf- fiil eki olan “-e” nin düştüğü örnekler de bulunmaktadır.

dīy “diye” 2/35

iy étmışler “iyi etmişler” 2/30

körp ala “körpe hala” 5/109

hac amit “hacı hamit” 8/3

yağl ekmek “yağlı ekmek” 15/34

n ārardı “ne arardı” 18/25

2.1.1.8. Ünlü Türemesi

Kulu ağzında ünlü türemesi başta, ortada ve sonda olmak üzere çeşitli şekillerde görülmektedir.

Ön türeme:

“Türkçe kelimelerde önseste akıcı sesdeşler bulunmaz. Yabancı kelimelerde rastlanan bu önsesi gidermek için dilimiz bir dar sesli türetegelmiştir” (Banguoğlu 66).

Türkçe sözcüklerde “r-” ve “l-“ ünsüzü başta bulunmadığından Kulu ağzında yabancı kökenli olup “r-” ve “l-” ünsüzü ile başlayan kelimelerde ön seste ünlü türemesi olur.

urüsüm “rüsüm” 1/24

ilāzım “lāzım” 2/40

ırāmatlık “rahmetlik” 5/22

ırātsızım “rahatsızım” 13/1

ilānlere “leğenlere” 16/101

ireçberlik “rençperlik” 21/47

İç türeme:

Metinlerde tespit ettiğimiz örneklerde genellikle “a, e, ı, i, ü” seslerinin türediği görülmüştür.

ø > -a-

masariv “masraf” 13/261

ø > -e-

foterli “fötrlü” 13/376

ø > -ı-

abılaña “ablana” 2/1

masariv “masraf” 13/261

haşılan “haşlarsın” 25/5

ø > -i-

hepsi “hepsi” 1/50

moderin “modern” 10/43

titireye “titireye” 24/12

ø > -ü-

löküs “lüks” 1/16

Son türeme:

Kulu ağzında “a, e, ı, i, ü” seslerinin sözcük sonlarında türediği örnekler şu şekildedir:

ø > -a

sağıkana “sağken” 2/27

dutarkana “tutarken” 19/146

ø > -e

giderkene “giderken” 10/58

çekerkene “çekerken” 22/67

ø > -ı

şarpılar “eşarplar” 15/5

ø > -i

hemi “hem” 19/47

ø > -ü

günü “gün” 1/51

2.1.2. Ünsüzler

Kulu ağzında Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunan yirmi bir ünsüzün (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z) dışında, yazı dilinde gösterilmeyen ya da farklı sesler için kullanılan “Ç, F, ğ, ħ, ñ, k, K, P, T” ünsüzlerinin de yer aldığı görülmüştür.

2.1.2.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler

Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayıp da Kulu ağzında varlığını tespit ettiğimiz ünsüzler şunlardır:

Ç ünsüzü:

“ç-ş” arası ağızda oluşan titreşimsiz, yarı sürekli, yarı süreksiz diş ünsüzüdür.

genÇleri “gençleri” 1/21

aÇdıydım “açmıştım” 2/3

geÇdi “geçti” 4/15

üÇ “üç” 4/111

güÇlü “güçlü” 17/26

F ünsüzü:

F ünsüzü “f-v” arası bir ses olup ağızda oluşan, yarı titreşimli, yarı titreşimsiz, sürekli, diş dudak ünsüzüdür. Kulu ağzında “F” ünsüzünün görüldüğü örnekler şöyledir:

seFer “sefer” 1/52

deFa “defa” 2/16

taraFında “tarafında” 2/18

caFar “cafer” 5/13

ğaFam “kafam” 11/11

haFda “hafda” 16/31

ğ ünsüzü:

Titreşimli, sürekli art damak ünsüzüdür. Kulu ağzında yoğun bir biçimde rastladığımız bu ses, “ k > ğ” değişimi ile karşımıza çıkar. Kulu ağzında farklı etkenlerden dolayı ağız özelliğini çoğunlukla yitirmiş kişilerde bile bu değişim devam etmektedir. Dolayısıyla istikrarlı bir biçimde meydana gelen bu değişim Kulu ağzının karakteristik seslerinden birini doğurmuştur. Bu değişim çoğunlukla sözcük başında meydana gelmektedir.

ğarşıñızda “karşınızda” 2/7

ğız “kız” 3/10

ğafanda “kafanda” 4/25

ğüccüdük “küçüktük” 5/10

ğoşallar “koşarlar” 6/10

ğadar “kadar” 7/20
ğalabalık “kalabalık” 8/14
ğurumuna “kurumuna” 9/4
ğalem “kalem” 12/5
ğoydular “koydular” 15/3
ğudurdu “kudurdu” 16/12
ğısmı “kısmı” 17/10
ğırk “kırk” 18/2
ğurusu “kurusu” 19/5
ğar “kar” 20/25
ğalabalık “kalabalık” 21/1
ğoyunnar “koyunlar” 23/11
ğutusu “kutusu” 24/11
ğızartın “kızartırsın” 25/15

Kulu ağızında k>ğ değişimi çoğunlukla sözcük başında olmakla birlikte sözcük içinde de görülmektedir. Metinden elde edilen örnekler şu şekildedir:

lağaba “lakaba” 4/30
başğa “başka” 11/16
fağat “fakat” 13/3
rızğını “rızkını” 13/340

h ünsüzü:

Sürekli, hırıltılı, art damak ünsüzüdür. “h” ünsüzü, Kulu’da Nogay Türklerinin ağızlarında sıklıkla yer alan bir ses olmakla birlikte, Kulu merkez ağızında ve diğer mahallelerinde seyrek kullanılan bir sestir. Çalışmamızda yer alan metinlerdeki örneklerden yalnızca ikisi merkez ağızında ve Kozanlı mahallesinde yer almaktayken diğer örneklerin tamamı Nogay Türklerinin konuşmalarında tespit edilmiştir.

kahırdağlı 2/14
ıhdırdı 22/60
doğuz “dokuz” 26/1
hamur “hamur” 26/14

kaḥdı “kalktı” 26/39

ḳaḥvaltılık “kahvaltılık” 27/34

taḥta “tahta” 27/42

ḳ ünsüzü:

Patlayıcı, tonsuz, süreksiz, art damak ünsüzüdür. “k-h” ara merhalesinde yer alan bir ünsüzdür. Bu ünsüzün, Kulu merkez ağzında seyrek olmasının yanında Kulu’da yaşayan Nogay Türklerinin ağzında çok kullanıldığı görülmüştür.

yaḳışıklıydı “yakışıklıydı” 2/10

yıkıldı “yıkıldı” 2/29

nişanlıydık “nişanlıydık” 16/9

oḳ “ok” 17/44

yapardık “yapardık” 26/31

çıkacak “çıkacak” 26/58

saklayacak “saklayacak” 27/14

ḳalktı “kalktı” 27/14

ñ ünsüzü:

Damakta oluşan titreşimli, sürekli, art damak ünsüzüdür. Kulu ağzında ilgi hâli ekinde, fiillerin ikinci şahıs çekimlerinde, “ben, sen ve o” kişi zamirlerinin yönelme hâl eki almış yapılarında, teklik ve çokluk II. şahıs iyelik eklerinde ve kimi kelimelerin aslî şekillerinde görülmektedir. Bu ses, bölgede yaşayan yaşlı kimseler tarafından kullanılsa da yeni nesil ağzında unutulmaya yüz tutmuştur. Hatta aynı metin içinde bile sesin “ñ” ve “ñ > n” değişimiyle birlikte kullanılması sesin kaybolmaya başladığının göstergesi olarak düşünülebilir.

Şahıs eklerinde kullanımı:

biliñ “bilirsin” 2/6

oynuyorũ “oynuyorsun” 10/3

ğonduñuz “kondunuz” 12/14

eridiñ “eritirsin” 14/36

İyelik eklerinde kullanımı:

ğarşıñızda “karşınızda” 2/7
anneñinen “annenle” 2/30

Yönelme hâl eki alan zamirlerde kullanımı:

oña “ona” 2/37
saña “sana” 13/209
baña “bana” 24/4

Sözcüklerin aslî şekillerinde kullanımı:

gõñünden “gönünden” 2/44
ğarabuñarlılarn “karapınarlılarn” 2/23
õñünde “önünde” 13/145
gõñüllü “gönüllü” 13/260
doñ “don” 14/54
yuñ “yün” 14/75
yéñi “yeni” 15/26
diñ 15/127
buñalanıñ “bunalanın” 20/20

İlgi hâli ekinde kullanımı:

ğızıñ “kızın” 4/1
onuñ “onun” 12/34
bunnarıñ “bunların” 12/37

P ünsüzü:

“b-p” arası, yarı titreşimli yarı titreşimsiz, süreksiz çift dudak ünsüzüdür.

faPriKalar “fabrikalar” 1/37
ğıPle “kıble” 2/18
aPtes “abdest” 12/9
güPresini “gübresini” 14/14
pemPe “pembe” 15/16

T ünsüzü:

“t-d” arası ağızda oluşan, yarı titreşimli, yarı titreşimsiz, süreksiz bir ünsüzdür.

giTdik “gittik” 2/21

böyüTdüm “büyüttüm” 2/37

giTdi “gitti” 4/8

2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

“Ses yolunun durumu, ses organlarının ton verip vermemeleri, boğumlanma noktası gibi özelliklere göre sınıflandırılan ünsüzler arasında türlü nedenlerden kaynaklanan çeşitli değişmeler meydana gelmektedir” (Uysal 61). Titreşimlileşme, titreşimsizleşme, süreklileşme, süreksizleşme şeklinde; bununla birlikte titreşimli ünsüzler arasında, titreşimsiz ünsüzler arasında, sürekli ünsüzler arasında, süreksiz ünsüzler arasında meydana gelen bu değişimlerden başta titreşimlileşme olmak üzere Kulu ağızında ünsüz değişmelerinin varlığı tespit edilmiştir.

Titreşimlileşme:

Titreşimlileşme, titreşimsiz ünsüzlerin titreşimli olarak çıkarılmasıdır. Titreşimlileşme olayları Kulu ağızında ön seste ve iç seste yoğun olarak görülmektedir. Bu değişim Kulu ağızının karakteristik bir özelliğidir. Öyle ki bu ses olayının, Kulu ağızının özelliklerini taşıyıp dil değişimine sebep olacak dış etkenlere maruz kalanlarda bile değişmediği görülmüştür.

Kulu ağızında, titreşimlileşme daha çok kelime başında görülmektedir. Örnekler şu şekildedir:

ç > c değişmesi:

ciyizin “çeyizin” 16/57

cızarım “çizerim” 19/130

cılbak “çıplak” 22/56

k > ğ değişmesi:

Kulu ağzındaki en fazla görülen titreşimlileşme olayı k>ğ değişmesidir.⁸

ğangaldan “kangaldan” 1/7

ğoşar “koşar” 2/36

p > b değişmesi:

bekmez “pekmez” 1/48

bişirisen “pişirisen” 5/32

bazar “pazar” 10/58

batlıcan “patlıcan” 14/43

bazartesi “pazartesi” 15/76

barnak “parmak” 19/128

bek “pek” 20/29

s > c değişmesi:

cāra “sıgara” 20/18

s > z değişmesi:

zabānan “sabahlā” 1/60

zebzeynen “sebzeyle” 14/25

zinilerin “sinilerin” 14/26

zobada “sobada” 14/49

t > d değişmesi:

Bölge ağzında “k > ğ” değişmesinden sonra en çok görülen titreşimlileşme çeşididir.

desdilenen “testilerle” 1/20

dakallardı “takarlardı” 1/28

def “tef” 1/31

dutardı “tutardı” 1/32

⁸ k > ğ değişimi bazı bölge ağızlarında sevilmiş ve geliştirilmiştir. Fizyolojik boğaz yapısına bağlı bu ğ sesi, yerine göre, başka başka fonetik olaylarla açıklanabilecek bir durumdadır. Bütün ağızlarda az da olsa bulunur, fakat Konya, Adana, Gaziantep gibi yörelerin, bir nevi ağız özelliklerini de teşkil eder. Ahmet Caferoğlu, “Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, cilt no:3 (1963):10.

Kulu ağzında kelime içinde titreşimlileşme örnekleri şu şekildedir:

h > d değişmesi:

dadderevalliynen “tahderevalliyle” 1/46

h > y değişmesi:

melıyayı “melıhayı” 4/29

k > ğ değişmesi:

delıĝanlı “delıkanlı” 1/21

k > ğ değişmesi:

yoĝudu “yoktu” 2/15

p > b değişmesi:

ĝarabuñarlıların “karapınarlıların” 2/23

ıreçberlik “rençperlik” 21/47

t > d değişmesi:

desdılernen “testilerle” 1/20

usdayıdı “ustaydı” 2/10

işde “işte” 2/19

“Standart Türkiye Türkçesinde iki ünlü arasında bulunmasına rağmen titreşimsiz şekliyle gördüğümüz bazı örnekler, bölge ağızlarında titreşimlileşmeye uğramış olarak karşımıza çıkar” (Uysal 61). Karaman ili ağızlarında görülen bu durum Kulu ağzında da belirgin şekilde göze çarpmaktadır.

ĝaynadıllardı “kaynatırlardı” 1/4

südü “sütü” 5/97

unuduyoruñ “unutuyorsun” 10/2

okuduyorduk “okutuyorduk” 12/25

ĝaynadırım “kaynatırım” 13/9

erıdırdık “erıtırdık” 14/56

ğıvradırdı 14/76
akıdırdık “akıtırdık” 19/105
dağıdır “dağıtır” 19/141

Standart Türkiye Türkçesinde meydana gelen ünsüz benzeşmesi olayının Kulu ağzında oluşmadığı ve sonu sert ünsüzle biten sözcüklere eklenen yumuşak ünsüzlerin olduğu gibi kaldığı ve benzeşme kuralına uymadığı tespit edilmiştir.

oldukdan “olduktan” 1/23
ilerledikce “ilerledikçe” 1/62
góçdü “góçtü” 2/21
taraFdayısa “taraftaysa” 2/22
tevikden “tevfikten” 2/32
böyüTdüm “büyüttüm” 2/37

Bunların dışında yarı titreşimlileşme diyebileceğimiz değişiklikler de şunlardır:

f > F değişmesi:

seFer “sefer” 1/52
taraFında “tarafında” 2/12
deFa “defa” 2/16
caFar “cafer” 5/13
ğaFam “kafam” 11/11

t > T değişmesi:

giTdik “gittik” 2/21
böyüTdüm “büyüttüm” 2/37

Standart Türkiye Türkçesinde sözcük sonunda titreşimli sesler bulunmamaktadır. Kulu ağzında ise hem müstakil şekilde hem ulamaya bağlı olarak sözcük sonunda titreşimlileşme örneklerine rastlanmaktadır.

p > b değişmesi:

turb_ekerdı “turp ekerdi” 20/22

k > ğ değişmesi:

hirğ_éderdik “ herk ederdik” 21/47

k > ğ değişmesi:

aĝ “ak” 18/24

Titreşimsizleşme:

Titreşimli únsüzlerin yerlerini titreşimsiz únsüzlerin almasıdır. Kulu ağzındaki örnekleş şu şekildedir:

b > p değişmesi:

apdullanın “abdullahın” 13/61

pempe “pembe” 15/16

pisikleti “bisikleti” 16/50

b > P değişmesi:

güPresini “gübresini” 14/14

c > ç değişmesi:

pençere “pencere” 21/50

d > t değişmesi:

tomatis “domates” 18/16

tokdura “doktora” 18/71

g > k değişmesi:

sikortalı “sigortalı” 13/456

kölgeye “gölgeye” 23/13

v > f değişmesi:

ĝanefçeynen “kanaviçeyle” 1/17

ĝäferengiydi “kahverengiydi” 19/121

Süreklileşme:

Süreksiz ünsüzlerin yerlerini sürekli ünsüzlere bırakması olayıdır. Kulu ağzındaki örnekleri şunlardır:

ç > ş değişmesi:

kerpişden “kerpiçten” 1/2

Süreksizleşme:

Sürekli ünsüzlerin yerlerini süreksiz ünsüzlere bırakması olayıdır. Kulu ağzındaki örnekler şunlardır:

h > k değişmesi:

iksan “ihsan” 13/274

alim allak “alim allah” 13/322

n > t değişmesi:

o zamatları “o zamanları” 11/36

s > c değişmesi:

câresini “sigarasını” 5/83

ş > p değişmesi:

ğopa ğopa “koşa koşa” 15/116

v > d değişmesi:

asdap “esvap” 5/51

z > c değişmesi:

acıcık “azıcık” 25/2

Titreşimli-sürekli ünsüzler arasındaki değişmeler:

Hem titreşimli hem de sürekli olan ünsüzler arasında görülen ses değişmeleridir. Kulu ağzındaki örnekleri şunlardır:

ğ > ñ değişmesi:

deñiřdi “değişti” 17/1

yoñurdum “yoğurdum” 19/28

ğ > v değişmesi:

sağ ol “sav_ol” 10/1

bavırmış “bağırmış” 18/35

ğ > y değişmesi:

eylence “eğlence” 1/31

buydayı “buğdayı” 2/36

m > n değişmesi:

hindi “şimdi” 5/2

şindi “şimdi” 13/175

alimiyon “alüminyum” 22/26

m > ñ değişmesi: Değişimin yönü Standart Türkiye Türkçesi temel alınarak oluşturulmuştur.

ğonşular “komşular” 17/19

n > m değişmesi:

alla_jzim “allah izin” 4/21

n > ñ değişmesi: Değişimin yönü Standart Türkiye Türkçesi temel alınarak oluşturulmuştur.

ęarabuñarlıların “karapınarlıların” 2/23

önünde “önünde” 13/145

gónüllü “gönüllü” 13/260

doñ “don” 14/54

yuñ 14/75

yéñi “yeni” 15/26

diñ 15/127

buñalanıñ “bunalanın” 20/20

ñ > y değişmesi:

Bu değişim 2. tekil şahıs iyelik eki olan “ñ” ünsüzünün “y” ünsüzüne dönüşmesiyle ortaya çıkmaktadır.

neneyin “nemenin” 5/120

bobayın “babanın” 9/31

gendiyin “kendinin” 12/15

teyzeyin “teyzeyin” 15/54

r > l değişmesi:

keleste “kereste” 12/30

güleşillerdi “güreşirlerdi” 16/30

Titreşimsiz ünsüzler arasındaki değişmeler:

ç > Ç değişmesi:

geÇdi “geçti” 4/90

üÇlü “üçlü” 6/18

ğaÇda “kaçta” 7/1

t > ç değişmesi:

çencereye “tencereye” 25/2

t > K değişmesi:

mıKdat “Mithat” 7/10

mıKdālibiki “muttalibinki” 19/123

Sürekli ünsüzler arasındaki değişmeler:

f > F değişmesi:

seFer “sefer” 1/52

taraFında “tarafında” 2/12

deFa “defa” 2/16

caFar “cafer” 5/13

ğaFam “kafam” 11/11

m > n değişmesi:

hindi “şimdi” 5/2

barnāmı “parmağımı” 19/130

şindi “şimdi” 21/61

n > ğ değişmesi:

öğüme “önüme” 15/61

düğür “dünür” 21/60

ş > h değişmesi:

hindikleri “şimdikleri” 11/4

v > f değişmesi:

alaf “alev” 15/119

v > ğ değişmesi:

dögüşmeye “dövüşmeye” 13/262

Süreksiz ünsüzler arasındaki değişmeler:

b > P değişmesi:

faPrikalar “fabrikalar” 1/37

ğıPle “kıble” 2/16

aPtes “abdest” 12/9

güPresini “gübresini” 14/14

pemPe “pembe” 15/16

t > d değişmesi:

Standart Türkiye Türkçesindeki ünsüz sertleşmesi kuralı, Kulu ağzında bozulmakta ve “d” sesi kendinden önceki sert sese uymayarak olduğu gibi kalmaktadır.

işde “işte” 1/13

tevikden “tevfikten” 2/32
yapdım “yaptım” 4/11
dakdırdım “taktırdım” 4/23
tarafdan “araftan” 9/2

Sürekli-titreşimsiz ünsüzler arasındaki değişmeler:

s > ş değişmesi:

paşaport “pasaport” 4/50
herkeşe “herkese” 4/85
mıkaddeş “mukaddes” 16/5

ş > h değişmesi:

hindi “şimdi” 5/2
hindikleri “şimdikleri” 11/4

2.1.2.3. Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz benzeşmesi Anadolu ağızlarında çokça görülen bir benzeşme türü olduğu gibi Kulu ağızında da çokça görülmektedir.

İlerleyici benzeşme:

-ly- > -ll- :

sandelle “sandalye” 11/1
fasille “fasulye” 25/3

-nl->-nn- :

osmannı “osmanlı” 1/30
gelinnik “gelinlik” 9/31
annadıyor “anlatıyor” 10/64
şinnik “şenlik” 15/98
ünnedi “ünledi” 19/139
dinnediñ mi “dinledin mi” 21/80

Kulu ağzındaki ilerleyici benzeşme -nl->-nn- şeklinde çokluk ekinde de görülmüştür.

ğadınnar “kadınlar” 1/49

onnar “onlar” 2/16

zamannarı “zamanları” 5/37

ğoyunnar “koyunlar” 7/15

-nm->-nn- :

dédin ni “dedin mi” 13/126

-ñm->-ññ- :

yéñ ñi yémeñ ñi “yer misin yemez misin” 5/89

Gerileyici benzeşme:

-ğn- > -nn- :

inne “iğne” 5/2

-hb- > -bb- :

allab belanı “allah belānı” 13/269

-hm- > -mm- :

memmed “mehmet” 2/20

-ls- > -ss- :

ossun “olsun” 5/30

gessin “gelsin” 19/92

ossa “olsa” 21/53

-rl- > -ll- :

Kulu ağzındaki gerileyici benzeşmelerden “-rl- > -ll-” değişimi geniş zamanın ve hikâyesinin çokluk III. şahıs çekiminde meydana gelmekte ve hemen her metinde karşılaşılan bir değişim olduğu göze çarpmaktadır.

kesellerdi “keserlerdi” 1/4

oturullardı “otururlardı” 2/13

geliyollar “geliyorlar” 4/48
vuruyollar “vuruyorlar” 5/5
dönellerdi “dönerlerdi” 6/10
çalallardı “çalarlardı” 7/21
oynullardı “oynarlardı” 8/14
ğarellemeye “kararlamak” 19/99

-şs- > -ss- :

gelmissin “gelmişsin” 13/93
eğdirmissin “eğdirmişsin” 13/193

-tç- > -çç- :

onaççılı “onatçılı” 10/62

-zc- > -cc- :

accık “azıcık” 4/47

-zs- > -ss- :

Bu değişim Kulu ağzında geniş zamanın olumsuzunda meydana gelmektedir.

Örnekler şu şekildedir:

gelmesse “gelmezse” 4/111
varmassam “varmazsam” 4/111
olmassam “olmazsam” 13/12
bulamassın “bulamazsın” 22/11

2.1.2.4. Ünsüz Düşmesi

Kulu ağzında ünsüz düşmeleri ön seste, kelime içinde ve sonunda görülmektedir.

Ön seste ünsüz düşmesi:

Ön seste meydana gelen ünsüz düşmelerinin, seyrek olarak müstakil sözcüklerde görülmesinin yanında çoğunlukla kelime gruplarında ikinci sözcüğün başındaki

ünsüzün düşmesiyle ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Kulu ağzında ön ses düşmeleri “g, h, k, y” seslerinin düşmesiyle oluşmuştur.

g- > ø

öta an “öteki gün” 5/69

ertesi jün “ertesi gün” 13/263

iki jün “iki gün” 19/114

kiyadı jbi “kâğıdı gibi” 16/90

gözü jbi “gözü gibi” 19/123

h- > ø

hac amit “hacı hamit” 8/3

habb alanı “habibe halanı” 13/234

bak ele “bak hele” 16/5

üseyin “hüseyin” 19/118

dur ele “dur hele” 21/3

k- > ø

ğara çiyi “karakeçiyi” 1/42

n ādar “ne kadar” 16/61

ğara az “kara kız” 23/37

y- > ø

ulaf “yulaf” 17/56

n āpıyor “ne yapıyor” 19/34

İç seste ünsüz düşmesi:

Kulu ağzında iç seste ünsüz düşmesinin daha çok “d, f, ğ, h, k, l, m, n, r, t, v, y, z” seslerinin düşmesiyle olduğu görülmüştür. İç seste meydana gelen bu düşmeler sonucunda bazen düşen sesin yanında uzun ünlüler ortaya çıkmaktadır. Örnekler şu şekildedir:

-d- > ø

efenim “efendim” 13/23

-f- > ø

tevikden “tevfikten” 2/32

çit “çift” 22/79

yukayı “yufkayı” 25/12

-ğ- > ø

turası “tuğrası” 1/30

daārmēnōzūne “değirmenözüne” 2/21

ōlu “oğlu” 2/25

dōru “doğru” 2/25

-h- > ø

zabānan “sabahla” 1/60

heralda “herhalde” 2/26

bōçayı “bohçayı” 13/246

ğırşeirli “kırşehirli” 13/405

mākemeye “mahkemeye” 18/3

ītiyaç “ihtiyaç” 19/24

tāta “tahta” 19/28

pēlivanıdım “pehlivan idim” 20/14

āmeT “ahmet” 20/16

bāçeye “bahçeye” 24/8

-k- > ø

oturacāsan “oturacaksan” 1/57

çocūduk “çocuktuk” 2/19

āşama “akşama” 13/209

ēsiği “eksiği” 13/245

dīnanan “değnekle” 19/146

-l- > ø

atmış “altmış” 1/1

ānadıyım “anlatayım” 13/174

dīnerim “dinlerim” 13/233

ġakan “kalkarsın” 25/15

-m- > ø

taam “tamam” 6/6

beniki “benimki” 11/1

bizikinin “bizimkinin” 12/36

-n- > ø

ġirlet “kirlent” 1/17

onuku “onunki” 1/44

Īṣallah “inṣallah” 4/18

Īsan “insan” 19/34

baā “bana” 19/150

yéi “yeni” 19/150

ireçberlik “rençperlik” 21/47

piriç “pirinç” 25/11

-r- > ø

sōna “sonra” 2/41

bibirimizi “birbirimizi” 19/71

otutdurmuş “oturtmuş” 21/14

gótürüdü “götürürdü” 21/27

getiridik “getirirdik” 23/27

-t- > ø

çifçiliġi “çiftçiliġi” 6/4

-v- > ø

evelden “evvelden” 7/4

-y-> ø

ġollardı “koyarlardı” 1/7

sōlenirdi “söylenirdi” 1/41

şōle “şöyle” 2/19

õle mi “öyle mi” 2/30
gāri “gayrı” 9/12
mukaāt “mukayyet” 13/137
eşa “eşya” 20/12

-z- > ø

icik “azıcık” 12/18
acik “azıcık” 13/46

Son seste ünsüz düşmesi:

Kulu ağzında son seste ünsüz düşmesinin daha çok “h, k, l, n, r, t, z” seslerinin düşmesiyle oluştuğu görülmektedir. Ulamalardan dolayı ilk sözcüğün son harfinin düşmesiyle de bu ses olayının meydana geldiği tespit edilmiştir. Metinlerden alınan örnekler şöyledir:

-h > ø

maşşalla “maşallah” 2/32

-k > ø

çola omariñ “çolak ömerin” 2/32
anca “ancak” 8/3

-l > ø

nası “nasıl” 5/10
ge “gel” 19/140

-n > ø

onda şōra “ondan sonra” 1/9

-r > ø

bi “bir” 1/45
véri giderimiş “verir gidermiş” 21/17
bişiyo “pişiyor” 22/79

-t > ø

üs “üst” 2/12

aPtes “abdest” 12/9

-z > ø

olma mıydı “olmaz mıydı” 13/238

2.1.2.5. Ünsüz Türemesi

Kulu ağzından elde edilen metinlerde sözcük başında, içinde ve sonunda ünsüz türemelerine rastlanılmıştır.

Ön seste ünsüz türemesi:

Kulu ağzında ön seste ünsüz türemesi seyrek görülür.

ø > h-

havluynan “avluyla” 1/62

İç seste ünsüz türemesi:

ø > -b-

biştimbalları “peştamalleri” 15/5

ø > -d-

yéiddén “yeniden” 16/58

ø > -r-

bilerzik “bilezik” 1/28

ø > -y-

Kulu ağzında iç seste görülen ünsüz türemelerinden kimisi Türkçenin bir kelimedede iki ünlünün yan yana gelemeyeceği kuralına bağlı olarak yabancı sözcüklerde iki ünlü arasına “y” sesinin gelmesiyle oluşmuştur.

ceprayıl “cebrail” 2/4

ısmayılğil “ismailgil” 2/8

fayık “faik” 11/28
mayışımı “maaşımı” 13/446

“-y-“ ünsüzünün iki ünlü arasında türemesinin dışında, farklı şekillerde de sözcüklerde “-y-“ türemesine rastlanmıştır.

ğayferengi “kahverengi” 15/20
bayrı “bāri” 15/80

Son seste ünsüz türemesi:

ø > -m

mārisem “meğerse” 13/272

ø > -n

varıdın “vardı” 11/14
öldü müydün “öldüğü zaman” 21/21
olurdun “olurdu” 21/26

ø > -t

püsküt “bisküvi” 24/24

ø > -v

kilov “kilo” 13/78

ø > -y

ney “ne” 24/11

2.1.2.6. Ünsüz İkizleşmesi

Sözcükte iki ünsüzün tekrar edilmesi olayıdır. Kulu ağzında özellikle “c, d, m, n, s, ş, y, z” seslerinin ikizleştiği görülmüştür.

-cc- ikizleşmesi:

ğüccük “küçük” 2/20

-dd- ikizleşmesi:

hakkaddan “hakikaten” 12/28

yéiddan “yeniden” 15/116

-nn- ikizleşmesi:

yanna “yana” 2/23

énniligi “eni” 21/11

-ss- ikizleşmesi:

uyumussum “uyumuşum” 8/1⁹

-şş- ikizleşmesi:

eşşekler “eşekler” 1/7

ışşıında “ışığıında” 1/16

ğaşşık “kaşık” 1/33

aşşāsındaydı “aşağısındaydı” 2/16

maşşalla “maşallah” 2/32

éşşā “eşiğe” 5/47

-yy- ikizleşmesi:

diyyorum “diyorum” 5/30

-zz- ikizleşmesi:

azzī “azığı” 1/61

yazzık “yazık” 18/34

bilemezzık “bilemeyiz” 23/1

⁹ Kulu ağzında öğrenilen geçmiş zamanın teklik ve çokluk I. şahıs çekiminde görülen bu yapının örneklerine Nevşehir ağzında da rastlanmaktadır. Zeynep Korkmaz’ın verdiği örnekler şöyledir: unutmusum, alışmışış. Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*. (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994) 102.

2.1.2.7. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Kulu ağzında kimi çift ünsüzlerin tekleştirildiği tespit edilmiştir.

-vv- >-v-

evvelki “evvelki” 2/28

2.1.2.8. Hece Tekleşmesi

Hece tekleşmesi, bir sözcükte benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır (Uysal 84). Kulu ağzında hece tekleşmesinin çoğunlukla geniş zamanlı fiil çekimi ve istek kipinin çekiminde meydana geldiği tespit edilmiştir.

diyyim “diyeyim” 4/27

vérriz “veririz” 4/60

vérrimiş “verirmiş” 5/28

dolandırırız “dolandırırız” 13/135

démeyim mi “demeyeyim mi” 13/224

tanıtdırrım “tanıtırım” 13/449

oturrum “otururum” 14/7

getirrim “getiririm” 19/50

olmayım “olmayayım” 19/96

sōleyim mi “söyleyeyim mi” 22/3

2.1.2.9. Hece Kaynaşması

Kulu ağzında hece kaynaşması çok sık karşılaşılan olaylardandır. Metinlerde hece kaynaşması ile ilgili tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

inām “ineğim” 1/53

zabā “sabaha” 1/60

diñā “dineğe” 2/27

on sōna “ondan sonra” 2/21

dā “daha” 2/30

ibrām “ibrahim” 4/64

duydū “duydun mu” 5/13

çıkıyorsüz “çıkıyorsunuz” 7/1
yaşındā “yaşındaki” 10/50
aÇdī “açtın mı” 11/3
çekinecān “çekineceksin” 12/5
rātsızım “rahatsızım” 13/1
mācır “muhacir” 13/236
nassın “nasılsın” 13/403
nassīz “nasılsınız” 14/6
sābine “sahibine” 17/17
veyāt “veyahut” 17/32

2.1.2.10. Hece Yutulması

Hece yutulması, sözcük içindeki benzer hecelerden birisinin söyleniş zorluğu nedeniyle yutulması olayıdır (Gemalmaz 162). Kulu ağzında az görülen bir ses olayı olup örnekleri şunlardır:

kitledim “kilitledim” 13/252
oklā “oklava” 25/17

2.1.2.11. Hece Türemesi

Çalışma sahamızda hece türemesiyle ilgili metinlerden tespit edilen örnekler şöyledir:

nişanlılykana “nişanlıyken” 16/88
yiyiyor “yiyor” 17/72
énniligi “eni” 21/11

2.1.2.12. Göçüşme

“Kelime içindeki komşu veya uzak seslerin yer değiştirmesi olayı. Ünsüzlerin birbiri ile karşılaşmasından doğan telaffuz zorluklarını giderme amacına dayanan bu olay, daha çok r ve l akıcı ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde ve ağızlarda görülür”

(Korkmaz 124). Kulu ağızındaki göçüşme örneklerinin “r” ve “l” sesleri dışında “s” sesinin bulunduğu sözcüklerde de meydana geldiği göze çarpmaktadır.¹⁰

Yakın göçüşme:

Metinlerden elde ettiğimiz örneklere göre Kulu ağızında meydana gelen yakın göçüşme örnekleri şöyledir:

torpağına “toprağına” 8/6
ırbık “ibrik” 15/7
mevre “merve” 15/106
miyremi “meryemi” 16/79
tespilernen “tepsilerle” 16/95
yasdı “yatsı” 18/50
tavsır “tasvir” 19/7
devriş “derviş” 22/6
cılback “çıplak” 22/56
eşkir “ekşir” 23/22

Uzak göçüşme:

Kulu ağızında uzak göçüşme örneklerine az rastlanmakta olup örnekleri şunlardır:

samırsaklı “sarımsaklı” 10/54
öncüt “ödünç” 17/48

2.1.2.13. Ünsüz Uyumu

Ünsüz sertleşmesi, standart Türkiye Türkçesinde bir kural olarak bulunurken Kulu ağızında bu durumun aksinin meydana geldiği görülmüştür; nitekim ünsüz sertleşmesi kuralına Kulu ağızında neredeyse hiç uyulmadığı tespit edilmiştir.

ilerledikce “ilerledikçe” 1/62
yaptırdım “yaptırdım” 2/2
işde “işte” 4/4

¹⁰ Ahmet Caferoğlu’nun komşu olan ve olmayan göçüşmelerle ilgili ağızlardan farklı örnekler verdiği makalesinden ayrıntılı bilgi edinilebilir. Ahmet Caferoğlu, “Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* cilt no: 3 (1955): 1-7.

geÇdi “geçti” 4/15
bakdıydım “baktıydım” 5/103
dövüşdüler “dövüştüler” 7/22
ğabakcılar “kabakçılar” 10/69
ayakda “ayakta” 13/3
kesdiler “kestiler” 15/107
étdikcene “ettikçe” 16/14

2.1.2.14. Yarı Ünlüleşme

“Boğumlanma noktaları ünlüyle ünsüz arasında bulunan ve ünlüye yakın nitelik taşıyan ses. *y, w, j, v* gibi seslerdir” (Korkmaz 242). Zeynep Korkmaz’ın açıkladığı yarı ünlülerden olan “y” sesi Kulu ağzında kimi sözcüklerde “ğ” ve “n” seslerinin yerlerine kullanılarak yarı ünlüleşme meydana getirmiştir.

buydayı “buğdayı” 2/36
deyil “değil” 13/43
anneanneyi “anneanneninki” 14/17
kiyadi “kâğıdı” 16/90

2.2 Şekil Bilgisi

2.2.1. İsimler

2.2.1.1. İsim Yapan Ekler¹¹

İsimden isim yapan ekler:

+CA:

Kulu ağzında ünsüz sertleşmesinin oluşmamasından ötürü bu ek, Kulu’da çoğunlukla ötümlü şekliyle kullanılmaktadır.

¹¹ İsim yapım ekleri, İdris Nebi Uysal’ın “Karaman İli Ağızları ve Anadolu Ağızları Arasındaki Yeri” isimli kitabından hareketle “isim” başlığı altında ele alınmıştır.

+CI / +CU:

Çalışma sahamızda ünsüz sertleşmesinin oluşmamasından dolayı bu ek, Kulu'da çoğunlukla tonlu ünsüzlerle kullanılmaktadır.

defciler “tefçiler” 1/34

lasdikci “lastikçi” 9/5

gabakcı “kabakçı” 10/69

bekci “bekçi” 13/393

+CII / +CUI:

sırcılıdım “sırcıl idim” 16/54¹²

+dAki:

Bulunma hâl ekinin üzerine aitlik ekinin getirilmesiyle isimleri sıfat yapan bu ek Kulu ağzında çoğunlukla “+dā” şeklinde kullanılmaktadır.

yaşındā “yaşındaki” 10/50

golundā “kolundaki” 11/9

burdā “buradaki” 13/57

içindā “içindeki” 16/72

önündā “önündeki” 18/17

+lAyIn:

Standart Türkiye Türkçesinde isimlere gelerek “akşamleyin, sabahleyin” gibi zaman zarfı türeten bu ek, Kulu ağzında “fiil + -mİş/-mUş + +lAyIn” şeklinde bir yapıda karşımıza çıkmakta ve sıfat-fiil üzerine gelen bu ek sözcüğün zarf şeklinde kullanılmasını sağlamaktadır.¹³ Bununla ilgili örnekler metin dışı olup duyumlardan elde edilmiştir.

¹² Muharrem Ergin, “+CII / +CUI” yapım ekinin genellikle benzetme ve mübalağa için kullanıldığını, bulunduğu sözcüklerin birkaç örnekten ileriye gitmediğini ve işlek olmayan eklerden olduğunu söylemektedir (Ergin 175). Nitekim bu yapım ekiyle oluşturulmuş olan ve Kulu ağzında “sır saklayabilen” anlamında kullanılan “sırcıl” sözcüğü, Türkçe Sözlük ve Derleme Sözlüğünde bulunmamaktadır.

¹³ Eski Anadolu Türkçesinde “+lAyIn ekinin isimden isim yapan ekler arasında yer alıp zarf yaptığı söylenmektedir. Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. (Ankara: Türk Dil Kurumu

Gelmişleyin kalalım. MDÖ

Olmuşlayın iyisi olsun. MDÖ

+II / +IU:

Kulu ağzında bu ek, ilerleyici ünsüz benzeşmesiyle “+nı” şeklinde de kullanılmaktadır.

osmannı “osmanlı” 1/30

+IIk / +IUk:

Bölge ağzında bu ekin; ilerleyici ünsüz benzeşmesi, hece kaynaşması gibi meydana gelen ses olayları neticesinde farklı şekillerinin olduğu tespit edilmiştir.

samanlā “samanlığa” 1/7

çocuklūm “çocukluğum” 4/26

samannık “samanlık” 4/41

genÇİlme “gençliğimde” 8/13

gelinnik “gelinlik” 11/13

ğarannık “karanlık” 13/342

günnük “günlük” 17/46

insannık “insanlık” 21/38

serinnikde “serinlikte” 24/8

Fiilden isim yapan ekler:

-Ak:

ğızak 13/450 ¹⁴

Yayınları, 1997) 117. Vahit Türk, Şaban Doğan, ve Yasin Şerifoğlu, *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*. (İstanbul: Kesit Yayınları 2018) 45. Muharrem Ergin, “+lAyIn” ekinin önceleri çekim eki olduğunu Eski Anadolu Türkçesinde çekim eki olarak kullanıldığını ifade etmiş, bununla birlikte bazı çekim eklerinin yapım eki olarak yapım eklerinin de çekim eki olarak kullanıldığını belirterek ekin Batı Türkçesinde çekim eki olmaktan çıkıp birkaç kelime (sabahleyin, akşamleyin, geceleyin) klişeleşerek sadece bir yapım eki halinde kaldığını söylemiştir (Ergin 173). Bununla birlikte ekin Memlük Kıpçakçasında “-duk / dük” sıfat-fiil eklerinden sonra kullanıldığı, Eski Anadolu Türkçesinde de bu durumun yaygınlaştığı görülmüştür. Salim Küçük, “/+lAyI/, /+lAyU/, /+lAy/ ve /+lAyIn/ İsimden İsim Yapım Eki ve İşlevleri.” *International Journal of Social Science* 47. Sayı, (2016):208. Kulu ağzında bu ekin kullanılmasında, ölçünlü dilde kullanılan şekillerin dışında, daima sıfat-fiilin üzerine gelerek zarf yaptığı görülmektedir.

¹⁴ Bu sözcük Türkçe Sözlükte, tonsuz ünsüzle “k-“, Kulu ağzındaki anlamının dışında yer almakla birlikte, Derleme Sözlüğünde Afyon, Isparta, Balıkesir, Denizli, Muğla ağızlarında Kulu ağzındaki anlamıyla (öfkeli) kullanılmaktadır.

-gA:

ğavırğa 13/77¹⁵

-gAç:

bişirgeç 25/17¹⁶

-GI / -GU:

Kulu ağzında ünsüz benzeşmesinin oluşmamasından ötürü bu ek Kulu'da çoğunlukla ötümlü şekliyle kullanılmaktadır.

içgisi “içkisi” 13/386

sıyırgı 19/85¹⁷

-GIn / -GUn:

Bölge ağzında ünsüz benzeşmesinin oluşmamasından ötürü bu ek Kulu'da çoğunlukla ötümlü şekliyle kullanılmaktadır.

alışgın “alışkın” 13/165

-I / -U:

cızısını 17/29¹⁸

¹⁵ Derleme Sözlüğünde sözcüğün bu şekil ve “kavrulmuş mısır, nohut, buğday vb.” anlamıyla Afyon, Kastamonu, Sinop, Gümüşhane, Sivas, Ankara, Konya ve Kırşehir’de kullanıldığı tespit edilmiştir.

¹⁶ Kulu ağzında “saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt” anlamında kullanılan bu sözcük Derleme Sözlüğünde Kulu’daki biçimiyle Afyon, Isparta, Denizli, Balıkesir, Kütahya, Eskişehir, Ordu, Sivas, Kayseri, Ankara, Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Konya’da aynı şekil ve anlamda yer almaktadır.

¹⁷ Derleme Sözlüğünde sözcüğün bu şekil ve “bit ve yumurtalarından temizlemek için tarağın dişlerine iplik geçirerek saç tarama işlemi” anlamıyla Niğde ile Isparta’da kullanıldığı tespit edilmiştir.

¹⁸ Derleme Sözlüğünde sözcüğün bu şekil ve “tohum ekmek için pullukla açılan yer, karık” anlamıyla Afyon, Aydın, Balıkesir, Niğde, Sivas ve İçel’de kullanıldığı görülmüştür.

-Ik / -Uk, -k:

Çalışma sahamızda bu ekin üzerine farklı ekler geldiği durumlarda birtakım ses olayları meydana gelmiş ve ekin şekli değişmiştir. Metinlerden elde edilen örnekler şöyledir:

yırtına “yırtığına” 1/47

solūmu “soluğumu” 5/4

çitlek 14/48 ¹⁹

değişirik 21/55 ²⁰

-mA:

gidişme 8/2

sıyırmaya 10/53 ²¹

-mAç / -bAç:

atmacınan “atmaçla” 5/26²²

-mAç < mA aş:

“Bu gruptaki –mAç eki genellikle yiyecek ve yemek adları türetmiştir”(Korkmaz 161). Kulu ağzında yöresel yemek adlarının yapılışında bu ekin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca eklendiği fiillere göre yemeğin nasıl yapıldığına dair bilgi de vermektedir.

¹⁹ Derleme Sözlüğünde sözcüğün bu şekil ve “çekirdek” anlamıyla Kırşehir, Eskişehir ve Ankara’da kullanıldığı tespit edilmiştir.

²⁰ Kulu ağzında “yedek giysi” anlamında kullanılan bu sözcük Türkçe Sözlükte ve Derleme Sözlüğünde yer almamaktadır.

²¹ Kulu ağzında “bir çeşit dikenli bitki” anlamında kullanılan sözcüğün Derleme Sözlüğünde Niğde ve Konya’da kullanıldığı tespit edilmiştir.

²² Dilimizde birkaç oyun isminde bulunan bu ek, Cumhuriyet döneminde de birtakım araç adlarının yapılmasında kullanılmıştır. Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017) 161. “atmaç” sözcüğü Kulu ağzında “çocukların bir şeyleri vurmak için yaptıkları sapan” anlamında kullanılmakla birlikte Derleme Sözlüğünde sözcüğün bu şekil ve anlamıyla yalnızca Kulu’nun bir mahallesi olan Yaraşlı’da kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.

dōmeç “dövmeç” 10/35

dutmaç 14/45

gómeç “gömeç” 5/38

-(I)ntI / -(U)ntU:

bişinti 5/70 ²³

okuyuntu 21/27 ²⁴

-(I)ş / -(U)ş:

Kulu ağzında bu ekin, ses olayları sonucunda farklı şekilde kullanıldığı görülmüştür.

yaāş “yağış” 6/1

-t, -(I)t / -(U)t:

Bölge ağzında ünsüz benzeşmesinin oluşmamasından ötürü bu ekin, Kulu’da ötümlü ünsüzle kullanıldığı tespit edilmiştir.

ayırd 13/262

2.2.1.2. Çokluk Eki

Kulu ağzında çokluk eki olarak “+lar, +ler” yer almakla birlikte, bu ekin benzeşme yoluyla oluşan “+nar, +ner” şekli de kullanılmaktadır.

Metinlerde “+lar / +ler” çokluk ekinin yer aldığı örneklerden bazıları şöyledir:

işlerin 12/13

éllerde “ellerde” 13/335

evlerimiz 22/15

“+nar / +ner” çokluk ekinin Kulu ağzında tespit ettiğimiz örneklerin, çokluk ekinin eklendiği sözcüğün “n” sesiyle bitmesinden kaynaklı olarak ilerleyici ünsüz

²³ Sözcük, Kulu ağzındaki şekliyle Derleme Sözlüğünde bulunmamakla birlikte tonsuz ünsüzlerden oluşan biçimi ve Kulu ağzındaki anlamıyla Ankara/Haymana’da kullanıldığı bilgisi bulunmaktadır.

²⁴ Sözcüğün Kulu ağzındaki şekil ve anlamıyla Derleme Sözlüğünde Sivas, Kırşehir ve Kayseri’de kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.

benzeşmesiyle meydana geldiği görülmekle birlikte bu örneklerin bazıları aşağıda yer almaktadır:

düğünnerde “dügünlerde” 1/41
gelenner “gelenler” 5/86
hayvannarı “hayvanları” 9/4
ğazannarınan “kazanlarla” 13/22
günnerimiz “günlerimiz” 14/18
bunnar “bunlar” 14/23
ğadınnarı “kadınları” 15/24
ekinnerin “ekinlerin” 15/59

2.2.1.3. Hâl Ekleri

İlgi hâli:

Standart Türkiye Türkçesindeki ilgi hâli eklerinin yanı sıra Kulu ağzında, “+n, +iñ, +iñ, +ı, +i, +u, +ü, +ni, +nu, +nü, +nıñ, +nüñ, +İ, +nū” şekilleri de kullanılmaktadır.

+n:

İlgi hâli ekinin bu şeklinin “o, bu, şu ” zamirlerine “+nan” vasıta ekinin gelmesiyle oluştuğu görülmüştür.

onnan “onunla” 2/21
bunnan “bununla” 4/105
şunnan “şununla” 4/105

Kulu ağzında ilgi hâli ekinin bu şekli, hece kaynaşması sonucunda oluşan uzun ünlülerden sonra da kullanılmaktadır.

inān “ineğin” 5/64
tokmān “tokmağın” 10/37
dilān “dileğin” 13/265
allān “allahın” 19/11
eşşān “eşeğin” 19/138
tokmān “tokmağın” 22/52

ellĭn “elinin” 19/79
sinĭn “sininin” 19/79

+ıñ, +iñ:

Standart Türkiye Türkçesinde “+ın, +in” şeklinde yer alan bu ek, Kulu ağzında hem bu hâliyle hem de damaksıl şekliyle kullanılmaktadır.

siziñ “sizin” 2/5
hasımıñ “hasımın” 10/16
densiziñ “densizin” 10/31
davarıñ “davarın” 16/85
ğardaşıımıñ “kardeşimin” 19/28
diyazamıñ “diyazamın” 19/31
buñalanıñ “bunalanın” 20/20

+ı, +i, +u, +ü, +ni, +nu, +nü:

“Şahıs ve işaret zamirleriyle kurulan ad tamlamalarında tamlanan ögesinin kaldırılarak yerine +ki aitlik ekinin getirilmesiyle oluşturulan zamirler aitlik zamirleridir” (Korkmaz 409). Aitlik zamiri tamlananın yerine geçer ve tamlayanla bitişik yazılır. Standart Türkiye Türkçesinde tamlayan eki olarak kullanılan ilgi hâli eki, duruma göre +ın, +in, +un, +ün, +nın, +nin, +nun, +nün, +im şekilleriyle yer almaktadır. Kulu ağzında, aitlik zamirinin var olduğu sözcüklerde, bu eklerdeki ünsüzlerin bir kısmının ya da hepsinin düşmesiyle oluşan şekiller ortaya çıkmıştır. Metinden elde edilen örnekler şöyledir:

beniki “benimki” 11/1
adamlarıki “adamlarınki” 13/295
biziki “bizimki” 14/15
annemiki “anneminkin” 14/16
onuku “onunki” 14/16
herkeşiki “herkesin” 14/20
beniki “benimki” 14/21
bunuku “bununki” 16/10
mıĖdālibiki “muttalibin” 19/123
ikisinikini “ikisinin” 23/16
gendinikini “kendisinin” 23/16

+nıñ, +nuñ, +nün:

Standart Türkiye Türkçesinde “+nın, +nin, +nun, +nün” şeklinde yer alan bu ekler, ünlüyle biten sözcüklere gelmekle birlikte, Kulu ağzında hem bu halleriyle hem de damaksıl şekliyle kullanılmaktadır.

onuñ “onun” 2/7

amcasınıñ “amcasının” 16/80

odanıñ “odanın” 19/7

ğapınıñ “kapının” 19/10

mandaranıñ “mandaranın” 19/109

köyünüñ “köyünün” 21/3

Yönelme hâli:

Ölçünlü dilde “+a,+e, +(y)a, +(y)e” ekleriyle bilinen yönelme hâlinin, Kulu ağzında bu şekillerinin dışında, sonu “k, h, n” sesleriyle biten kelimelerde eklendiği sözcükle ünlü uyumu oluşturmada ve yönelme anlamının sağlanacağı durumda bu ünsüzlerin düşmesi sonucu hece kaynaşmasıyla ortaya çıkan “+ā” şeklinin de kullanıldığı görülmüştür. Örnekler şu şekildedir:

samanlā “samanlığa” 1/7, elektrā “elektriğe” 1/59, ırāmatlā “rahmetliğe” 5/31, sā “sana” 5/47, yastā “yastığa” 5/47, eşşā “eşeğe” 5/47, allā “allaha” 8/1, gerdā “gerdeğe” 13/140, tabā “tabağa” 14/37, çitlā “çitleğe” 14/48, tulā “tuluğa” 16/103, mercimā “mercimeğe” 17/54, yémā “yemeğe” 18/50, inā “ineğe” 18/59, eşşā “eşeğe” 19/9, desdelā “desteliğe” 19/43

Yükleme hâli:

Cümlede eklendiği sözcüğe nesne görevi yükleyen yükleme hâli ekinin ölçünlü dilde yer alan şekillerinin dışında, Kulu ağzında farklı biçimlerinin de kullanıldığı görülmüştür. Kulu ağzında yer alan “+ā, +ī, +Ī, +ū, +ũ” şekillerinin hece kaynaşması sonucu oluşan uzun ünlüler olduğu tespit edilmiş olup “+ā” ekinin ünlü uyumuna girmediği ve bu durumun bölgenin karakteristik bir özelliği olduğu sonucuna varılmıştır.

+ā:²⁵

börā “böreği” 2/1
kürā “küreği” 10/32
toprā “toprağı” 10/43
ekmā “ekmeği” 16/25
darā “tarağı” 19/85
tokmā “tokmağı” 22/52
etā “eteği” 24/53

+ī:

olmadī “olmadığı” 1/37
cacī “cacığı” 10/54
başī “başını” 19/125
yıkıldī “yıkıldığı” 22/81

+î:

cimcî “cimciği” 25/4

+û:

oldû “olduğu” 4/62
yoğurtlû “yoğurtluğu” 5/117
vurdû “vurduğu” 22/79

+ü

gölû “gülüğü” 14/31
gózû “gözünü” 18/70

Bulunma hâli:

Kulu ağzında bulunma hâl ekinin “+da, +de, +dā” şekillerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Kulu ağzının karakteristik bir özelliği diyebileceğimiz ünsüz sertleşmesi

²⁵ Zeynep Korkmaz Kulu ağzında da görülen bu durumu Nevşehir ağzıyla ilgili çalışmasında “k > -g-, -ğ-“ değişmesi ve “-g- / -ğ-“ damak ünsüzlerinin yanlarındaki ünlüleri genişletip kalınlaştırma etkileri dolayısıyla, sondaki yükleme durumu ekinin bir önceki hecenin ünlüsü ile kaynaşarak uzun bir “ā” ünlüsüne dönüşmesi şeklinde açıklamaktadır. Zeynep Korkmaz, “Nevşehir ve Yöresi Ağzlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikleri Üzerine,” *Türkoloji Araştırmaları* cilt no:2/2 (2007): 49.

olayının çoğunlukla bulunmaması sebebiyle, bulunma hâl ekinin “+ta / +te” şekillerinin yer almadığı; ayrıca bulunma hâl ekinin sonra sıfat yapan +ki ekinin geldiği durumlarda bu ekin düşerek bulunma hâl ekinin de ünlü uyumuna girmeden her durumda “+dā” şekliyle kullanıldığı görülmüştür.

yaşındā “yaşındaki” 10/50
golundā “kolundaki” 11/9
burdā “buradaki” 13/57
boğazındā “boğazındaki” 13/138
ağzındā “ağzındaki” 13/393
yanındā “yanındaki” 13/415
içindā “içindeki” 16/72
önündā “önündeki” 18/17
hicazdā “hicazdaki” 18/21
yaşındā “yaşındaki” 18/31
ordā “oradaki” 21/4
amerikadāki “amerikadaki” 21/76
başlangıçda “başlangıçta” 22/44
önümüzde 2/16

Ayrılma hâli:

Standart Türkiye Türkçesinde ayrılma hâl eki “+DAn”dır. Kulu ağzında ünsüz sertleşmesi olayının bulunmamasından ötürü bu ekin titreşimsiz şekilleri kullanılmamaktadır.

kerpişden “kerpiçten” 2/29
tarafdan “taraftan” 9/2
avratdan “avrattan” 13/289
oynayarakdan “oynayaraktan” 17/8

Eşitlik hâli:

Kulu ağzında kullanılan eşitlik hâli ekleri “+aca, +ece, +ce, +ca, +cene, +cana” şekillerinde olup bu eklerin ünsüz benzeşmesine kuralına uymadığı ve tonsuz şekillerinin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Metinlerden elde edilen eşitlik hâli

eklerinden “+aca / +ece” şekillerinin Kulu ağzında çoğunlukla “+A kadar” edatının yerini tuttuğu görülmektedir²⁶.

sonunaca “sonuna kadar” 4/37

ayaca “aya kadar” 4/118

zabāca “sabaha kadar” 5/47

iycene “iyice” 8/5

ōlecene “öylece” 11/24

ğaticana “katica” 14/44

étdikcene “ettikçe” 16/14

başaca “başa kadar” 16/25

döşenenece “döşenene kadar” 16/64

gelenece “gelene kadar” 17/61

evece “eve kadar” 19/114

buriyece “buraya kadar” 19/137

hafıfcene “hafifçe” 25/14

çokcana “çokça” 25/16

Vasıta hâli:

Kulu ağzında vasıta eki olarak Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan eklerin dışında “+n, +ēn, +ān, +in, +nan, +nen, +ynan, +ynen, +ınan, +inen, +unan, +ünen, +ānan, +īnan, +Īnen, +ūnen” şekilleri kullanılmaktadır.

+n, +in:

yayan “yaya” 20/24

²⁶Leyla Karahan da “+AcA” ekinin Kulu ağzındaki gibi “+A kadar” anlamıyla kullanıldığını söylemekle birlikte bu ekin +A yönelme hâl ekinden sonra gelmesinden ötürü eşitlik ekinden farklı, edat kökenli bir ek olabileceğini söylemektedir. Leyla Karahan, “Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda ‘n’ Morfemi ile Ortaya Çıkan Varyantlaşma,” *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*, ed. Bülent Gül (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2012) 229. Zeynep Korkmaz “+ça” eki üzerine yazdığı makalesinde bu ekin sınırlama görevinde “-ğaça” şeklinde kullanıldığı dönemleri vererek bazı Anadolu ağızlarında “+aca / +ece” biçiminin yer aldığı örnekleri göstermektedir. Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme,” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, I. cilt (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995) 28-29. Kulu ağzında da örneği görülen “-cana/-cene” yapısını Ercan Alkaya eşitlik ekinin genişlemiş biçimleri şeklinde belirterek Anadolu ağızlarında kullanıldığını ve bu yapının “-çA+ ğına/gine” birleşmesinden /ğ/, /g/ ünsüzünün erimesiyle oluştuğunu ifade etmektedir. Ercan Alkaya, “Eski Türkçe -qıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine,” *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, (Şanlıurfa: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008) 59-60.

ilkin “ilk” 21/45

+ēn, +ān:

Metinlerde “+ān” şekli yer almamaktadır; fakat günlük konuşmalarda “dünān” sözcüğünde bu şekilde karşılaşmıştır.

dünēn “dün” 21/25

+nan, +nen, +ynan, +ynen, +ānan +īnan, +īnen, +ūnen:

+nan, +nen vasıta hâli eklerinin ünsüzle biten sözcüklere geldiği görülmüştür.

desdīlenn “testilerle” 1/20

tırpannan “tırpanla” 1/39

onnan “onunla” 2/21

pantulnan “pantolonla” 20/14

+ynan, +ynen vasıta hâli eklerinin ünlüyle biten sözcüklere geldiği görülmüştür.

helkeynen “helke ile” 16/84

géceynen “gece ile” 17/6

gózeriynen “gózeriyle” 18/56

bunuynan “bununla” 21/76

ğızıynan “kızıyla” 22/17

+nan, +nen vasıta hâli eklerinin, doğrudan sözcüğe geldiği durumlar görüldüğü gibi kimi sözcüklerin sonundaki “-k” ve “-h” ünsüzlerinin düşmesiyle oluşan uzunlukla birlikte +ānan +īnan, +īnen, +ūnen şekillerinin de ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

orānan “orakla” 1/39

zabānan “sabah ile” 16/25

séfillīnen “sefillik ile” 18/55

nelīnen “nelikle” 18/60

dīnānan “değnekle” 19/146

ğaşşīnan “kaşıkla” 22/68

düğölcünen “dügölcökle” 25/6

+ınan, +inen, +unan, +ünen:

Eklerin önlü uyumuna girerek farklı şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

öküzünen “öküzle” 1/38

yağınan “yağ ile” 16/84

çilelerinen “çileler ile” 18/55

pispetinen “kispetle” 20/15

davulunan “davulla” 24/43

2.2.1.4. Aitlik Eki

Zamir olarak kullanılan +ki aitlik eki, Standart Türkiye Türkçesinde önlü uyumlarına uymamaktadır. “Buna karşılık ince yuvarlak önlü taşıyan sözlerde bir yandan da yer yer dudak benzeşmesine uyma eğilimine girmiştir: bugönkü, dökü, görücünökü, Gönöl’ökü, her gökü vb.” (Korkmaz 280). Kulu ağzında ise zamir olan aitlik eki uyuma girerek “+ki, +k1, +ku, +kü” şekilleriyle kullanılmıştır. Örnekler şöyledir:

onuku “onunki” 1/44

evelki “evvelki” 2/28

yaşımdakıların “yaşımdakilerin” 4/8

ordakı “oradaki” 13/74

başındakı “başındaki” 13/160

bugökü 13/274

adamlarıkı “adamlarınkı” 13/295

bunuku “bununki” 16/10

burdakıydı “buradakiydi” 22/34

+ki aitlik ekinin, isme gelen bulunma hâl ekinden sonra gelerek sözcüğü sıfat yaptığı durumlarda, bu ekin daima düştüğü ve buna bağılı olarak bulunma hâl akinin “+dā” şekliyle kullanıldığı tespit edilmiş olup örnekler şu şekildedir:

yaşındā “yaşındakı” 10/50

ğolundā “kolundakı” 11/9

burdā “buradaki” 13/57
içindā “içindeki” 16/72
önündā “önündeki” 18/17

2.2.1.5. Soru Eki

Kulu ağzında “mI / mU” soru edatı ölçünlü dille uyum sağlamakla birlikte farklı şekillerde de kullanılmaktadır. Bu anlamda Standart Türkiye Türkçesiyle aynı şekilde kullanılan bir örnek vermekle yetinilecek, yazı dilinden ayrılan örnekler üzerinde yoğunlaşılacaktır.

ōle mi “öyle mi” 2/30

Kulu ağzında ilerleyici benzeşmenin etkisiyle soru edatında kimi zaman “m > n/ñ” değişimi oluşmuştur.

yēñ ñi yémeñ ñi “yer misin yemez misin” 5/98, senin niydi “senin miydi” 12/8

Çalışma sahamızdaki teklik II. şahıs fiil çekiminde, soru edatı çoğunlukla kullanılmayıp soru anlamı son sesteki uzun ünlü ve vurguyla sağlanmaktadır.²⁷ Bununla birlikte şimdiki zaman çekiminde bu durumla ilgili ikilik göze çarpmakta, söz konusu çekimde soru edatının kullanılmamasının yanında kullanıldığı örnekler de görülmektedir.

bilī “bilir misin” 2/14, duydū “duydun mu” 5/13, ānadī “anladın mı” 5/68, aÇdī “açtın mı” 11/3, biliyorū “biliyor musun” 12/38, bilmā “bilmez misin” 13/301, démesī “demesin mi” 13/394, ossū “olsun mu” 14/1, gidiyorū “gidiyor musun” 14/6, górdū “gördün mü” 18/68, édā “eder misin” 19/150, annadī “anladın mı” 21/21

oturuyor muyuk “oturuyor muyuz” 16/5, biliyor muyun “biliyor musun” 19/62

Bölge ağzında soru edatının çok sık kullanıldığı yapılardan biri “fiil + -dI/-dU ~ -dIk/-dUk mI/mU + -dI/-dU” olup bu yapı cümle içinde zaman zarfı göreviyle kullanılmaktadır. Kulu ağzında, görülen geçmiş zamanın teklik üçüncü şahıs

²⁷ Kulu ağzında görülen bu durum Kahramanmaraş ağzıyla da benzerlik göstermektedir. Mine Kılıç, *Kahramanmaraş Merkez Ağzı*. (Kahramanmaraş: Ukde, 2008) 86.

çekimlerinde son seste bir “n” türemesi olayı bu yapılarda da kimi zaman görülmektedir. Söz konusu açıklamanın örnekleri şöyledir:

başladılar mıydı 2/31, söyledik miydi 13/133, geldi miydi 14/40, yığıldı mıydı 17/61, çıkdı mıydı 17/69, yapmadın mıydı 17/78, emişdi miydi 18/33, geçdi miydin 18/66, artlaştık mıydı 19/15, başladı mıydı 20/15, öldü müydün 21/21, geldi miydin 21/23, bitdi miydi 21/28, kesdin miydin 21/32, çıkdı mıydın 21/32, başladı mıydı 21/39, sordu mıydu 21/70, getirdi miydi 22/60, yörüdü müydü 22/61, gitdik miydi 23/2, vardık mıydı 23/4, ördük müydü 23/7, sökdük müydü 24/53, yaptık mıydı 24/53

2.2.1.6. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, isimlerin üzerine gelerek aitlik anlamı katar. Çalışmamızda, Kulu ağzında tespit ettiğimiz iyelik eklerinden yalnızca yazı dilinden farklılık gösterenlere yer verilmiştir.

Teklik I. şahıs: +ām, +ēm, +īm, +īm̄, +ūm

Kulu ağzında, teklik I. şahıs iyelik eklerindeki ses değişikliklerinin hece kaynaşmasına bağlı olarak oluştuğu görülmüştür.

inām “ineğim” 1/53, çocuklūm “çocukluğum” 4/26, ğaldīm “kaldığım” 4/91, dēdīm̄ “dediğim” 5/70, yūrām “yüreğim” 5/74, gençlīm̄de “gençliğimde” 8/13, ayām “ayağım” 9/16, durdūm “durduğum” 13/3, yatāma “yatağıma” 13/224, damāmda “damağımda” 14/39, okumuşlūm “okumuşluğum” 15/113, ayāmı “ayağımı” 19/41, geçlīm̄i “gençliğimi” 19/41, sevdīm̄e “sevdiğime” 19/66, okumuşlūm “okumuşluğum” 19/123, barnāmı “parmağıma” 19/130, deġişirīm̄ “deġişiriğim” 21/55, ğulāminan “kulağımla” 21/80, meslēm “mesleğim” 22/18, ayāmda “ayağımda” 24/15, lasdīm̄in “lastiğimin” 24/16

Teklik II. şahıs: +ān, +āñ, +iñ, +ī, +īn, +iñ, +ī̄, +ī̄n, +ñ, +ū, +ūn, +ūñ, +ū̄, +y

Kulu ağzında teklik II. şahıs iyelik eklerinde çoğunlukla “ñ” sesi korunmuştur. Ayrıca yazı dilinden farklılık gösteren bazı eklerin hece kaynaşması sonucu meydana gelen uzunluklardan oluştuğu tespit edilmiştir.

yakdĭn “yaktıĭn” 1/58, abılaña “ablana” 2/1, eviñ “evin” 2/11, diyazañ “teyzen” 10/4, uzatdĭn “uzattıĭn” 12/15, allāni “allahını” 13/185, daradĭn “taradıĭn” 15/16, yēmāni “yemeĭini” 15/117, halañ “halan” 16/17, halıñ “halin” 16/61, eviñe “evine” 16/66, eñaña “eşyana” 16/66, müreniñi “mürenini” 16/71, ĭşiñ “kişin” 16/83, gózũñ “gözũn” 18/70, sinĭñ 19/79, okumuşlũn “okumuşluĭun” 19/129, barnāni “parmaĭını” 19/129, anañ “anan” 19/132, ayān “ayaĭın” 19/145, bobāñ “babanın” 21/19²⁸, sordũn “sorduĭun” 21/20, düĭĭnũñe “düĭĭnũne” 21/27, ĭucānda “kucaĭında” 21/33, eliñinen “elinle” 21/80, babañ “baban” 22/5, ĭodũn “koyduĭun” 22/22, eliñi “elini” 22/34

Çalışma sahamızda kullanılan teklik II. şahıs iyelik eklerinden biri de “+y”dir. Bu ek, ünlü ile biten sözcüklere gelen teklik II. şahıs iyelik ekinden sonra ilgi eki gelmesi durumunda “+n” sesinin “+y” sesine dönüşmesiyle oluşmaktadır.²⁹ Örnekler şöyledir:

bobayın “babanın” 5/78, gendiyn “kendinin” 12/15, gōñsüyũn “gōĭsũnũn” 13/162, emmiyn “emminin” 13/240, teyzeyin “teyzenin” 15/54, bacıyn “bacının” 19/86, bobanneyn “babaannenin” 23/27

Kulu aĭzında dikkat çeken diĭer teklik II. şahıs iyelik ekleri de “+ĭ, +ĭ̄, +ũ, +ũ̄”dür. Bu ekler, ünsüzle biten sözcüklere gelen teklik II. şahıs iyelik ekinden sonra yükleme hāl ekinin geldiĭi durumlarda “+n” sesinin düşmesi ve hece kaynaşmasıyla oluşun uzunluklardan oluşmaktadır. Metinlerde “+ĭ̄” ve “+ũ̄” eklerine örnek bulunmamaktadır. Bu nedenle bu eklere verilen örnekler metin dışıdır.

evĭ̄ “evini” MDÖ

²⁸ Teklik II. şahıstan sonra ilgi hāl ekinin gelmesiyle oluşun bu durumu, Leyla Karahan $\tilde{n} > \check{g} > y$ deĭişmesinde hālā ara safhada bulunan veya ara safhadan sonra $\check{g}$ ’yi düşüren aĭızlar olduĭu şeklinde açıklamaktadır. Leyla Karahan, “Türkiye Türkçesi Aĭızlarında $\tilde{n} > y$ Deĭişmesi,” Gazi Eĭitim Fakũltesi Dergisi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı. 1999: 99-105.

²⁹ Söz konusu deĭişimi Leyla Karahan, benzeşmezlik sonucu ortaya çıkan $n > y$ deĭişmesi olarak açıklamakta ve bunu $\tilde{n} > \check{g} > y$ şeklinde gerçekteşen bir akıcılaşma hadisesi olarak belirtmektedir. İlgili makalede bu deĭişimin Orta ve Güneydoĭu Anadolu Bölgesi ile bunlara komşu olan bazı yörelerin aĭzında teklik II. şahıs ekinden sonra ilgi hāl ekinin gelmesi üzerine, iyelik ekindeki “n” sesinin “y” sesine dönüşmesi olarak izah etmiştir (Karahan 99-105). Tuncer Gülensoy $\tilde{n} > y$ deĭişmesinin Kũtahya aĭzında örneĭini vererek bu deĭişimi Kıpçak dil özellikleri olarak ifade etmektedir. Tuncer Gülensoy, *Kũtahya ve Yöresi Aĭızları*. (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988) 129.

yurdū “yurdunu” MDÖ

gózū “gözünü” 18/70

başī “başını” 19/125

Teklik III. şahıs: +ā, +ī, +Ī, +ū, +ū, +si

Çalışma sahamızda, yazı dilinin dışında kullanılan teklik III. şahıs iyelik eklerinin bir kısmını hece kaynaşmasına bağlı olarak oluşan uzunluklar teşkil etmektedir. Metinlerden elde edilen örnekler şöyledir:

giydī “giydiği” 1/25, ğılīna “kılığına” 1/32, tulūna “tuluğına” 1/42, sevdīni “sevdiğini” 5/53, ğazandī “kazandığı” 5/78, esdī “estiği” 6/12, ğabūnu “kabuğunu” 10/38, ğuzulāyı “kuzu kulağına” 10/54, annatdīna “anlattığına” 10/64, çocū “çocuğu” 11/2, ocā “ocağı” 11/8, gelinnī “gelinliği” 11/15, halı “hâli” 13/363, ğoydū “koyduğu” 13/421, susuzlūndan “susuzluğundan” 15/55, önlūnū “önlüğünü” 16/27, başsağlīna “başsağığına” 17/20, uzunlū “uzunluğı” 17/42, geniřlī “genişliği” 17/43, çocū “çocuğu” 19/83, sulūna “suluğına” 19/94, oldūnu “olduğunu” 21/83, duvā “duvağı” 22/53, ğucāna “kucağına” 22/65, ğuyrūnda “kuyruğunda” 23/5, sevdīni “sevdiğini” 24/4, datlılī “tatlılığı” 24/25, yasdī “yastığı” 24/55, topalā “topalağı” 25/6

Ölçünlü dilde görülmeyip Kulu ağzında yer alan teklik III. şahıs iyelik eklerinden biri de “+ā”dır. Bu ek, büyük ünlü uyumuna aykırı olup “-ek” sesleriyle biten sözcüklere teklik III. şahıs iyelik eki de eklendiği durumlarda oluşmaktadır. Metinlerden elde edilen örnekler aşağıda yer almaktadır:

ekmāni “ekmeğini” 5/63, ekmā “ekmeği” 9/20, kürā “küreği” 10/32, yémā “yemeği” 13/386, bōrā “böreği” 14/22, zini bōrā “sini böreği” 16/95, sürecāni “süreceğini” 17/38, yémā “yemeği” 17/65, ekmāni “ekmeğini” 19/143, yémānin “yemeğinin” 25/1

Standart dilde ünlüyle biten sözcüklere gelen “+si” ekinin, Kulu ağzında ünsüzle biten bir sözcüğe de geldiği görülmüştür.

şéysi “şeyi” 15/79

Çokluk I. şahıs: +āmız, +āmiz, +īmız, +Īmiz, +ūmuz, +ūmüz

Çokluk I. şahıs iyelik ekinin ünsüz ile biten sözcüklere geldiği durumlarda araya eklenen “-ı-, -i-, -u-, -ü-“ bağlayıcı ünlülerinin, Kulu ağzında hece kaynaşması sonucunda uzun ünlülere dönüştüğü tespit edilmiştir.

bild̄imiz “bildiğimiz” 4/66, oldūmuz “olduğumuz” 6/4, ekmāmizi “ekmeğimizi” 13/137, çocūmuz “çocuğumuz” 14/19, gülūmuz “gülüğümüz” 14/31, ekmāmiz “ekmeğimiz” 16/20, yoklūmuz “yokluğumuz” 21/31, ğaldırd̄ımız “kaldırdığımız” 21/44, yatāmız “yatağımız” 22/24, dōdūmuz “dövdüğümüz” 22/51, oynad̄ımız “oynadığımız” 22/80, böyūmuz “büyüğümüz” 23/31

Çokluk II. şahıs: +īnız, +īz, +Īniz, +Īz, +ñız, +ñiz, +ūnuz, +ūz, +ūnüz, +ūz

Çokluk II. şahıs iyelik ekinin ünsüz ile biten sözcüklere geldiği durumlarda araya eklenen “-ı-, -i-, -u-, -ü-“ bağlayıcı ünlülerinin, Kulu ağzında hece kaynaşması sonucunda uzun ünlülere dönüştüğü tespit edilmiştir. “-ı-“ ve “-ü-“ seslerine metinlerden elde edilen örnekler bulunmaktayken “-i-“ ve “-u-“ ünlüleri için verilen örnekler metin dışıdır.

ġarşñınızda “karşınızda” 2/7, tanıtđınız “tanıttığınız” 13/424, ġórdūnüz “gördüğünüz” 17/43, dedeñizim “dedenizim” 20/1, yéd̄ınız “yediğiniz” MDÖ, sordūnuz “sorduğunuz” MDÖ

Kulu ağzında, çokluk II. şahıs iyelik ekinde “+ñ” sesi kimi zaman korunmakla birlikte bu sesin düşerek yerini uzun ünlüye bıraktığı durumlar çoğunluktadır.³⁰

kimĪzin “kiminizin” 12/8

ġafalarīzı “kafalarınızı” 15/15

bibirĪzin “birbirinizin” 19/151

birĪz “biriniz” 19/152

ġözūz “gözünüz” MDÖ

yoġurdūz “yoğurdunuz” MDÖ

Çokluk III. şahıs: +narı, +neri

Ölçünlü dilde kullanılan çokluk III. şahıs iyelik eklerinin dışında Kulu ağzında ses benzeşmesi yoluyla kullanılan “+narı, +neri” eklerinin örnekleri şöyledir:

³⁰ Leyla Karahan, bu olayın Batı Grubu ağızlarında seyrek görüldüğünü belirtmekle birlikte hadisenin “ñ > ğ” değişmesinden sonraki “ğ” düşmesi şeklinde meydana geldiğini ifade etmektedir (Karahan 21).

değermenneri “değirmenleri” 13/23, ğarınnarını “karınlarını” 15/58, zamannarı “zamanları” 17/69, oynunnarı “oyunları” 22/80

2.2.2. Zamirler

İsmin yerini tutan sözcük türüne “zamir” denir. Zamirler, yerini tuttıkları isimlerin özelliğine göre farklı başlıklar altında ele alınmaktadır. Kulu ağzından yapılan metin derlemelerinde tespit edilen zamirler, bahsedilen şekilde çeşitlerine göre incelenmiştir.

2.2.2.1. Şahıs Zamirleri

Kişi isimlerinin yerini tutan zamirlerdir. Ses değişiklikleriyle ölçünlü dilden farklılaşan Kulu ağzında kullanılan kişi zamirleri şöyledir:

onnarı “onları” 4/87

baã “bana” 4/98

sã “sana” 5/47

baña “bana” 5/60

bã “bana” 10/5

saña “sana” 13/21

oã “ona” 17/48

saã “sana” 18/7

2.2.2.2. İşaret Zamirleri

İşaret yoluyla varlıkların yerini tutan zamirlere “işaret zamiri” denir. Kulu ağzında, Standart Türkiye Türkçesinden farklı şekilde kullanılan işaret zamirleri şunlardır:

oruya “oraya” 2/27

onnarı “onları” 2/46

buruya “buraya” 4/27

şora “şura” 4/113

orda “orada” 9/23

burda “burada” 9/23

şurda “şurada” 10/4
bunnar “bunlar” 10/11
buñu “bunu” 10/20
oña “ona” 10/35
şoralardan “şuralardan” 13/8
bunnarın “bunların” 13/64
şuruya “şuraya” 13/111
oriye “oraya” 13/383
şōrda “şurada” 13/417
buñu “bunu” 19/3
oñu “onu” 19/5
şonu “şunu” 19/24
şoruya “şuraya” 20/26

2.2.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Standart Türkiye Türkçesinde dönüslülük zamiri “kendi”dir. Kulu ağzının karakteristik bir özelliği diyebileceğimiz sözcük başı “k- > g-“ değişiminden dolayı, dönüslülük zamiri bölge ağzında “gendi” şeklindedir.

gendim “kendim” 2/1
gendi “kendi” 5/59
gendimden “kendimden” 13/207

2.2.2.4. Soru Zamirleri

İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlere “soru zamiri” denir. Kulu ağzında ölçünlü dilden farklı şekilleriyle tespit edilen soru zamirleri şunlardır:

n ārardı “ne arardı” 2/4
nére “nere” 4/110
n oldu “ne oldu” 5/89
nérde “nerede” 9/16
nérelerdesin “nerelerdesin” 13/1
hangımızı “hangimizi” 13/75

n āpıyım “ne yapayım” 13/165

hangısı “hangisi” 13/307

2.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri

İsmi yerini belirsiz bir şekilde tutan zamirlere “belirsizlik zamirleri” denir. Kulu ağzından yapılan derleme metinlerde yer alan ve Standart Türkiye Türkçesinden değişik şekillerde kullanılan belirsizlik zamirleri şöyledir:

hepsi “hepsi” 1/50

óbürü “öbürü” 1/52

heb “hep” 2/48

herkeş “herkes” 4/85

her şey “her şey” 5/34

bibirimizi “birbirimizi” 19/71

başğası “başkası” 22/78

obiri “öbürü” 23/17

2.2.3. Sıfatlar

İsimleri niteleyen ve belirten sözcük türüne “sıfat” denir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere sıfatlar, niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere iki genel başlık altında ele alınmaktadır. Kulu ağzından derlenen metinlerde de sıfatlar bu başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.3.1. Niteleme Sıfatları

İsimleri renk, biçim, durum gibi yönlerden niteleyen sıfatlardır. Metinlerde tespit edilen niteleme sıfatları şöyledir:

yéni bi araba “yeni bir araba” 2/46

esgi anılarımız “eski anılarımız” 10/3

böyük ozannarın “büyük ozanların” 13/207

ğoca belediye salonuna “koca belediye salonuna” 13/385

pemPe beyaz cıvgısı “pembe beyaz çizgisi” 15/16

ğüccük yaba “küçük yaba” 15/48

gözel anı “güzel anı” 15/75
yéni gelinim “yeni gelinim” 19/54
ğivırcık ğivırcık “kıvırcık kıvırcık (saç) 19/132
ğoca köyde “koca köyde” 19/148
meşāgetli bi iş “meşakkatli bir iş” 22/34

2.2.3.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri işaret, belirsizlik, sayı ve soru yönünden belirten sıfatlardır.

İşaret sıfatları:

Kulu ağzından yapılan derlemelerde, isimleri işaret yönünden belirten sıfatlar şöyledir:

šo olana “şu oğlana” 16/49
šo ev “şu ev” 19/64

Sayı sıfatları:

İsimleri sayı, sıra, topluluk yönüyle belirten sıfatlar olup bölge ağzında birtakım ses değişiklikleriyle ölçünlü dilden farklılaşan sayı sıfatları şunlardır:

bi ğomşuya “bir komşuya” 1/50
yedinci sékizinci ayda “yedinci sekizinci ayda” 13/141
elli atmış ğişi “elli altmış kişi” 13/144
yīlmi “yirmi (yaş)” 15/1³¹
üÇ dört dene “üç dört tane” 15/4
yīlmi ğün “yirmi ğün” 15/127
ğirk ğün “kırk ğün” 16/15
bi ğişi “bir kişi” 17/58
on dörd on beş “on dört on beş (yaş)” 19/8
çit pantul “çift pantolon” 22/79

³¹ Kulu ağzında yirmi sayısının “uzun i” sesiyle söylenmesi sayının aslı şekli olan “yigirmi” sözcüğünü hatırlatmakta ve Kulu ağzında “g” sesinin düşmesi sonucu oluşan bir uzunluğu düşündürmektedir. “yigirmi” için bkz. Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*. (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016) 120.

Soru sıfatları:

İsimleri soru yönünden belirten sıfatlardır. Metinlerdeki örnekler şöyledir:

nası ğarıymış “nasıl kadınmış” 5/108

hangı şeylerden “hangi şeylerden” 13/174

Belirsizlik sıfatları:

İsimleri belirsizlik yönüyle belirten sıfatlardır. Birtakım ses değişiklikleriyle standart Türkiye Türkçesinden ayrılan belirsizlik sıfatları şöyledir:

bi süre “bir süre” 1/57

õle bi anılarımız “öyle bir anılarımız” 10/7

biğaç gişi “birkaç kişi” 10/61

şõle bi sarı elbise “şöyle bir sarı elbise” 11/14

başğa düğüne “başka düğüne” 11/16

şõle bi daş “şöyle bir taş” 13/77

başğa havalara “başka havalara” 13/442

bi ğısmı “bir kısmı” 17/10

obür taraftan “öbür taraftan” 17/14

2.2.4. Zarflar

“Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir” (Korkmaz 427). Tanımdan da anlaşılacağı üzere zarflar kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Nitekim çalışmamızda yer alan metinlerden elde edilen zarflar da niteleme, zaman, azlık-çokluk, yer-yön, soru başlıkları altında ele alınmıştır.

2.2.4.1. Niteleme Zarfları

Fiilleri veya fiilimsileri çeşitli anlamlarla belirten zarflar olup metinlerdeki örnekleri şunlardır:

õle ğonuşduk “öyle konuştuk” 4/66

iycene soğurdu “iyice soğurdu” 8/5

bilmiyoruz iyce “iyice bilmiyoruz” 10/65

h ng r h ng r ağladı “h ng r h ng r ağladı” 12/42
gine d di ki “gene dedi ki” 13/87
 abık bitsin “ abuk bitsin” 13/146
y idd n medineye geldik “yeniden medineye geldik” 15/116
 opa  opa camiye gitdik “ko a ko a camiye gittik” 15/116
ılgıt ılgıt  eyler akıyor “ılgıt ılgıt  eyler akıyor” 16/26
iyce sacı yakardık “iyice sacı yakardık” 16/91
o run o run  a a  a a gitdik “gizli gizli ka a ka a gittik” 18/26
  zel bi iridim “  zel pi irirdim” 19/25
 ıtdan  ıt  ord m 19/95
cılba  fılan durmazdı “ ıplak falan durmazdı” 22/56
titireye titireye eve gitdim “titireye titireye eve gittim” 24/12

2.2.4.2. Zaman Zarfları

Fiilleri zaman y n nden belirten zarflar olup metinlerden elde edilen zaman zarfları   yledir:

arkam s re 4/36, hindi “ imdi” 5/2, b  n “bug n” 6/1, on s na “ondan sonra” 6/9, evelden “evvelden” 7/4, geli gelmez “gelir gelmez” 7/6, s na “sonra” 7/10, s nad n “sonrad n” 9/32, ondan s nacımına “ondan sonra” 11/33, o zamatları “o zamanları” 11/36,  a am “ak am” 12/18,  akdı mıydı “kalktı ında” 13/21,  a amın n “ak amleyin” 13/139, zab leyin “sabahleyin” 13/209,  indi “ imdi” 13/386, cum rtesi “cumartesi” 15/76, bazartesi “pazartesi” 15/76, ge e “gece” 16/25, on s ra “ondan sonra” 16/85, yasdı zamanı “yatsı zamanı” 18/50, eveli 18/56, y ni oldum “yeni ( imdi anlamında) oldum” 19/2, ertes  j n “ertes  g n” 19/20, on s nam “ondan sonra” 24/32, b  zk  “bu kez” 22/7

2.2.4.3. Azlık- okluk Zarfları

Bir sıfatın, bir zarfın ya da bir fiilin miktarını belirten zarflardır. Metinlerde yer alan azlık- okluk zarfları   yledir:

a   a yokarı “a a ı yukarı” 4/5
bek “pek” 4/70
acık “azıcık” 5/43
acık “azıcık” 13/46

birez “biraz” 13/63
icik “azıcık” 18/22
acicik “azıcık” 25/2
icicik “azıcık” 25/11
çokcana “çokça” 25/16
hafifcene “hafifçe” 25/14

2.2.4.4. Yer-Yön Zarfları

Fiillerin anlamını yer-yön bakımından belirten zarflardır. Örnekleri şöyledir:

aşşāda “aşağıda” 10/19
üsdüne “üstüne” 10/22
géri “geri” 10/23

2.2.4.5. Soru Zarfları

Fiilleri soru yoluyla belirten zarflardır.

neye evlendin “niye evlendin” 5/16
nası édiyorsüz “nasıl yapıyorsunuz” 5/50

2.2.5. Fiiller

2.2.5.1. Fiil Yapan Ekler³²

Fiilden fiil yapan ekler:

-DAr-:

dönder 13/169 ³³

-DIr- / -DUr-:

Kulu ağzında ünsüz sertleşmesi olayının çoğunlukla gerçekleşmemesi sebebiyle bu ek, sert ünsüzle biten fiillere eklendiğinde bile tonlu ünsüzle kullanılmaktadır.

³² Fiil yapım ekleri, İdris Nebi Uysal’ın “Karaman İli Ağzıları ve Anadolu Ağzıları Arasındaki Yeri” isimli kitabından hareketle “fiil” başlığı altında ele alınmıştır.

³³ Zeynep Korkmaz, bu ekin Türkiye Türkçesinde işlek olmayan bir ettirgenlik eki olduğunu ifade etmektedir (Korkmaz 183).

yaptırdım “yaptırdım” 2/2, gonusduracak “konusturacak” 11/1

-t-:

Bölge ağzında “-t-“ ettirgenlik ekinin kimi zaman titreşimli “-d-“ olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

ısladıldardı “ıslatırlardı” 13/78

İsimden fiil yapan ekler:

+A-:

oynuyalım “oynayalım” 13/88

+IA-:

İsimden fiil yapan bu ek sonu “n” sesiyle biten bir sözcüğe eklendiğinde ilerleyici ünsüz benzeşmesi yoluyla “+nA” şekline dönüşmektedir.

tapannar “tapanlar” 17/40, ünnedi “ünledi” 19/139

+IA-n-:

Bu ek sonu “n” sesiyle biten bir sözcüğe eklendiğinde ilerleyici ünsüz benzeşmesi yoluyla “+nAn” şekline dönüşmektedir.

nişannandım “nişanlandım” 24/29

2.2.5.2. Şahıs Ekleri

Türkiye Türkçesinde şahıs ekleri üç grupta incelenmektedir: Zamir kökenli şahıs ekleri, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman ve gereklilik ile istek kipinin çekiminde kullanılırken; görülen geçmiş zaman ve şart kipinin çekiminde iyelik kökenli şahıs ekleri yer almaktadır. Üçüncü grupta ise emir kipindeki şahıs ekleri bulunmaktadır.

Kulu ağzında kullanılan zamir kökenli şahıs ekleri:

Teklik I. şahıs: -m, -ım, -im, -um, -üm, -sım, -sim, -sum, -süm

Teklik II. şahıs: -ñ, -añ, -eñ, -iñ, -iñ, -uñ, -n, -en, -in, -un, -sın, -sin, -ũ, -yun

Teklik III. şahıs: ø

Çokluk I. şahıs: -k, -ık, -ik, -uk, -sık, -sik, -suk, -sük, -ız, -iz, -yuk, -zık, -zik, -z

Çokluk II. şahıs: -sız, -sĩz, -süz, -süz

Çokluk III. şahıs: -lar, -ler

Çalışma sahamızda gelecek zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ile istek ve gereklilik kiplerinde yer alan şahıs ekleriyle ilgili örnekler şöyledir:

Teklik I. şahıs:

gitecām “gideceğim” 4/79, tanıtdırrım “tanıtırım” 13/449, oturrum “otururum” 14/7, getirrim “getiririm” 19/50, bakıyom “bakıyorum” 21/66, bilmiyom “bilmiyorum” 22/54

Öğrenilen geçmiş zamanın teklik I. şahıs çekiminde, bu zamanı karşılayan “-mİş / -mUş” eklerinde meydana gelen “ş > s” değişimi sonucunda “-mİs / -mUs” şeklinde ekler ortaya çıkmakta ve ünsüz ikizleşmesiyle şahıs ekinde bir “s” sesi oluşmaktadır.

uyumussum “uyumuşum” 8/1

Teklik II. şahıs:

Kulu ağzında teklik II. şahısta “ñ” sesinin kullanımında çeşitlilik söz konusudur. Teklik II. şahıs ekindeki “n” sesi kimi metinlerde damaksıl, kimilerinde ise yazı dilinde var olan hâliyle yer almaktadır.

biliñ “bilirsin” 2/6, diyoruñ “diyorsun” 2/26, denetleycān “denetleyeceksin” 4/16, biliyorun “biliyorsun” 4/29, bilin “bilirsin” 5/88, tanıñ “tanırsın” 10/17, gelmissin “gelmişsin” 13/93, dökeñ “dökersin” 14/36, yoğuruñ “yoğurursun” 14/44, börtleñ “börtlersin” 14/44, yazañ “yazarsın” 14/44, içen “içersin” 18/68, varıyon “varıyorsun” 21/51, alıyoñ “alıyorsun” 21/75, bulamassın “bulamazsın” 22/11, yun 25/1

Şimdiki zaman kipinin teklik II. şahısta çekimlenmiş kimi soru yapılarında, soru edatı ve şahıs eki düşmekte ve onların yerini “-ū” ünlüsü almaktadır.

biliyorū “biliyor musun” 13/224, gidiyorū “gidiyor musun” 14/6

Şimdiki zaman kipiyle oluşturulmuş kimi soru yapılarında ise herhangi bir ses düşmesi olmamakla birlikte teklik II. şahıs ekinde “s > y” değişimi meydana gelmektedir.

tanıyor muyun “tanıyor musun” 4/125, biliyor muyun “biliyor musun” 5/3, oturuyor muyuk “oturuyor muyuz” 16/5, biliyor muyun “biliyor musun” 19/62

Teklik III. şahıs:

bağır “bağırır” 11/12, çıkıyo “çıkıyor” 22/79

Çokluk I. şahıs:

Standart Türkiye Türkçesindeki zamir kökenli çokluk I. şahıs eklerinden farklı olarak Kulu ağzında “-ık, -ik, -uk, -ük” sesleriyle sıklıkla karşılaşılmaktadır.³⁴

gidecāz “gideceğiz” 4/58, ğaldırırız “kaldırırız” 4/60, gidiyoruz “gidiyoruz” 5/16, vérecāk “vereceğiz” 11/23, dérik “deriz” 14/25, keserik “keseriz” 14/42, yaparık “yaparız” 14/42, oturuyoz “oturuyoruz” 22/42

Bölge ağzında geniş zamanın olumsuzunun çokluk I. şahıs çekiminde ünsüz ikizleşmesiyle “z” sesi oluşmakta ve “-zIk” şeklinde bir şahıs eki ortaya çıkmaktadır.

gonuşmazık “konuşmayız” 19/72, bilemezzik “bilemeyiz” 23/1

Öğrenilen geçmiş zamanın çokluk I. şahıs çekiminde, “ş > s” değişimi meydana gelmekte ve ünsüz ikizleşmesiyle şahıs ekinde bir “s” sesi oluşmaktadır. Böylelikle bu çekimde “-sIk / -sUk” şeklinde bir şahıs eki ortaya çıkmaktadır.

yapmıssık “yapmışız”, üşümüssük “üşümüşüz”

Çokluk II. şahıs:

Standart Türkiye Türkçesinde çokluk II. şahıs eklerinde bulunan “n” sesi, Kulu ağzında çoğunlukla düşmekte ve uzun ünlünün bulunduğu bir şahıs eki ortaya çıkmaktadır.³⁵

édiyorsüz “ediyorsunuz” 5/50, içersİz “içersiniz” 5/79, çıkaksİz “çıkacaksınız” 7/1, görmüssüz “görmüşsünüz” MDÖ, sormussüz “sormuşsunuz” MDÖ

³⁴ Leyla Karahan, görülen geçmiş zaman ve şart kipinin çokluk I. şahıs çekiminde kullanılan –k /-k ekinin Batı grubu ağızlarının bir kısmında emir dışındaki kipleri içine alacak şekilde işleklik alanını genişlettiğini ifade etmektedir (Karahan 137).

³⁵ Leyla Karahan, Batı grubu ağızlarında kullanılan zamir kökenli çokluk II. şahıs ve bildirme ekinin “-sınız / -siñiz / -suñuz / -süñüz” şekillerinde olduğunu ifade etmektedir; ama ekin iki heceli yapısının “ñ > ğ > ø” değişmesinin görüldüğü bazı ağızlarda bozulduğunu, düşen “ñ” ünsüzünün iki ünlüyü birleştirdiğini ve uzun bir ünlü oluştuğunu belirtmektedir. Bununla birlikte değişimden sonraki ekin Doğu grubu ağızlarındaki “-sız / -siz” ekinde farklı olduğunu, Batı grubundaki bu yapının düşmeden dolayı oluştuğunu, Doğu grubundakinin ise “siz” zamiriyle ilgili olduğunu dile getirmektedir (Karahan 37-38).

Çokluk III. şahıs:

bililler “bilirler” 2/14, çağırılar “çağırırlar” 4/118, yatırıyollar “yatırıyorlar” 10/23, çıkaracaklar “çıkaracaklar” 15/48

Kulu ağzında kullanılan iyelik kökenli şahıs ekleri:

Teklik I. şahıs: -m

Teklik II. şahıs: -ñ, -n

Teklik III. şahıs: ø

Çokluk I. şahıs: -k

Çokluk II. şahıs: -īz, -īz, -ūz, -ūz, -ñız, -ñız, -ñuz, -ñüz, -z

Çokluk III. şahıs: -lAr

Teklik I. şahıs:

yapdım “yaptım” 2/27, görsam “koyarsam” 13/3

Teklik II. şahıs:

belletdñ “bellettin” 2/1, soruyorsan 2/35, dinnedñ “dinledin” 21/80

Teklik III. şahıs:

olsa 10/52, yaptı “yaptı” 11/22

Çokluk I. şahıs:

gönüşsak “konuşsak” 1/54, öpdük “öptük” 20/11, acıkdık “acıktık” 20/25

Çokluk II. şahıs:

górmedīz “görmediniz” 12/13, gōnduñuz “kondunuz” 12/14, bırakdīz “bırakdınız” 13/1, giTdīz “gittiniz” 13/1, oynarsāz “oynarsanız” 13/413, geldiñiz “geldiniz” 20/3, étđiñiz “ettiniz” 20/4, sordūz “sordunuz” 20/6, döndūz “döndünüz” MDÖ

Çokluk III. şahıs:

dağıldılar 2/24, sorallarsa “sorarlarsa” 14/35, kesdiler “kestiler” 15/107

Kulu ağzında kullanılan emir kipindeki şahıs ekleri:

Teklik I. şahıs: -yIm, -yUm, -IyIm, -UyUm

Teklik II. şahıs: -

Teklik III. şahıs: -suñ, -sIn, -sUn

Çokluk I. şahıs: -AlIm, -AlImIn

Çokluk II. şahıs: -iñ, -uñ, -n, -ñ

Çokluk III. şahıs: -sınnar

Teklik I. şahıs:

diyyim “diyeyim” 4/30, ğonuşuyum “konuşayım” 4/30, bakıyım “bakayım” 4/126, annadıyım “anlatayım” 6/3, démeyim mi “demeyeyim mi” 13/224, biliyim “bileyim” 14/58, diyim “diyeyim” 15/79, çıkarıyım “çıkarayım” 16/35, yapıyım “yapayım” 23/21

Teklik II. şahıs:

gel 4/24

Teklik III. şahıs:

sõlesin “söylesin” 4/125, assın “alsın” 5/28, ğorusuñ “korusun” 10/3

Çokluk I. şahıs:

gelelim 1/13, oynuyalım “oynayalım” 13/88

Çokluk II. şahıs:

ğaldırın “kaldırın” 10/9, oluñ “olun” 13/61, yeñ “yeyin” 14/6, déñ “deyin” 14/57, ilenmeñ “ilenmeyin” 14/58, yapmañ “yapmayın” 15/132, étmeñ “etmeyin” 15/132, ğırman “kırmayın” 19/151³⁶

Çokluk III. şahıs:

³⁶ Kulu ağzında ünlüyle biten fillerin emir kipinin çokluk II. şahıs olumlu ve olumsuz çekiminde şahıs ekinin aslî şekli korunmaktadır. Ekin Köktürkçedeki şekli için bkz. (Tekin 164).

Standart Türkiye Türkçesindeki emir kipinin çokluk III. şahıs eki, Kulu ağzında ilerleyici benzeşme yoluyla değişmektedir.

gaÇmasınar “kaçmasınlar” 23/33

2.2.5.3. Şekil ve Zaman Ekleri

Haber (bildirme) kipleri:

Geniş zaman:

Yazı dilindeki geniş zaman eklerinin dışında Kulu ağzında yer alan geniş zaman ekleri şöyledir: “ ø; -a, -e, -ı, -i, -u, -ü; -r; -al, -el, -ıl, -il, -ul, -ül; -İ ”

Standart Türkiye Türkçesinde yer alan; ama kimi zaman şahıs eklerindeki farklılıkla karşımıza çıkan geniş zaman çekiminin Kulu ağzında kullanıldığı örneklerden birkaçı şöyledir:

içersİz “içersiniz” 5/87, dérik “deriz” 14/25, keserik “keseriz” 14/42, yaparık “yaparız” 14/42, gidersİz “gidersiniz” 15/135, ğazarık “kazarız” 16/102, dérik “deriz” 18/12, bilirik “biliriz” 19/88, yérık “yeriz” 19/104, ekerik “ekeriz” 19/135, içér misİz “içer misiniz” 22/3

Geniş zaman ekinin, Kulu ağzında çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiş ve ortaya çıkış şekillerine göre ekler gruplandırılarak açıklanmıştır.

“-r” geniş zaman ekinin düşmesi sonucunda bağlantı ünlülerinin asıl ekin yerine geçmesiyle oluşan geniş zaman ekleri: “ -a, -e, -ı, -i, -u, -ü”³⁷

³⁷ Kulu ağzında “r” ünsüzüyle biten fiillerin geniş zaman çekiminde, geniş zaman eki olan “r” düşmekte ve bağlantı ünlüsü bu zamanı karşılamaktadır. Aynı durum Bozkır ağzında da görülmekte ve Ufuk Deniz Aşcı konuyla ilgili çalışmasında bu durumu hece düşmesi olarak açıklamaktadır. Bununla birlikte bunun Oğuzların bir özelliği olduğunu DLT’deki açıklamaya dayandırarak ele almaktadır. Ufuk Deniz Aşcı, “Bozkır Ağzında Görülen Bazı Şekil Bilgisi (Morfoloji) Özelliklerine Dair,” *Sutad* Güz. 2016:186. DLT’de geçen söz konusu açıklama şöyledir: ‘Oğuzların geniş zaman fiilinde rı’nın birini düşürürler; asli rı’yı bırakarak geniş zaman rı’sını atarlar. ‘Ben giderim’ anlamında *men barın*; ‘ben kalkarım’ anlamında *men turın* derler. Ancak kelime *rı* yok ise geniş zaman kipinde geniş zaman rı’sı konur. ‘Ben gelirim’ anlamında *men keliren* denir. Gelince *keldi* dedikleri zaman rı yoktur. ‘Ben gülerim’ anlamında *men küleren* denir. Gülince *küldi* dedikleri zaman rı yoktur. Fiilden sonra gelen mim’i elif’e çevirirler. ‘Ben giderim’ anlamında *men baran* dedikleri gibi. ‘Ben yayı kurarım’ anlamında *men ya: kuran* dedikleri gibi. Türkler iki rı ile ‘kurarım’ anlamında *kurar men* derler. Bunlardan biri asli, ikincisi geniş zaman belirtisidir ve bunların arkasından *men* denir. Kural işte budur; Oğuzların yolu kural değildir; fakat hafifliktir. Kaşgarlı Mahmut, *Dîvânu Lügâti’t-Türk*. Haz. Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu. (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018) 250. (Aktaran, Aşcı, 2016)

çağırılar “çağırırlar” 4/118, bağırı “bağırır” 11/12, vérise véri “verirse verir” 13/267, dökeñ “dökersin” 14/36, keseñ “kesersin” 14/44, yazañ “yazarsın” 14/44, gótürü “götürür” 17/17, içen “içersin” 18/68, oturu “oturur” 19/43

“-r” geniş zaman ekinin düşmesiyle yalnızca fiil + şahıs eki yapısının geniş zaman çekimini karşıladığı durumlar: “ø”

Hece kaynaşmasının olduğu bazı durumlarda “-r” geniş zaman eki düşmekte ve geniş zaman çekimi yalnızca fiil ve şahıs ekinin birlikteliğinden oluşmaktadır. Metinden elde edilen örnekler şöyledir:

bilin “bilirsin” 2/6, bilin “bilirsin” 5/88, tanıñ “tanırsın” 10/17, eridiñ “eritirsin” 14/36, ğarışdırıñ “karıştırırsın” 14/37, yoğuruñ “yoğurursun” 14/44, börtleñ “börtlersin” 14/44, okuñ “okursun” 16/83, yun 25/1, yıkan “yıkarsın” 25/1, ayıklan “ayıklarsın” 25/1, ğon “koyarsın” 25/2

Fiil + ettirgenlik eki yapısından sonra kullanılan geniş zaman eki: “-r”

Fiil üzerine “-Dİr” ettirgenlik eki geldiği durumlarda geniş zaman teklik ve çokluk I. şahıs çekimlerinde hece tekleşmesi meydana gelmektedir.

ğaldırırız “kaldırırız” 4/60, dolandırırız “dolandırırız” 13/135, tanıtıdırım “tanıtırım” 13/449, oturrum “otururum” 14/7, getirrim “getiririm” 19/50, giydirrik “giydiririz” 22/70

“-r > -l” değişmesi ile oluşan geniş zaman ekleri: “-al, -el, -ıl, -il, -ul, -ül”

Kulu ağzındaki gerileyici benzeşmelerden -rl->-ll- değişimlerinden biri geniş zamanın ve hikâyesinin çokluk III. şahıs çekiminde meydana gelmekte ve “-al, -el, -ıl, -il, -ul, -ül” eklerinin oluşmasında etken olmaktadır.

bililler “bilirler” 2/14, ğoşallar “koşarlar” 6/10, yıkallar “yıklarlar” 10/37, toplallar “toplarlar” 10/54, döğüşüller “dövüşürler” 10/71, sereller “sererler” 13/23, getiriller “getirirler” 13/111, bineller “binerler” 13/144, çekeller “çekerler” 17/5, savırillar “savururlar” 17/52, yoğurullar “yoğururlar” 25/16

Leyla Karahan, Batı ağızlarının bir kısmında görülen bu durumun bu ağızlar için ayırıcı bir değere sahip olduğunu ifade etmektedir (Karahan 132).

Kulu ağzında geniş zamanın olumsuz çekiminde, teklik II. şahısta “-mAz” yerine “-mA” eki, çokluk I. şahısta ise “-mA” yerine “-mAz” eki kullanılmaktadır. Ayrıca geniş zamanın olumsuz çokluk I. şahıs çekiminde “-zz” şeklinde ünsüz ikizleşmesi meydana gelmektedir. Kimi zaman da şahıs ekindeki “s” sesinin etkisiyle birlikte gerileyici benzeşmeyle “-mAs” ekinin oluştuğu görülmektedir.

bilmen “bilmezsin” 4/102, olmassam “olmazsam” 13/12, olma mıydı “olmaz mıydı” 13/238, vérnesse “vermezse” 13/241, almañ “almazsın” 15/127, sevmen “sevmezsin” 18/67, uğraman “uğramazsın” 19/34, gonusmazzık “konuşmayız” 19/72, bilmessĠz “bilmezsiniz” 19/88, bulamassın “bulamazsın” 22/11, bilmen “bilmezsin” 22/25, bilemezzik “bilemeyiz” 23/1, atmassan “atmazsan” 25/13

Geniş zaman çekiminin olumlu ve olumsuz soru şekillerinde geniş zamanı karşılayan eklerin düşmesi sonucunda oluşan uzun ünlüler ve vurguyla soru anlamının sağlandığı tespit edilmiştir.

bilĠ “bilir misin” 4/28

bilmā “bilmez misin” 13/301

bişirĠ “pişirir misin” 14/2

Gelecek zaman:

Ölçünlü dilde kullanılan gelecek zaman ekleriyle birlikte ses olaylarından kaynaklı olarak Kulu ağzında ortaya çıkan gelecek zaman ekleri şöyledir: “-(y)cā, -(y)cā, -cā, -ecā, -acā, -(y)ecā, -icā, -icā, -ıcak, -cak”

Çalışma sahamızda, yalnızca teklik ve çokluk III. şahıs çekimlerinde standart dilde var olan gelecek zaman çekimine kimi durumlarda uyulmaktayken diğer şahıslarda bu durumun değiştiği görülmüştür. Özellikle ince ünlülerden oluşan fiillerin bile gelecek zamanın kalın ünlülü şekliyle çekimlenmesi büyük ünlü uyumuna aykırılık yönünden dikkat çekicidir. Büyük ünlü uyumuna aykırı şekilde ortaya çıkan “-(y)cā, -ecā, -cā, -(y)cā, -(y)ecā, -icā” gelecek zaman eklerinin kullanıldığı örnekler şu şekildedir:

denetleycān “denetleyeceksin” 4/16, gidecāz “gideceğiz” 4/58, vérecāz “vereceğiz” 4/59, gitcām “gideceğim” 4/79, diycān “diyeceksin” 4/124, édecām “edeceğim” 5/25, diyecām “diyeceğim” 5/88, édicāz “edeceğiz” 6/2, geçirecān “geçireceksin” 10/52, vérecāk “vereceğiz” 11/23, sölüycām “söyleyeceğim” 13/280,

gidecām “gideceğim” 13/377, véricām “vereceğim” 13/447, yiycāk “yiyeceğiz” 15/49, eleycāz “eleyeceğiz” 15/53, geçecāz “geçeceğiz” 15/78, yiyecān “yiyeceksin” 15/117, vérmeycām “vermeyeceğim” 16/22, gidecām “gideceğim” 16/60, dürüncām “dürüneceğim” 18/15, dişirecām “dişireceğim” 19/107, diycām “diyeceğim” 19/124, nineyecān 19/140, getirmeycāz “getirmeyeceğiz” 23/28, bélleycāk “belleyeceğiz” 24/15

Kulu ağzında, ince ünlülü fiillerdeki gelecek zaman çekiminin büyük ünlü uyumuna aykırı olduğu yukarıda belirtilmişti. Kozanlı Mahallesi’nde yapılan derlemeye ait metindeki tek bir örnekte bu uyumun bozulmadığı tespit edilmiştir.

gidecēn “gideceksin” 22/12

Kulu ağzında ortaya çıkan gelecek zaman eklerinin, ses düşmesine ya da hece kaynaşmasına bağlı olarak oluşan uzun ünlülerden oluştuğu ve bunun yaygın bir kullanım olduğu kanısına varılmıştır. Kulu ağzında ince ünlülü fiillerin gelecek zaman çekiminde ünlü uyumuna uyulmadığı, bunun yanı sıra kalın ünlülü fiillerin gelecek zaman çekiminde uyumun bozulmadığı görülmüştür. Bununla ilgili olarak metinlerden tespit edilen örnekler şöyledir:

olacāmış “olacakmış” 4/77, okutcām “okutacağım” 4/79, ğazanacāz “kazanacağız” 4/111, okuycak “okuyacak” 4/112, çıkaksīz “çıkacaksınız” 7/1, sulaycān “sulayacaksın” 10/31, sulaycām “sulayacağım” 10/32, durmaycān “durmayacaksın” 13/88, çaldırmaycān “çaldırmayacaksın” 13/139, almaycām “almayacağım” 13/250, yapmıycām “yapmayacağım” 13/281, yapıcāz “yapacağız” 13/407, yapıcām “yapacağım” 13/457, duyuracām “duyuracağım” 13/457, soruşduracān “soruşturacaksın” 15/1, dağıdacām “dağıtacağım” 15/26, yapacām “yapacağım” 15/30, çıkarıcaklar “çıkaraklar” 15/48, savıracāz “savuracağız” 15/53, alacāz “alacağız” 15/109, ğoyacāk “koyacağız” 16/100, dolduracām “dolduracağım” 18/15, nāpacān “ne yapacaksın” 18/42, yıkaycām “yıkayacağım” 24/33

Şimdiki zaman:

Şimdiki zaman eki, Kulu ağzında genel olarak standart dille uyum sağlamakta; bununla birlikte ses olaylarından kaynaklı ya da bazı köylerdeki ağız farklılığına dayalı olarak ekin değişik şekilleri kullanılmaktadır. Söz konusu ekler şöyledir: “-yo, -yol, -yor, -yyor”

-yor:

Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan “-yor” şimdiki zaman eki, Kulu merkez ağzında, çokluk III. şahıs çekimi dışında, bu şekliyle kullanılmaktadır. Bununla birlikte şimdiki zaman çekiminde –diğer kiplerin çekiminde de vâir olduğu gibi- şahıs eklerinde değışiklikler bulunmaktadır. Metinlerden elde edilen örnekler şunlardır:

diyoruñ “diyorsun” 2/26, biliyorun “biliyorsun” 4/29, varıyorun “varıyorsun” 4/111, gidiyoruk “gidiyoruz” 5/18, ğızıyorun “kızıyorsun” 5/39, édiyorsüz “ediyorsunuz” 5/55, isdiyorsüz “istiyorsunuz” 5/80, nörüyorsüz 8/1, unuduyoruñ “unutuyorsun” 10/2, oynuyoruñ “oynuyorsun” 10/3, ayrılamıyoruñ “ayrılanmıyorsun” 10/27, vuruyorsüz “vuruyorsunuz” 13/62, alıyorun “alıyorsun” 13/444, çıkarıyoruk “çıkarıyoruz” 15/50, ğazıyoruk “kazıyoruz” 15/50, yüyoruk “yıkıyoruz” 15/51, soluklanmıyorsüz “soluklanmıyorsunuz” 15/60, okuyorun “okuyorsun” 15/60, alıyorun “alıyorsun” 15/79, ğılıyoruk “kılıyoruk” 15/128, vuruluyoruk “vuruluyoruk” 16/10, ğalıyoruk “kalıyoruz” 16/16, çırpıyoruk “çırpıyoruz” 16/101, alamıyorun “alamıyorsun” 17/71, gidiyoruk “gidiyoruz” 18/28, diyorsüz “diyorsunuz” 18/69, nörüyorsüz 19/1, bilmiyoruk “bilmiyoruz” 19/71, arıyoruk “arıyoruz” 19/142, dişiriyoruñ “dişiriyorsun” 19/146, gidiyorun “gidiyorsun” 20/5, ğonuşuyoruk “konuşuyoruk” 20/18, gidiyoruk “gidiyoruz” 23/3, dutuyorun “tutuyorsun” 23/11, ğitmiyorun “ğitmiyorsun” 24/5, mayalıyorun “mayalıyorsun” 25/14

-yol:

Kulu ağzındaki gerileyici benzeşmelerden –rl->-ll- değışimlerinden biri şimdiki zamanın çokluk III. şahıs çekiminde meydana gelmekte ve “-yol” ekinin oluşmasını sağlamaktadır. Örnekler şu şekildedir:

yatırıyorlar “yatırıyorlar” 10/23, yüyollar “yıkıyorlar” 14/33, çıkıyorlar “çıkıyorlar” 21/4, yapıyorlar “yapıyorlar” 22/5

-yyor:

Ünsüz ikizleşmesine bağılı olarak oluşın “-yyor” şimdiki zaman ekinin, yalnızca “-de” fiiline bağılı olarak ortaya çıktığı görölmüşür.

diyyorum “diyorum” 5/27

-yo:

Ölçünlü dildeki şimdiki zaman eki olan “-yor”, Kulu ağzında genellikle korunmakla birlikte Yaraşlı ve Kozanlı Mahallesi’nde bu kipi karşılamak üzere “-yo” eki kullanılmaktadır. Örnekler şöyledir:

yazmıyosüz “yazmıyorsunuz” 20/20, ölüyo “ölüyor” 21/51, varıyon “varıyorsun” 21/51, édiyon “ediyorsun” 21/52, bakıyom “bakıyorum” 21/66, yatıyolar “yatıyorlar” 21/68, eyleniyolar “eğleniyorlar” 21/71, biliyoñ “biliyorsun” 21/72, alıyoñ “alıyorsun” 21/75, gonusuyoñ “konuşuyorsun” 21/75, görüyoñ “görüyorsun” 21/76, oturuyoz “oturuyoruz” 22/42, bilmiyom “bilmiyorum” 22/54, çıkıyo “çıkıyor” 22/79

Özellikle Yaraşlı Mahallesi’nde “-yor” ekinin kendinden önceki ünlüyü daraltıcı etkisi bulunmamakta ve dahi şimdiki zaman kipinin olumsuz çekimlerinde bazı durumlarda da olumlu yapılarda, fiildeki son ünlünün uzun ifade edildiği tespit edilmiştir.³⁸

arāyon “arıyorsun” 20/23, yaşāyosüz “yaşıyorsunuz” 20/25

varmāyon “varmıyorsun” 21/52, bulamāyoñ “bulamıyorsun” 21/79, gomāyo “koymuyor” 21/83

“-yor” ekinin daraltıcı etkisinin bulunmadığı olumsuz yapılara, Kulu merkez ağzından derlenen bir metinde daha rastlanmıştır.

çekemiyor “çekemiyor” 19/47, sıyırmıyor “sıyırmıyor” 19/47, getiremeyorum “getiremeyorum” 19/110, galdıramayorum “kaldıramıyorum” 19/113

Şimdiki zaman kipinin teklik II. şahısta çekimlenmiş kimi soru yapılarında; soru edatı ve şahıs eki düşmekte, “-ü” ünlüsü ve vurguyla soru anlamı sağlanmaktadır.

biliyorü “biliyor musun” 13/224

gidiyorü “gidiyor musun” 14/6

³⁸ Leyla Karahan, şimdiki zaman çekiminde ek önündeki ünlünün daralmayıp genişliğini korumasının ve uzun telaffuz edilmesinin “yorır” fiilinin ekleşmesi sırasında kaybolan seslerin telafisi ile ilgili olduğunu ifade etmektedir (Karahan 146).

Şimdiki zaman kipiyle oluşturulmuş kimi soru yapılarında ise herhangi bir ses düşmesi olmamakla birlikte teklik II. şahıs ekinde “s > y” değişimi meydana gelmektedir.

tanıyor muyun “tanıyor musun” 4/125, biliyor muyun “biliyor musun” 5/3, oturuyor muyuk “oturuyor muyuz” 16/5, biliyor muyun “biliyor musun” 19/62

Kozanlı Mahallesi’nde şimdiki zaman çekiminin soru yapıları Kulu merkez ağzından farklılık göstermektedir. Söz konusu örnekler şöyledir:

biliyon mu “biliyor musun” 22/5

çıkmyo mu “çıkıyor mu” 22/8

Görülen geçmiş zaman:

Kulu ağzında var olan görülen geçmiş zaman ekleri şunlardır: “-dI, -dU, -dī, -dī̄, -dū, -dū̄”

-dI, -dU:

Standart Türkiye Türkçesinde, görülen geçmiş zaman eki “-DI/ -DU” şeklindedir. Yazı dilinde bir kural olan ünsüz uyumunun, Kulu ağzında çoğunlukla bulunmamasından kaynaklı olarak, görülen geçmiş zaman eki her durumda “-dI/ -dU” şeklindedir. Söz konusu eklerin tonsuz şekilleri kullanılmamaktadır.

belletdīñ “bellettin” 2/1, yaptım “yaptım” 2/28, yaptı “yaptı” 11/22, gōnduñuz “kondunuz” 12/14, geldīñiz “geldiniz” 20/3, étdīñiz “ettiniz” 20/4, öpdük “öptük” 20/11, acıkdık “acıktık” 20/25, dinnediñ “dinledin” 21/80

-dī, -dī̄, -dū, -dū̄:

Yazı dilinde bulunan görülen geçmiş zaman ekinin dışında, Kulu ağzında bu ekin çokluk II. şahıs çekiminde şahıs ekindeki ses düşmesi sonucu meydana gelen uzun ünlülü şekilleri de yer almaktadır. Söz konusu örnekler şöyle olup “-dū̄” ekinin yer aldığı çekim metin dışı derlemelerden elde edilmiştir:

górmedī̄z “görmediniz” 12/13

bırakdī̄z “bırakdınız” 13/1

giTdī̄z “gittiniz” 13/1

sordū̄z “sordunuz” 20/6

döndüz “döndünüz” MDÖ

Öğrenilen geçmiş zaman:

Öğrenilen geçmiş zaman eki, Türkiye Türkçesi yazı dilinde ünlü uyumuna bağlı olarak “-mİş, -mUş” şekillerindedir. Kulu ağzında da bu ekler, ölçünlü dille uyumlu olmakla birlikte, birtakım ses olaylarından kaynaklı olarak, bu eklere ilaveten “-mİs / -mUs” şekilleri de kullanılmaktadır. Buna istinaden Kulu ağzında kullanılan öğrenilen geçmiş zaman ekleri şöyledir: “-mİş, -mUş, -mİs, -mUs”

Kulu ağzında, öğrenilen geçmiş zamanın teklik ve çokluk I. ile II. şahıs çekiminde eklerin “-mİs, -mUs” şekilleri kullanılmaktadır. Teklik ve çokluk I. şahıs çekiminde ünsüz ikizleşmesiyle birlikte bir “ş > s” değişimi söz konusuyken, teklik ve çokluk II. şahısta gerileyici ünsüz benzeşmesine bağlı olarak yine bir “ş > s” değişimi görülmektedir.³⁹ Söz konusu açıklamanın teklik I. ve II şahısla çekimlerine ait örnekler metinlerde yer almaktayken, çokluk I. ve II. şahıs çekimlerine ait örnekler metin dışı derlemelerden elde edilmiş olup şöyledir:

uyumussum “uyumuşum” 8/1, gelmissin “gelmişsin” 13/93, eğdirmissin “eğdirmişsin” 13/193, sevdirmisin “sevdirmişsin” 13/196, diksinnemmissin “tiksinmemişsin” 13/286, doğmussum “doğmuşum” 14/9

yapmıssık “yapmışız” MDÖ, üşümüssük “üşümüşüz” MDÖ, görmüssüz “görmüşsünüz” MDÖ, sormussüz “sormuşsunuz” MDÖ

Dilek (tasarlama) kipleri:

İstek kipi:

İstek kipi çekiminin Standart Türkiye Türkçesinde işlek kullanılmadığı gibi Kulu ağzından elde ettiğimiz metinlerde de bu kiple ilgili örnekler yalnızca teklik I. şahıs çekiminde rastlanmaktadır. Bu çekimin birtakım ses olayları sebebiyle standart

³⁹ Ahmet Buran bu değişimin II. şahısta meydana gelen değişimin örneksenmesi sonucu oluştuğunu ifade etmektedir. Ahmet Buran, “Türkçede ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında s/ ş Meselesi,” *Türkoloji Araştırmaları* ilkbahar. 2007:124. Ufuk Deniz Aşçı, Bozkır ağzının şekil özelliklerini ele aldığı makalesinde öğrenilen geçmiş zamanın çokluk I. şahıs çekiminde görülen bu yapının, ş > s değişimi ve “s” sesindeki vurgu sebebiyle oluşan ünsüz ikizleşmesi şeklinde meydana gelmiş olabileme ihtimalini öne sürmektedir. Konuyla ilgili diğer bir olasılık ise ET’de gelecek zaman sıfat-fiil eki olarak kullanılan -sIk ekinin, OT’de -dUk sıfat-fiil ekinin görülen geçmiş zaman birinci çokluk şahıs çekimlerinde kullanılmasına benzer bir şekilde; öğrenilen geçmiş zamanın birinci teklik ve çokluk şahıslarında kullanılması sonucu bu yapının oluşmuş olduğudur (Aşçı 184). Kulu ağzında öğrenilen geçmiş zamanın teklik ve çokluk I. şahıs çekiminde görülen bu yapının örneklerine Nevşehir ağzında da rastlanmaktadır. Zeynep Korkmaz’ın verdiği örnekler şöyledir: unutmussum, alışmışış (Korkmaz 102).

Türkiye Türkçesindeki istek kipinin teklik I. şahıs eki olan “-AyIm”dan farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak, Kulu ağzında istek kipinin teklik I. şahıs çekiminde kullanılan ekler şöyledir: “-yIm, -yUm, -IyIm, -UyUm”

götürüyüm “götüreyim” 13/454, vermeyim “vermeyeyim” 16/19 oluyum “olayım” 18/63, olmayım “olmayayım” 19/96, édiyim “edeyim” 20/6, söyleyim mi “söyleyeyim mi” 22/3

Emir kipi:

Standart Türkiye Türkçesinde emir kipiyle ilgili çeşitli tartışmalar söz konusudur. Biz çalışmamızda Muharrem Ergin’in emir kipi çekimini göz önünde bulundurduk.⁴⁰ Emir kipinin Kulu ağzında standart Türkiye Türkçesinden farklılaştığı durumlar, ses olaylarından kaynaklanmakta olup metinlerden elde edilen örneklerle göre ölçünlü dilden ayrılan ekler şöyledir:⁴¹ “-yIm, -yUm, -IyIm, -UyUm, -ıñ, -uñ, -suñ, -n, -ñ”

Teklik I. şahıs: “-yIm, -yUm, -IyIm, -UyUm”
-IyIm, -UyUm:

Ölçünlü dilde teklik I. şahıs emir çekiminde kullanılan “-AyIm” eki, Kulu ağzında daima dar ünlülerle yapılmaktadır. Bahsi geçen ekteki “a, e” ünlülerinin yerine “ı, i, u, ü” ünlüleri kullanılmaktadır. Böylelikle, kimi fiil kök veya gövdelerinde istek kipinin I. şahıs çekiminde meydana gelen ünlü uyumsuzluğu da giderilmektedir.

gonuşuyum “konuşayım” 4/30, bakıyım “bakayım” 4/126, annadıyım “anlatayım” 6/3, biliyim “bileyim” 14/58, çıkarıyım “çıkarayım” 16/35, yapıyım “yapayım” 23/21

⁴⁰ bkz. (Ergin 305)

⁴¹ Metinlerde bulunmayan, fakat Kulu ağzında örneklerini duyduğumuz bir yapı emir kipinin çokluk I. şahıs çekiminde karşımıza çıkmaktadır. “-(y)AlIm(In)” yapısını Leyla Karahan emir kipindeki genişleme eğiliminin bir örneği olarak açıklamış ve kullanıldığı ağızlar hakkında bilgi vermiştir (Karahan 226). Kulu ağzındaki bu çekimle ilgili olarak “gidelimin” örneğini verebiliriz. Ayrıca Ufuk Deniz Aşçı, bu yapının ilk örneğine Harezmi Türkçesinin önemli eserlerinden *Kıyasü'l-Enbiyâ*’da rastlandığını ifade etmektedir (Aşçı 187).

-yIm, -yUm:

Çalışma sahamızda ünlüyle biten fiillerle yapılan teklik I. şahıs emir kipinin olumlu ve olumsuz çekimlerinde, hece kaynaşması meydana gelmekte ve “-yIm, -yUm” eki kullanılmaktadır.

démeyim mi “demeyeyim mi” 13/224, diyim “diyeyim” 15/79

Yalnızca “de-“ fiilinin teklik I. şahıs emir çekiminde, ses düşmesi sonucunda “-yim” ekinin kullanıldığı görülmüştür.

diyyim “diyeyim” 4/30

Teklik III. şahıs: “-suñ”

ğorusuñ “korusun” 10/3

Çokluk II. şahıs: “-iñ, -uñ, -n, -ñ”

Emir kipinin çokluk II. şahıs çekiminde yazı dilinde bulunmayan “ñ” ünsüzü Kulu ağzında korunmaktadır.

ğaldırın “kaldırın” 10/9, oluñ “olun” 13/61

Çokluk II. şahıs çekiminde kimi zaman hece kaynaşması meydana gelmekte ve “-n, -ñ” ekleri tek başlarına çokluk II. şahıs karşılamaktadır.

yéñ “yeyin” 14/6, déñ “deyin” 14/57, ilenmeñ “ilenmeyin” 14/58, yapmañ “yapmayın” 15/132, étmeñ “etmeyin” 15/132, ğırman “kırmayın” 19/151

Şart kipi:

Şart kipinin Kulu ağzında kullanımı ölçünlü dille aynı olmakla birlikte, bir istek anlamı da taşıyan “fiil + -sAnA” yapısında ses değişikliği meydana gelmekte ve şart kipini bu yapıda “-sā” eki karşılamaktadır.⁴²

⁴² “-sAnA” yapısının oluşumuyla ilgili değişik görüşler öne sürülmüştür. Leyla Karahan konuyla ilgili olarak özellikle “-sāne” şekinden yola çıkarak bu yapıyı –se istek eki, ñ teklik 2. şahıs eki, -ne pekiştirme eki olarak açıklamaktadır. Nevşehir ağzında da “-sāne” şeklinde kullanılan bu yapının değişikliğini de şöyle izah etmiştir: “-señne” yapısında öncelikle damak ünsüzü olan “ñ” sesinin etkisiyle kalınlaşma meydana gelmiş ve buna bağlı olarak yapı, ilk olarak “-sañne” şekline sonrasında da “ñ” sesinin düşmesine bağlı olarak kendinden önce bir uzunluk oluşturmasıyla birlikte “-sāne” biçimine gelmiştir. “ne” pekiştirme eki ünlü uyumuna girmeyerek aslı şeklini korumuştur. Leyla Karahan, “Ağız Verilerinin Etimoloji Çalışmalarına Katkısı: ‘söylesāne’ Örneği,” *Dil Araştırmaları* Bahar. 2012:11-12.

binsâne “binsene” 13/226

gelsâne “gelsene” 13/207

bakıvérsâne “bakiversene” 13/230

Gereklilik kipi:

Çalışma sahamızda, gereklilik kipinin standart Türkiye Türkçesindeki “-malı / -meli” ekleriyle uyum sağladığı görülmüştür.

ben ne biliyim senden sormalı dedim. 5/45

şo olana varmalı 16/49

pisikleti aynalı

beni alacak olan

annesini olmamalı

2.2.5.4. Fiillerin Birleşik Zaman Çekimi

Ek-fiilin Türkçede iki temel görevi bulunmaktadır: Bunlardan biri, basit zamanlı fiilleri birleşik zamanlı hâle getirmektir. Bu anlamda birleşik zamanlı fiiller, “hikâye birleşik zaman, rivayet birleşik zaman ve şart birleşik zaman”dan oluşmaktadır.

Hikâye birleşik zaman:

Hikâye birleşik zaman, Türkiye Türkçesi yazı dilinde “-DI / -DU” ekleriyle yapılmaktadır. Kulu ağzında ise ünsüz sertleşmesinin çoğunlukla oluşmaması nedeniyle eklerin tonsuz ünsüz şekilleriyle kullanımı söz konusu değildir. Bununla birlikte, birtakım ses olayları sebebiyle “-dī, -dī̄, -dū, -dū̄” şekilleri de kullanılmaktadır.

Kulu ağzında, şart kipinin hikâyesinin yalnızca çokluk II. şahıs çekiminde şahıs ekindeki ses düşmesine bağlı olarak, ek-fiilin hikâyesinin “-dī, -dī̄” şekillerinin de olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda “-dī̄” ekine verilen örnek metinden elde edilmişken, “-dī” ekinin örneği metin dışı derlemelerden elde edilmiştir.

gitseydī̄ “gitseydiniz” 15/135

yapsaydī̄ “yapsaydınız” MDÖ

Çalışma sahamızda, istek kipinin hikâyesinin yalnızca çokluk II. şahıs çekiminde şahıs ekindeki ses düşmesine bağlı olarak, ek-fiilin hikâyesinin “-dī, -dī̄”

biçimlerinin de olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu çekimin “-dī” ekine verilen örnek metin içinde yer alırken, “-dī̄” ekinin örneği metin dışı derlemelerden elde edilmiştir.

varaydīz “varaydınız” 18/13, vuraydı 19/142, gideydim 19/127, olaydı 19/142, gideydīz “gideydiniz” MDÖ

Bölge ağzında şimdiki zamanın hikâye çekiminin, ölçünlü dilden yalnızca bazı köylerdeki şimdiki zaman ekinin kullanımında ayrıldığı görülmektedir. Örnekler şöyledir:

oturuyorduk 4/26, gidiyordum 13/9, geliyodum “geliyordum” 20/25, geliyoduk “geliyorduk” 20/28, oturuyoduk “oturuyorduk” 22/20, alamıyoduk “alamıyorduk” 22/22, giriyodu “giriyordu” 22/23, çalışdıyoduk “çalıştırıyorduk” 22/27, topluyodum “topluyordum” 22/35, yémliyoduk “yemliyorduk” 22/37

Geniş zamanın ve hikâyesinin çokluk III. şahıs çekiminde gerileyici benzeşme yoluyla “r > l” değişimi meydana gelmektedir. Bunun yanı sıra, fiil kök veya gövdesinin “r” sesiyle bitmesi durumunda geniş zamanın ve hikâyesinin çekiminde geniş zaman eki olan “-r” düşmekte, yalnızca bağlantı ünlüsü kalmaktadır. Yine ses düşmesi sonucunda geniş zamanın hikâyesinin çokluk II. şahıs çekiminde ek-fiilin hikâyesini “-dū” ekinin karşıladığı tespit edilmiştir. Metinlerden elde edilen örnekler şöyledir:

déllerdi “derlerdi” 1/2, dağıdıllardı “dağıtırlardı” 16/21, vérillerdi “verirlerdi” 20/12, yapallardı “yaparlardı” 21/40, çalallardı “çalarlardı” 22/44 dizellerdi “dizerlerdi” 22/46 bağlallardı “bağlarlardı” 23/4

götürüdü “götürürdü” 1/50, durudu “dururdu” 5/52, götürüdüm “götürürdüm” 5/63, oturuduk “otururduk” 7/18, véridik “verirdik” 9/19, duruduk “dururduk” 12/24, ğarışdırdık “karıştırdık” 14/14, ğabarıdı “kabarardı” 14/54, ğızdırdık “kızdırdık” 14/72, görüdüz “görürdünüz” 15/135, getiridi “getirirdi” 16/27, ğızarıdı “kızarırdı” 16/94, oturudum “otururdum” 19/43, sıyırdı “sıyırdı” 19/85, varıdık “varırdık” 20/16, varıdım “varırdım” 22/11, ıhdırdı “ıhtırdı” 22/60, bindirilerdi “bindirirlerdi” 22/61, çıkarıdık “çıkardırdık” 22/69, bitiridik “bitirirdik” 24/53

Görülen geçmiş zamanın hikâyesi, yazı dilinde seyrek kullanılsa da bölge ağzında sık kullanılan birleşik zamanlı fiil çekimlerindendir.

aÇıydım “açtıydım” 2/3, girmediydi 2/34, girdiydi 4/113, vardıydın “vardıydı” 5/8, ekdiydik “ektiydik” 11/22, geçdiydi “geçtiydi” 12/2, söylediydim “söylediydim” 13/458, bakdıydım “baktıydım” 15/128, geldiydik 16/17, aldıydık 16/34, dediydim 18/10, gitdiydım “gitdiydım” 18/18, atdıları “atıldılar” 22/12, okuduydum 24/20

Kulu ağzında gelecek zaman ekinde “k” sesinin düşmesine bağlı olarak bir uzun ünlü oluşması durumu söz konusudur. Bu durum bölge ağzında, gelecek zamanın hikâye çekiminde de bulunmakta ve buna bağlı olarak da ek-fiilin hikâyesinin tonsuz şekilleri kullanılmamaktadır. Örnekler şöyledir:

ğalacādık “kalacaktık” 9/29, geçecādi “gececekti” 13/286, olacādn “olacaktın” 13/304, alacādık “alacaktık” 21/57, gidecādi “gidecekti” 24/22

Kulu ağzından yapılan kimi derlemelerde, teklik ve çokluk III. şahıs hikâye çekimlerinde son seste bir “n” türemesi olduğu tespit edilmiştir.⁴³ Metinlerden elde edilen örnekler şöyledir:

vardıydın “vardıydı” 5/8, vurmazdın “vurmazdı” 5/25, gótürüdün “götürürdü” 5/26, getiridīn “getirirdi” 5/26, imrenirdin “imrenirdi” 5/55, yérđin “yerdı” 5/66, aldı mıydın 10/10, ğollarıdn “koyarlar idi” 10/36, oldu muydun 10/40, otutdurullarıdn “oturturlar idi” 10/52, yéllerđin “yerlerdi” 12/31, gótürüdün “götürürdü” 13/139, olurdun “olurdu” 21/26, gezellerđin “gezerlerdi” 21/31

⁴³ Kulu ağzında teklik ve çokluk III. şahıs hiyake çekimlerinde yer alan “n” sesini, yapıyı genişleten bir morfem olarak açıklayan Leyla Karahan bu yapının Orta, Güney ve Batı Anadolu ağızlarında görüldüğünü ifade etmektedir (Karahan 227). Talat Dinar da “n” sesinin söz konusu yapıdaki durumuyla ilgili yazdığı makalesinde kimi araştırmacıların bu sesi bir türeme olarak kabul ettiğini dile getirirken kimi araştırmacıların bu sesle ilgili olarak Altay dil birliği dönemindeki 3. şahıs zamiri olma düşünceleriyle ilgili tartışmaları açıklamakta ve kendinin de bu düşüncede olduğunu belirtmektedir. İlgili makalede Dinar, bu yapının kullanıldığı yerlerin tespitini yapmakta ve bu yapının Anadolu ağızlarının tasnifinde bir ölçüt olarak kullanılması gerektiğinin vurgusunu yapmaktadır. Talat Dinar, “Anadolu Ağızlarında Görülen Geçmiş Zaman ve Dilek-Şart Kipi 3. Teklik Şahıs Çekimlerinde Görülen /n/ Sesi ve Kullanıldığı Bölgeler,” *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 53. Sayı. 2015: 155, 157, 186. Özgür Ay da konuyla ilgili makalesinde “n” sesiyle ilgili olarak araştırmacıların ortaya koydukları fikirleri ve kendi fikrini beyan etmiştir. Özgür Ay, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde Görülen Eskiçil (Arkaik) Unsurlar Üzerine,” *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri* (Şanlıurfa: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008)81-82. Ufuk Deniz Aşcı, Bozkır ağzının şekil özelliklerini ele aldığı makalesinde Konya’nın ilçeleri olan Bozkır, Çumra ve Beyşehir’de de bu yapının görüldüğü bilgisini vermektedir (Aşcı 186).

Rivayet birleşik zaman:

Standart Türkiye Türkçesinde, rivayet birleşik zaman “-mİş, -mUş” ekleriyle yapılmaktadır. Kulu ağzında da bu ekler kullanılmakta, dolayısıyla yazı diliyle uyum sağlanmaktadır.

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, Kulu ağzında ölçünlü dille uyum göstermektedir. “Ekin çekim kalıbı esas fiil + duyulan geçmiş zaman kipi + ek-fiil + rivayet eki + şahıs eki biçimindedir. Bu birleşik kipte arka arkaya gelen ve aynı ses yapısında olan iki –mİş ekinin kulakta bıraktığı ses uyumsuzluğu (kakofoni) dolayısıyla, aradaki i- ek-fiili genellikle korunmuştur”(Korkmaz 662). Kulu ağzında da “i-“ ek-fiilinin korunması durumu mevcuttur; fakat bu ek, yazı dilindeki şekliyle değil; ses uyumuna girdiği biçimiyle kullanılmaktadır. Söz konusu açıklamanın çalışma sahamızda yer alan örnekleri şu şekildedir:

ğaçmışımış “kaçmış imiş” 5/33, ğalmamışımış “kalmamış imiş” 7/5

Kulu ağzında geniş zamanın rivayeti çekiminde, standart Türkiye Türkçesiyle arasında oluşan farklılık geniş zaman ekinin kullanımıyla ilgilidir. Fiil kök veya gövdesinin “r” sesiyle bitmesi durumunda, geniş zaman eki olan “-r” düşmekte, yalnızca bağlantı ünlüsü kalmaktadır.

bağırımış “bağırırımış” 10/6

Kulu ağzında gelecek zaman ekinin kullanımında, çoğunlukla ünlü uyumunun bozulduğu; buna bağlı olarak gelecek zamanın rivayetinde de aynı durumun olduğu görülmüştür. Örnekler şöyledir:

olacāmış “olacakmış” 4/77, gitcāmış “gidecekmiş” 14/7, kesilecāmış “kesilecekmiş” 19/125, gidilecāmış “gidilecekmiş” 19/126

Şart birleşik zaman:

Şart birleşik zaman, Standart Türkiye Türkçesinde “-sA” ekiyle yapılmaktadır. Kulu ağzında bu ekin kullanımı ölçünlü dille uyum göstermekle birlikte, kimi zaman şahıs ekindeki ses düşmesi sonucunda oluşan “-sā” ekinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kulu ağzının karakteristik bir özelliği diyebileceğimiz “-r” geniş zaman ekinin, “r” sesiyle biten fiil kök ve gövdelerine geldiği durumlarda düşmesi geniş zamanın

şartında da görülmektedir. Bununla birlikte, geniş zamanın şartının çokluk II. şahıs çekiminde kimi zaman “n” sesinin düşmesine bağlı olarak “-sā” eki oluşmaktadır ki her ne kadar metinlerde örneği yer almasa da metin dışı duyumlarda “-sā” ekinin uyuma girmediği ve her durumda bu şekli koruduğu görülmüştür.

dérsen “dersen” 1/7, bişirisen “pişirirsen” 5/32, ağrısı “ağırır” 11/33, oynarsāz “oynarsanız” 13/413, atarsāñ “atarsan” 14/66, gelirseñ “gelirsen” 16/65, vérise “verirse” 21/61, gelirsāz “gelirseniz” MDÖ

Geniş zamanın şartının olumsuz yapılarında, gerileyici benzeşme yoluyla “z > s” değişimi görülmektedir.

gelmesse “gelmezse” 4/101, varmassam “varmazsam” 4/101

Kulu ağzında gelecek zaman ekinin kalın ünlülü fiillere gelmesi durumunda, ses uyumu bulunmakta ve aynı durum gelecek zamanın şartında da oluşmaktadır; fakat gelecek zaman eki ince ünlülü fiillere eklendiğinde, bazı şahıs çekimleri haricinde, kalın sıradan ünlülerle kullanılmasından ötürü, ünlü uyumu bozulmaktadır. Böyle durumlarda, gelecek zamanın şartında “-se” ekinin kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu durumla ilgili metin içinde yer alan ve metin dışı tespitlerimize dayanarak oluşturulan örnekler şöyledir:

oturacāsan “oturacaksan” 1/57, olcāsa “olacaksa” 4/113, alacāsan “alacaksan” 13/284, yapacāsa “yapacaksa” 23/16

yiycēse “yiyecekse” MDÖ, gidecāsen “gideceksen” MDÖ

Katmerli birleşik çekim:

Katmerli birleşik fiil, ikiden fazla kipin bileşmesiyle oluşan bir çekim olup Kulu ağzında sık kullanılan yapılardandır. Katmerli birleşik çekimde bulunan ek-fiiller (i-), Kulu ağzında gösterilmekle birlikte bu sesin ünlü uyumuna girdiği görülmüştür. Söz konusu birleşik fiil çekimleri; gelecek zaman, geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman kiplerinin üzerine iki tane rivayetin gelmesiyle oluşmuştur. Örnekler şöyledir:

ölecāmişimiş “ölecekmiş imiş” 10/22, dérimişimiş “dermiş imiş” 16/81, yapıyormuşumuş “yapıyormuş imiş” 19/91, sallandırımışımış “sallandırırımış imiş” 23/36, indirimişimiş “indirirmiş imiş” 23/37, çıkılarınımışımış “çıkılarınmış imiş” 23/37,

bağlarıymışım “bağlarmış imiş” 23/37, dururumuşum “dururmuş imiş” 23/38, seviyormuşum “seviyormüş imiş” 24/17, almışlarıymışım “almışlarmış imiş” 24/27

2.2.5.5. Ek-Fiil

Ek-fiilin isimleri fiilleştirme işlevi:

Ek-fiilin Türkiye Türkçesindeki görevlerinden biri isimleri fiilleştirmektir. Söz konusu fiilleştirme geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ve şart kipiyle yapılmaktadır. Kulu ağzında öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ve şart kipinin çekimlerinde ek-fiilin (i-) daima gösterildiği ve ses uyumuna girdiği görülmüştür.

Ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi:

Çalışma sahamızda ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi, “-ıymış, -immiş, -umuş, -ümüş, -(y)immiş, -(y)mış, -(y)miş, -(y)muş, -(y)müş” ekleriyle yapılmaktadır. Metinlerden ve metin dışı duyumlardan elde edilen örnekler şöyledir:

varımış “var imiş” 4/80, neyimmiş “ne imiş” 19/125, yorgunumuş “yorgun imiş”, gözelimmiş “güzel imiş” MDÖ, gümüşümü “gümüş imiş” MDÖ

Sonu “k” ya da “h” sesiyle biten isimler, ek-fiilin öğrenilen geçmiş zamanıyla çekimlendiğinde bu sesler düşmekte ve “-ümü, -āmı, -ümüş, -İmiş” gibi ekler ortaya çıkmaktadır.

soğumuş “soğukmuş” MDÖ, sıcāmı “sıcakmış” MDÖ, böyümü “büyükmüş” MDÖ, çelİmiş “çelikmiş” MDÖ

Kulu ağzında, ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kimi zaman pekiştirmeli bir yapıya da rastlanmaktadır.

yaşındaymışım “yaşındaymış imiş” 5/20, zekiymışım “zekiymiş imiş” 16/81, dulumuşum “dulmuş imiş” 19/83, varımışım “varmış imiş” 22/92

Ek-fiilin şart çekimi:

Standart Türkiye Türkçesinde ek-fiilin şart çekimi isimlere “-sa” ekinin getirilmesiyle yapılmakta, Kulu ağzında da bu çekim ölçünlü dille uyum

göstermektedir. Çalışma sahamızda “i-“ fiili şekil itibariyle hep var olmakta ve ünlü uyumuna girmektedir. Örnekler şöyledir:

gözelise “güzel ise” 1/42, gósderişliyse “gösterişli ise” 1/42, varısa “var ise” 13/373

Ek-fiilin geniş zaman çekimi:

Ek-fiilin geniş zaman çekimi isimlere gelen zamir kökenli şahıs ekleriyle yapılmaktadır; bu anlamda bölge ağızındaki farklılık, çokluk I. şahıs çekiminde iyelik kökenli şahıs eki olan “-k”nin kullanılmasıdır. Ayrıca, metin dışı duyumlarımıza bağlı olarak çokluk II. şahıs çekiminde kimi zaman şahıs ekindeki ses düşmesine bağlı olarak standart dilden ayrılan bir durum ortaya çıkmakta ve “-sīz, -sīz, -sūz, -sūz” ekleri ortaya çıkmaktadır.

güccūm “küçüğüm” 4/32, gızık “kızık” 16/38, goñşuyuk “komşuyuz” 19/68, alışginsīz “alışkınsınız” MDÖ, zenginsīz “zenginsiniz” MDÖ, yorgunsūz “yorgunsunuz” MDÖ, kötüsūz “kötüsünüz” MDÖ

Ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekimi:

Ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekimi Standart Türkiye Türkçesinde “-DI / -DU” ekleriyle yapılmakta; Kulu ağızında ise bu çekim, ünsüz sertleşmesinin çoğunlukla oluşmamasından kaynaklı olarak yalnızca “-dI / -dU” ekleriyle sağlanmaktadır. Bölge ağızında ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde olduğu gibi “i-“ fiili şekil olarak korunmakta ve ses uyumuna girmektedir. Metinlerden elde edilen örnekler şu şekildedir:

yoğudu “yok idi” 1/31, doğalıdı “doğal idi” 1/48, beşidi “beş idi” 4/114, ordayıdı “orada idi” 9/26, ozanıydı “ozanı idi” 13/368, fakiridi “fakir idi” 16/10, zenginidik “zengin idik” 16/10, duludu “dul idi” 19/8, arkadaşıldık “arkadaş idik” 19/9, arkadaşımıdı “arkadaşım idi” 19/15, iyi yidi “iyi idi” 19/15, şerifidi “şerif idi” 20/11, gendimizdenidi “kendimizden idi” 21/45, fākiridim “fakir idim” 22/10, yaşıdıdık “yaşıt idik” 23/29

Çalışma sahamızda hikâye birleşik zaman çekiminde olduğu gibi, ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde de kimi zaman son seste “n” türemesi mevcuttur.⁴⁴

⁴⁴ Kulu ağızında hikaye birleşik zamanın teklik ve çokluk III. şahıs çekimlerinde görülen “n” sesi, ek-fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde de mevcuttur. Bkz. (Karahan 227; Dinar 155-199).

iyileridin “iyiler idi” 5/30, guvvatlıydın “kuvvetli idi” 10/10, gollarıdın “koyarlar idi” 10/36, otutdurullarıdın “oturturlar idi” 10/52, sabanıdın “saban idi” 21/46

Ek-fiilin birleşik zaman çekimi yapma işlevi:

Ek-fiilin basit zamanlı fiilleri birleşik zamanlı yapma görevine istinaden Kulu ağzında kullanımı, birleşik zaman çekiminde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla, bu kısımda söz konusu açıklamayla ilgili birkaç örnek verilecek olup, ek-fiilin gösterildiği çekimlerden oluşan örnekler verilmesi tercih edilmiştir.

étmezidi “etmezdi” 5/28, vérrimiş “verirmiş” 5/28, görumuş “koyar imiş” 5/29, bozulurumuş “bozulur imiş” 5/50, dérimiş “der imiş” 5/52, yatdılarıdı “yattılar idi” 7/6, olurudu “olur idi” 8/10, gollarıdın “koyarlar idi” 10/36, otutdurullarıdın “oturturlar idi” 10/52, alırimiş “alır imiş” 12/31, salacaklarıdı “salacaklar idi” 16/16, galırimiş “kalır imiş” 19/86, otururumuş “oturur imiş” 19/112, déllerimiş “derler imiş” 19/132, gelirimiş “gelir imiş” 21/17, gaynadıllarıdı “kaynatırlar idi” 21/56, severimiş “sever imiş” 24/3

2.2.6. Fiilimsiler

Fiilimsiler; isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır. Kulu ağzında yer alan isim-fiil örnekleri Standart Türkiye Türkçesinden farklılık göstermediği için bir başlık altında ele alınmamıştır.

2.2.6.1. Sıfat-Fiiller

Kulu ağzında, Standart Türkiye Türkçesinden farklı şekilde kullanılan sıfat-fiil ekleri şunlardır:

-AcAk:

“-AcAk” sıfat-fiil eki, bölge ağzında bazı ses değişikliklerine uğrayarak, ince ünlüden oluşan fiil kök ve gövdelerine eklendiğinde ünlü uyumuna aykırı bir şekilde kullanılmakta olup söz konusu eklerin şekilleri şöyledir: “-(y)ecā, -(y)cā”

gülüşecām “gülüşeceğim” 2/31, olcānı “olacağını” 4/66, bitecā “biteceği” 13/111, geçecā “gececeği” 13/191, söyleyecāmi “söyleyeceğimi” 13/370,

oturamaycāmı “oturamayacağımı” 13/399, gidecām “gideceğim” 16/59, diyecām “diyeceğim” 19/39

-Dİk / -DUk:

Bu sıfat-fiil eki, Kulu ağzında içindeki “k” sesinin düşmesine bağlı olarak değişime uğramakta ve yalnızca tonlu ünsüz şekilleriyle kullanılmaktadır: “-dī, -dī̄, -dū, -dū̄, -dīy”

durdūm “durdduğum” 13/3, górdūnūz “gördüğünüz” 17/43, dedīmi “dediğimi” 18/8, godūn “koyduğun” 22/22, sevdīni “sevdiğini” 24/4

Yalnızca bir örnekte “k > y” değişimi görülmüştür.

yapdīyn “yaptığın” 13/346

-An:

“-Dİk / -DUk” sıfat-fiil eki, Türkiye Türkçesi yazı dilinde cümle içinde kimi zaman farklı sözcüklerle bir grup oluşturarak, “yapıldıktan sonra” söz grubunda olduğu gibi, zarf görevinde kullanılır. Kulu ağzında ise bu kullanım “-An” sıfat-fiil ekiyle oluşturulmakta ve bu ekin “-Dİk / DUk” yerine kullanılması yönünden Azerbaycan Türkçesi ile benzerlik taşımaktadır.⁴⁵ Kulu ağzında kullanımı yaygın olan bu sözcük grubu, “fiil + -(y)An + dAn sōna” şeklinde bir yapı olup metinlerdeki örnekler şöyledir:

gidenden sōna “gittikten sonra” 16/62, olandan sōna “olduktan sonra” 19/10, düzeltliyenden sōna “düzelttikten sonra” 22/31, boşanandan sōna “boşandıktan sonra” 23/15, dağılıandan sōna “dağıldıktan sonra” 23/15

-AsI:

“-AsI” sıfat-fiil eki, Kulu ağzında kimi zaman “fiil + -AsI + -cA” yapısında yer alarak beddua anlamı içeren bir sözcükte kullanılmakta olup, bazen eşitlik ekindeki

⁴⁵ Talip Doğan, “-(y)An” sıfat-fiil ekinin “-DXK” işlevinde kullanılmasının Güney Azerbaycan Türkçesinin ve Orta İran’daki Oğuz ağızlarının karakteristik bir özelliği olduğunu ifade etmekte, Dede Korkut Hikâyeleri’nde de bu kullanımın yer almasını eserin Azerbaycan sahasına yakın olmasından kaynaklandığı şeklinde açıklamaktadır. Talip Doğan, “Halaç Türkçesinde Sıfat-Fiil Eki –GXIX~ -KXIX Üzerine,” *Karadeniz Araştırmaları* XVI/ 64. (2019): 702.

“c” sesinin etkisiyle gerileyici benzeşmeden kaynaklı olarak “-Ac” şeklinde kullanılmaktadır. Örnekleri şöyledir:

çatlayasica 13/75, kör olasıca 13/198, ocā batasıca “ocağı batasıca” 14/59, geberesice 14/59, muzmaāl mārūm olasıca 14/59, ocā batacca “ocağı batasıca” 19/153

2.2.6.2. Zarf-Fiiller

Kulu ağzında zarf-fiil eklerinin ölçünlü dilden farklı şekillerde kullanılan ekleri şöyledir:

-ken:

Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan “-ken” zarf-fiil eki, yazı dilinde uyuma girmezken Kulu ağzında ses uyumuna uymaktadır. Öyle ki bazen ekin sonuna “a, e” sesleri de eklenmektedir. Buna bağlı olarak ekin Kulu ağzında kullanılan şekillere şöyledir: “-kan, -ken, -kana, -kene”⁴⁶

durup durukan “durup dururken” 4/122, yağarkana “yağarken” 9/27, bakarkana “bakarken” 10/6, nişanlılıkana “nişanlıyken” 16/88, tulūkana “tulukken” 16/105, dolanırken “dolanırken” 17/8, kaçarkana “kaçarken” 18/32, oturukana “otururken” 21/35, geçerkene “geçerken” 21/36, galırkana “kalırken” 22/12, çalışdırıkana “çalıştırırken” 22/24

-DİkçA / -DUkçA:

Kulu ağzında, çoğunlukla, ünsüz benzeşmesi olayının gerçekleşmemesinden dolayı “-DİkçA / -DUkçA” zarf-fiil eki yalnızca tonlu şekilleriyle kullanılmakta olup; kimi zaman bu ekin sonuna bir “-nA” hecesinin eklendiği görülmüştür.

çekdikce “çektikçe” 15/62, étdikcene “ettikçe” 16/14

-r (-Ar, -Ir / -Ur) ... -mAz:

Bu ek, geniş zamanın olumlu ve olumsuz şekillerinin art arda gelmesiyle oluşmaktadır. Kulu ağzında geniş zaman eki olan “r” nin birçok durumda erimesi olayı

⁴⁶ Ahat Üstüner, “a” pekiştirme ekinin kullanıldığı yapılar içinde “-ken” zarf-fiil ekinin Anadolu ağızlarındaki değişik kullanımlarını da vermektedir. Ahat Üstüner, “Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılışı,” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* cilt no:10. Sayı: 1. (2000):195-196.

bu zarf-fiil eki üzerinde de gerçekleşmekte ve ilk sözcükte “r” sesinin düşmesi sonucu yalnızca bağlantı ünlüsü kalmaktadır.

geli gelmez “gelir gelmez” 7/6

-(y)A:

“-(y)A” zarf-fiil eki, Kulu ağzında ünlüyle biten fiillere geldiğinde daralarak “i” sesine dönüşmektedir.⁴⁷

diyi “diye” 4/82, gizleyi gizleyi “gizleye gizleye” 13/106, gózleyi gózleyi 13/108

-(y)Ip / -(y)Up:

Bu zarf-fiil ekinin Kulu ağzındaki kullanımında kimi durumlarda “p” sesinin düştüğü ve yalnızca bağlantı ünlüsünün bu görevi üstlendiği görülmüştür.

alı giderdim “alıp giderdim” 15/44, akdarı dönderidik “aktarıp döndürürdük” 15/45, çıkarı yıkardık “çıkarıp yıkardık” 16/104, gótürü ağırlallardı “götürüp ağırlarlardı” 17/17, bişiri yérdik “pişirip yerdik” 19/105, véri gider “verip gider” 21/17

-(y)ArAk:

“-(y)ArAk” zarf-fiil eki üzerine “+DAn” ayrılma hal ekinin gelmesiyle oluşan “-(y)ArAk + dAn” yapısı Kulu ağzında bulunmakla birlikte; ayrılma hal ekinin ünsüz benzeşmesine girmeden yalnızca tonlu şekilleri kullanılmaktadır.

söleyerekden “söyleyerekten” 13/146, oynayarakdan “oynayaraktan” 17/8, olaraktan “olaraktan” 24/40⁴⁸

⁴⁷ Zeynep Korkmaz, “y” sesinin daraltıcı etkisiyle A > I değişimini açıklamakta ve bu durumun söyleyişte meydana geldiğini ifade etmektedir (Korkmaz 843). Leyla Karahan, Batı grubu ağızlarının bir kısmında “-ı / -i / -u / -ü” zarf fiil ekinin yaygın olarak tekrarlarında kullanıldığı şeklinde açıklama yapmaktadır (Karahan 136).

⁴⁸ Zeynep Korkmaz, zarf-fiil eki üzerine ayrılma hâli ekinin gelmesiyle oluşan bu yapının konuşma dilinden ve ağızlardan yazı diline geçmiş bir şekil olduğunu ifade etmektedir (Korkmaz 850). Efresiyap Gemalmaz, Erzurum ağzında da bu yapının kullanıldığını ve bu ekin eş-zamanlılık bildiren zarf-fiiller yapan bir ek olduğunu söylemektedir. Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları*. (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995) 342.

-DIğİndA / -DUğUndA:

Bu zarf-fiil eki, Kulu ağzında kimi zaman “ğ”nin düşmesi sonucunda uzun ünlüden oluşan bir şekil almaktadır.

geldİnde “geldiğinde” 4/114, oldūnda “olduğunda” 18/63

2.2.7. Edatlar

“Edatlar tek başlarına mânâları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan âlet sözlerdir, vasıtalar” (Hacıeminoğlu V.) Nitekim gerek yazı dilinde gerek konuşma dilinde çok çeşitli edatlar cümlelere farklı anlamlar katmaktadır. Bu nedenle Kulu ağzında yer alan edatlar, Necmettin Hacıeminoğlu’nun yaptığı gruplandırmalara göre ele alınmıştır. Çalışma sahamızdaki edatlar, çoğunlukla Standart Türkiye Türkçesinde bulunmakta, yalnızca ses değişiklikleriyle farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, Türkçenin eski dönemlerinde kalan kimi edatlar Kulu ağzında varlığını sürdürmektedir. Metinlerden elde edilen söz konusu edatlar şöyledir:

2.2.7.1. Ünlem Edatları

Anadolu ağızlarında çok çeşitli ünlemler kullanılmaktadır. Bu anlamda Kulu ağzında da yazı dilinde vâir olmayan ünlemler bulunmakla birlikte, “goma” ünlemi Derleme Sözlüğünde Kulu ağzındaki anlamı ve kullanımıyla başka ağızlarda da yer almaktadır. “goma” ünlemi, aynı zamanda Kulu ağzında birkaç edatın bir araya gelmesiyle kalıplaşarak oluşan “goma len bā” yapısıyla da sıklıkla kullanılmaktadır.⁴⁹

hah 2/9, maşşalla “maşallah” 2/32, ā 4/2, hā 4/17, ē 4/31, i 5/14, abāv “abov 5/74, ō 10/11, yav 10/50, vay 13/61, alim allak “alim Allah” 13/322, vay vay 14/54, goma 15/77, amā “aman” 18/20, abov 18/55, ih 19/45, a 19/124, kişkem “keşke” 19/130, ha 19/154, goma len bā 20/5, abā “abov” 21/59

⁴⁹ “goma” edatının Derleme Sözlüğünde Afyon ve Eskişehir’de Kuludaki şekil ve anlamıyla kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.

2.2.7.2. Seslenme Edatları

Türkçenin eski dönemlerinde yer alan “diñ” edatı, “haydi” anlamında bir seslenme edatı olup, Kulu ağzında “diñ / di” şekilleriyle kullanılmaktadır; bu edata dair metinlerde örnek bulunmamakla birlikte, söz konusu edat metin dışı duyumlardan elde edilmiştir.

ulen 9/10, hay gızım “hay kızım” 13/175, len 13/258, diğğat “dikkat” 13/393, ülen 15/68, gāz “kız” 16/4, haydı “haydi” 17/73, hadi “haydi” 21/32, diñ

2.2.7.3. Cevap Edatları

yō “yok” 2/19, taam “tamam” 6/6, tamam “tamam” 13/54, hē “he” 14/7, yā “yah” 22/10

2.2.7.4. Gösterme Edatları

ta 5/88, dē 5/119, tā 21/10, aha 22/1

2.2.7.5. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları

hemi fransızca hemi ingilizce “hem Fransızca hem İngilizce” 4/108

2.2.7.6. Bağlama Edatları

Kulu ağzından elde edilen metinlerde bağlama edatlarının sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Diğer türdeki edatlarda olduğu gibi bağlama edatlarında da ses değişimleri ön planda olup bunun yanı sıra, yalnızca ağızlarda kullanılan “ellām, taman, ğalan” gibi edatlara da rastlanmıştır.

veyāut “veyahut” 1/44, sāde “sade” 4/37, heralda “herhalde” 4/116, zaār “zāhir” 5/53, bayrı “bāri” 7/17, gāri “gayri” 9/12, dē mi “değil mi” 10/42, ellām “galiba” 11/3, anca “ancak” 11/29, fağat “fakat” 13/3, velāsıl “velhâsıl” 13/76, yalıñız “yalnız” 13/137, bayrı “bāri” 13/156, ağar “eğer” 13/241, göyā “güya” 13/251, zāti “zaten” 13/299, hatda “hatta” 13/303, yaut “yahut” 13/307, halbİse “hâlbuki” 14/69, taman “hani” 15/3, goyā “güya” 16/65, zere “sakın” 19/69, halbisi “hâlbuki” 19/116, varı “varsın” 19/133, amma 20/26, gayrı “gayri” 23/10, mārīsem “meğersem” 24/3

ğalan “kalan” 19/147, 22/77⁵⁰

2.2.7.7. Kuvvetlendirme Edatları

hemi “hem” 4/88, dā “daha” 5/49, bilene “bile” 11/22⁵¹, hele 21/3, dur_ele “dur hele” 21/3

demişler kine “demişler ki” 11/6, diyor kine “diyor ki” 16/17, yapardık kine “yapardık ki” 16/90, dedi kine “dedi ki” 24/19⁵²

2.2.7.8. Tekerrür Edatları

gine “gene” 1/53 ⁵³

⁵⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, bu edatı Eski Türkçeden itibaren bilinen “kalı” edatıyla ilişkilendirmiş, bugün Anadolu ağızlarında “artık” manasında kullanılan “kalan” edatının aynı “kal-“ fiilinden bir isim-fiil olarak değerlendirmiştir. Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*. (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992)165.

⁵¹ Ahat Üstüner, “a” pekiştirme eki üzerine yazdığı makalesinde bu sesin kelimeyi kuvvetlendiren bir pekiştirme edatı olduğunu ifade etmektedir (Üstüner 190).

⁵² Farsça olan “ki” ile Eski Türkçedeki “erki” edatının değişikliğe uğraması sonucu oluşan “ki” edatı birbirine karıştırılmaktadır. Saadet Çağatay konuyla ilgili makalesinde, fiilden sonra gelen “ki”lerin eski “erki” ekinin kalıntısı olduğunu ifade etmektedir. Saadet Çağatay, “Türkçede ki < erki,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* cilt :11 (1963): 250. Zeynep Korkmaz konuyla ilgili makalesinde Farsça olan “ki” ile Türkçe “erki” edatının devamı olan “ki” edatının farklılıklarını ortaya koymuştur. Türkçe “ki” edatının çekimli fiillerden sonra geldiğini ve cümleye “şüphe, tereddüt, tahmin ve endişe” anlamları kattığını belirterek “erki > ki” değişiminin merhalelerini açıklamıştır. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı,” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. baskı, II cilt (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2005) 620-624. Ercan Alkaya, Kulu ağızında gördüğümüz söz konusu yapıdaki ekin Eski Türkçede kullanılan “-qıña” eki olduğunu, çekimli fiillerin yanına gelerek pekiştirme görevinde kullanıldığını ifade etmekte, Zeynep Korkmaz’ın da bu yapıyla ilgili olarak bunun bir Avşar ağızı özelliği olduğunu ve aynı şekilde düşündüğünü vurgulamaktadır (Alkaya 62). Tuncer Gülensoy ise Kütahya ve yöresi ağız çalışmasında Farsça ki bağlacı yanında Eski Türkçedeki “erki” edatından gelen ve “-n, -m, -ne, -nı” ile genişletilmiş şekilleriyle kullanılan ki edatına örnekler vermektedir (Gülensoy 118). Ahat Üstüner, “a” pekiştirme ekiyle ilgili makalesinde “kine” yapısındaki “e” sesini kuvvetlendiren bir pekiştirme eki olarak ifade etmektedir (Üstüner). Ayrıca bkz. (Ahmet Demirtaş, “‘Şüphe’ ve ‘Tereddüt’ Bildiren ‘ki’ Edatının Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine,” 7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri. (Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 2014) 517-532.

⁵³ Necmettin Hacıeminoğlu, Kulu ağızında “gine” şeklinde kullanılan “gene” edatının Azeri metinlerinde de “gine” biçiminde kullanıldığını belirtmiştir (Hacıeminoğlu 312).

2.2.7.9. Soru Edatları

Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan; ama Kulu ağzında soru edatı olarak sıklıkla kullanılan “İ̇” edatı vurguyla soru anlamı ifade eden bir edattır.

İ̇ 11/1, İ̇ 18/64

“mI/ mU” soru edatına ayrıca bir başlıkta yer verildiği için bu edat burada ele alınmayacaktır.

2.2.7.10. Çekim Edatları

Kulu ağzından elde ettiğimiz metinlerde yer alan çekim edatları şöyledir:

arı:

Türkçenin eski dönemlerinden beri kullanılan; fakat ölçünlü dilde yer almayan “āri” edatı “-den itibaren” anlamında kullanılmakta olup Necmettin Hacıeminoğlu yapısı ve menşei bilinmeyenler grubuna eklemiştir. “Eski Türkçede bulunmayıp, orta Türkçe devresinde görülmeye başlayan arı edatına bugünkü Kıpçak ve Sibiryâ şivelerinde ve Anadolu ağızlarında rastlanmaktadır”(Hacıeminoğlu 6).

āri “arı” 13/8⁵⁴

için:

“uçun” edatı, Kulu ağzında ölçünlü dildeki “için” şekliyle daha çok yeni nesil tarafından kullanılsa da yaş almış insanlar bu edatı “uçun” şeklinde kullanmaktadırlar. Ayrıca, “o” zamirinin ilgi hâli ekini aldığı durumlarda uçun edatıyla birlikte kullanımında bu edatta ses düşmesi meydana gelmekte ve bir ulama söz konusu olmaktadır.⁵⁵

uçun “için” 5/43, onū çun “onun için” 18/24

⁵⁴ Kulu ağzında “āri” şeklinde kullanılan edatla ilgili olarak Necmettin Hacıeminoğlu, edatın Anadolu ağızlarında “āri” biçiminde kullanıldığını “arı” edatıyla anlam bakımından aynı olsa da telaffuzlarının değişik olmasından dolayı menşelerinin farklı olduğunu düşündüğünü belirtmektedir (Hacıeminoğlu 6).

⁵⁵ “için” edatının en eski şeklinin “uçun” olduğu kabul edilmektedir. Zeynep Korkmaz, bu konuyla ilgili yazısında için edatının etimolojisiyle ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Zeynep Korkmaz, “uçun ~ için ~ için v.b. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine,” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. baskı, II. cilt (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995)

gibi:

“gibi” edatının Kulu ağzındaki kullanımında bu edatın benzetme anlamı ifade ettiği durumlarda ses düşmesi olmakta ve edatla kendinden önceki sözcük arasında ulama oluşmaktadır.

gibicesine 1/4, memesi jbi “memesi gibi” 14/50, kiyadı jbi “kağıdı gibi” 16/76, gözü jbi “gözü gibi” 19/123

kadar:

Kimi durumlarda “kadar” edatında ses düşmesi olmakta ve bu edat kendinden önceki sözcükle birleşme eğilimi göstermektedir.⁵⁶

n ādar “ne kadar” 24/15

göre:

Kulu ağzında ses değimiyle karşımıza çıkan bu edatın kullanım şekli şöyledir: göre “göre” 13/143

yana:

“yana” edatında Kulu ağzında ünsüz ikizleşmesi ve “a > ı” değişimi meydana gelmektedir.

yanna “yana” 2/23

yannı “yana” 21/7

sonra:

Kulu ağzında “sonra” edatı, “o” zamirinin çıkma hâliyle birlikte işlek kullanılan bir edat olup, “n” ya da “r” sesinin düşmesi sonucunda oluşan uzunluk ile beraber bu edat “sōna / sōra” şeklini almıştır.

ondan şōra “ondan sonra” 7/10, on şōra “ondan sonra” 16/72, ondan şōna “ondan sonra” 17/79

⁵⁶ Leyla Karahan, “k, g” ünsüzlerinin iki kelime arasında önce sızıcılaşması sonra da düşerek hece kaynaşmasına sebep olması olayının ayırıcı bir özellik taşımadığını, bu durumun bütün Anadolu ağızlarında görüldüğünü ifade etmektedir (Karahan 133).

beraber:

Bu edat Kulu ağzında ünlü uyumuna uygun şekilde kullanılmaktadır.

bārābār “beraber” 13/294

2.3. Sonuç

Kulu ağzına yönelik ses ve şekil bilgisiyle ilgili incelemeler neticesinde, Leyla Karahan’ın yaptığı sınıflandırmalar göz önünde bulundurulduğunda, Kulu ağzının özellikleri itibariyle Batı Grubu Ağızları içinde yer aldığı tespit edilmiştir. Nitekim bu grubun başlıca özellikleri olan ilerleyici benzeşmenin güçlü olması, “kapalı e”nin işlek kullanımı, “r, l” ünsüzleri önünde ünlü türemesi, “k- > g, ƙ- > ğ, t- > d-“ değişimi, “ñ” ünsüzünün korunması vb. yönlerden Kulu ağzının bu grupla örtüştüğü görülmüştür. Bunun yanı sıra yine Karahan’ın yaptığı sınıflandırmaya göre genel olarak Konya, Batı Grubu Ağızları içinde IX. Grup’ta yer almaktadır. Kulu ağzı, ünlü uyumlarının kuvvetli olması, yuvarlak ünlülerin düzleşmesi, “g” ünsüzünün eriyerek hece kaynaşmasına sebep olması, teklik II. şahıs iyelik ekinde ilgi ekinden sonra görülen “ñ > y” değişmesi, şimdiki zaman ekinin geniş ünlülü şeklinde kullanılması açılarından IX. Grup’la uyum sağlamaktadır; ancak Kulu ağzının karakteristik özelliği diyebileceğimiz “ğ” ünsüzüne bağlı olarak oluşan ünlü kalınlaşması, “ö > ó, ü > ũ” değişiminin belirgin olması, zamir kökenli şahıs eklerinde I. şahısta “-ım / -im, -ık/ -ik” eklerinin de kullanılması, öğrenilen geçmiş zaman eki “-mİş, -mUş”un III. şahıs dışında yazı dilinden farklı kullanılması, teklik I. şahıs emir kipinin dar ünlülerden oluşması, daha çok VIII. Grup’a aittir. Ayrıca Kulu ağzında çokluk II. şahıs iyelik eki ve iyelik kökenli çokluk II. şahıs ekinin yapısındaki “ñ” ünsüzünün kullanılmasının yanında çoğunlukla iki ünlü arasında sızıcılaşması ve düşmesi olayının V. ve VI. Grup’ların özelliği olmasıyla birlikte yine bu özellik yönünden ve ayrıca soru ekinin teklik II. şahısta çoğunlukla kullanılmayıp vurguyla sağlanması bakımından Kulu ağzı VII. Grup’ta yer alan Kahramanmaraş ağzıyla benzerlik taşımaktadır. Bütün bunların dışında, Kulu ağzında gerileyici benzeşme olayının ilerleyici benzeşmeden daha yoğun görülmesi durumu Doğu Grubu Ağızlarıyla örtüşmektedir.

Kulu ağzından yapılan derlemeler neticesinde ses düşmesi ve hece kaynaşmasıyla birlikte sözcük grupları arasında ulama olayının çok yoğun ve işlek olduğu görülmüştür.

Azerbaycan Türkçesinin bir özelliği olan –(y)An sıfat-fiil ekinin “-DIK/ -DUK” ekinin yerine kullanılması durumunun Kulu ağzında da görülmesi ve yine “+lAyIn” ekinin bölge ağzındaki kullanımının Eski Anadolu Türkçesi ve Memlük Kıpçakçasıyla benzerlik göstermesi ayrıca önem arz etmektedir.

Kulu ağzından yapılan derlemelerde pek çok atasözü, mânî, türkü, alkış ve kargış elde edilmiş ve bu yönüyle çalışma, dil alanı dışında folklorik olarak da alana bir katkı sağlamış böylelikle Kulu’da sözlü kültürün zenginliği ortaya konulmuştur.

Çalışmada yer alan metinlerde eskicil birçok sözcüğe de rastlanmıştır. Bu anlamda “okuyuntu, çığmak, tülek, gülük, cızı, sıyırğı, gömeç” sözcüklerinin Derleme Sözlüğünde bulunduğu, fakat Konya’da kullanım bilgisi bulunmadığı; “ğara örtü, guplaşmak ve ğızak” sözcüklerinin ise Kulu’da kullanıldığı anlamıyla, fakat “kara örtü, kulplaşmak ve kızak” biçiminde sözlükte yer aldığı; “barnakcalık, boyrazlā, deġişirik, dizipbā, sırcıl, becci, gevrāmen, ülü, ıñay, çitlek, savk étmek” sözcüklerinin ise Derleme Sözlüğünde bulunmadığı tespit edilmiş olup çalışmadaki bu sonuçlarla Derleme Sözlüğüne katkıda bulunulmuştur.

3. METİNLER

3.1. 1. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Adnan AKDAĞ (1961 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Kulu'da eski yaşam, düğün âdetleri, atasözleri

sene bin dokuz yüz atmış beşlerde atmış dörtlerde o zamannarı biz çocūduk. ğuluya bizim şimdiki ğuluya ğulu kóyü déllerdi. kerpişden evler varıdı. damların üstü çorādı. çok ğar yağardı. ğış geldī zaman ğışa hazırlık olarak ilk önce ğadınnar érişte kesellerdi cimcik kesellerdi, mantı yapallardı, bulgur çekellerdi, bulgur ğaynadıllardı, un
5 üğüdüllerdi, ğışlık ekmek yapallardı, bazlama yapallardı. bunnarı hep ğış hazırlıklarını yapallardı. milletin davarı varıdı, sığırı varıdı, inekleri varıdı. bunnarı ahıra samanlā samanı doldurullardı. eşşekler için içeriye samanlā kes ğollardı. kes dérsen ğangaldan otlardan yapılan saman, sap ğarışımı bi atlar için yémidi. şimdiki gibi ōle fenni yémiler filan yoğudu. arpa ğıralardı, arpa ğollardı, buyday ğollardı ineklere filan. onda şōra
10 adamlar çoğu ōle ineklerin içinde ğalıllardı. nérdeyse hayvanlarınan iç içe yaşıanırdı. milletin ğapısında geçi, ğoyun, tavuk her şey varıdı. gendileri üretillerdi. yağlarını gendileri yapallardı. hazır bi gıda yoğudu yani insanōlu o şekilde yaşamını sürdürmeye çalışırdı. geelim düğün ğonularına. genÇler işde okul olmadığı için büyük şehirlerde okul varıdı oralara gidellerdi okumak için. ya deilise genellikle ğuran ğurslarına ōle
15 şeylere çok ehemmiyet vérillerdi. dā şōra işde çocuklar böyüdükleri zaman ğız çocukları elektirik olmadī için gece gaz lambalarının, löküslerin ışşında işleme işlellerdi. ğanefçeynen dolama işlellerdi, ğırlat işlellerdi, góz nuru dökellerdi, gendilerine çeyiz yapallardı. onda şōra işde bi ğızınan bi ōlan eğer birbirini ōle telefon filan, görme usulü olmadığı için çeşme başları, kóy çeşmeleri varıdı. su başlarında
20 ōlannar, ğızlar suya gidilirdi. desdilernen āşam eve su gótürmek için desdilernen suya ğıTdikleri zaman orda genÇleri görüllerdi. deliğanlı ōlannarı, onnarı ōlannar ğızları görüdü. sōna görücü usulüyle düür gidellerdi. ğız evinin góğnü olursa ğızı vérillerdi. onda şōra nişan oldukdan sōna işde ğına gécesi yapallardı. ğına gécesinde böyle şimdiki gibi deil de o zamanın esgi urüsümüne göre şey yapallardı gelenek görenek. saltalar

25 varıdı ğızların giydī, üç etek varıdı, başlarında fes varıdı. ğafalarına işde bōle poşularnan filan süslellerdi ğızlar örüklerini. saçlarına bōle boncuk filan dizellerdi, ince örük yapallardı. sōna dizipbāyınan bōle gendilerini süslellerdi, duluklarına ayna dakallardı, boncuk dakallardı. genellikle bōle altın filan olmadī için yāni altın bilerzik filan yoktu da sadece bōle bōyük liralar varıdı, giremseler varıdı, osmannı giremsesi, 30 osmannı turası onnarınan süslenirdi ğızlar. düğünnerde gelince sıra düğünnerde. bōle şimdiki gibi saz yoğudu, def varıdı. definen eyvence yapallardı. genellikle géceleri eylenceli olurdu. deve ğılına girellerdi. erkekler güreş dutardı, ateş yakallardı, üsdünden atlallardı. çeşitli şeyler yapallardı. erkekler ğaşşık oyunu oynardı. erkek defciler varıdı. ğadınnar ayrı ēlenirdi, ğızlar onnarın da defleri varıdı. bōyük ğadınnar 35 pürçekleriynen def çalallardı, pürçekli filan poşulu, olgun ğadınnar bōle belli olurdu yāni çok güzel günneridi. insannar işde o şekilde yaşamlarını genellikle çalışmalar faPrikalar filan olmadī için genellikle tarlalarda çalışıllardı. biçer olmadī için atınan, oküzünen sürellerdi tarlayı, eteklerinde tōm ekellerdi. sōra o bitdikden sōra bu seFer orānan işlellerdi, tırpannan işlellerdi, sōra düvennen sürellerdi, onu harmannarı bōle 40 bulgur havası filan şey yapallardı. atasözleri filan meşurudu, o zaman birbirlerine bōle māniler düğünnerde māniler de sōlenirdi. geçmiş atasözlerinden çok bahsédilirdi. işde bi ğız güzelise bōle gósderişliyise mesela déllerdi: “ha ğarā çiyi gören de tulūna göre yağ zannédermiş” dīy. yāni dışına bakıp da bōle şey yapmayın yāni aldanmayın, içinde bi şey yok gibicesine onuku dış gósderiş mānāsında. veyāut da birisi işde gendinden 45 gücünün yētecānden fazla bi şey yapıdı zaman gósderiş usulünde şuna bak yav “ayranı yok içmeye dadderevalliyen gider bilmem néreye” dīy bōle sōlellerdi. veyāut da “góynānin yırtına bakmaz da yél ārşı gider” dīy bi māniler atasözleri sōlellerdi alay mānāsında yāni. esgiden çok güzel günneridi, bereketliyidi, her şey doğalıdı. bekmez ğaynadıllardı. ğadınnar zabāleyin ineklerini saĝar, sığıra sürerdi. sōna herkes beş, altı, 50 yēdi ğomşu ellerine helkelerinen südleri alıllardı. hepsi bi ğomşuya gótürüdü. meselā on ğomşu bi ğomşuya on helke süt. o günü o gendi südünü çeker bayā bi işde on gün ona on helke süt. yāni toplam on günün içinde yüz helke süt. sōna seFer óbürü. bunun adına daaş déllerdi, işde atasözü “inām öldü daaş kesildi” mānāsında gine bi atasözü dā sōlenirdi. yāni esgilerden bahsétmek zabā ğadar ğonuşsak bitmez. genellikle 55 géceleri okula gidenner géceleri derslerini gaz lambasının önünde yapallardı. lambalar gece saat on birden sōna elektrikler benim aklım ona ériyor, elektrikleri kesellerdi. zabā ğadar gece oturacāsan belirli bi süreden sōna gaz lambası yakmak zorunda

60 ğalırdın veyāūt da lōkūs yakardın. zaten zabāleyin yakdīn zaman da ğūn aydınlanmış oluyordu. elektrā, lambaya ihtiyaĝ ğalmadī iĉin genellikle tūpgaz filan olmadī iĉin tandırlar varıdı. annelerimiz zabānan ĉok ērken ğakallardı, zabā namazına ğakar, tandırı yakallardı. bazlama ĉekellerdi, ekmek ēdellerdi, ĉoban azzī hazırlallardı yāni bōle hep havluynan hayadınan millet bu Őekilde yavaŐ yavaŐ teknoloji ilerledikce yaŐam Őartları yūkselmeye baŐladı, teknoloji artmaya baŐladı.

3.2. 2. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Hacı AKDAĞ (1930 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet

- börā sen belletdiñ, bu da güler abılaña belletdi. yā. ben gendim yapmadım, burayı ben gendim yapmadım, hasan hüseyine yaptırdım. hasan hüseyin dalbudā. gendim dükkan açdıydım o zaman ona yaptırdım. ilk inşatı ben topal mustaFa varıdı burda geredeli ondan belledim. çatıyı bilen nārardı yapıyı bilen nārardı bi ceprayil usta varıdı o da işde kerpiş yapı yaparıdı. o da iyi usdayıdı. on şōna ğılıçlardan mārrem varıdı. siziñ orda ğomşu mārrem usda belki biliñ mārrem usdayı sen. mārrem ğılıç hemen siziñ ğarşınızdaydı. onuñ eviniñ yérini ğoparovgil yapıdı. siziñ ğarşıñızda ev varya ğoparovgiliñ orda onnarıñ evi varıdı. o mezerin ğarşısında da ğardaşı ismayılgiñ varıdı ismayıl ğılıç. hah! onnarın bobası mārrem ğılıç da onun amcasıydı. var. ğonyadaydı onnar, ğonyaya góÇdüleridi. o da iyi usdayıdı, hem de yakışıklıydı, bobayığdidi bōle. bizim evimiz de ordayıdı. iki yüz yétmiş iki hāne numaramız. siziñ eviñ yakınında hemen. hē, o hamamın üs taraFında ğocaabaqlarıñ şeyiñ halil, hasan, dilov onnarıñ bobaları orda oturullardı. biz de hemen onnarıñ üsdünde idik. şeyiñ osman çavuşuñ halit varıdı, kağırdahlı baar varıdı, onnarı annengil bililler. baar halayı bilī? hah! hemen onnarıñ evin üsdü bizimidi. hē, mıKdad'ıñ annesi. yoğudu bobangil yoğudu. hē, annem ebem ordalarıdı. ilk deFa orda böyüdük. onnar aşşāsındaydı biz onnarıñ az yokarısındaydık. bizim eviñ ön taraFında haceli varıdı erbildikleriñ haceli. önümüzde arka ğıPle taraFında da kerim varıdı. kerimin omar kirdiş. ben tā kerimi bilirim, ğarısı hatını bilirim. tā ebemin arkadaşları onnar tā. yō yō, dā biz o zaman çocūduk işde şōle şey gibi memmed akif gibi ğüccük. orda dōduk orda böyüdük. yā sekiz on yaşına ğadar orda böyüdük. on şōna daārmenözüne góÇdü bobam, biz de onnan giTdik. orayı da kerime saTdı. daārmenözüne mi? tarlası kimin tarlası ne taraFdayısa o taraFa góÇdüler. bizim tarlalarımız o taraFdayıdı o yanna góÇdük. ğarabuñarlıların tarlası o yandaydı o yanna góÇdüler. yō yō, yaylalara sōna dağıldılar. şindi de yaylalardan geri toplandılar ğuluya. dōru. var. hüseyin mermer, çavuş mermerin ōlu hüseyini mi diyoruñ? onnar orda da çok mermer var da onnarın oraları yıkmışlar, heralda oralara da binālar yapılacak. çavuş mermer sağıkana ben oruya diñā okul yapıdım. bādırlı'ya okul ilk okul yapıdım oralara ben. yā, ilk ilk okulu ben yapıdım oruya. yō yō, dā evelki

yıkıldı sōna yaptılar. ben kerpişden yapıydim. o zaman kerpiş varıdı betun yoğudu.
30 bi dā yé tamer bi dā yé. ōle mi? iyétmişler. anneñinen bi görüntülü gonusmaya
başladılar mıydı gülüşecām dīy bi saat gider. hē. en fazla anneni bu sever. anneñ de
bunu çok sever. ōle mi? maşşalla. yā. çolağomariñ tevikden bi tek tay aldım tay
daārmenözünde ykene. óküz goşuyordu bobam da ben bi tek tay aldım. dā güccük bi
yaşına girmediydi heralda dā. güccüdü altı aylık filan tay aldım. onu alışdırdım,
35 göbelek göbelek dīy ona yém yédiridim. evlenme filan yok dā evelkini soruyorsan. hē,
göbelek göbelek dīy severdim, tay goşar gelirdi hemen elimden arpayı buydayı neyise
yérđi. ondan sōna onu böyüTdüm oña bindim. o da böyüdü ben de böyüdüm gāri
canım. onuñ yanına şeyiñ gürllekleriñ neşetden aynı ona beñzer bi at aldım. on sōna
bunnarı goşuma gamıt ilāzım, yan gayış ilāzım. bilmem. işde esgiden falaka varıdı
40 atlara falaka ilāzım. bunnarı o zaman şey yoğudu, saraç yoğudu burda. atlara gamıt
yapacak saraç yoğudu. sōna gonyalı, gonyalı deil bursalıydı. āmeT usdaynan cemil
usda geldi iki gardaş iyi amma saraçlarıdı. o onnarın yanında ōrendi. hasan talayhan
onnarın yanında ōrendi. o saraçların yanında. o zaman ben işde gurbanıñ óküz kesdik,
işde o zaman tosun diyelim tosun kesdik, onnarın gōñünden şeye... hasandan ōrendim,
45 kirecin içine sokdum gōñü ıslah étdim, yāni gazdım işde ondan yan gayış man gayış
filan yaptım bi şeyler. hē, gendim yaptım, onnarı goşdum. yéñi bi araba aldım sōna
at arabası. yéñi ekin makinesi aldım. bahri de deliğanlı oldu ben de deliğanlı oldum
amma heb onnarı hātıra defderime yazdırdım ki hacı mısa'nıñ āmede siziñ ordā
gomşuya. hē. onnarı oku bi gōr.

3.3. 3. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Songül KOCAMIŞ (1985)

Derlemenin Konusu: Canime halayında söylenen maniler

Kulu’da düğünler üç gün ve erkek evi ile kız evinde ayrı ayrı yapılır. Üç gün içinde belirli zamanlarda kız evinden erkek evine bir grup kadın gider, yine aynı şekilde belirli zamanlarda erkek evinden kız evine grup halinde gidilir. Bu ritüele “düür gitme” adı verilir. Erkek evinde ya da kız evinde her iki tarafın da bulunduğu bu zamanlarda “canime” adı verilen halay çekilir. Bu oyunun müzikli kısmında halay çekilirken arada müzik durur ve erkek evinin kızları ile kız evinin kızları atışma şeklinde karşılıklı mani söylerler.

Manilerin derleme yapıldığı kişi Songül Kocamış’tır; fakat kendisinden yapılan derleme yazışma yoluyla elde edildiğinden Kulu ağzını bilmem sebebiyle ses özellikleri tarafımda düzenlenmiştir.

Kız evinin kızları:

bahçelerde maydanoz (vay canımē canımē)

maydanozu yolduñuz (vay canımē canımē)

olan evinin ğızları (vay canımē canımē)

5 siz de mi adam oldunuz (canımē canımē)

Oğlan evinin kızları:

beyaz beyaz tavıklar (vay canımē canımē)

oluklara yımırtlar (vay canımē canımē)

10 ğız evinin ğızları (vay canımē canımē)

canimēde uyuklar (canımē canımē)

Kız evinin kızları:

masa üsdünde bardak (vay canımē canımē)

15 yuvarlak mı yuvarlak (vay canımē canımē)

ğız evinin ğızları (vay canımē canımē)

hem dondurma hem ğaymak (canımē canımē)

Oğlan evinin kızları:

- 20 ğara ğartal uçuyor (vay canımē canımē)
ğanadını açıyor (vay canımē canımē)
ğız evinin ğızları (vay canımē canımē)
haftada bir ğaçıyor (canımē canımē)

25 Kız evinin kızları:

gemi gelir yanaşır (vay canımē canımē)
içi dolu çamaşır (vay canımē canımē)
ōlan evinin ğızları (vay canımē canımē)
ğoca diye ağlaşır (canımē canımē)

30

Oğlan evinin kızları:

masa üstünde bekmez (vay canımē canımē)
bu bekmez bana yétmez (vay canımē canımē)
ğız evinin ğızları (vay canımē canımē)

- 35 üç ğuruş para étmez (canımē canımē)

3.4. 4. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Celal MERMER (1950 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet

- hatda emmölunun hısıımı vardı ya şey gızıñ adı neydi? hē. özlemin gayınbabası ali var ya hani o, onnan da ğafam iyi dutardı. ā oturmaz olur muyuz? zaten dā önceden de ahabıdım da bobandan sōna şeyden sōna dā şey oldum. öle bi şeyimiz var. burda dā bizim güñner nasıl geçiyor? işde yéğenim ben sana sōleyim. ğısa bi örnek biri. ben
- 5 aşıā yokarı on iki, on üç sene oldu emekli olalı. yétmiş yaşına girdim. atmış dokuz yaşındayım. hep burda ğaldım için ğulu’yu iyi tanırım. her eve hemen hemen girdim yāni çalışdım ama bugüñner sıkıcı geliyor. şimdi ben cāmiden geliyorum. benim yaşımdakıların çoğu anğara’ya ğonya’ya ğiTdi. ekseri ğonya’ya ğiTdiler. derviş biliyor işde. ben diyorum bak. ben bobañdan biraz dā iyi biliyorum. niye iyi biliyō?
- 10 bunnarın terzi dükkkanı varıdı, bu burdayıdı. ben çok köylere ğiTdim ve bütün evlere tavan yaptım, daban yaptım, ondan dolayı biliyom. yav! tükendik yéğenim, vallahi tükendik ya. bizim reyhan varıdı burda kanada’dan dönen gelen ğız onnar da anğara’ya göÇdü. türkiye’ye geldi bırakdı geldi orayı. hē, bırakdılar geldiler orayı. ondan sōna işde olan zaten anğara’da. benim böyük ğız maliye bakanlında orda. onnar şimdi beni
- 15 de zorluyollar. anğara’da hangi vergi dayresi? cebeci. uzman hatda şey emeklisi geÇdi onun da yeni bi görev vérmişler dayreyi denetleycān dīy, onun şeyine bakıyormuş da evvelsi gün ordaydım da. onun bi ğızı, bi ölu var. olan elektirik mühendisi. öle mi? hā. ben mi yav? biraz érken olur, bu sene gitmeyiz, belki de gidemeyiz. İşallah bakıma ihtiyacımız olmaz. istanbul’nan şey farklı canım her an için gidilmez de. biz anğara’ya
- 20 istedīmiz zaman gideriz vallā. gine de gendi bilir. emmöluna sōluyorum. ben ē biraz bu sene belki görüşürüz, o da fazla görüşürüz dayreye gelirsen. alla jzim vérise biz de dayreye gidiyoruz. bu sene dayrede ğaldık. yā yā, ordayız da bu sene de doğalgaz dakdırdım. şey biz dayreye alışğın değiliz de burdan arsası varıdı ona dayre düşdü. dédik ki “yav bi gidelim dayreye” dédik. şimdi gel ğızım, bi otur da ben sana bi
- 25 anlatıyım. ğafanda dut bakıyım dutabilirsen. ben bin dokuz yüz elli doğumluyum. yédi yaşına girdik dinekte dinekte mahallesinde oturuyorduk. çocuklūm orda geÇdi yāni yédi yaşına ğadar. yédi yaşında ben buruya okula başladım. diñek’de benim akranlarımdan olanlarnan beraber bir yıl geldik ğiTdik buruya okula. apık mermeri bilī sen? bak, apık

melıyayı biliyorun. meliya, ben, bekir, hasan hüseyin varıdı, şeyin memmet varıdı
30 büyük amcası kör āmed'in musdafa diyyim ben esgi lağaba göre ğonuşuyum hasan
hüseyin mıstığın. ē... bunnarnan geldik giTdik amma en ufakları benidim içinde. en
ufakları benidim. güccük deĝil de tabi canım onlardan güccüm. onnar ĝırk beş, ĝırk
altı doğumlu, ĝırk sekiz doğumlu ben elli doğumluyum. onnar apık ĝırk yédi benden
üç dört yaş büyük. meliya da büyük benden. hā! ne oldu? ondan şōna biz iki yıl devam
35 étdik. onnar yaylaya okul açıldı. biz yaylaya gitmedik buruya ĝışın ĝoçüyorduk. hā.
buruya ben on şōna murat yazıldı arkama arkam süre. biz beş yıl nisandan haziran
sonunaca eşşekle geldik giTdik merkeple sāde ikimiz. dinān gendi saydıklarım orda
ĝaldı. tekrar güzün başlayınca okula eylülün on beşinde başlıyorduk, ekim kasım
sonuna ĝadar da gine gelip gidiyorduk. on şōna buraya ĝoçüyorduk. ĝışın burda dört
40 ay burda ĝalıyorduk. bu beş sene devam étdi. ev buraydı, ev buraydı da burayı ben
tekrar dizayn étdim, böyle deĝildi. o zamannar ahır varıdı, samannık varıdı, bilmem
ne varıdı. ē... bin dokuz yüz yétmişden şōna bu şey étdi. şōna ben burda sanata girdim.
sanatda ĝaldık. köylere giTdik, çok evlerde çalışdık. bu seFer atmış altıda avrupa çıkdı.
onu boban da bilir. biz on altı yaşındaykan millet avrupaya gitmeye başladı.
45 ondan şōna işde ā şōle ā bōle ben askere giTdim yétmişde. anteb'e giTdim. ondan şōna
ordan geldik. bayā o arada millet avrupa'ya akın étdi. ben hiç düşünmedim avrupa'yı.
bōle accık ĝafamdan geçseydi ben de gidebilirdim amma hiç düşünmedik. e burda da
zor şartlarda çalışdık, tavan yaptık. bize orayı yeşil ĝosderiyollardı. geliyollar burda
diyollardı ki isveÇ'de para akıyor. o dédlm şartlara göre ora cāzip geliyordu bize.
50 seksen altıda ben kanada'ya gidecektim, paşaport çıkartdım. kanada'dan épéy adam
géri buruya döndü, giTdiler bir iki ay ĝalıp geri döndüler. gelen dédi ki “aman gitmen,
aman gitmen.” biz ondan da ĝaldık. ondan şōna ben aslında çocukları oraya
ĝönderebilirdim. seksen altıda oraya giTdilmde bizim fadimana falan lisede devam
édiyorudu. özgür ortaokula devam édiyorudu. ben bi ĝün bi dayımgilin evi varıdı
55 ismayılgilin evi, misafir üzre ben orda ĝalıyorum. ben sabah namazına ĝakdım. alla
allā! bebeleri uykulu uykulu ĝaldırıyollar. saat diyelim ki oranın saatiynen beşde. ya
ben hanımına dédim ki dayımın hanımına “ya bunnarı niye ĝaldırıyorsüz bunnarı
uykudan?” dédim. “abi” dédi. biz işe gidecāz dédi. bunnarı daĝkem mi neye oruya
vérecāz dédi. daĝkemin ne olduğunu ben bilmiyorum ki bōle bōle dédiler. hā siz
60 haFdanın beş ĝünü bōle dédim. zabah bunnarı ĝaldırırız érkenden okula vérriz. biz işe
gideriz dédi. dédim ki ya bura bize övdükleri ĝadar deĝilmiş. bi de bi de yāni boşanma
da çok oldü için beni biraz tedirgin étdi ĝorkutdu. yāni ha ben buraya geldim. orda ĝırk

beş gün, kırk gün ğaldım geldim. bizim böyük ğıza orda düür oldular gelecāmdan bir ay bir haFda evvel. dédim ğardaş ben o dédi ki halil ibrām küçükgöl ben şu anda üç
65 bacım burda ama ben çocuklarımı buraya göndermek isdemiyorum. eğer dutabilirse bu sözü ne olcānı da bildīmiz yok ki öle ğonuşduk. aradan zaman geÇdi. fadimana üniversdeyi ğazandı, özgür ğazandı, reyhan ğazanamadı üniversdeyi. ona da kanada açıldı. biz tarafdar değildik amma nasib öleymiş. düür oldular ğiTdi oruya. orda on iki yıl mı ne ğaldı. “boba ben burayı sevmiyorum burayı isdemem ben mutlaka türkiye’ye
70 dönerim.” dédi. buruya döndü geldi. eşi de bek orayı şey étmeyordu çünkü bek düzene ğoyamamış. orda bekarlık hayātı var déyince şey édince buruya geldiler. burda da bobalarının damadın bobasının épéy malları varıdı. çarşı merkezde. hē, orda. pasdutmazlardan. onnarın ordan mütayit yér vérdiler. bizim bütün ğardeşlerine sōleyim üçer dayre, ikişer dükkān düşdü. ordan bi servet yāni bu. şu an paraynan bi
75 trilyon sayarım ben ğaba hēsap. bunnar ordan geldi, biraz para getirdi ordan burdan. emekli oldu. onu yatırdı burayı beklemem dédi. kesin dönüş, kesin dérken orda gine emeklileri olacāmış da tabi yaşı gelince. hē, yaşı gelince. burda dört, beş, altı hatta sekiz ğaç ğaldılar burda. ğanada’dan dönünce beş altı sene ğaldılar. ondan sōna reyhan dédi ki “boba ben illa ankaraya ğitcām, ğulu’da ğalmam çocukları okutcām” dédi.
80 çocukları da başarılı yāni ğiTdiler bu sene oraya yérleřdirdiler. dünya varımış diyor. o gendine göre yav yéĝen biz gendimize göre. öle şey édiyorduk amma ben şimdi hiç pişman da değilim isvec’e filan ğondermedim diyi de pişman filan değilim. çünkü ben mesela gelinim uzman, özgür uzman, ğızım uzman, ğocası tokide müendis. toplu konut idaresi var ya orda. yāni ortalamaya göre iyi para alıyollar. ikişer üçer dayreleri var
85 anĝara gibi yérde. yāni allah herkeşe ğódersin yāni biz ğondermedīmize memnunuz onnar ğitmedīne pişman değiller. şu andaki ortamları iyi, yakınlar yav istedīn zaman ğit gel. üç dene bacım orda mesela. ğiTdik, orda onnarı da ğórdük de benim ğafama göre değil isveç. ğafama göre dérken hemi manevi yönden de beni dutmuyor orda biraz bana göre. neden dérsen cami şeyi bana acik geliyor. ordaki yaşıyan ğişiye bi şey
90 diyemem velhasıl durum böle. öle bi şey geÇdi ğiTdi. şimdi gelelim buruya. ben hep burda ğaldım için ğuluyu sōluyorum. hemen burda bayā yaşıdık buraları tekrar dizayn étdik çatdık örttüük. burda kırk beş yıldır, elli yıldır abamgilnen. bak ğulu’da ğulu’da en çok gezen ğulu’nun yerlisini sōluyorum ben benim ğadar annenin bobanın yanında ğalan olmadı. atmış dokuz yaşıdayım. atmış beş sene onnarnan ğaldım. onnar mezara
95 ğiTdi biz halen yaşıyoruz. aynı yerde ğalıyoruz. ē şimdi ekonomi yönünden de allā

şükür iyi kötü ayakda gidiyorum. iki milyar gibi bi maaşım var, hiÇ de itiraz
étmiyorum demek ki nasip bōleymiş diyorum bōle gótürüyorum ama ğulu'da şōle bi
şéy var: manevi ölçü baã göre uzaklaşdı çökdü. niye çökdü hısım akraba derviş biliyor.
ben biraz akrabama göre yāni gendi şéyime göre ben biraz dā sosyalım. cenāzeye ossun
100 şuruya buruya ossun giderim imkanım oldukça ama bitdi. yāni uzaklaşma var şimdi
şōle déniyor gibi amān baã ne. ben ōle türkçesini ōle sōleyim yāni de bōle bi şéy var.
burda da şimdi sen bilmen de boban bilir. benim anamın çocukları var seyid ali uzel,
kemal uzel filan şimdi cāmide yav ha bi dön de oturalım diyor. o ğün ordaydım her
ğün oruya varıyorum. şimdi oturmada herkeş aradını bulamıyor ki yav. ne ğonuşcak
105 tarla tapan şunnan bunnan ama onu bulamıyor. kime anlatacak onu bi ōlu isveÇ'de bi
ōlu ğonya'da oturuyor. ben teyzem var doksana yaşında, dört yıldır yatar, hiÇ bi darafı
ğıpırdamaz. iki bakıcısı var biri kırgızistanlı biri kululu, hayat ona da geldi geÇdi işde.
doksana sene on bir çocūnun sekizi isveÇ'de. bakçele burda var ya gine ben şéy
étmiyorum. sōnadan gelen mardinli mardinli dédim aĝrılı var ya adabde oldu yérleşdi
110 de aĝrılılar bizden raat. niye? raat ğaynaşıyollar. yav! akraba birbirinden ğopdu. nère
varacāz? o gelmesse ben varmassam ne ğazanacāz? bi cenazeye varıyorun. vallā üç
dört kolej bana sōlediler de reyhangilin ğaldı yérde kolejlere yakın ōlu lisede okuyacak.
aha boba şora dédi. işde büyük ōlu da üniversdeye girdiydi gayrı ne olcāsa? şéyi burda
büydüler canım da ordan geldĩnde ōlan ilkokul beşidi. var ingilizcesi var. bobasının
115 dā bobasının dā ğüçlü. reyhanın da var ingilizce deĝil de fransızcası var. montrealdaydı
heralda. hatta geÇen ğün dāmada biri sōlemiş. bize ingilizce bilen eleman lazım diyi
de hemen işe alalım démişler. gayrı tercūme şéyi mi? bu inşaat şéyinde ya. hē hē. ōle
diyordu. bir ayaca beni çağırılar diyordu. ikisini de biliyor hemi fransızca hemi
ingilizce biliyor. o orda çok ğaldı, yirmi üç sene ğalmış. buralı buralı. hē hē. yāni hayat
120 bōle. yétmiş yaşıdayım. şimdi mesela benim halamın çocukları var, bazen oturmaya
gece gitdĩnde oruya, onnar biraz benden yaşlı uykusu gelir onnarın. ha ben siyāsetden
de iyi açarım mevzuyu diĝer şéylerden de ben durup durukan, baksam uyuyollar. yav
siydali emmi bugün derviş erdoğan bi tarla almış yav şōle bōle dédim mi ğözü
açılıvérir. bakçele hacı dedene dé ki hacı dedene diycān ki yā hacı dede sen celal
125 mermeri tanıyor muyun diycān. o sana sōlesin. bobannen de dinekliyidi hadi uğurlar
ossun bakıyım.

3.5. 5. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu Merkez/Dinek Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Miyase Mermer (1930 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Evlilik, hatıra, Uyuzpınar Çeşmesi'nin faydası, yöreye ait gömeç yiyeceği, sohbet

- uyumadım. hiÇ görmedim. ğonya'ya gótürmüşler beni. hē. sōna orda işde burama burama inne vuracak ğadın. iyyim şükür. hindi de doktor baş olmuyor ki amān baş olmuyor. ōsürüyorum, biliyor muyun? ğanımı neyimi aldılar da. nōrsün hatırlanmıyor ki. ā! ben ğodum ğiTdim. “ben solūmu alamıyorum.” dēdim. hemen bunnar ambılanızı
- 5 getirmişler. buralarıma buralarıma inne vuruyollar. buralarımın hiÇ hayrı yoĝudu inneden. ya sizin hayriye bōyūk benden. hē. ondan sōna bekov da bōyūk. atiye var kel aşırılardan. ā! ya ğız. ā! benden bōyūkler var var, o bōyūk var. amān yaşlandım ğiTdim. bōyūk bōyūk annen bōyūk. o şeylere vardıydın da sōna geçışdiler. ya. şeyler ōlana osmana. hē. sevdi ne étdi sōna ayrıldılar. sevmedi. ōlan acik şeyidi biliyor muyun? biz
- 10 de ğuccūdük de onnarın yanında gezerdik. aban nası iyi mi? ōle ğolay daāl. ōle ğolay mı ōle? osman emmi o hacı bekir. Ā evlendik işde, sōna da bebem olmadı işde sekiz sene. ondan sōna anaları diyazaları hep bir oldu hacı bekirnen anĝara'da da evleniyor habarım yok. hē. énişdem caFar ırāmatlık “bi şey duydū?” dēdi. yō, dēdim. evlenmiş dēdi, hacı bekir dēdi. “i! nōrüyüm?” dēdim. ondan sōna abamgile geldim, abam diyor
- 15 ki evlendiyse tamam dēdi hadi. ben ayrılmam dēdim. o benden çıkmıyor ya ben de ondan şey étmem. sōna işde vardık hōkūmetde ayrıldık. “neye evlendin?” diyor şey hōkūmet. bebem olmadı da diyor ben de isdemiyorum onu dēdim. hadi ōleyse dēdi, geçiş ayrılın dēdi. ben gidiyoruz ğırĝāfesine dōru o da arkamdan geliyor. hadi git dēdim yörü nōrdün dēdim, evlendin de nōrdün dēdim. hē. ōle dēdim. sōnadan oldu
- 20 sōnadan da allah vérmiş ğarnımda üzerimdeymiş üç yaşıdaymışımış şey üç aylımış. ondan sōna. hē. hacı juseyin osman emmini şey étmelik de o bizim hayriye étdi. ırāmatlık ğaynıydı ya. dēdi ben dēdi osmana alacām seni dēdi. burda da suya gidiyoruz. osman da orda duruyor. vallā bilemem ben dēdim, iyi mi kötü mü dēdim. ōle ya ayrıldım. o da illā alacām démiş. osman geldi bitirdiler işde. bebeyi de alır ğabul
- 25 édecām dēdi. ōlan oldu. hacı juseyin hiÇ şōle bi tek vurmazdın hiÇ ğatiyyen hiÇ. bebeleri şey āmeT gótürüdün, getiridün ğucānda atmacınan ğuş vurudün. hē. yörüyordu yēni yēni. ōleydi gurban nōlcak görmedik. burdan da hüseyin'in ğardaşı varıdı o şey

étmezidi. orda hacı bekir para vérrimiş gótürün bebeye bi şey assın diyi. hē. getiridin, éderdin, éylerdin. bebeyi de gótürüdün, bebenin cébine de para gorumuş. başını yésin
30 parası diyyorum ben. yō yō, diyor ossun diyor o. çok iyileridin. sen bi şey görmedin dédi. sen her şeyi górdün dédim. ğarısına da ırāmatlā avrada aman dérmış, miyāse’ye démiş, o démiş ōle bi şey görmedi démiş, iyi bişirisen gótür démiş, ét démiş. ben nineyim anam dédim. yō yō, dédi. ōle salıyor bizim herif dédi, seni seviyor dédi. işde ōle górdük bu dünya bōle işde hepisini górdük, iyiyi de górdük kötüyü de górdük, her
35 şeyi górdük gurbān her şeyi. bi şeyci varıdı ğonyalıymış onun arkadaşımıyş neşed’in ğarısını almış ğaçmıymış hacı bekir o zaman. Ī? osman hē. ondan şōna onun şeyiymış, hocaymış, öteberi satarmış süriye malı. bi de bakdıydık bu zamannarı çıkdı geldi adam. süriye malını doldurmuş şōle édiyor bakıyor bi ğızıyor osman emmin. “niye ğızıyorun osman?” dédi, “adamı görünce mi ğızıyorun?” dédi? bak senin āzını bağlarım dédi
40 adam bak dédi. çayından şōle içemedi. temizlikden dédi. hā. o zaman da şeynen yıkardık, bōle tursil mursil yoğudu ya. hē, yıkardık sabınnan neynen yıkardık. “bak bi dā ōle étme!” dédi, çıkdı giTdi osman emmin. boōn senin için yatmıycām dédi. “hani ayırmak uçun daāl.” dédi. “sana acık ğızıyor.” dédi. “nōrüyüm, ğızsın?” dédim. “nōrüyüm?” dédim. geliyor gidiyor yav diyor adam yatmadı ne iş görüyor. ben ne
45 biliyim senden sormalı dédim. ondan şōna osman emmin de gidiyor malları şey édiyor. ben senin için yatmadım bacı diyor senin iyliĝin için diyor. bana iylik étdin diyor zabāca yatmadım diyor sā şey étdim. birini yastā dik diyor birini eşşā. su isdiyen olursa diyor hemen sen vér diyor, hemen sen vér suyu diyor. étdi. biz de ırāmatlık hacernen cacā giTdik, şeye öte yüze. bi dā bakdık osman emmin bi geliyor, ĝırk ĝün olmuş ya
50 ĝırk ĝün oldu mu bozulurumuş. bi geliyor aman avrat seni görmedim ben ölüyorum diyor. “yā! neye?” diyorum, ben de biliyorum ya. yanımdan ayrılma diyor. ben asdap yıkarıdım o da yanımda durudu. ırāmatlık talet dérimiş ki “yav osman neye bekliyor miyaseyi?” dérimiş ğarısına harey’e. o da ne biliyim ben dérimiş zaār sevdĪni bekliyor dérimiş. ōle éde éde. ya ōle étdik ĝurban. her şeyi górdük iyiyi de górdük kötüyü de
55 górdük hepisini étdik. vallā gömecime şeyime herkeş imrenirdin. siz nası édiyorsüz? osmanın ğarısının étdiĝi gömeç nası? ondan şōna şey. nası nası datlı oluyor? zaār datlı olur diyorum. geldim altını bozduk, davar aldık üç yüz liraya. ondan şōna bozdum, her şeyi étdim, saman geldi. ırāmatlık ğayınnam diyor ki saman ır. ben saman mıman ıramam dédim. ben buruya saman ırmaya gelmedim dédim. herkeş gendi ırsın dédim.
60 bebeleri var şeyleri var baña ne dédim. hē. ondan şōna da osman da dédi ki “yō bu étmez.” dédi, “görmedi, étmedi, nası étsin?” dédi. ōle éde éde étdik. onnan davar

gütdük, onnan her şeyi gütdük. vallā giTdik öte öze gótürdüm, çayıra gótürdüm.
ekmāni gótürüdüm osmanın, onnan güderdim. yalan oldu dünya yalan oldu gurban
yalan. gómeci mi? ā yoğurudum şey derdim. akıtma yağını, acik de şey gördüm inān
65 südünü gördüm. amma kör āmed'in ali démiş ki ırāmatlık zala'ya. "sen nası édiyorun
gómeci?" démiş, "miyasa lam nası gómec édiyor?" démiş. gelirdin olan burda yérdin,
içerdin, maammer'nen arkadaşıldı. "amān! nası édiyorun?" dédi. nası mı olur? inān
südünü, akıtma yağınan olur, dédim o zaman iyi olur gómeç dédim. ānadī? dédim. ben
ōle édiyorum dédim. öta an gelince sōlediydim. hē, hakkını halel ét çok gómecini
70 yédim dédi. dédlīm gibi herkeş benim bişintimi dér. ben kimsenin ekmāni yémem,
kimsenin suyunu içmem, sevmem. hiç kimsenin ekmāni, suyunu, tasından su içmem.
vallā bak. çayını içmem kimsenin. ā miyase niye içmiyorun? ben çay içmem ki dérdim,
ben kola içerim dérdim. yalan ya. tarlada ben çalışmadım. giderdim geri gör gelirdim.
tarlanın ucuna vardım mı abāv yürām bulandı dérdim gör gelirdim. Ī? yoğurt, yımırta
75 étmezdim canım, yımırta étmezdim ama šōle éderdim, çalardım, yapıştırdım tandıra.
herkeş imrenirdi. ırāmatlık osman emmin dérdi ki. şey de öldü ya bizim fayık, osman
emmin derdi ki bebeleri azarlama miyase déridi, ellerine vér dérdi. siz oruç dutun da
ben size ğuzu vériyim. ya ğuzu vériyim senin bobayın ğazandī dédim. ben vérdim,
altınımı bozdum dédim. ōle dérdim. yapışdırdım, doldurudum šōle. hadi šeye
80 gótürüdük. o dérdi ā siz de çobana su vérin. niye isdiyorsüz benden su? gótürüdüm
çobannara bobanın sapını yiğın dérdim, siz vérin dérdim, ben gótürüyorum da size ne
olmuş. ā! senin davarın zaār. benim davarı ğoşar da sağar da. dédim hah ben onun
buğazına bakıyorum, cāresini alıyorum, burda ekmāni gótürüyorum dédim. ānadī?
dédim. dā nōūrcām ben dédim. "siz bi şey gótürüyor musuz?" dédim. ama anam su da
85 mı ğıtlık dérdim. köyde çok yaylada dérdim. hē. diyecām oluyor. içilmez de bōrūn de
şey olursa onu içilir, başğa içilmez daş olursa. gelenner bu neymiş bacı déridi, ben de
dérdim ki "içilmez, bōrünüzde daş varısa içersīz, düşer." déridim. amā sağ olun déridi
gelen, ta nérelerden gelilleridi. diyecām ōleydi. ğambır cavāīr'i bilin. amā ōle pis o ne
ğız dédim, n oldu size dédim? "ā! ben şuruya dédim, daşın üsdüne dédim asdap
90 ğomayım mı?" dédim. "zaār ğoyacām." dédim. toğacı aldım, al ben dóverim dédim,
ben adamı dóverim dédim, ben alt olmam dédim, suya alırım basarım dédim. abam
ırāmatlık dédi ki "ğızım nineycān?" dédi. "neye nineycām?" dédim. bōle bennen hepisi
mi ğuma olur dédim, bi tek ğuma olur dédim hepisi. hiç onnar ōle daāl. onnarı
severdim, hindi allah var. "bu ne?" dédim, "yav! bōle iddāleşiyorsüz bennen ğuma bi
95 tek olur." dédim, "on tene, yirmi tene mi olur bōle sizin gibi?" dédim. "ben halléderim

dōru durun.” dēdim. fayıġın ġarısı ırāmatlık davarı yoġumuş, ben de davarı ġoşdum, sağıvérdim, bi helke oldu. geldi, ġakıvérdi bi helke südü dōkdü. ġitmişler de şeyden zerdeli almışlar. “vay! bi de o mu başımıza geldi?” dēdim. yēññi yēmeññi, yēññi yēmeññi? al helkeyi de südü dōkdün dēdim. “a şu da senin hatırın uçun.” dēdim. “bu ne ġız?” dēdim. hē. “bōle mi olur?” dēdim. osman da davarı getiriyor bizim. démiş ġapıda démiş bi ġalabalık var ya bilmem ne démiş. geldi bi vurdu anasına bi de fayıġın ġarısına vurdu. “bu ne yav?” dēdi. siz ne bōle dēdi ne iddāleşiyorsüz, bu olmasa başkası olur dēdi. ondan şōna bakıydım şey çıkdı geldi osman. çıkma ġapıya dēdim, niye dēdi. şey bi çıkdım elime şeyi bi aldım anadudu, bi vurdu celal’a anasını ġayıyor ya bi vurdu anasına ama şeye celal’a. “bōle olmaz.” dēdim, “ben dōvülmem dōverim adamı.” dēdim. ondan şōna “sen çıkma.” dēdim osman’a. “niye?” dēdi. “aman sen dōvüşme, ben dōvüşürsem dōvüşürüm.” dēdim. yav dēdi çıkdı. bi geliyor anası bennen dōvüşmeye. gessin dēdim. amān bunun anası nası ġarıymış bōle dēdi. ondan şōna körpāla geldi, onu ġayırdı osman’ın ġarısı dīy, geldi “utanmā?” dēdi, “o da osman’ın ġarısı oldu.” dēdi, “ne isdiyorun?” dēdi? “İ! ōle olmaz.” dēdi, “senden başġa var mı? dēdi, bōle dēdi. “gelinin var şeyin var, niye ötekilerine étmiyorun da gelip de bunnan édiyorun?” dēdi. “bu da tabi zaār ōle éder.” dēdi. ya diyecām işde ōle górdük. iyyi de górdük kötüyü de górdük hepsini. şey becciler olurudu, yēdi sekiz şuruya bağlardin osman emmin. “davar geliyor, hadi davar goyur.” dēdi, “gendi emer gendimizin mal.” dēdi. köyden dēdim şey getiriyorun dēdim, adamlar geliyor dēdim, süd isdiyor dēdim, yoġurt isdiyor. i çal ġazanda mı bişiriyim dēdim yoġurtlū bu ne yav dēdim. bişir bişir dēdi. şōle şōle şişeler. beş altı alır gider arkadaşına onnar adliyede górdüler de. ölmeyenner bennen aliyeye bōle baklava salmışlar, çok ekmāni yēdik dīy, çok yoġurdunu yēdik. ali gürleri aldı geldi. dē ġaç sene oldu ōlum dēdim. a nōrüyüm dēdi vérdiler adamlar dēdi. neneyin hakkı çok bende dīy dēdi.

3.6. 6. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Dinek Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Fevzi Mermer (1956 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Tarım işleri ve âletleri

- böön yaaş var dédi yağmadı. allah aşkına. zabah gaÇda giTdĩz? hā. burada ğapalıydı yağmadı mübārek. nadas édicāz yā. bizim derdimiz bi dert seniki bi dert. nası ğonuşuyum, ne annadıyım? araştırma mı yapıyorun? ne üzerine? ğulunun. biz zaten oldūmuz gibi ğonuşuyoruz deil mi? tam ğululuyuz vallā. esgi çifçiliĝi. hā. tamam.
- 5 şimdi o aletlennen ben hiç çalışmadık biz. abimgil çalışdı da biz hiç çalışmadık. atınan tek pulluk taam mı? çocūduk da görūdük yani. tek pulluk bōle dutallardı. ōle daāl. düven sōnaki iş. şimdi tarlayı sürerken taam mı? tek pulluk. iki tene şōle ğolu varıdı, iki tene at çekerdı, onnan nadas édellerdi. bi de tulumpa varıdı tulumpa dériz. onnan da ekellerdi. iki üç teneke buĝday alırdı onnan da ekellerdi on sōna da makineynen
- 10 biçellerdi. harman yérine yıĝallardı. düvennen atları ğoşallar düveninen ōle dönellerdi. onu saman haline getirillerdi, on sōna tınas atallardı. tınas, şimdi düvennen sürüldü ya sap saman oldu, deneli taam mı? rüzgar esdĩ zaman bunu savurullardı yabalarınan. taam mı? buĝday bi tarafa saman bi tarafa giderdi. o şekil devam éderdi. biz onu bek görmedik yani de görūdük de çocūduk biz çocūduk. dā öküzünen sürenler mesela onnarı
- 15 hiç bilmiyoruz. biz atınan sürüldünü biliyoruz. yāni görūdük o sōnadan çıkdı. o trakdörü olanlar ismāl emmin mesela trakdörü varıdı. şeygilin varıdı. onnan şey yapallardı, sapı atallardı. deneli çıkardı, onu da savurullardı yabaynan bōle savurullardı. dirgen var, yaba var, anadut var, dırmık var, anadut üçlü şōle olur, üstünde bi tene şōle. taam mı? anadut o. onnan sap yüklenir .yō yō. yav şimdi şōle üç
- 20 bi de yukarda şey var şōle.

3.7. 7. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Dinek Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Gülşen Mermer (1964 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, anı

- yarın mı çıkıyorsüz döndü abla bir gün mü? gaÇda çıkaksız alla jzin vérise?
ramazan'ın okula başladı sene giTdi. ramazan altı yaşındaydı. onnar iskenderun'da da
durmuşlar. gaç günde işde iskenderun'da durmuşlar. hacı amit gótürdü ya hacı amit.
ğışdı ya şöle ğaradı abam giderken. hatta şey ğarlar eridi evler akdı, evelden
5 ğaraörtüydü ya. yaşar bacımğilin evinde yatacak yer ğalmamışımış. zekiye ne bizde
yatdılarıdı. tā öleyidi. bobam veli emmime bi elbise almışımış. geli gelmez getiriyor
asğıya asıyor. asğının üsdünde de elbise örtüleri olurdu ya esgiden dantelli işlemeli.
ondan şona bobam dédi ki veli'ye şey aldım. ara ara bulama, yok. ara ara yok. zübeyde
ablam da démiyor ki ben şoraya asdım démiyor. atiye ablam ğarların üsdünde kütür
10 kütür kütür. o zaman mıKdat emmigil giTdiydi, onnara giTdi mi, ondan şora kiraz
halaya giTdi mi, dā bi gaç ğışıye dā giTdi mi sizde ğalmış mı dīy. ā şona dédi ki “ben
elbiseyi dē oruya asdım.” bobam, “ğız niye démiyorun ya?” dédi. çok çok onun işi dā
çok. atiye ablam zabah ğuzu gótürüyor şeye ayşe ablaya ğuzu gótürüyor. biz de
anneminen ben ğuccūm inek gótürüyoruz. atiye ablam evden yımirtayı almış, gazi
15 emminin dükkanın oruya. ğoyunnar orda durdu. şöle bi ğavın aldı. n āpsın bu da para
vérmazdi. ondan şona atiye dédi. atiye ablam da öle çıldır çıldır bakıyor. nérden aldın
onu dédi. ne biliyim yımirta aldıydım. öle mi atiye? aldı ğavını ğırdı. al atiye öle olmaz
böle olur. perdeyi örter televizyonu açardı. biz de balkona oturuduk. “ğız zübeyde
perdenin ucunu aç da ordan bayrı bakalım.” dérdi. gendi oturudu içerde izlerdi. vallā
20 o da öleydi. vérmazdi bu da bir avuç arpa. hayatlar dolardı. bize şöle şu ğadar bi şey
arpa buğday vérmazdi. öle çalallardı. gerçi biz ğuccūdük de. vallā şöle bi bavul varıdı.
dóvüşdüler mi al atiye bavulu atardı. şengül abla, şunu zübeyde çıkartdı sen bayrı ğoy
dérđi. on çeşit üzüm varıdı. şöle iri iri. zabā ğadar dinlenirdi bek güzel bekmezi
olurdu. asvaltın kenarında vardı ordan getirillerdi. zalatalık getiriyim de yiyin.

3.8. 8. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Dinek Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Mahiye Mermer (1931 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, pekmez yapımı, düğün âdetleri

- hoşgeldi̇z ğurban. nōrüyorsūz ğurban? allā şükür ğurban. uyumussum. géce uyumuyorum yav. bi gidişme bi şey. ne biliyim? içerde sivrisinek mi var ne var? allah hayırlı éylesin ğurban. ben épéy oldu gideli. üç günde anca vardık ğurban. hac amit gótürdü. ğaldık yā. yapardım. bekmez yapardım ki nası yapardım. işde iyi bekmezimiz olurdu. ezerdin, şey derdin, kesdiridin. ondan sōna durulurdu, iycene soğurdu, alırdık torpāna, torbaya ğorduk, torpak süzerdi. hē. torpā suva ya. şu ğapının suvası. o zaman suva olurdu. o zaman suvaydı ğurban. suvalık varıdı suvalık herkeş hep ordan getiridi. entere. entereydi, üç etādi. parçalı parçalı giyerdik. ikisini buraya éderdik. piştimbal dutunurduk öğümüze de ayrı onun giyimi bi ayrıydı. saçımız sıraydı. yav!
- 10 altın dakınırdık. altın dikili olurdu, altın dakınırdık. fesimiz varıdı. açık olunur mu böyüyünce açık olunur mu? ğız elbisesiydi. arabaydı len atınan arabaydı. on sekizimde varıdım. havadudulardandı ya. ne biliyim édemediler mi? fakirleridi ya fakirleridi. gençl̇l̇mde ardımda gezen çok olurdu. üç gün oldu. hē. üç gün olurdu. zaten düğün ğurardı adam olan evi ğurardı. oynallardı, édellerdi, âdetini édellerdi. olan evi aş
- 15 véridi, şey véridi. olan evi masraflı olurdu. çok ğalabalık olurdu. yéme içme bulaşık yalaşık üç gün yorucu olurdu, ağır olurdu.

3.9. 9. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Süleyman Akdağ (1960 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Anı

- bıldırcın, güvercin, neyise? bize iyi gelmedi. on şonā evimiz yandı işde. hele annengilin oda tüm yandı. yatak odası filan o taraftan başladı. şeker'den aydın. şurda şeker kasabası köy var ya ordan ben besi yükledim. angara'ya gótürdüm et balık ğurumuna. oruya et balık ğurumuna hayvannarı yıkdım. geri kuluya geldim. eve geldim. geldim cuma günü dükkanımız ğapalı. kimse yok. lasdikci osman doğan
- 5 rāmetlik sordum, “osman abi hayırdır, bizim dükkan niye ğapalı?” hemen yanıma bindi. dédi, “devam ét, sür.” dédi. “bi şey yok.” dédi. ondan şōna ben de bi afalladım yāni. ne oldu, n ōluyor, birisi mi öldü filan bi şey mi oldu? “sen” dédi, “sizin eve sür.” dédi bana. neyise ğamyonnan geldik. şu depeden aşşāya geliyorum bizim hayadın içi
- 10 adam dolu. itfaiye gelmiş. ulen bi geldim bakdım ev yanıyor. indim amma ğamyondan yére indim. dizlerime bōle bi vurdum, yére yığıldım ğaldım. hemen beni ğaldırdılar ğāri ğonu ğomşu aldılar bi kenara çekdiler şōle. rahatlatmak için üzerime su falan şey yaptılar. amma hiç unutmam şu şeyin tatar mısaların ceprayıl seni ğurtardı. seni ordan o çıkardı yangının içinden. tülünün eşyalarının çoğunu ğurtardı. çatıya girdi ta ōlan.
- 15 ceyarın orda garsonudu. yā ateşin içine gendini atdı. itfaiyenin görevlisi girmiyor, o girdi. bizden kimse... biz zaten benim elim ayām dutmuyor. boban nérde bilmiyorum o anda. çok çaldılarıdı. néreye dek gelirse oruya sokuyollardı çünkü çok ğazanırdık. gelirdik akşam bōle; yāni boban, ben, büyükboban parayı akşam sayardık, bōle ğazancımızı ğorduk bi kenara büyükbobana véridik ama o néreye saklardı bilmiyorum.
- 20 ğış ekmā édiyordu bunnar da tandırda. o iki yeşil ğapının olduğu yérde şey varıdı. bōle garaj gibi bi yér varıdı. üsdü esgiden bōle petrol atığından yapılan şey varıdı, çatı malzemesi varıdı. ona ne déniyordu bilmiyorum. unuttum ismini de. ōle bi şeynen ğaplıydı onun üsdü. bōle metal değil de. hızlı yanmış ora. ondan şōna orda burda bağların çubuğu, ğamyonun tekeri lastiği, hortumlar hep ordayıdı. yāni çabuk dutacak
- 25 malzeme. ğamyonun deposu, mazut deposu, ğamyonun bütün malzemeleri çıkan yāni. çabuk yanacak malzemeler ordaydı. bağ çubukları, ğışın yakdımız odunnar. çadır ğurdular ğarın altında bolulular çatıyı yapıdı. ğar yağarkana üsdüne çadır gerdiler ğamyonun çadırını onun altında çatıyı yaptılar bolulular. yapan olmadı. bulamadılar.

yāni dışarda ğalacādık. acele yapıldı o zaman. yarısı bu taraf yandı çatı da yandı ama
30 bobamgilin tarafına bi şey olmadı. çatı tüm değişdi o zaman. işde bu şeygilin tülüngilin
yatak odasının malzemeleri filan, resimleri yanmış gelinnik resimleri, asılı bobayın
resmi varıdı çerçeveler yanmış. sōnadan yeniledik hepsini. buna otuz yıl oldu heralda
yav. o zaman dēmek hacı da beş yaşındaymış. “hacı yakdı.”dēdiler. “ben yakmadım.”
dēdi amma bilmiyorum.

3.10. 10. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Değirmenözü Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: İsmet Çömlek (1946 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, anı, Değirmenözü adının nereden geldiği; döğmeç, sıyırma, guzula yiyecekleriyle ilgili bilgiler

- sav_ol, sav_ol gözelim! sav_ol, hocam! bu hocam neye gonusduracak? niye unuduyoruñ? ne var ne çok başga hocam, nası istanbul? iyİ istanbulda görüyorum bol bol oynuyoruñ bebelerinen, işin yok başga. allah nazardan gorusuñ yārabim. ō! esgi anılarımız çok yav. diyazañ şurda davarları varıdı, bunnarıñ davarları varıdı. bizim de
- 5 harmanımız buraydı. diyazañ bā bakıyor ya ordan harmandan. ben de düven sürüyorum ya buna bakarkana atlar gaÇdı. bu ordan ama ama diyi bağırımış. baña diyollar ya diyazañ söylemiyor. yā! ōle bi anılarımız var. yāni allah allah. dā neler var neler? ebeñ geliyordu gülüz ebeñ. hikmed'im hikmed'im hikmed'im gel de dut da şu çuvalı galdırıñ burdan. zaar o zamannarı bōle yoğudu. bōle görüşmek gonusmak
- 10 yoğudu ya. hadi giderdik. ben de varıdım. benden guvvatlıydın, aldı mıydın çuvalı lap indiridin. anılarımız bunnar işde gızım. vallā çok galabalıdı. yā, ō! bizim düğünümüzde bayā galabalıkdın. o zamannarı gızım bōle akraba hısım çokdu. gonu gomşu şimdiki gibi deildi. tüm köylerden gelenner burda galıllardın. elli gişi gelse bu köy halkı gótürüdü. herkes birer ikişer evlerine gótürüllerdi yatırmaya. burda yatar,
- 15 burda yér, burda içellerdin. bol türkü bol oyun bol gavga hepsi varıdın. davılcıya içirmişler. bu neco varıdı ya. şimdi o davılcımız burda rāmetli kel hasım'ıñ abTırrahmanı tanıñ. ala nörü şimdi rāmetli oldu. bunnar hep varıdı. sülü hepsi varıdı burda. kötü emin'ıñ musdaFa onnar da türkücü. mıKdat dayı, çöla omar'ıñ maarrem bunnar da oyuncu. aşşāda şey varıdın ev, ev deil de omar dayınıñ orda davıl saz
- 20 varıdın. şimdi davılcıyı biliyollar ya onuñ adını barut goydular. buñu alıyollar. o zaman da su akıyor ya çeşmede. çeşmeniñ içine bunu bandırıyollar içine tüm yatırıyollar. üsdüne daş goyuyollar. adam ölecāmişmiş. ondan şōna çıkarıyollar çayırıñ üsdüne yatırıyollar. zabānan gākıyor o şeyinen beraber buz kesmiş, davılı da çalamadı geri giTdi. bōle düğünnerimiz oldu bizim ama dört gün sürdü. o esnāda da bi atımızı bi
- 25 ināimizi öldürdüler. düür gelmeyi mi? gızım ā annatsın. anneñ de görmedi goşan moşan. yā goşan. davar goşmak. bizim harman buraydın. harman zamanı zaten belli düveniñ başındasıñ zaten ayrılamıyoruñ ki. gānal gibi ufak bi şey varıdın. bosdan

diyoruz ya biz bosdan sulallardı o zamannarı. esgiden su yoktu evlerde. çay diyoruz
ya onuñ öñüne bent yapılırdın, dutulurdun, çamur şeylennen daşlarınan filan örülürdün.
30 ordan su bu taraFa gelirdin bu ğanala. bu ğanalda da su senin hakkın ya bosdaniñi
sulaycāñ. senin habarıñ olmaz. densiziñ biri gidiyor ordan seniñ suyuñu çalıyor. o
zaman ğavga olurdu. ben sulaycām diyi. bunu da yanına alırdın. ğazmayı kürā
sırtlarına aldılar mıydın üç kilometre gidellerdi suyuñ başına. geri gelillerdi. yuka
ekmā, yağı ğızartıyoruñ tereyağını, yuka ekmā de ufak ufak aynı şey gibi makarna gibi
35 yapıyoruñ, onuñ içinde ğavuruyoruñ. oña dōmeç déller. orda dibek yapallardı. daş
varıdı daşın arası yonukdu. oyuk. öle diyelim onun içine buydayı ğollarıdın. buydayı
önce yıkallar, biraz beklediller. dört ğadın beş ğadın ellerinde bi biri bi biri. o tokmān
içinde buydayıñ kepāni çıkarıllardı. dışınıñ ğabūnu. ne olur yarma. yarmayı ne
yaparız? bulgur. yarmayı ne yaparız? ğavırğa. ğavırgayı biliyoruñ. tereyağında saca
40 ğoyuyoruñ, yağı ğoyuyoruñ, yağ biraz şey oldu muydun yarmayı içine ğoyuyoruñ,
ateşde onu çeviriyoruñ. bi bez alıyoruñ eline. o yarma ne oluyor. aynı patatis
ğızartması gibi oluyor ona ğavırğa déller. patlak diyoruz dē mi? şimdiki mısır. bu şimdi
moderin oldu. her yerde oluyor o zaman öle değildi. suva toprā dériz biz beyaz suva
toprā. onnan mısırı ğarışdırıllardı. o sacın üzerinde gene böyle bezle yapallar. o ne
45 olurdu? patlardı ama datlı olurdu şimdiki gibi deil. onuñ piçi diyoruz biz
patlamayannarı daha datlı olurdu aynı leblebi gibi. o günneri arıyoruz da ama o günner
de yoksulluk varıdı. para yoktu milletde. bağa giderdik üzüm bağına, orda yatardık.
bağlarda üzüm bekliyoruz goyā. çoluk çocuk yatıyor uyuyoruz. biri gelse ğorkuyoruz
zaten biz bağ bekliyoruz goyā. ondan şōna toplallardı, bekmez yapallardı. o zamannar
50 datlıydı yav. saygı varıdı. şimdi iki yaşındā çocuk ābey diyor doksan yaşındā adama.
o zamanı amca, dayı varıdın. sōna büyükler geldī zaman hemen ğalkardı, yer vērillerdi
otutdurullarıdın. şimdi bobası olsa ğakmıyor yerinden. sen bunnarı şeye mi geçirecān?
bol bol bosdan ekerdik. bol bol sıyırmaya. sıyırmayı biliñ. sıyırmaya gidelleridin.
ğuzulāyı da biliñ, toplallar. bunnar hocalar. hocalar samırsaklı böyle cacı pek sevelledi
55 biliyor muyun? beyleri maarif hocasıydı. derin hocaydı. maarif hocası dénirdi ona.
burda değirmen varımış ki buruya değirmenözü démişler. benim bildiğim ğulunuñ esas
yérlisi birbirine akrabaymış tamamı. esgi yere hamamıñ ora déller. bi de onuñ
arkasında var. bi de bazar yeriniñ bu taraFında var. o bazara giderkene mıskalı yer var.
bi yol var böyle bazara gidiyoruñ, bi de böyle gidiyoruñ. oraydı. ğulu’nuñ yérlisi birbirine
60 akraba. ğulu’nuñ yérlisi buruya yerleşdikden sōna gendi aralarında ğabile ğabile birisi
değirmenözü olarak burda değirmen varımış buruya yerleşmiş. bigaç ğişi gitmiş

bādırılı, onaççılı; bigaç gişi dinek buralara isim vérerek oralara ayrılmışlar. herkes bi isim goymuş. bi zaman burda su değirmeni varımış, tā o zamannarı dedemlerden daha önce. bizim dedelerimiz bobamızıñ annemiziñ annatdına göre. anam annadıyor bunu
65 bilmiyoruz iyce de afyon taraFından gelmeymiş esasında. bu ğulu’nuñ yérlisi hep yörük. bilmiyollar yörügün ne oldūnu. biz bilmiyorduk şimdi õrendik ama bi şeyler õrenecāñ burda canım ya allā allā. o yaraşlılar türkmen olabilir zaten türkmen oldukları şurdan belli üzūme bağlılar. esgiden biz onnara ğabakcı dérdik. sōlediler mi onu da? onnar ğabak satallardın. biz onnara ğabakcı dérdik. ya bizim ğulu’da onnara ğabakcılar
70 déller. onnar ğabānan üzūm satallarıdın eşşeklerinen yalın ayak, yoksullarıdın daşınan dōğüşüller köyleri daş ya.

3.11. 11. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Değirmenözü Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Nurhayat Çömlek (1957 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Anı

- sandelle getir yaşar. ne konuşuracak? unuttuk gittik. bu da bi ayrı İ? öteki beniki nörüyor? galdı mı? çocu var mı? maşşallā ğurban olurum ğız maşşallā İ? turp gibi. nördü? o şeyden ameliyat olduydun ellām. olmadı mı? ossun. açdı? esgisi hindikileri iyi ğızım hindikileri iyi. esgiler utancı ğızıdım, hiçbi şey bilmezlerdin, ana boba
- 5 ğorkusu varydın. hindikiler iyi. bizler... benim ırāmatlık bobam beni bi dōdü nası? bi dōdü, bi dōdü, nası dōdü? bu fatma ğamınan elmas annem démişler kine bunu bi görüştürelim démişler. elmas annem de yatıyordu ya ırāmatlık. ā! içeriye girdiydim, ğapının ardında bu dikiliyor. dédim kine “benim bobamın ocā kór mü de?” dédim, “sen geldin buruya.” dédim. vallā bak. “ğolundā saat n oldu?” dedi. “ben de ğırıldı.”
- 10 dédim. işde bu. onu da zaydeye vemiş, bi ğordon almış o da sōlemiş bobama. geldi ki bana ne déyip de gelecek çölme āmed’in ölu. ğız ğaFam ğınalı. düğünüm olacak. elmas anneme bağırı, bana bağırı. hindikileri ne var? yan yana duruyollar, geziyollar. hindikileri iyi. nası gelin oldum? gelinnik aynı gelinnik gibi giydim. sarıydı. ben üç etek ne giymedim öle. giydim de şöle bi sarı elbisem varydın, açık sarı aynı buranın
- 15 gelinnī gibi yaptılar beni. ama çok ğözel düğünüm olduydu. dört beş ğün oldu. ğüccüklere yap. düür gelmeyi mi? ğurban düğüne gitdik biz. başğa düğüne gitdik. orda buaranın deliği vardı. şöle delikte tandır buarası. ordan bakıyor ya benim hiç haberim yok. ğız seni vemişler dedi. ā! kime? āmed’in öluna. ā! geldik ki löküs yanmış. bobam ırāmatlık çok sertidin. löküsler yanmış. çardakda hindi çardaklar balkon oldu. orda
- 20 datlı yiyollar. bi şey diyemedim bi de düürcü gelmiş. halamgilde duruyor. ğözün kór mü evelden geleydin. o da halamgilde oturuyormuş, o da bana gelmiş hiç démedi bilene. elmas annem yaptı onu da. bosdan ekdiydik oruya ırāmatlık elmas annem dedi kine ismed’e vérecāk. o yaptı aramızı. o şeyidin. ben de hiç seslenmedim. ondan sōna ağıdı ğoyurdu bobam ağladı. ölecene ğaldı ğurban işde. ossun ossun batsın. düürde ilk
- 25 önce üç dört ğarı geldi düür oldular. ebem, “ben vérmem.” dedi, “o deliye ben vérmem.” dedi. ismet démiyor, hikmet diyor. vér bakıyım baā. ondan sōna sōlediler. yine de ben gelmezdim de buna. ben ebemin yanında böyüdüm, ebemin yanında böyüdüm. o gelenner de kimsesi yoğudu dédiler kine. aman ırāmatlık bek sertidi fayık

emmimin ğarısı anca nuruyat dédi imin'e yarar dédi. çok horanta görmedi öte görmedi
30 dédi. ğurban olduğum allah öle diyince elmas anneminen güccük abam hiçbi şey
démedi. démedi ki elmas anneminen güccük abam "niye yapmasın?, hepsini yapar."
démedi. ben oturdum ağladım. ağlayınca bobam dédi kine hiç ağlama ğızım sağ
taraFım ağrısı sol tarafım, sol taraFım ağrısı sağ tarafımdasın. ondanşōnacımına
vérdiler. gidip geliyollar. gidip gelillerdin. ğına oluyor ya davılınan dümbānen bize
35 gelillerdin. ordan da tekrar buruya gelillerdin. yakın evimiz hemen birbirimize
yakınıdık. bu hiç geçirmedi. hindikilere ne var? abōv nası örflü daāl? bobayıĝdidik o
zamatları hindi ğocadık. ben mi? on yédi mi on sekiz yaşında evlendim ben. ebemin
yanındaydım ben hiç yémek yémezdim. makinede yağı çekerdin ebem, gevrek ekmā
içine doğrardın, içine de toz şeker atardın ben onu yérdim. yok len çekme yağ. ebem
40 çok fenaydı.

3.12. 12. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Rukiye Mermer (1952 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Anı

- ben bilmem ki hiç māni ğurban. yétmiş, atmış yédi yaşındayım. ne ğalmış. vallā ğurban biz sizin gibi gelin olduk. öle bizim zamanımızda geçdiydi o esgiler. télli duaklı gelin olduk. beyaz giydik aynı sizin gibi. minik süslediği beni de ben de ömrümde ne sürme çekindim ne de yüzüm ğırampıt ğórdüydü. o zaman da namaz ğılıyorduk. nasıl çekinecān? şey baña şey çaldı. ğalem getirmiş şöyle nünük. ğulakları çinleyesice. neyse iy bi ğün süslendik. o ğün geldik. bi de benim ğörümce var ya tülün. ben hiç ğórmediydim hindi ğórdük şükür. torunnar ğözümüzün önünde yapıyor da. rumel sürmüş. sizin kimlizin düğünü oldu ben evlenince? senin niydi acaba? düğüne ğitdik rumel sürdü tülün. geldim aPtes alıyordum o rumelin de yıkama tekniği varmış. ben ne biliyim baā sōlemediler. ayna da yok. esginin evlerinde ayna ne gezer. odaña gidecān de varısa bi ayna var. aşşāda oturuyorduk. gelen ğülüyor baā, giden ğülüyor. böyle bölenmiş her taraFa. bi de onu ğórdüm ömrümde başka da bi şey ğórmedim yāni. ama biz işlerin zorunu ğórdük. siz zorunu ğórmedl̄z. siz geldl̄z benim gelin olsun benim ğız olsun hazırā ğonduñuz. yāni eve geldiñiz ğaynananın da her şeyi var gendiyn bi şeyi olmasa bile elini uzatd̄n gibi her şey var. geldik gendimizin yok ya ğaynananın da yoğudu. bi misafır ğalabalık bi misafır gelse ğopuyorduk. haydi ğomşudan beş on bardak getirelim şeker getirelim çay getirelim. biri olursa biri olmuyordu. biz o yoksuzlukları ğórdük. zaār cahilsin. āşam oldu da lambayı icik yaksan ğaynana geliyordu vuruyordu. lamba neye yanıyor? gaz doldu mu ğaldı? elektirik yoğudu ya. elektirik gelince de zaten hiç yakdırmadı. işde öle geçirdik ömrümüzü. şimdi her ğurban allah herkeşe her şey dolum dolum dolu. ne dadı var ne duzu var. vucūtun ğaldırmıyor. yēsen hasdasın ne biliyim ben. öle geÇdi ğitdi. avrupa'ya mı? avrupa'ya ben ğarabuñarlıyım ğız. ben ğarabuñar'da yitdim böyüdüm. yazları altı ay ğarabuñarda duruduk avrupalılar gibi. altı ay da ğulu'da duruduk. bebeleri okuduyorduk ya. ordan evlendik. vallā ğırkımız çıkmadan herif asgere ğitdi. ğayınbabam şeydeydi ya avrupa'daydı ya. herif asgerden geldi. herifin dükkanı varıdı. adliyesi varıdı. ğocā yanında on on beş ğişi çalışırdı. marangöz herif gendi. herif ğafaya dakdı. biri öretmiş bunu. hakkaddan da öleydi hatice. sen çalışıyorun

30 alışıyurun a senedir dmişler bobañ elinden alıyor dmişler. leydi aynanam
zabānan varıldı. on beş baş horantaydı. hindi keleste almaya giderdi adam. elli liralık
viresiye alırmış elli liralık da pşin alırmış. getirillerdi. pşini de yllerdin
viresiyeninki de ynirdi içeriye girilirdi. dmişler ki “yav! senin bobañ o adar bebeler
evlenip...” bu ayınbabam da gitmem allak gitmem diyor. aynanam zorunan salıyor.
biz celal’ın avrat, türkmen nr’nñ urkuya, şu şey ız haceli var ya haceli mi onuñ
35 adı, şurda ev yapan lanın adı? memmet min, memmet miniñ avrat, kr sayıt, senin
ardaş hep nişannandık. bunnar evlendi. bizikinin parası yoğudu, biz  sene
evlenemedik. ben evlendiğimde bunnarın hepsiniñ birer bebeleri varıldı. aynı
nişannandık biliyorü? bizim herif de hindi yazın bobam amyona giderdi ya abamı da
saymazdı gelir bize gelirdi abam da ızardı. emen satan da aldı üsdüne gelini drdi,
40 aban alamadı drdi. uğraşıllardın ikisi. le oldu işde evlendik sna. avrupa’ya da işde
adam çalışmadı. şey çıkdı o zaman ız ayleyi götürme çıkdı ya bizim cenneti de alan
olmadıydı o da aldıydı. onuñ yüzünden bizim davarımız çoğudu. ayınbabam hngr
hngr ağladı davar satılınca. davarı saTdılar. herif de şeyi bozdu marangzly. hadi
onnar giTdi, oruya giTdik işde. amān vardık çalışdık, geldik çalışdık, kt olduk buruya
45 dşdk. hindi yok. bebelerimiz ırāt allaha şükür. Çocuklarımdan eziyet görmedim, ikisi
de akıllı şükür. gelinim de iyi, damadım da iyi, şimdilik torunnar da iyi de bebelerin
orda buruya gelmezler sana faydası olmaz.

3.13. 13. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Abdi Taner (1932 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, mâni, türkû, düğünler, evlilik hatıraları, Neşet Ertaş ile anı

- sen nêrelerdesin yav? bırakdîz giTdîz buraları. ırâtsızım ciğerim yav! boynumdan ırâtsızım. doktura gidiyorum kireçleme diyor. hapları içiyorum hiç faydası olmuyor. ğafamı buruya ğorsam o zaman geçiyor. fağat ayakda gezersem olmuyor. durdüm yérde şöle sanki öle şöle édicâm. şöle édersem buram oynama yapıyor gâliba geçiyor.
- 5 vallâ yéğenim hamama mamama gidemiyorum. adamım yok. adamım ossa yanımda kimse yok. uzun boylu yürüyemiyorum ki. aşşâ yokarı aynıyız yav. onun doğumu ğaç? otuzlu. benden iki yaş böyük o. o doksana girdi şimdi aşşâ yokarı. ben de öleyim canım yav. géceynen ğakarım ufak su dökmeye tâ şoralardan ârı dolanır gelirim. buna bi yumurta ğaynadırım. iyyim allâ şükür. buna ırâzıyız. kepeze gidiyordum bazen. aşşâ
- 10 yokarı altı yédi aydır oruya da gitmiyorum. gózümün öğünde dönüyor ama ıramazan dayı seni gótürüyüm filan diyor ne geliyor ne gidiyor. öle mi? maşşalla. ben bi olmassam zaten ne düğünner oluyordu ne de halay oluyordu hiçbi şey olmuyordu. esgiden bundan atmış, yétmiş sene evel davul varıdı. ali usda isminde bi arkadaş o genÇlerimize ihtiyarlarımıza halay çektiridi, ben de elimde definen ğarıların içinde
- 15 genç ğarılara genç ğızlara türkû söylüyordum ve oynadıyordum ve ben olmassam zaten hiçbir düğünün dadı olmuyordu. âşam oldu muydu bakan bey... at arabaları oluyordu esgiden on on beş tene araba hayadın içine doluyordu. o diyordu apdi benim arabaya bin, o diyordu apdi benim arabaya bin. bobam ırâmatlık bana çalgıcı durgut diye ğızardı. “sen niye gidiyorun? ölüm gitme filan...” ama duramıyordum. genÇlik
- 20 varıdı gidiyordum. bir gün bulgur çekiyordum bir gün. bulguru da şöle annadıyım saña. esgi zaman adamlarından zengin adamlarından harman zamanı harman ğakdı mıydı tınas atallardı. en iyi buydaydan bir kilo, iki kilo durumuna göre ğazannarınan efenim bulguru ğaynadıllardı. güneşe sereller ğurudullardı ve el değermenleri olurdu el değermenleri. her değermende dört beş dane ğız oturdu. dört dane değermen
- 25 olurdu. on beş yirmi tene ğız olurdu. bunnarınan bu değermeni çekerdik.

bulgur çekerim bulgur

benim gollarım durgun
şu bulgurun içinde
30 baña bir gelin vurgun

değermenim fendine
döner gendi gendine
bu değermende bi gız var
35 o da benim gendime

değermenin daşına
döner gendi başına
bu dārmende dört gız var
40 biri de arkadaşına

ordan biri dérdi ki “yav! sen gendine buldun bi de arkadaş mı galdı be bilader?” dérdi
yav. iyi amma sâde baña ilâzım deyil ki arkadaşına da ilâzım dérdim yav ona da
ilâzım. bir gün dört beş değermende oturuyorum. şõle köşeye oturdum altıma bi yasdık
45 vérdiler. oturuyorum elimde de def def çalıyordum. ordan gızın biri dédi ki “apdi”
dédi, “yeter orda oturduğun gel de acik bulgur çekelim beraber.” dédi. ben de
değermene oturdum değermen de çekiyordu.

bāçe bara gider mi?
50 hayvan yola gider mi?
ğurban olduğum allah
bu yol yare gider mi?

filan annadıyorum. öte değermendeki gız baã dédi ki “temam yeter.” dédi. “apdi o
55 değermende oturduğun yéter, acik de bizim değermene gel.” dédi. ordan gıkıyordum
şõle gıkarken benim oturduğum değermende bi ayşa isminde bi gız varıdı. adı soyadını
sölemeyim adı ayşayıdı. burdā gızlar gız daāl mi diyi bana dutdu orda bi şamar vurdu.
gözümün ateşi çıkdı nérdeyse yav! allah allah! dédim ki “yav ayşa sen bana bu tokadı
niye vurdun?” dédi ki “biz gız değil miyiz?” “yav! sen gızsın amma acik de o
60 değermende söyleyim n olmuş?” filan dédim. küsdü. o zamana gadar bulgurun saibi
geldi. ismān ala déllerdi, apdullanın ğarısı ismān hala. “vay gızlar ğurban oluñ

apdi'ye.” baā ğapdı ğaÇdı dérdi. “apdi'ye bi de tokat vuruyorsüz öle mi?” filan. ğızlara
birez ğızdı mızdı. baā ğiTdi bi yağ içinde yumurta yaptı. “ğurban bunu iç de sesin
açılsın.” filan. “apdi” dédi. “buyur ısmān ala.” dédim. sen şu defi eline al, bunnarın
65 dédi bulgur çekerken bunnara birez neşe vér dédi. şimdi bunnar köye dédi. bak
osandılar dédi, bulgur yėtişmeyecek dédi, ğeciķecāz dédi. o zamana ğadar ben de
efenim defi elime aldım oturdum.

bāçalarda pırasa
70 dallarına ğar yağsa
ğızlar ğocasız ğalsa
baña yalvarsa

filan diyi sōlüyorum. o zamana ğadar ordaki o ğız dédi ki ayşa, “ğızlar niye ğocasız
75 ğalıyor? dédi, “çatlayasica!” dédi. “hangımızı istedin de varmadık?” dédi. lafin gelimi
dédim yav ayşe dur ele filan. durdu. velāsıl o bulgur bitdi. yarma zamānı geldi. yarma.
ğavurma yapallardı evel ğavırğa. yarma dédiğim şöle bi daş oyuk daşın içine beş, altı
kilov, on kilov yarmayı buydayı ğollardı, acik ısladıllardı, ellerinde tokmak varıdı
böle. tokmānan dört beş kişi o yarmayı döverdik şöle. yine ğurudullardı, ğavurga
80 yapallardı.

harmana bak harmana.
hor bakıyor yar bañ .
hor bakarsa hor baksın.
85 bulunmaz mı yar baña?

filan böle sōlüyorum. o zamana ğadar ğızlar gine dédi ki “apdi!” dédi, “sen dōru
durmaycān amma hele bi oyun havası sōle de bi oynuyalım.” filan dédi. şimdi defi
elime aldım.

90 yéşil ördek yéşil ördek,
ğanadını dişir ördek.
çit gelmissin tek gidiyorun.
hani senin éşin ördek?

95

dédim ğızların elinde tahta ğaşşık alim allak dónüyollar bõle.

olur mu beyler olur mu?

evlat bobayı vurur mu?

100 paTışahın zalımları,
bu dünya size ğalır mı?

filan alıyorum bõle oynuyollar.

105 çıkdım ğuzanlı'nın dağına
ğarı gizleyi gizleyi.
yaralarım góz góz oldu,
doktoru gózleyi gózleyi.

110 filan. asılıyorum o havalardan. oynuyollar, velāsıl düğün oluyor. düğün bitdī zaman
bitecā akşamı bey oşanacak. şimdi beyi getiriller şuruya otutduruyollardı. dört beş kişi
arıya alıyordu.

çatdılar ocak daşını.

115 çağırın baş yoldaşını.
barışın ğınañ datlı ossun!
atımın ğuyruğu ğıl saçak,
sineme vurdular bıçak.

120 ne biliyim ben? aklıma bāzen geliyor bāzen gelmiyor.

ayrılık ğünner geçer.

barışın ğınañ ğutlu ossun!

ağzın datlı ossun!

125

bõle dédin ni bõle el şapırdatıllardı biliyo musun?

biner atın iysine.

çıkar yolun ğıyısına.

130 çağarın beyin bey dayısını.

var eşin gınañ gutlu ossun datlı ossun!

elini şapırdatıyollar filan. beş, on, yirmi biyit sōledik miydi... bu sefer n āpıyollardı?
zaba oldu muydu arabaya bindiriyollardı. biz de deliğanlı olarak beyin yanında bey
135 ortada gezdiriyoruz. kōyüñ içinde dolandırırız birer, getiriller, bi eve bōle beyi
indiridik. beye efendim aside yapallardı, ne biliyim ben bıkle yapallardı, ne biliyim
ben ekmāmızı filan yiyoruz. yalıñız beye mukaāt olurduk. başka bi adamlar gelir beyin
ayakkabısını çalallardı, o boğazındā efendim poşuyu çalallardı, bizden para alıllardı.
yalıñız çaldırmaycān. akşam ezenine ğadar beyi beklerdik. āşamınan gótürüdün hocayı
140 çağırıldın. hoca bi dua éderdi. beyin boynunun sapına bi şamar. bunu gerdā ğorduk, eve
ğor gelirdik. yolma zamanı geldi miydi ğızım harman zamanı. saā ne diyim? yédinci,
sékizinci ayda burçak mercimek ekellerdi. bu yolmayı ne yapallardı, burçak mercimek
yolmayı? her evden on ğişi, beş ğişi, iki ğişi, üç ğişi durumuna ğore okullardı. on yédi,
on sekiz arabaya bineller, tarlaya gidellerdi. elli atmış ğişi bōle hizaya durullardı
145 efenim. elleriynen yolma yoluyollar. ben de elimde def onnarın öñünde onnara māni
sōleyerekden maksat yolma çabık bitsin.

yolma ekdim yollara.

yoldurmadım éllere.

150 yédisinde sevdim seni.

duyurmadım éllere.

vay benim hacı yārim!

başımın tacı yārim!

155 éller baña acımaz.

sen bayri acı yārim.

ōle sōlüyorum.

160 başındaki yazmalar

ıstanbul'da dokunur.

o gōñsüyün üsdüne

yazı yazsan okunur.

165 olan olan çok ileri gitme d rdi. yav! ağzım alışđın d rdim. n pıyım? gidiyor işde d rdim.

ađılıñ öñ  kenger.

 oban davarı d nder.

170 ğurban olduğum  oban,
o y ri ba a g nder.

filan diyorum. alıyorum b le, yolma bitiyor arabalara biniyoruz, geliyoruz. o da  le ge iyor ğızım. ba ga ne  nadıyım? hanđı şeylerden isdiyorun m nilerden? h fızam
175 ğ cc ld  ğiTdi. uzun boylu gelmiyor ki hay ğızım. m nilerim bek  ok da Şindi af buyur benim m niler birez sans rl .

ay doğar nedir allah?

bu sevda nedir allah?

180 ya v r benim y rimi,
ya ba a sabır allah.

aya bak yıldıza bak.

suya giden ğıza bak.

185 ğız all nı seversen,
bi de d n de ba a bak.

ba ındaki yazmalar

alı var  i eği yok.

190 benim cahil g ğn m n
senden ge ec  yok.

ba ındaki Őapkanı eğdirmissin.

ğa ına değdirmissin.

195 bek de g zel değilsin amma
gendini sevdirmisin.

diyorum bõle. ğızların bazısı diyor ki “niye kör olasıca?, biz güzel daāl miyiz?”. “yav!
gözelsin amma ben ortaya sōlüyorum, saña sōlemiyorum ki baã niye ğızıyorun?”
200 diyorum.

harmana ğuyu ğazdım.
hem okudum hemi yazdım.
o gōñsüyün üsdünde
205 düşdüm de öleyazdım.

diyorum. bunnar bütün büyük ozannarın işleri ğızım. çoğu da yāni gendimden
içerimden gelerek ğonuşduğum laflar bunnar. her āşık bunnarı sōleyemiyor da sōlemez
de. ben zabāleyin başlasam āşama ğadar vallahi diyorum saña aynı sōlediĝim türküyü
210 bi daha sōlemiyorum. yalnız elimde āletim var. bi defim varıdı. o defim olacak o defe
bõle vurdun muydu aklıma neler geliyor neler.

arabaya biniyor.
dokdur hanım geliyor.
215

dokdura ğiTdim bi. gózümden ameliyat olacām ya. ameliyat yapıdı acik ayıkmissım
galiba. ğadın dokdur yav!

arabaya biniyor.
220 dokdur hanım geliyor.
ğurban olduĝum dokdurum,
gózüm seni görüyor.

démeyim mi? avrat, “dur!” dédi. sedyeynen gótürüyollar biliyorü beni yatāma?
225 “durun!” dédi, “bu ozanıımış.” dédi.

arabaya binsāne.
bana dōru gelsāne.
ğurban olduĝum dokdurum,
230 şu gózlerime bi bakıvérsāne.

ğadın şöle bi bakdı. “temam amca burası yeri değıl.” dédi, “burası hastane.” dédi.
“sennen başğa bi zaman bi araya gelir oturruz senin m̃nilerini d̃nerim.” dédi. aman
yarabbim! vallā hanım ğızım sana ben neler s̃leyim? aklımda ğalmadı ki. habb alanı
235 da nası aldım biliyor muyun? asgere gitmeden on sekiz, on dokuz yaşıdaydım. beni
dudular. m̃cir durmuş isminde bi adam varıdı, şu şeyin onuñ ğızına ğara ğıza beni
nişannadı bobam. fağat bi de sevdiğim bi ğız varıdı. o, “apdi!” dédi, “sabrét sen de
köyüñ m̃cirinin ğızını almasan da beni alsan olma mıydı?” dédi, “hemi akrabayız
hemi hısımız hemi sevişdik.” dédi. dédim ki “yav ne yapıyım?”, “anañ yok boban yok,
240 hurşit emmiyin elinde senin selayetin o da bana vérmedi fakir diyi.”. “sen ondan
geçiş.” dédi. “ağar düğür sal vérmesse şu yemin üzerime ossun sennen ğaçarım.” dédi
baā. ben de öle déyince ğaFam cahillik yéğenim āşama da o ğara āz dédiğim o ğızınan
górüşmeye giTdim. oruya vardım. anası ırāmatlık beni çok severdi. beni içeriye ğoydu
ğızınan, ğonuşurkan buna dédim ki “yav! bu nenemgil bobamgil saña ne eşā aldılar,
245 ne öteberi getirdiler? o eşāyı getir de ben bi bakıyım ēsiğı varısa ben tamamlayım.”
dédim. ğız ğandı laFıma. giTdi bōçayı aldı geldi. orta yere ğoydu. şöle bi bakdım
dédim ki “bunun içinde senin neyin var, hiç bi şeyin var mı?”. “yō.” dédi. “bi tek ğara
poşum var.” dédi. “hangisiyse al bakıyım.” dédim. poşuyu aldı. aklında bi şey yok
zavallının. poşuyu aldı. ben de hemen pōçayı çıkıladım, sırtıma aldım. “gótürüyüm
250 ben bunu satıyım.” dédim. ben seni almaycām démedim. o da baña o ğadar bağı ki o
ğadar güveniyor ki “canın sağ ossun!” dédi. gótür sat dédi gülerekden. beni göyā
gótürmeyecek sandı. aldım geldim eve ğapıyı kitledim içeriye oturdum. ğız bekliyor
bekliyor ben gelmiyorum tabi. anasına şikayet yapıyor anası bobasına yapıyor. bi de
bakdım bizim evin ğapının önüne yasdı geçerek bi araba filan geldi. at arabası üsdünde
255 üç dört dene adam, bobamı araya aldılar. “apdi nérde? ğızın elinden bōçayı almış
gelmiş.” filan. bobam, “olmaz oğlum olur mu?” filan diyor. bobam diyor ki “ben
bunun yatdığı yere bi bakıyım.” diyor. geliyor bakıyor ki tabi ğapı kitli içerden
kitledim ğapıyı. “ulen aç len ğavur dana göz diyor.” ne biliyim ne diyor? ben
aÇmadım. ğara musa’nın osman varıdı ırāmatlık, o da benim ğomşuydu ama akıllı bi
260 adamdı. o dédi ki “durun arkadaşlar!” dédi. “bu iş ğonüllü olur, ğonülsüz suFraya insan
oturmaz.” dédi. “mādem olan isdemiyor daā da almışlığı yok senin masarının sende
ğassın, bunun masarısı bunda ğassın burda ayırd olalım döğüşmeye gerek yok.” diyor.
temam, adamlar geÇdi ğodu giTdi. ertesi ün oldu. vardım ğızın yanına ırāmatlığın
yanına vardım durumu annatdım. dédi ki emmime “git düğür ol.” dédi. ğara āmed’in
265 aşır varıdı bizim dilān dedesi. sayılır adamıdı o da gönderdi birğaç kişiyen. vermemiş.

geldim eve. dedim ki “zéynep!” dedim, “emmin vermiyor.”. “ben zabānan onun
ğarısına söyleyim, beni vérise véri vermezse ben kaçarım diye söyleyim. sen yarın bi
dügür daā gönder.” dedi. sümbül hala varıdı ırāmatlık. sümbül halaya zabānan sölüyor.
sümbül hurşutu çağırıyor diyor ki “hurşut allab belanı vérsin! gızı vérmessen gız
270 kaçacak.” diyor. bi de bakdım haber saldı bana, “kel olan gessin, vérecām gızı.” diyi.
hadi düğür saldı. yéğenim gaFanı ağırtmayım. bir ayın içinde düğünü aldık, vérdik,
getirdik. mārīsem verem hasdalığı varımış. öle şişmanıdı ki verem hasdalığı varımış.
gaFasına su dökünce üç ayın içinde belli yapıvérdi. oldu déğnek gibi gupğuru oldu.
haydi bunu doktura gótürdüm. ali iksan dayıolu bugünkü gibi aklımda. avradı aynaya
275 dutdu şöyle göğsüne. aynaya bakıyor ben de yanındayım “temam.” dedi, “sen gapıya
çık.” dedi. avradı gapıya çıkardı, ben orda galdım. baña dedi ki “bu senin neyin
oluyor?” dedi. şimdi yaşım güccük olduğu için belki dedim māmeleyle gör, o zaman da
yaş temamlamayınca bek şey olmuyordu, nikah filan olmuyordu. “benim bacım.”
dedim. sōna baā bi bakdı, “baā bak deliğanlı.” dedi. “bu senin bacın filan değil.” dedi.
280 “dōru söyle saña bi şey sölüycām.” dedi. dedim “ali iksan bey gorkuyorum.” dedim.
“hiç gorkma!” dedi. “ben māmele filan bi şey yapmıycām.” dedi. ben dedim “bu benim
üç aylık aylem.” dedim. “hā, tamam.” dedi. “şöle bi geÇ bakıyım.” dedi. “soyun!” dedi
baā. “hayır ossun!” dedim. “sen soyun!” dedi baā. yokarımı soyundum dedim efendim
param yok dedim bak muayene parası alacāsan. “para ne almayacām.” dedi. dutdu beni
285 aynaya. “elhamdüllillah sende bi şey yok.” dedi. “sen eğer diksinsesdin bu verem
hasdalığı sana geçecādi.” dedi. “diksinnemissin hiç sende bi şey yok çok temiz bi
adamsın.”, “yalıñız bunu eve goyma gardaşının evine sal.” dedi. “çoluk çocuk
olmayacak bunun olduğu yerde.” dedi. “şimdi bunu da bildin on günde saña geçer bu.”
dedi. yav avratdan birdenbire diksindim. getirdim ıramazan’ın evine goydum. orda bir
290 ay mı yatdı iki mı yatdı allah rahmet éylesin öldü. ben galdım. bobam ırāmatlık buna
dügür gitmiş. bunu da kimse alan yoğudu. kötü bi garıydı, bi de deliydi yav. “adam
n āpıyım?” dedim. mādem bobam diyor dutduk aldık. allah razı ossun aldığıma da tabi
sevindim. şimdi aşşā yokarı atmış, atmış iki senedir aylem. bi kötülünü görmedim.
devamlı bennen bārābār çalışdı çabaladı. iyi olduk giTdik. şey ben memmunum bu
295 memmun daālise gendi bilir gızım. n āpıyım? esgi düğünlerimiz zengin adamlarıkı bir
haFda sürerdi. bir odaya bayrak dikerdik. bir haFda sürerdi. yalıñız düğün saibi uzun
boylu masārīf étmezdi ekmā bütün goñşular getiridi. āşam ekmāni de getirilerdi öğlen
ekmāni de getirilerdi bi zaba ekmāni düğün saibi çekerdi. bi davul olurdu davulunan
da zāti uzun boylu düğün olmuyordu, sāde gelsin apdi gitsin apdi bennen

300 uğraşıyollardı. rāmetlik bunun bobasının düğününü yaptım. deden ırāmatlığı billī?
bilmā? bāriydi dedeyin adı heralda. ha bārinin musdaFa, musdaFa dayıydı ya. ırāmatlık
musdaFa dayı geldi apdi ölüm dédi. bizim hacının düğününü yap dédi yav. sabi dédi.
ğardaşım dédim yapmaz olur muyum? hatda yaylaya giTdik. düğünnerimiz çok iyi
oluyordu fağat bek de uzun boylu fakirlerin düğünü olmuyordu ille zengin olacādın.
305 güleş oluyordu. güleş zamanı davul vuruyordu. halka çeviriyordu millet. ortalık yere
de saman döküyorduk bir iki çuval saman üsdüne soyunuyollardı, orda güleş
yapıyollardı. hangısı yıkılırsa bir toklu yaut bi geçi ortaya göyuyollardı. hangısı
yıkarsa o tokluyu göyünü alıp gidiyordu. öle oluyordu düğünnerimiz. yalnız fazla
uzun boylu bi düğün olmuyordu amma zenginlerin düğünü çok güzel oluyordu. tam
310 otuz gişiydik biz gızım. aşşā yokarı ğalmadı ya otuz gişiden kimse ğalmadı gızım.
bunnar olmasa uzun boylu düğün olmuyordu. yalnız muhaKKak ben olmam ilāzım.
onnarı kim oynadacak? def çalan yoğudu. deli musdaFanın abidin bizim énişdem
olurdu. biliyor muyun? bacımın göcasıydı. bekirinen çıkallardı. zobayı şöle
gucaklardı. zobanın borusunu oynardı zobaynan oynardı. bak ölüm bi uğundur yav
315 dérdi, yéter yorulduk. oldu bekir emmi déridim. daā askere gitmedim.

yüce dağ başında çakılır çakmak.

gózelin halından ne bilir ahmak?

yalvarıp yakarıp göğnünü almak,

320 o da her yiğidin kari değildir dağlar dağlar.

dédim miydi alim allak ğaşşıkları böle oynardı. şöle çat vurullardı. ğaşşığın biri bi
yanna biri bi yanna.

325 éngine ğar yağar yükseğe duman.

ölürüm derdinden hallarım yaman.

olan olan eğlen eğlen.

ben dayanamam gücücüksün.

yaylacısın kómür gözlüm saña inanamam.

330

amanın ğırılıllardı yav. ha. onun da çoğunu gendimden uyduruyordum canım aklıma
geliyordu. ben saā ne ānadıyım hanım gızım? bi de gendi mānim var onu söyleyim.

gidiyorum emanet olun allā.
335 ğara gözlüm bu éllerde ğal gayrı.
çekdi ğısmet gótürüyor beni gurbete.
hakkınızı halal édin doslarım siz baña.

bēhōde gam yéme divane gónül!
340 cümle alemlerin rızğını véren var.
yapdınız hatayı bilmiyor zannétme!
ġarannıkda ġarıncayı góren var.

saña dérim saña direbek dağı!
345 içerimde bir incecik sızı var.
yapdıyın hatayı bilmez zannétme!
ġarannıkda ġarıncayı góren var.

bülbül ne yatarsın çukurovada?
350 éşin gelmiş seni arar habbe yuvada.
ben gurbet élde góğnüm sılada.
yabancılar vurdu telli durnamı.
hakkını halal étsin ğululu ġardaşlarım baña!

355 bülbülün vatani bahçeler bağlar.
garibin meskeni ġayfeler hanlar.
bu dünyadan giden ah çeker ağlar.
yabancılar vurdu telli durnamı.
hakkınızı halal édin ğululu ġardaşlarım siz baña!

360 ġardaş gidemessin dağlar dumandır.
senin gidecān ġırklar imamdır.
éşinden ayrılanın halı yamandır.
hakkınızı halal édin ğululu ġardaşlarım siz baña!

365 vallā gızım bāzen āşık kerem'in kitabını okuyordum. kerem'in kitaplarından bazen
aldıklarım oluyordu yāni. o da benim gibi bōle báyit sōlüyordu. ondan da bāzen

alıyordum yāni. āşık kerem böyük ozanıdı. türkiye'nin ozanıydı. āşık kerem, sürmeli bey. bi dā varıdı ya onu getiremedim aklıma. o. dört dene ozan varıdı. istesen şeye
370 bunu da al bu sōleyecāmi. asgerden geldim. özel idāreye odacı olarak geÇdim. şeyiñ o kōyüñ adı neydi getiremedim. hayreddin ğaya isminde bi adam varıdı. o reis adayı oldu ğuzanlı. reis oldukdan sonra üç dört ay sōna bizim ğulu'nun ne ğadar adamları şeyi memurları varısa hepisini oruya davet étdi adam. ğuzanlı'ya. şimdi ben de özel idarede odacıyım. ğaymakamın odacısı da yok. ona da bakıyorum. avrupa'da bi
375 arkadaşım varıdı. yēñi isveç icad oldu. ordan baña bi elbise göndermiş adam. elbise öle bi mavi elbise. ayakkabısına ğadar, şapka foterli şurda tülek şapkada şöle tülek foterde. ben de temizliği yaptım. ğuzanlı'nın yoluna çıkdım. ben de gidecām okuyuntuya beni de okudular. ğuzanlı'ya yolun üsdüne çıkdım. oruya o yanna o yanna bakıyordum bi mercedes araba anğara'dan okuyuntuluymuş adam. o da gelmiş. ordan
380 geçerkene ben arabaya işaret étdim. araba şimdi benim vaziyetimi görünce beni kelli felli bi adam belledi gāliba. hemen oruya durdu. “buyur arkadaş, hayır ossun!” dédi. dédim, “yéğenim, ben ğuzanlı'ya davetliyim. ğuzanlı'ya gidicām.” dédim. “oruya gidiyorsan beni de al.” dédim. “ben de oruya gidiyorum, hayreddin'in oriye mi?” dédi baña. “temam.” dédim. ordan bindim arabaya. vardık hayreddin'in yanına. belediyeenin
385 öñüne vardık. ne ğadar bizim buranın memurları varısa bütün içeriye girmişler. ğoca belediyeenin salonuna. herkesin öğünde içgisi, yémā filan. şimdi biz mercedesinen ğapının öğüne vardık. adam, reisin odacısı, ğapının ağzında duruyormuş gelene gidene hōrmet édiyor biliyor muyun? şimdi biz arabaynan oruya girivérince bizi daā bi bambaşğa bi şey mi belledi, ne oldu? ğaymakam bey de izinde buranın ğaymakamı da
390 izinde. içeriye girince adam baña şöle bi bakdı. “buyurun ğaymakam bey.” dédi. halbuki sen benim ğaymakam olduğumu ne biliyorun? ben démedim, görmedim. şuför baña aklına öle geldi, beni öñe sürdü. “buyur ğaymakam bey.” dédi. o öle ğaymakam bey déyince o ğapının ağzındā şey var ya bekci, hademe mi neyise. “diğğat! ğulu'nun ğaymakamı geldi.” démesī? ulen bizim buranın memurları, amirleri, ne ğadar adam
395 varısa masalarda hepsi ayağa ğakdılar. hep ayağa ğakdılar. tanıyan olmadı, çünkü elbiseden tanıyan olmadı. “ō ğaymakam bey! benim masaya buyur.” dédi, “ğaymakam bey, benim masaya buyur, savcı benim masaya buyur.” filan. yav! şimdi durukan durukan benim soñum belli olucak. ertaş diyecām ertaş şeyde oturuyor sēpada. ertaş'ın yéri ayrı. saza vuruyor ertaş. durdu şöle bi bakdı. ben bi yanna varıp oturamaycāmi
400 akli kesdi gāliba. “sayın ğaymakam bey!” dédi, ertaş ırāmatlık. “heralda mūnasip bi yér bulamadım, sen benim masaya gelsen olmaz mı?” dédi. ben dédim, “sayın ertaş'ım,

zāten benim yérim ora.” dédim. hemen vardım. ertaş’ınan toka yaptım, oruya oturdum. “ğaymakam bey, nassın ğaymakam bey iy misin?”, halımı hatrımı sordu. dā hala şey demedim. o zamana ğadar bizim memur varıdı türkmenōlu rāfet ğalkan
405 ğırşeirli. ertaş da ğırşeirli hemşeri olullar ya o beni tanımış. yav! ben onun odacısıyım, tanımaz mı? ertaş’ın yanına oturukan şōle arkadaşın biri yazı getirdi: “sayın ertaş’ım, biz ğonya ğaşşık havası isdiyoruz, ğonya havalarından vur, biz oyun yapıcāz.”. çorum’un hasan’nan, gasov’un hacı ğuzanlılı onnar da meşur oynallardı. ğaşşıkçı biliyollardı beni amma tabi tanıyamadılar. o zamana ğadar ertaş bi okudu, “ğaymakam
410 bey, baña benden oyun havası isdiyollar amma dümbelekcim yok, defcim yok, fağat acaba sazınan oynallar mı?” dédi. dédim ki “bunnar var ya hemi saznan oynar hemi de çalgıynan oynar.”. o zamana ğadar “sayın isdek saipleri, benden ğonya ğaşşık havası isdiyorsañuz amma benim ne defcim var, ne dümbelekcim var, sāde sazınan oynarsāz hemen vuruyorum.” dédi. ordan bi de bakdım senin rāfet şōle ğakdı tanıyorum
415 oturduğı yéri, “sayın ertaş hemşerim!” dédi. o da bakdı şōle. “o yanındā ğaymakam bey var ya, ōle bi def çalar ōle bi oyun havası sōler ki ağlayan çocuğı avıdır.” dédi. “vér, defi eline bak ne yapar?” dédi. def de şōrda duruyor. asmışlar kim getirdiyse getirmiş oruya. ertaş baā şōle bi bakdı, “sayın ğaymakam bey, ōle bi zenātın da mı var?” dédi. dédim, “ertaş’ım ğurban, ben esas ğaymakam değılim.” dédim, “yalñız
420 anam ırāmatlık ben bōle birez elbise felan gözel giyerim, anam ırāmatlık beni ğaymakam diye severdi.” dédim. “anamın ğoydū adın ğaymakamıyım.” dédim. “allah rāmet éylesin o anaña!” dédi. “ğurban oluyum ōle anaña!” dédi. hemen ğakdı, “sayın ğonuklar, sayın misafirler, sayın amirler, memurlar bundan bi saat yarım saat evel baña ğaymakam diyi tanıtdñız adam esas ğaymakam değılmiş de anasının ğoydū adın
425 ğaymakamıymış, ğurban oluyum o anasına! al ğaymakam bey şu şeyi eline, defi.” dédi. defi elime aldım. şimdi dédim ki “ertaş sana bi şey sōleyim mi?”. “sōle ğaymakam bey!” dédi. hālā ğaymakam bey diyor. “sen sāde saza vur, türküyü baña bırak. bunnar benim āşama ğadar oynatdñm adamlar” dédim. “temam.” dédi. şimdi saza vurdu ben de defi uydurdum.

430

çıkıdım ğuzanlı’nın dağına.
ğarı izleyi izleyi,
yaralarım góz góz oldu.
tokduru gózleyi gózleyi,

435

olur mu beyler olur mu?
evlat bobayı vurur mu?
paTışahın zalımları,
bu dünya size ğalır mı?

440

asıldım amma alim allak çorum'un hasan'nan gasov'un hacı ğaşşıkları ğırıyollar yāni.
şindi ertaş hemi saza vuruyor hemi benim aĝzıma bakıyor. bařĝa havalara da çevirdim.
ertaş söz bitdi. ertaş řōle bi bakdı. "ĝaymakam bey, sen bu özel idārede odacısın
dēmi?" dēdi. "evet." dēdim. "ĝaÇ lira alıyorun?" dēdi. menderes ırāmatlıĝın
445 zamanında menderes ırāmatlık o zaman bařbaĝanıdı. "sayın ertaş'ım bir ay doksan
alırım, bir ay yüz seksen alırım." dēdim. "bir ay çit vériyor mayışımı, bir ay tek
vériyor." dēdim. "ben saña her ay iki yüz lira véricām." dēdi. "odacılıĝı bırak, yanıma
gel. sen bōle defci olarak benim yanımda sen gez, seni türkiye'ye deĝil avrupa'ya bile
tanıtdırırım." dēdi. řōle düşündüm. dēdim, "ertaş'ım saña şimdi hālihazırda bi söz
450 sōleyemem, yalıñız benim bobam var kel memmet déller adına biraz ĝızak ona bi
danışıyım, eĝer olur dērse adresiñi baña vér anĝara'ya ben varrım." dēdim. hemen
dutdu orda baña bi adres vérdi. "bekliyorum ĝaymakam bey." dēdi. o zamana ĝadar
tabi gine maabbete devam étdik. maabbet bitdikden sōna ertaş'ın araba geldi. ertaş
dēdi ki "ĝaymakam bey sen de yanıma bin, ben seni şeye ĝadar gótürüyüm, ĝulu'ya
455 ĝadar gótürüyüm." dēdi. ertaş'ın yanına bindim, buruya ĝadar aldı geldi beni buruya
indirdi. "bekliyorum řeyiñi, sözünü bekliyorum." dēdi. "hiç ĝorkma, hemi sikortalı
yapıcām hemi amir memur yapıcām hemi dünyaya senin namını duyuracām." dēdi.
bobama sōlediydim, "gid ulen! ne işin var?" dēdi. beni salmadı yav! ondan řōna
ĝaldım. bōle bi de ertaş'ınan arkadaşlım var. hacı bōleme çok selamımı sōle.

3.14. 14. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Mine Koçak (1950 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet

- aha! ğurban ğuzuma... benim ossū, ğurban benim ossū? ğuzum! gel ğurban, beceyi açayım dā serin. vallā üç vardım üç. ossun, niye? bişirī tülün atlana çiçek? şey salmış tülün, dayımın memmet. “geliyorum.” dédi. “bi şeyler aldım.” diyordu. ğaldır ğurban onu dök. hindi bişirsin démiş ya. vildan getirdi ğoçsar’dan bişirdik zaydeynen yédik.
- 5 hindi ben bōle hemen hemen bişeni yémem. bi tek yérsem tamam. aha! var. hindi ğatıyım da yīñ. valla bak ne güzel. iyiyim vallā siz nassīz? sen de gidiyorū ğurban okula? oturrum ğurban. ğurbana ğitcāmiş. hē hē. sādenur gōñülleniyordu. gendi dayısının bebelerine gōñülleniyordu. yusuf’a baş sağlığı yapmadılar diyi. elli doğumluyum. ekimin on üçünde doğmusum. atmış altıda evlendim. gelinliğim
- 10 beyazıdı. okula ğiTdim. beşden çıkdım. okuldan çıkdım. on altı yaşında evlendim. bi tek ğızıdım. sevellerdı. buruya geldim burada dā fazla sevdi. ğünümüz ōle geÇdi ğurban işinen ğücünen. burda ğayınbobam iki evliydi. iki ğaynanam varıdı. ineklere bakallardı. yapma yapardık. ğoyunnarımız varıdı. yaylaya giderdik. yapmayı bōle inek ğüPresini bōle suyunan ğarardık. anañ bek ğüzel éderdi. samannan ğarışdırdık. elmas
- 15 annem de yapmayı yapardı bi de şōle süs yapardı şōle orasına. biziki düz olurdu, elmas annemiki bōle olurdu. bi odaya ğorduk ya samannık dériz. onuku şōleydi. biziki şōleydi. bizim yapmamız bōle düz anneanneyi bōle süslüydü süs yapardı şōle. çok ğüzel ğünnerimiz geÇdi ğurban. havlu yapıdık, havlu belledik, ğarık ğaldırdık. ne biliyim vallā? işinen ğücünen o ğünner datlıydı. çocūmuz oldu. on yedi yaşında anne
- 20 oldum. bir haFda benim tabak oldu bir haFda düğünüm oldu. herkeşiki hindi iki üç ğün oluyor ya beniki bir haFda oldu. ilk önce tabak gelirdi. gelin ğız ğórme varıdı. şeynen ülüynen gelillerdi. ülü dédlīm zini bōrā, şey, hoşmerim olurdu. hoşmeriminen ğiysiler getirillerdi. bunnar bu ğız taraFı da onnara ğarşılık gidellerdi. işde ōle ğünümüz geÇdi ciğerim. birinci ğünü ilk önce datlı yéndi. datlı yéndikden sōna da
- 25 gine tabak dérik tabak geldi zebzeynen, zebze getirillerdi. hiç boş gelmezlerdi. zinilerin üsdünde. üsdüne de ğiysileri bōle atallardı. lokumunan ğarışdırdıllardı. fisdık şeker. ğız evi de ona ğöre hazırlık yapardı. ōle olurdu. bir haFda olurdu. yémekleri de ğomşular akrabalar. ōle bōle şey mi varıdı? aşcı dutmak yoğudu. herkeş gendi, evde

olan akrabalar yapardı. o zaman böyle yemek mi vardı? pilav, mantı. bilmiyorum
30 batlıcan bakla bişirilir miydi? aklım érmiyor ama pilavı biliyorum. ğuzu kesilirdi.
bobam ğülümüz vardı büyük o ğülü kesdi. elmas annem abam geldiler, ben
nişannandım. onnara yemek bişirilecek. bobam dedi ki ırāmetlik “mine, bak!
ĝayınların geldi.” dedi. annemgil de ĝoyunun başında çamaşır yüyollar. “o zaman
ne yiyecekler?” dedi. bobam bi batlıcan bişirdi, bi asıda étdi, salata étdi, pilav bişirdi.
35 dedi ki “sorallarsa ben étdim dé.” dedi. bobam çok güzel yemek yapardı. asıda, şeker
eridiñ, unu dökeñ, unu ĝavırñ ĝāferengi. unu ĝavırdıktan sōna şerbedi içine dökeñ,
ĝarışdırñ, ĝoyulaşır ĝurban. ĝoyulaşdıktan sōna da tereyağ dökeñ üsdüne. tabā böyle
éden, özeñ ĝaşşınan böyle. ne güzel yénir. hindi yapıyım da yñ. ossun niye? hoşmerim
datlısı da ĝaymānan olurmuş onu ben bilmem. çok güzelidi. dā dadı damāmda. çok
40 güzel yapallardı. misafir geldi miydi érişdeynen bişirñ. bölem memmet bölem salmış
akşam gelen. diycām ĝurban çok güzel ĝünnerimiz geÇdi. acılarnan datlılarnan geÇdi.
ĝışlık hazırlık érişde keserik, cimcik yaparık, mantı, yüke ekmek yaparız. ĝuru ĝuytu
ĝuruduruz yazdan ĝuruduruz ĝışa. batlıcan, bakla, biber onnarı ĝuruduruz; erik, zerdali
ĝuruduruz. érişdeyi de hamırını ĝaticana yoğuruñ, yazañ, börtleñ, keseñ ĝayışla.
45 dutmaç o da érişdenin biraz ĝalını mercimānen bişer. cimcik déđm de o da
mercimānen bişer. isder öle bişir, isder öle bişir. havluyunan otunan çöpünen
ĝünnerimiz geÇdi. çalışmadım. bi atay’ın mercimek yolmasına ĝiTdik. elmas
anneminen bi kimyona ĝiTdik. mercimek yolduk. çitlā ĝitdik. çitlek döverdik.
çitlekleri ayrı ayrı şeyinen ayırdık. ĝabasını getirir eve yakardık ĝışın zobada. gómbe
50 çekerdik. gómbe hamırını yoğuruñ. ne ĝatı ne şey ĝulak memesi jbi. gómbe çekerdik
fırında, guzineli zobamız vardı. o gevrāmenin ĝurusuynan. gómbenin patatis, ĝıymalı,
soğanlıca. isder böyle patatisli, ĝıymalı. ĝıyma yoğudu da patatis vardı. bazlama
yapardık şöyle yuvarlak şiş olurdu, bazlamayı içine ĝorduk, tandıra böyle küllerdik, o
bölle ĝabarıdı. çok güzel, yağlardık. vay vay! bāzen yağ olurdu, olmazdı doñ yağınan
55 sana yağını ĝordum. onnan yağlardım. mesut dérđi ki “anne gine mi doñ?”. “yō, mesut
ā bak sana yağının ĝabı var ya!”. “yō, anne yérkene donuyor.”. ĝuyruk yağı eridirdik
duz atmadan, gómeç yapardım onnan çok güzel olurdu. “ölle déñ.” dérđi annem, “fazla
ilenmen.”. hākimlerin hākimi var déllerdi. ĝulu’da ne biliyim dolu ilenme var. işde
“ocā batasıca, geberesice, muzmaāl mārūm olasıca” hep böyle déllerdi. tek odamız
60 vardı. sekiz baş horantayıldık. zabah ĝāfaltısına süt ĝaynadırdık, ikişer üçer bardak ne
güzel içilirdi. bāzen pilav yapardık, bazı yağlı ekmek yapardık. yağlı ekmek hamırını
yoğuruñ mayalı. ne börek istersen? domatis, patatis, ĝaba ekmek, peynirli, yumurta ne

édersen? ğaba ekmādi. domatis ne yoĝudu. ŧimdi urüsüm çoĝaldı. en çok ğaba ekmek
olursa yumurta başĝa yok. ğuzuĭā, ayıklañ, yıkañ, haşlañ. kesilmesin diyi biraz suyunu
65 haşlañ, dökeñ, sōna südünü ĝoñ, biraz düĝülcük atañ, südünen bişer. sarımsaklı yoĝurt
ĝatañ, yéñ. atarsañ atañ, bişdikden sōna atañ. evcilik oynardık bi de bōle sekme vardı
ya ayna dérdik. tülün'e bebecik yapardım. goma! tülün'ün bebesine salıncak ĝurardım,
ĝücücük tülün dört yaşımda. fatma bacım gelir bozardı. “ĝurbanım niye bōle
yapıyorun? sen bi gelinsin.” dérdi. ben de “tülün'e yapıyorum.”. halbīse ne bilsin
70 bebe? ĝazan ĝurar, çamaşır yurduk. sabın bi de kil. kili suya atardık ne güzel kokardı.
biyazları atardık o kilin içine ĝaynardı. ĝalıp sabınnan yurduk, tokaÇnan tokaÇlardık.
tokaÇ nası güzelidi? o kirler ezilirdi. bölerdik, toprā ĝızdırdık, ılık olurdu. bebeyi
bölerdik, ĝundānan sarardık işde uyurdu o toprānan uyurdu. ne biliyim? çamırın içinde
uyurdu. hindi beze toprā dökdük ya şuna bunu bebeye ĝomuyorduk bi de bez
75 ĝoñuyordu üsdüne. yuñ eĝirillerdi. çorap örülürdü. elmas annem darānan şey yapardı,
yuñu darardı incecik. ikisini birleşdiridi bi de Ī varıdı şōle uzun Īnen de onu ĝıvradırdı,
ondan sōna çorap örülürdü. hē. uzun tāta.

3.15. 15. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Gülcan Göker (1944 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Düğün âdetleri, gelinin giydiği kıyafet, anı, bulgur yapımı, tarım âletleri, kına türküsü, hac anıları

- soruşduracān. ben mi? yīrmi. biliyorum, biliyorum. nası mı gelin oldum? hiç sorma. evelden taksi filan yoğudu. hiçbi şey yoğudu. yoksuzluğudu. bi motur varıdı şābeddingilin. üç şōle kerme goydular. taman malların kermeleri var ya, üsdüme altıma. iki göcağarı bindirdi beni aldı geldi. üç dört dene entere giydim bōle. ğafam
- 5 bōle. fita biştimbaları, şarpılar. eveli bi de şōle cıngıl dakallardı ya taman altının üsdünden televizyona çıkıyor ya. sallanacak gelinin maşşallah depesinden. ōle gelin geldim. eve geldik. evde bi şey yok. bi ırbık bile yok gelinin çayı içmeye. çok kötü zaman çok kötü. ya bizim günümüzde gelin olduğunda hiçbi şey yoğudu. şābeddingilin bi göca motur varıdı. tıp tıp tıp üç kerme atmışlar. sandelle n ārar, öte bete n ārar? onun
- 10 üsdünde gelin geldim. benim böyük gelinin annesi biri, biri de yéngesi dizlerine otutdurdular, beni aldılar, geldiler. sekiz dene entere üsdümde. bi mecīdiye, bi hurşīdiye üsdüne, bi ondan şōna şey sürmeli ğutnu, bi de holta, dā ondan şōna üsdüne de birmandan bi entere. abōv! damat nōrsün buna? çıkarmaynan baş olmaz, uğraşsın dursun. ğutnu mu? keşke olsa da gōsdertsek. ğutnu, entereler çıkıyor ya taman üç etek
- 15 biri içinde beyazlısı var o, mecīdiye déller ona. bi de şōle darak gibi var, evel ğafalarīzı daradīn darak gibi, sürmeli ğutnu déller ona da. bi de şōle uzun pemPe, beyaz cızgısı var ona da meydāniye déller ona da. bi de hurşīdiye varıdı, o da allı yēşilliydi barnakcalık gibi bōle içinde yēşili var, sarısı var, üç çeşit ğırmızısı var, hurşīdiye déller ona da. ondan şōna birmanlı da ipek gibi gendi yēşil içinde şōle hafif bāçanın kökü
- 20 gibi ğayferengi dalları var onun da, o da çok güzel. beş çeşit démek entere şeyi var. meydaniye, hurşīdiye, mecīdiye, sürmeli ğutnu, ipekli işde birman beş çeşit. hepsini giydik onnarın. düğünde âdetler ne biliyim? bi pilov bişiriyollar işde, aş vériyollar. âdetler. işde millet toplanıyor, dakı dakıyollar. düğünde âdetler o. işde esginin âdetleri. bōle hindiki gibi daāl. erkek, ēsik ğarışık oynayıp ğülmüyollar ki. eveli ğadınları
- 25 çıkartmazlardı. erkekler ayrı oturudu, ēsikler ayrı oturudu. bi odamız varıdı ğaynıbobamın beni salmadılar. ben yēni gelinim ya, çay dağıdacām. erkeklerin içine gelme diyi arkama ğopdular. ben de o zaman bōle daālidim. saçım vardı ta bōle. çok

gözelidim. çıkartmazlardı. yâ. hindi de göcadık yaşlandık bi şeye yaramadık. ya
bugünner böyle geldi geÇdi tarlada tapanda. buruya da geldim bi şey yok. nōrecām, ben
30 ne iş yapacām? bir, iki de çocuk oldu. allah! elimi atıyorum oruya buruya bi şey
gelmiyor. evler yapıyorum, tandır çıkarıyorum, çocuklara ekmek yapıyorum, çörek
yapıyorum. yağubunan bahar var, iki çocuk var. onnara çörek yapıyordum. nası
yapacām? hamır mayalıyordum, tandırın başına oturuyordum, böyle çörek yapıyordum.
bebe bertik oturup yiyorduk. yağl ekmeğ yapılıyordum, mayalıyordum. güzel
35 oluyordu. herif ambulans sürüyor, hastanede çalışıyor, bi sürü adam getiriyor. haber de
étmiyor. telefon da yok. Ī nōreceğ ğadın buna? ondan şōna gel bakalım, tandırın başına
otur. bunnara yağl ekmeğ yağla. bi de dövüşüyorum dā. Īsan bi haber éder, bi ğarpız
alır gelir eline. “nōrüyüm ben bunnara?” diyorum. ondan şōna acık òle yağl ekmeğ
édiyorum. ayran. o zaman da ineklerim neyim varıdı. severdim inekleri neyi, bek
40 bakardım mallara. ondan şōna éderdim hemşirelere tokdurlar yellerdi, içellerdi, hadi
gidellerdi. başğa mı? pilov yapardım, tavık bişiridim. ondan şōna hamır mayalardım,
gόμεç çekerdim, tandırda gómbe çekerdim çevirmeli. işim bek çoğudu. bazlama
yapardım ilânlerinen, horantalar yiyecek. tarlaya tapana giderdim. dırmık dırırđım,
düven sürerdim. neler neler? bebeyi heybenin içine ğordum, alı giderdim yabana. biri
45 dırmık, biri anadut. şōle üç dene anadut. dirgen onnarınan sap akdarı dönderidik,
dırmık çekerdik. ondan şōna onnarınan iş görüdüğ. harman yeri déller. süpürge
bağlardık böyle ğalın, onnarınan buydayları süpürüdüğ. böyle tinas atallardı yabaynan,
yaba var ya güccük yaba onnan tinas atallar, buyday çıkarıcaklar. edrafını süpürüdüğ.
bi bi şey bulamazdık yémeye. ğanı gelecek de üzüm getirecek de yiyçāk ğayınbabadan
50 oğrun. buyday çıkarıyoruz ya harmandan. bulguru mu? tandır ğazıyoruz, ğapıya
sıralıyoruz üç dört ğazan. buydayı yūyoruz, ğazana ğoyuyoruk, ğaynadıyoruz,
bişiriyoruk, palazlara seriyoruk. bi sürü iş var. daārmene gótürüyoruz, daārmenden
üğüdüp geliyoruk. ğeri savıracāz, eleycāz. çok işi var işi bitmez görmez. yabannarda
geÇdi teyzeyin ömrü. yabanda ğayınbabam ekin işliyor. herif de arkadan desde atıyor.
55 lütüş emmiñ de susuzlūndan ğaraldı su bulamıyor içmeye. pınarlar akıyor. pınara
varıyorum yok òlece ğurt bıñar. hadi ata binıyorum, havıza gidiyorum. ata da
binıyorum. gidiyorum, onnara su getiriyorum. ondan şōna geliyorum salın yanına
duruyorum gelin su için. içiyollar, ğarınnarını doyuruyollar. bi de onnarınan
dövüşüyorum dā. “ben ekinnerin içinden gittim, size su getirdim, ne uçun oturup da
60 soluklanmıyoursüz?” diyorum. dédim ğayınbabama, “bi de ğuran okuyurun.” diyorum.
hadi öğüme bi geçen ossa? nōrecām ben o zaman? at da narinidi, ağırıdı at. bi de

ğulunu varıdı, şõle dizgini çekdikce at ekinin içinde bõle dalga vuruyor. işde õle õle
zamannarım geÇdi. ğayınbaba diyor ki “salın üsdüne bin, otur orda, bebeyi de al.”
diyor. amān hay ğızım! “salın üsdüne nası oturacām ben?” dédim. “bi yél gelse bi
65 yağmır gelse beni alı gider.” dédim. essahdan da abōv! bi yél çıkdı, bi fırtına çıkdı, bir
yağmır yağıyor, bi séller geliyor. nadasları, buydayları hep sökdü. gótürüyor, sél
gótürüyor. ondan şōna şurda da hacı torun varıdı ırāmatlık bi tek moturları varıdı
cōndere. o dédi ki “ülen et baş!” dédi. ğayınbabama da ğafası kelidi ya et baş déllerdi.
“ülen et baş, gözü kör olası bu çocūnan gelini irezil étdin! moturu ğoş da caFar, gelini
70 gótür.” dédi. moturu ğoşdu, caFar ırāmatlık beni aldı geldi. bebe ıslandı, ben ıslandım,
hiç hālimiz yok. geldik neyse asdabımızı daāşirdik. bebe durmaz bağırı bi yandan.
allah! o ğünner gitsin de gelmesin. teyzen çok çile çekdi. ğüzel hātıra görmedim ki
saña annatsam. ömrüm çileynen geÇdi, iyi ğünnen geçmedi ki ğünüm. on beş sene
yatalak yatdı, bez duttum. diyalize gitti. gótürüdüm, getiridim arabaynan. adam getir,
75 adam gótür. ğözel anı geÇmedi ki ğözel annatsam, bunnar geÇdi başımdan. iki üç ğün
olurdu. cumērtesi bayrak dikellerdi, bazar ğün düğün édellerdi, bazartesi bindirillerdi.
ne māni isdiyorun sen? hā, halayda māni sōlüyollar, türkü sōlüyollar. goma ğız! bu
sefer de bunun canı türkü isdiyor. lafları hep bitirdik, māniye geçecāz. gelin oğşaması
var, başğa bi şeysi yok. benim neyim var? alıyorsunuz õle mi? ne diyim? bakıyım bi gelin
80 oğşayım bayrı da ğız diynesin. esgi sesim yok ki ğızım.

çakdılar ocak daşını.

vurdular pilav aşını.

çığırın bey ğardaşını.

85 anacığım, anacığım gine yandı yüreciğim.

siziñ atlar, bizim atlar,

emmim, dayım muhanetler.

anacığım, anacığım gine yandı yüreciğim.

90

eliñizden, eliñizden,

işde giTdim eliñizden.

yéşil başlı ördek olsam

uçmam gayrı gölünüzden.

95 anacığım, anacığım gine yandı yüreciğim.

gelin geldi evinize.

şinnik oldu kóyüñüze.

hoş geldin allı gelin.

100 hoş geldin pullu gelin.

anacığım, anacığım gine yandı yüreciğim.

günnerimiz geldi geÇdi işde séfill̄nen. òle evelden ğıymat yoğudu. çocuğun neyin
ğıymatı mı varıdı? tarlaya tapana gidiyorduk, iş görüyorduk. hindi iyi. her şey iyi hindi,
105 aydınlandı. eveli òleydi çok kötüydü. giTdim. çok güzel. hazırlık yaptık, işde giTdik.
tavaf yaptık. gezdik. sefa mevreye geÇdik. arafat’a çıkdık, orda yatdık. otobüsünen
gıtdik. dāvet étdi araplar. orda bi şey kesdiler, deve kesdiler. ğabırgaları bişirdiler,
pilov yaptılar. dāvet étdiler, yiyemedik. eti de devenin cıvık biliyor muyun? ziniye
doldurmuşlar. bizi ordan dāvet étdiler. hurma alacāz, hurma bāçesine girdik. şòle
110 doldurmuşlar. otobüse bindirdiler, geri getirdiler. ordan vekāletimi vérdim işde şıytan
daşlamaya giTdi. arafat’da ğaldık iki gece. arafat’a çıkdık dağın depesine. orda doa
étdik. ordan geldik, çadırıñ altına girdik. çadırıñ altında bi arkadaşım varıdı.
okumuşlūm da yoğudu, ona mukayet oldum. onnan utele geldik zabā ğarşı. geceyi orda
geçirdik. utele geldik orda yatdık. ondan şōna evimize geldik utele. yémek yapmışlar.
115 lokantada işde utelin üsdünde yemekāne var oruya vardık. yémek yédik. geldik bi
namaz ğıldık. yéidden geri ezen okumadan ğopa ğopa camiye gitdik. namazı ğıldık.
hiÇ de yani vakıt zaman yok. orda dinlenme yok. hemen yémāni yiyecān, cāmiye
gidecān, cāmiden gelecān, ibadet yapacān, orda oturacān, yatacān, ğakacān. zaman
yok yāni. şòle utelin ğarşısına òñüne çıkdın mıydı yüzüne bòle çalar alaf. hiç òle ısıcak
120 ki māşar māşar. yazın baharıdı işde. vallā épéy de yaşıım da geÇdi. ölüm şeye giTdi,
bi gendi giTdi yağıp, bi de bobası uçun. işde bennen ğarısı da giTdi. yaş dā genÇ
gitseydim dā iyiymi. yaşlıydım. bi tek tavaf yaptım, sefa mevrede yédi kere döndüm,
bi dā dönemedim. “abōv, aman! yağıp bélím ğırıldı.” dédim. beni arabaya bindirdi,
çığırdı, arap getirdi bi. ona para vérdi. yédi kere gendi de dolandı, arabayı da
125 dolandıttırdı. ondan şōna ordan çıkdık. geldik yémekāneye geldik. ordan bi yémek
yédik. önce mekke’ye giTdik. mekke’de çok séfillik çekdik. ora çok sıkıcı. hiç orda
diñ soluk almañ. orda durdu, yġrmi ğün. yéidden medine’ye geldik. medine çok temiz
ırāt. her tarafı aydınlık açık. cāmide namaz ğılıyoruz. şòle bakıydım góğün yüzü
açılıverdi. ama dédim, “kibar neyimiş? góğün yüzü açılıverdi.” dédim. dümeye

- 130 basdılar mıydı açılıyormuş. şemşiye gibi açılıyor. péygamberin ğabirine giTdik. doa
étdik. öldüreceklerdi, altında ğaldım namaz ğılarkan. görevliler var atmış dene
ellerinde bõle ğurna bağırıyollar, “yapmañ, étmeñ.” diyollar da imkânı yok. geldiler,
ğurtardılar. yok, eziyollar, eziyollar. hiç yér yatak yok. gelin ağlıyor, “annemi
öldürüyollar, annem öldü.” diyi. o ğünümüz de õle geÇdi ğızım işde çok ğüzeldi. allah
135 herkeşe nasip étsin. gitseydĪz ğórüdüz şaziye. Īşallā ğidersĪz.

3.16. 16. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Hatice Atay (1948 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Düğün anıları, yöresel yiyecek tarifleri

- öle el étdim. balkonda oturuyordun. el étdim, ışmar étdim. hiÇ görmedin. şeynen oturuyordun. bu ólüyordu ólüyordu bu. zencir müncür alırdı. ondan şóna hep benim yanıma salardı. bak ğele! yollara şeyciler dayıcılar durudu ya. boncuk cıncık. bak ğele, gāz! yaşar bizden bi yaş güccük. ben valla cegiden iki yaş... öle yazdırdık. ağam dédi,
- 5 biz de ölece yazdırdık. bak ğele! nuruyat, ben, mıkaddeş üçümüz şöle oturuyor muyuk? bu şordan toka almış. şöle tokalar varıdı esgiden. yüzüzükler varıdı gümüş gibi. almış getirdi, ortalā atdı. nuruyat dédi kine “bunu kime aldın?” dédi. “şona aldım.” dédi. güccüdü de ğız. dā bi tek şeyimin saatimin ğordonunu şey étmazdi. çorab alırdı. çorab almış, cébinden çalmışlar. nişanlılıydık o zaman. çorab almış çalmışlar. biz birinci.
- 10 ótekiler fakiridi, biz zenginidik. goya bunuku zenginidi. bak ğele! biz inne vuruluyoruk. bizim beş dene ināimiz varıdı, yaylada birinciydi. gógüslerinden şöle yörürkene. biri de ğudurdu dédiler. çok besiliydi ineklerimiz, çayır yayılırdı. burda zekkalarını çıkardırdık, çayıra gótürüdük, çakardık. gelirkene zikkeler danalarıynan beraber gelillerdi. memeler şöle étdikcene sütler akardı. ben bekarıdım. ondan sōna biz inne
- 15 vurulmaya ğiTdik. “inekleri ğudurdu ğadir’in.” dédiler. ğırk ğün inne vurulduk. emmingilde ğalıyoruk biz. ğonya’ya salacaklarıdı bizi, biz gitmedik. buzdolabı geldi. geldiydik diyor kine “davılcıyı bi dā bulamam.”. halañ bi haFda öncesi davılcıyı dutuyor. çok aceleciydi. ırāmatlık bobam dédi ki bu davıl kimġmiş yav dédi. o da dédi ki haççenin davılı. ağam dédi kine şu hayriyeye vérmeyim mi ğızı dédi. bobam
- 20 ırāmatlık. şöle niye yapıyorun? dā ekmāimiz olacak. ğapı becemiz suvanacak. ondan şóna çamaşımız neyimiz yıkanacak. esgiden helva dağıdıllardı ya helvalar dağılacak. ağam dédi kine ben vérmeycām hayriyeye ğızı dédi. ben de ğuş dutuyorum keşke vérmese. esgiden helva dağılırdı. hindi mesela şey olannara akraba hısımlara düğün olacak diyi dağıdıllardı. bi haFda diyorum ya. ondan şóna davıl ğapıda çalıyor.
- 25 ğeçe ekmā étdik. zabānan da érkenden ğakdım ğoca ğapıyı boydan başaca suvadım. bi de ğına yakındım o şeyin arasında. ılgıt ılgıt şeyler akıyor ğınam akıyor. beşinci sınıfdaydı. ben çamaşır yuğardım. bunun öñlünü getiridi ğaynanam. atardı ben de yıkardım. gelen giden yiyiyor içiyor. tosun kesdiler. aş vériyor şey diyorun. düğür

gidiyollar. bize geliyollar. dışarda güleşciler güleş yapıyor. şey oyunu oynuyor
30 erkekler. bıçak oyunu oynuyor. mıķdat dayım maarrem emmin ne nası güleşillerdi
yağlı güleş. he, bi haFda düğünümüz oldu. dışarda del ānlılar halay sekellerdi. geri
hayada girellerdi, bize gelillerdi. işde bōle olurdu. motur geldi beni bindirdiler. motura
binmedim, ğamyona bindim. nōr ānın memmed'in ğamyona. bu ırāmatlık
35 bu battānenin ecrini çıkarıyım diyi nēreleri gezdik. ta şeye giTdik, makasa giTdik,
makasdan öteki mezere giTdik bōyük mezere, burdā mezere giTdik. hindi gine
vérilmez mi hedāye? battāne vériyorduk önceden. ben türküyü bilmezdim de
oynardım, halay sekerdim. dōne'nin memmet bizi toplardı. ğızık. çēřmenin yanına
hadi halay sekelim. lülülü diyi ğopuşurduk. bakēle ben cegi'ye nişanlılıyım
40 düğünümüz olacak.

leblebi ğodum tasa.
ağzını doldurdum basa basa.
benim vardığım ōlan,
45 gendi güzel de boyu gücücük.

vay ağlardım buna. mıkaddeş de dērdi kine

şo ōlana varmalı.
50 pisikleti aynalı,
beni alacak ōlan,
annesi olmamalı.

memmet dayımın mıkaddeş. ben sırcılıdım, baña sōlerdi kimseye sōlemezdi. benim
55 ciyizimde esgiden sandığımda öte bete varıldı. hē. ğıymatlıydık. hindi benim
düğünümde örtüler gelirdi. örtüleri dışarıya şey dellerdi. halıları dalların üsdüne
atallardı. o da n ādar ciyizin varısa bi yannıya işlemelerini asallardı, bi yannıya
çamaşırlarını asallardı, bi yanna şarpılarını asallardı. ondan řōna yéidden bunu geri
toplardık. gidecām günü aynı yine asılırdı. neye olurdu ola ōle? ōlan evine gidecām.
60 gelin gidecām ya. moturlara doldurullardı, geri ōlan evine gōtürüllerdi. örtüleri
ğayallardı, bōle iki çatal. esgiden örtü modaydı. n ādar halıñ varsa damların üsdüne
atallardı. bōyük havlılar varsa atallardı. on řōna ğız gidenden sōna ordan toplallardı.

hē, olan evine getirillerdi. olan evinde de olan evi suvardı, eşayı toplardı, döşerdi sen de samannıkda örtmede oturudun o ev döşenenece. hindi şuruya getiriyollar, otutduruyollar gelini. gelillerdi evine bakmaya geliyollar goyā. yabancıdan gelirseñ eviñe bakıyollar, eşaña, düzene şeyiñe bakıyollar. sen de golonya dutuyorum, şeker dutuyorum, gidiyollar. gelinnik giydim. nādirenin gelinnī giydiydim. öle normal dikiliydi beyaz ipekliden. onu da zeki müren elbisem varıdı. elbiseydi hē. üsdü ayrı altı ayrı. hē. ben zeki müren aldım siyānı aldım onu dikindim, çok güzelidi. hava dikdiydi. dédi kine “aman! şunu çıkart.” dédi. “ölü asdabı gibi.”. alavuş ebem ırāmatlık. “zeki müreniñi giy.” dédi baña. onu giydiydim. gayınnamgil de şeye geldiler, buruya geldiler. ben de yayladayım. o odanın birini suvadım, cıladım. içindā damımızda da buyday ne doluymuş, arpa murpa onu şey étdim, şöle godum. orayı da süpürdüm étdim. üsdüm başım kirlendi, ben de banyo yaptım o elbisemi giydim. “hadi su getir.” dédi baña. “gendi gızımsın gendi gelinimsin.”. iki jūnlük gelinim. dédi kine güğümleri elime aldım gidiyorum. “ummān gidiyor sen de git!” dédi. ben de ikimiz gidiyoruz. “dōru söyle!” demiş. “ummān mı okkalı hatice mi okkalı?” demiş elmas halaya. demiş kine “haççe dā okkalı.” demiş şey elmas hala ırāmatlık. “ölürsem de gam yémem miyrem’i evime aldım ya.” demiş. abam bunnarın geliniydi. faik emmiyin? hacı mısa’nın ğarısıydı. amcasınıñ ğarısıydı benim anam. zekim dérimişimiş. çok zekiymişimiş. sōna da getirememiş alavuş ebem cegi demişler. ben bilmem vallā. benikini de şey yapıydı. baña hindi hoşmerim geldi. yo, bi sene öncesi. şeye gelillerdi. herkeş hindi okuñ, sen. on on beş yīrmi gişiñ ossuñ, otuz gişiñ ossuñ, hoşmerim yapallar yağınan şey deller. baña bi helke geldi böyük helkeynen. bi un, bi yuñ, bi baş peynir, bi de davariñ yuñunu, on sōra hepsi de birer ğumaş ğutnu, mecdiye hep onnarı getirdiler baña. şu ipekli şeyler var ya gelinnik giyiyollar ya şeyde futbol oynuyollar ya onnardan. onnardan getirdiler hep baña. anam ırāmatlık da yémek hazırladı bunnara yédiler içdiler. hē nişanlılykana. bi sene durdum. on sōna geliyollar, şey diyollar. hē hē. zini bōrā giderdi. üsdüne de şeker dökellerdi. cāre kiyadı jbi açardık. tāze yağınan yapardık kine şöle ğaynardı. altını hindi bişiridik. daş şey kül ğorduk. iyce sacı yakardık. üsdüne de külü ğorduk. onun altına da sacın altına da bōrā ğoduk mu altı üsdü ğizarıdı. böyle ğaynardı taze yağınan. hindi neye yarar? bunun üsdüne daāl, sacıñ üsdüne. hindi ğurban şunun üsdü saç. bunu iyce bu külü dolduruduk, tandırı altına yakardık, bu iyce ğizarıdı. on sōna bunun arasına sacın arasına şeyi ğorduk, böyük tespilernen zini bōrālerini. boş boş. zini bōrā. tivtikliyoruz. onun içini de taze yağınan yağlıyoruz. on sōna böyle ğaynardı. hindi ne var ā cız cız

bişiyor. biz bi sene řeyimiziñ üsdüne davarıñ küsbelerini neyini dolduruduk. amanın
bi sıçan geldi bi sıçan geldi., üğdü büğdü oynuyor. kedi ğomadık getirdik evimize
sıçanı baş édemedik. küsbeleri doldurduk iki yüz üç yüz torbalara şeker torbalarına.
100 çadırın üsdüne çıkartdık. nére ğoyacāk? yéni de ğóÇdük geldik. cegi de askere
gidecek. zini börāni böyük ilānlere çırpıyoruz. elmas annemgile vériyoruz, ölmüş gibi
yiyollar. sıçan dolu hepsi. yéri ğazarık ğurban peyniri hindi baş étdik miydi baş
éderdik. iyce şey olurdu ofalardık, tulā basardık. tulukda iyce suyunu sırkardı. haFdada
çıkarı yıkardık, on řōna bunu küpe basardık, yéri ğazardık aşanayı, içine gómerdik.
105 üsdünü cılalardık. o tulūkana.

3.17. 17. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Fevziye Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: İhsan ÖZGE (1941 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Düğün, cenaze âdetleri; tarım işleri

- bura bi mahalleymiş sonra köy oldu. yérlisiyiz. tabi çok deñiřdi. örneğın bayramlardan başlayalım. büyükler güccükleri de ziyaret éderdi. bütün böyle gezilir ev ev. ziyaret édellerdi. düğünner hakezâ. düğünner sonbaharda olurdu. en az olan düğün bir haFda düğün olurdu. ben biraz güccük yaşda evlendim. şimdi ben ğırk bir doğumluyum. dört
- 5 gün, beş gün düğünüm oldu. halay çekeller, oyun oynallar. simsimi oyunu dériz. simsimi şöle: geceynen ortaya bi ateş yakılır. bu bâzı ben televizonda bâzı devletlerde hâlâ görüyorum. türkistan'da oralarda ortaya bi ateş yakılır. vatandaş böyle halka çevirir. dolanır ateşin üsdünden atlanır. biri böyle oynayarakdan dolanırkın biri gelir hücum éder, o ğaçar o başlar dönmeye. böyle oynunnar olurdu, bi de tura oyunu olurdu.
- 10 vatandaş böyle şey olur ikiye ayrılırlar. bi ğısmı böyle, bi ğısmı böyle. tabi bu davul zurnaynan oynanır bu. simsiminin de ayrı bir makamı var onu çalar. turanın da ayrı bi makamı var onu çalar. tabi canım müzikli öle şeyisi olmaz. birbirine... elden örölmüş örme dériz biz, ğoyun yuñundan örölmüş örmeler olurdu. onnan işde gidip gelerek o ona vurur, o ona vurur. tabi göbekden aşağa vurur yokarı değıl. ama obür taraftan biri
- 15 gelir alır örmeyi. obür taraftan biri gelir örmeyi deñiřiriler. böyle böyle dört beş gün sürerdi oyun ya bu oyun dérkın düğün. gelen misafirler olur çevre köylerden. ğoñşular düğün sâbine hacet bırakmaz. iki ğişi, üç ğişi bütün bu gelen misafirleri evlerine gótürü ağırlallardı. efendim meselâ cenâzedın bahsédersek cenâzenin olduğı gün üç gün ğoñşular bu cenâze evine yémek getiriller. cenâze evinde üç gün yemek bişmezdi. her
- 20 ğoñşu gelir, getirir. ordaki buraynan beraber toplanır, yemeklerini yér. gelip giden baş sağılına gelip giden misafirleri ağırlallardı. böyle şimdiki gibi çadır değıldi evlerin içinde ağırlanırdı bunnar. düğün, cenaze, bayramları annatdık başğâ. ben çifcilikle uğraşırım. esgiden benim bildiğim dönemde ğara sapanı bilmem ben yâni biliyorum górdüm de fağat tarlada ğullanıldığını bizim bu havaledé görmedim. tek pulluk dérdik bi öküz
- 25 ossun at ossun. bunnar ğoşulurdu. arkasında tek pulluk tek deviren ondan ğullanılırdı. tiren iki tane deviren tiren olur. tabi tirenin atları daha ğüçlü daha çok. üç tane at ğoşallardı yan yana. öküz ğoşallardı, öküzlerin önüne at ğoşallardı. bunnarı biliyorum. tohum genellikle elnen saçılırdı. elnen saçılırdı. bu elnen saçma neticesinde meselâ

adam gider her gün ne ğadar yér sürececek onun cızısını belli éder. efendime sōleyim
30 ikindinden sōna akşama yakın, af édersin, hayvana şeyi atar tohumu tarlaya gider,
tarlaya o tohumu atar. eliyen tabi eliyen atar, ama ōle usdalar varıdı ki hiç şaşmazdı.
mikdar hep aynı. çifcisi olurdu çifci dutallardı. çifciler yapardı bu işi veyāt toprak sābi
gendi yapardı. bunnar hep usda adamlarıdı. tohum atarkan bi yeriye çok bi yeriye az
olmaz. ama acemileri de varıdı bi yanna çok atmış bi yanna az atmış falan ōleleri de
35 varıdı. tabi ōreniyor netice itibariyle. ha bi de akşama yakın tohumu atar ki tarlaya
sabah érkenden çok érken daha bōle ortalık ışımadan ğalkar. tek pullūnan yapıyorsa
tek pullūnan tirennen sürüyorsa tirennen gideller, orda sürellerdi. sürer. büyük bi tapan
olur ağaçdan, tapannan da tapannar günnük sürecāni, tōmunu atar sürer, tapanını yapar
gelir. tapan şōle bi şey: şōle bi ağaç oku var. aynı gine hayvannar ğoşuluyor sağına
40 soluna iki tane. tabi bu ona göre düzenekli. bunnan dolana dolana orayı tapannar. şimdi
dızgaranın arkasına bazan gine ağaç bağlallar górdüyseniz. şōle bi ağaç da bağlallar
dızgaranın arkasına da. tapan da ōle bi ağaç yirmiye yirmi ebatında. uzunlū gayrı üç
metre olur, dört metre olur genişlī. oku olur bōle ortada. aynı hindiki górdünüz at
arabalarına nasıl ok var, sağına soluna iki tane hayvan ğoşuluyorsa buna da aynısını
45 ğoşallar. eğer atınan sürüyorsa at, óküzünen sürüyorsa ókülüz ğoşardı oruya. onnan
güzelce takallardı. günnük işini bōle her gün yapar. bāzı yeri çok olan ğoñşulardan
imaca giderdi. her gün birisi gider, yardım éder ona bir gün iki gün. birbirine yardım
éderdi. paraynan pul değil. öncüt değil, değil değil. gider iki gün, üç gün oā çalışır
óküzüynen atıynan tireniynen. tabi dayanışma. harmanda da aynı şekilde harman
50 zamanı da aynı şekilde. bazısının yeri çok oluyor. yétişdiremiyor. érken bitiren
ğoñşular hep birbirlerine aynı dayanışmayan düvenlerinden o sapı süreller, rüzgarda
savırılılar, samanı olur bunnar hep birbirine dayanışmayan yardım édellerdi. arpa
buyday işde o zamanın gendinin neye ihtiyacı varsa. biraz mercimek, yeşil mercimek
ekellerdi. ókülüzü varısa ókülüz gullanıyorsa ona biraz bırçak dériz. mercimā benzer de
55 bırçak dériz, ondan ekeller. o da ókülüzlere iyi yarar. yédirillerdi. arpa eker, buyday eker,
çavdar eker. çok az ulaf eken olurdu, çok az. işde bunnarı ekellerdi. başġa hiçbi şey
ekilmezdi. orak makinesiynen biçilirdi. atların arkasına ğoşulan orak makineleri
olurdu. bi ğişi önde oturak olur, oruya biner, atlar onun ilerisinde gider. bi ğişi arkada
makinenin arkada oturur. tabi bōle yüksek dolapları varıdı bıçakları keser. aynı
60 bugünkü biçer gibi. onun kesdīni burdāki adam elinde bi dirgen bōle toplar, şōle yapar.
buruya yığıldı mıydı onu belli bi hizāya gelenece atar. bu şekilde ekinleri de biçellerdi.
fevziye köyünün ilk ismi çingırlı. çingırlı buranın ismi bilāhire bin dokuz yüz

ellilerden sōna olacak tahmin édiyorum ki fevziye ismini aldı. onu bilemiyorum. ilaç yapıyorum. sirken ve bāzı otların çıkmaması için. yapallar. börāni yapallar. yénir. hindi
65 yiyen yok da ben de yédim. bilirim. güzelce sütlü sarımsaklı yémā de olurdu. cacık gibi aynı guzuḷā cacī gibi. madımak déller. bunnarın güzel cacıkları olur. aynı onun gibi bişirillerdi. efendim ıspanak gibi yénirdi güzel. benim boyumca oluyordu soyka da başımıza belā oluyordu. bu bitmemesi için nohudun içinde bi ilaç yapıyor. ondan sōna çıkdı mıydı nohut belli bi zamannarı var. o zamannarda yağmur olursa
70 hemen gidiyorun mantar hasdalığı oluyor mantar hasdalığını önlemek için bi ilaç yapıyorun. bu ilacı yapmadın mı mahsül alamıyorsunuz. bi bakıyorsunuz sinek gönmuş. hastalık bi deel ki bayā bi ufak ufak sinek yiyiyor. yaprakları deliyor yiyiyor. verim yok düşüyor. haydı onun için bi ilaç yapıyorsunuz. yāni organik diye sōlüyollar ya ben hiçbirine inanmıyorum. hiç inanmıyorum. köy yımirtası déniyor. köy yımirtası tamam
75 da yémi köy yémi mi? adam getiriyor ğulusan'ın yémini yédiriyor. i tavuk geziniyor köyde sağda solda. tamam, ama gine ğulusan'ın fabrika yémi. hiç inanmıyorum ben yalan sōlüyollar. ilaç yapmadın mıydı cevizlerimiz var ğapının önünde üç beş dene ilaç yapmadın mıydı ceviz alamıyorsunuz, ğurt. yarı yarıya ossa rāzı ol, tümüne. ondan sōna yapraklarda bi mantar oluyor yaprakları bōle ğavuruyor sapsarı geçiyor,
80 dökülüyor. mecbur ğalıyorsunuz iki üç dört ilaç yapıyorsunuz.

3.18. 18. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Kezban İLGÖY(1943 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet

- ne gonusuyum anam, hindi ben ne diyim? biliyorum da... hē, vallā ben bilemem ki hindi. ben yétmiş. yétmiş beş, yétmiş altı. gırk sekizliyim de ben gırk üç yazılıyım. gayınbobamızı mākemeye vérdik. bunnar mākemeye vérdi. bunnarın oldu gayınboba. biz ğaldık. hindi malları hep bunnarın olacak. vallā esgi anılar benim aklımda hiç yok.
- 5 unuTdum giTdim dē elli sene olmuş. iki. biri avrupa'da biri burda. õle mi? n ğarıyorun, niye geldin? hē. şey õlana diyorum ki tembele ne déller. ñay démedim de bi şey dédim. yavaş demek. “ben saā üzöldüm.” dédim. usdaya bi şey dédim, unuduvériyorum da dédl̃mi. iyi õlese ben dédim ki “arkada ğalana õle déller.” dédim. “iyi çalışmayana õle déller.” dédim. onnar çatıya çıkıyordu, üç ğardaşlar. bu ğalıyor aşşāda, onu vériyor,
- 10 bunu vériyor. “sen tembelsin oralara çıkmıyorsunuz.” dédiydim. “gubuz” demek gendini beğenmiş, daylanan, kibirlenen gubuz diyi ona déller. bazı adamlara déller, hepsine démezler ya. “tozov” dérik biz birine, tozudur giderimiş geĀl̃inde zilfinin ğocası tozudur giderimiş hindi tozov dérik. ğuccūkene tozudur giderimiş. pakize'ye varayd̃z pakize bek bilir. arabayı getirdim oruya ğoydum. yō yō, ğırmadım. şunu vāide'nin
- 15 ordan aldım dürüncām. şunu da senin ordan aldım. şey dolduracām cébime ğoydum. bi tek de tomatıs aldım yédim. hallel ét. yédim vallā. şunu da vāide'nin ordan aldım. yoklar. şey heralda. turp daāl. roka. bitdi ğapının önündā angal. ğapının önündā döküm saçım. angal déller. ben ona angal dérim. hicaza giTdiydim. bill̃? ğız atay'ın gelinini bilmā? ısmayıl'ın ğarısını. benim deĝişik laflarıma aman bi ğülüyor aman bi ğülüyor.
- 20 ısmayıl diyor ki baā “yenge azcık kibar ğonuş.” diyor. “amā ğarılara bak, nası haydut gibi gidiyollar!” diyorum. hicazdā avratlar bi gidiyor bi gidiyor. ısmayıl diyor kine “yenge icik biraz hanım hanım ğonuş.” diyor. “ısmayıl biz dē şeyde böyüdük yaylalarda.” diyorum. “biz õle ğonuşuruk.” diyorum. ğarabuñar'da. ğaraymış da onū ğun démişler. suyu ğaraymış. ağ çéşmesi de var ğara buñarı da var. hay ğızım
- 25 bebeden bertikden haberimiz n ğarardı? maldan, sığırdan, öteden beteden... üç yaşında benim ölüm varıdı. oĝrun oĝrun, ğaça ğaça gitdik. aĝlıyor arkamıza düşdü bebe. fayik emminin bi dükkanı varıdı, eline bi şeker vérdi. giTdik hindi yolmaya giTdik dē yarım saat yayak gidiyoruz, yarım saatde vardık oruya. yarım saatde oruya vardık. bi dā

30 bakdık ayşegül iniyor sığırlar gelecek ya. bi dā bakdık bizim iki bebe geliyor. bizim
ğayınboba şöle yörüdü. oruya buruya yığınları çığnıyoruk yél gótürmesin diyi.
ğayınbobaya o bebeler démiş ki “bebe ölüyor.” démiş. üç yaşındā bebe. dışardan biz
gaçarkana gelmiş ya içeriye girmiş, ğarannık içeriye de yatırınca... bizim görümce o
da danaya gitmiş. analar döverdi eveli inekler emişdi miydi ğızım, analar döverdi.
anam döverdi. Ī danaya gitmiş yazzık. bu da içeriye ğapıyı açamamış bavırmış,
35 bavırmış, bavırmış, bavırmış, çatlamış. o iki bebe bizim ğayınbobaya dédi. bizim
ğayınboba şöle étdi bize elini. “yörün.” dédi. iki bebeyi aldı yanına, onnar ğiTdi biz
geldik, onnar geldi biz ğiTdik. geldik ki bizim hayada halk yığılmış. bebenin canı
şuruya gelmiş. açlıktan da ğorkmuş heralda. ya bi şey mi köpek mi ğovaladı, içerden
mi ğorkdu? ğapıyı açamayınca ğorkdu heralda. ğapının arkasında bağıra bağıra bağıra
40 ödü mü yarılmış nördüyse? bizim burda bi ğadir sütcü varıdı ya eveli. sen bilmā?
ğüccūdüz o zaman. ğadir sütcüye getirdik. can şurda. o yannıyı inceledi, bu yannıyı
inceledi dédi, “bunu anğara’ya gótürün.”. ırāmatlık ali kemal dédi ki “n āpacān? hadi
gidelim eve.” dédi. geldik esgi evlere bebemi indirdik. yaylaya ğiTdik. bi toz var eveli
yollarda, bōle şey n ārardı? cık cık cık canı şuruya gelmiş. dédi ki ali kemal, “can
45 çekişdiriyor bu bebe.”. bizim buruya geldik bebemi indirdik, öldü. yollarda bi kópük
var şöle toz. evel torpak çamırdan bōle torpak olurdu yazın da. hindi daş ğum yoğudu
ya eveli hindi daşlar döküldü şeyler serinneşdi. bebenin ğafasını bürledik
gendimizikini de bürlendik yaylaya ğiTdik. zabāca orda bavırdık çığırdık. herif de
amcasının oğluynan tarlada habarı yok. beklemiş beklemiş, azzık gelmemiş herife. bi
50 dā bakdık yasdı zamanı saat onda çıkdı geldi. yémā geldi. geldi ki halk yığılı, bebe
ölmüş. nérde görelim? yanımızdaydı da işde. bebe öldü. diyorum ya işde yolmaya
ğiTdik ğaça ğaça diyorum ya. górdüm górdüm, yanımda tokdura getirdik. tokdurdan
géri yaylaya gótürdük, yaylada gómdük. ne mezerini ördük, ne de şeyini górdük. üç
yaşındaydı. ğayınbobam da hiç şey étmedi. mezerini neyini örelim démedi. öle öle
55 séfillīnen ğızım. öle çekdik biz. çok çilelerinden böyüdük. davar çoğudu, inek çoğudu,
mal çoğudu. eveli el araba yoğudu. bok gózeriynen şuramızdan şırıl şırıl akardı pislik.
on beş gózer bok atardık. gózernen saman getiridik. yüz dene, elli dene davarımızı beş
yüz davarımız varıdı. hah hah. onnan saman baş olur mu? hindi torba çıkdı, şeyler
çıkdı. gózerinen bi inā bi gözer, bi inā bi gózer getiridik. öle öle çile çekerdik.
60 ğaynanalar da çekerdi, çileyi biz de çekerdik. bu méydana geldik ya bu zamana nellīnen
geldik. tarlaya giderdik, dırmık çekerdik bi ğamyon. yığınların arkasına. aklıma
gelivérđi górdü? abov! elli sene, elliden de fazla oldu bu. ben ğüccūdüm. baā elli iki

sene oldu. biliyorum ben dā ğüccüdü bu gelin oldūnda. aman, ğurban oluyum! hiç yıpranmamış gibi ĩ? tansiyon var, goatır var, bēlimde kireÇleme var. daralma varımış.

65 dizlerim hiç yörümüyor ameliyat diyollar. tansiyon yūsek nēre gidiyorun? vallā billā bi yorgunum nası. ğocalık ğocalık ğırkı geÇdi miydin ğocalık. bu yaşı göre de sen iyisin maşşalla. hapı sevmen de içersen nōrecān? o ğün ğiTdim tokdura. bak ğórdū oynayışını, ğórdū? haydı! ağrıdı mı içen. şişimiş, o da olmasın. vallā ğızım ıramazanda şu ğózüm dışına çıkdı. beni iyi diyorsüz. tokdura vardım tokdura dēdim ki goatır var

70 bende şeker de var. ğózüñ ondan dēdi. ğózū de ğaybéden dēyince aklım çıkdı. neyse başka tokdura saldı. şeylerim düşümüş. hah! annat annat.

3.19. 19. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Rabia GÖKER (1925 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, anı

- nörüyorsüz, nāpıyorsüz? vallā işde ğurban ben de yérimden ğakamıyorum. bu yıl oldum ben de. aman allahım. yéñi oldum bōle, orda daālidim. çoluk çocuk iyi mi? ōlan mı, ğız mı? maşşalla maşşalla! aman allahım! buñu sōledi mi size? etek. üç etek giydim. mecrediye giydim. ğutnu giydim. ğutnu tas ğutnu. mecrediye şōle ğorak ğorak
- 5 ğorak şeyleri var. üsdünde çiçekleri var. gül ğurusu oñu giydim. óte yanda sōlenmez zaār. on dōrd on beş. dā ğayıt olmadan evlendim. hē. ğayıtı bi sene sōna yaptılar. odanıñ arkasında tavsırımı çekdiler. orda yapıdı. ondan sōna ğiTdik belediye. orda ğayıt étdiler. ben on beş yaşında gelin oldum on dōrd on beş. benim herif duludu. bi ğarısı varıdı, bek ğōzelidi, bek arkadaşıdı. onnan tarlaya giderkene artlaşırdık, eşşā
- 10 bāzen bizim ğapınıñ önünden geçerdı. artlaşırdık barabar giderdik. onnan ikimiz. o hamile olandan sōna oña al mı basdı ne oldu öldü. hamileyken öldü. allān yazĝısı işde. ondan sōna da bi sene sōna baña düĝür oldular. bobam vérmedi, “vérmem.” dédi. sōna allah yazmış ondan sōna ırāmatlā vardık. o da ırāmatlık oldu ğiTdi. ben hindi dérim, “ninesin beni ğayrı?” dérim, “ótekisiniñ yanına çekildi.” dérim. o da benim
- 15 arkadaşıdı. çok iyiyidi. bi saçı varıdı arkada bōle. eşşā artlaşdı mıydı dérdi, “irebiye şu saçı bēlime bi sokuver.” dérdi. tokaç gibi órülürdü yaz ğününde. bi óruk bu yana, bi óruk bu yana órerdi. çok vakıt baā dérdi, “gel de bi saçımı ór.” dérdi. ben de bek ğōzel órerdim, çatardım. benim mi? bir ğün ğına ğécesinden sōna bir ğün düĝünüm oldu. bi ğına ğécesi oldu ondan sōna bir ğün düĝünüm oldu. bizde ğına ğécesi olmaz
- 20 da yāni bir ğün evel oldu. ondan sōna ertesı ün bindim ben. at arabası tek araba. tek at. tek arabasına bindim amma arabanıñ buralarında cıngıl var. araba tek tek yörüdükce cıngıl cıngıl cıngıl. yā. ğayınbobam çok zenginidi. yanı altın buramda varıdı sōnadan bozuldu. altınnarı bozduk sōnadan hep. herifinen birlīdik. ğayınbobadan ayrıldık. bozduk. eve İtiyaç için şonu aldık bunu aldık. yédi. üç ğızım öldü iki düşürdüm. bir
- 25 ōlan, bi ğız. ondan sōna yédi bu dünyada işde. vallā annem patatis ney çok ğōzel bişiridi ama ben dā iyice bişirmedim, yalan sōlemeyim ama yüke ekmā çok ğōzel bişiridim ben. hem éder hem bişiridim, hem éder hem bişiridim. bir ğün hamuru yoñurdum tekneye esginin tāta tekneye. yoñurdum peziyi dōkdüm. ğardaşıımıñ ğarısı

gelecek diyi bekliyorum. tandıra da göyun kermesini galadım. galadım amma kerme
30 dutdu. amma peziyi de doldurdum bõle. bi yandan édiyorum bi yandan şey diyorum.
hüsne bacım geldi. ğardaşımiñ ğarısı. öz ğardaşım da o da diyazamiñ ğızı. anamiñ
bacısınıñ ğızı. “gel nérde gezen ğız? yéri göğü aradım seni bulamadım.” dédim, “bak
ekmek bu zamana ğaldı.” dédim. “vay! filanča yérdeyim.”. “filanča yérde olunur mu?”
dédim. “İsan uğrar. nérde oturdun, nörüyor, n āpıyor diyi hiç mi uğraman?” dédim.
35 abama démedim. üç dört gün sōna dédim. abam bize bi dayak atdı. hüsne bacın şõle
étdikce şuralarına vurdu. dırnaklarını bütün sökdü. ben de bõle étdikce elime vuruyor.
elimi çekiyorum. nası amma ğapıyı nası açdıysam ğapıyı bekitdim, ğaçdım. ben
ğaçdım hüsne bacım içerde ğaldı. onu nördü n āptı bilmiyorum. ben canımı ğurtardım.
diyazamiñ ğızı biz bacı dérik. diyecām işde õle geldik geÇdik. tarlaya yayak giderdim,
40 milletden önce yola geçerdim. petrola gelirdim. hindi küt oldum, yörüemiyorum, esgi
ayāmı āsıyorum. esgi geÇlīmi hatırlıyorum, ğocamayım diyorum. İşallā geÇlīmi
ğazanırım diyorum yok, geÇdi. desde atardım. desde. makine atınan ekim makinesi
desdelā oturdum. hē. ben üç dolanırdım ondan sōna ğayınnam binerdi, o oturu. o da
dirgeni bir gün dolaba sokmuş gidiyor, ben ğağnınıñ kólgesinde séyrédiyorum. ona.
45 yāni ekini işlene işlene işlene doldu. ğayınbobam bi döndü bi ğamçı vurdu. “ih!”
dédim. aklım çıkdı. ğaynanama vuruyor. dolapda makineynen dirgen gidiyor. aman
çekemeyor da dolap da sıyırmıyor. amān! õle õle çok çekdik. yerini çekerdim hemi
ğordum hemi çekerdim. neler gördüm geçirdim? ya ya. sürüynen inek davar. biziki
benim davarı bir gün aldı gitdi. birine vardı kürde. dédi ki “orda ğışı çıkarsın.” dédi.
50 “yazın getirrim.” dédi. oyuna bak! beni yalandırmış. davar gitdi kürd’e. ora bakacak
yazın gelecek. ben dédim bir gün dédim, “davarlara git de bi bak.” dédim. “ölen olur,
ğalan olur.” dédim. “yok, yav!” dédi, “onnar iyi bakacak.” dédi, “olur mu?” dédi. õle
dédi biziki. ırāmatlık beni ğandırıyor. ğayınbobamiñ üç yüz, dört yüz davarı varıdı.
bõle ğoşan bi başdan başa. mecidiye entereynen oturdum davarıñ altına yēni gelinim
55 ya o da öteki ğumamiñ enteresiymiş. hē. giydim. “o entereynen ne oturdun ğoşanıñ
altına?” dédi ğayınnam. “õle mi?” dédim. hemen çıkartdım giTdim çıkartdım. getirdim
ğapıya entereye ayāmı basdım yırtđım. aldım atıvérdim üsdüne. “al.”. dōru daāl mi?
dōru. hē. benden esirgeyince ben de yırtđım yırtđım atđım. “neye? al çöpe at!” dédim.
ğumaniñ enteresiydi de ben arkama giydim davar sağıyorum tabi. ğumam öldü ya
60 ğumam daāl de ğoñşunuñ gelini. tabi bir gün ğızım ben ya harmandayım. suya vardım,
buñara su doluyum dédim. bizim buñarlarımız derede olur çukurda. buz gibi suyu olur
buñarın da biliyor muyun? eğildim suyu doldum. beni alacak adam gelmiş üs yanıma

dikilmiş bõle. gorkdum. “neye gorkdun bacı?” dédi baña. bak! “vallā gorkdum.”
dédim. ağamgiliñ de harmanımız bõle şo ev gibi harmanımız. baã dédi, “nādar
65 gözelsin?” dédi. “İ!” dédim, “hindi vardı mı ağama dérim.” dédim. “sen baã niye õle
diyorun? ayıp bi şey.” dédim. “şurda harmancıyım.” dédim oña ben. “bacı sevdīme
dédim saña ossun, ne var?” dédi. haydi giTdim. diyemedim gorkumdan. ğayınbobamıñ
adı aşır. benim bobamıñ adı da hacı abidin aman şurda goñşuyuk dédim. dōvüşüller
zere de dédim. onūçun diyemedim yutdum giTdi. onnar düğür oldular işde sōna.
70 onnan evlendik. õlannan harmandayık ya barabar harmancıyık. amma o dā baña ne bi
selam vérdi ne ben oña bi selam vérdim. hiç bibirimizi bilmiyoruz da görüyoruz da
hiç goñşmazık. yō yō, ğalmadık. işde aradan bir ay filan geldiler giTdiler. şõle oldu
bõle oldu ondan sōna evlendik. ev arkadaşımızı da cenāzesine vardım ağladım. çok iyi
bi ğadınıdı. türkmen. ğaynanam da türkmenidi. onuñ emmisiniñ ğızıydı. ğader, yazı.
75 ne ağnatdı ğız? bi bacı, bi ğardaşlar. ğardaşları varıdı hep öldü. bobaları da öldü anaları
da öldü. bi bacı, bi ğardaş ğaldılar. bi güccükleri bekov böyükleri böyüğü onuñ. bak
onuñ böyüğü. bir araya gelip de goñşmazlardı. ben yaylaya gider gelirdim.
miyrem’im orda onuñ gelini. bekov şo dükkanın önünde oturudu o da evinde. bir gün
düğüne geldi oruya hiç goñşmadılar. dā ben ğardaşlarıma ellīn kōrū sinīn sırtı ne
80 dédim. ğardaşlarım benim uçun ölüm édellerdi vallā. hele hüseyin ğardaşım varıdı bi
boba ğardaşım. onuñ anası goçsarlıydı. körpe bacım güccük ğalmış beş yaşında.
hüseyin ğardaşım da bi buçuk iki yaşında ğalmış. anaları ölmüş. allān yazgısı da
bobam da annem de dulumuşumuş ğocası ölmüş. iki çocū ğalmış. ikisi de õlan. allān
yazgısı işde anamı almış. anam da bacımın başına bitinen sirke dolmuş bõle. sıyırğı
85 ğurardı anam bek sıyırğı ğurardı ırāmatlık tek tek sıyırğı ğurardı. darā sıyırıdı bõle
sirke dolar ğalırımış. ondan sōna bacım parlamış gözelleşmiş. “bacıyın ğafası jbi bit
dolmasın ğafana.” dérdi baã abam ırāmatlık. “ben de sen sıyırğı ğuruyorum ya bit gelir
mi benim ğafama?” dérdim. esgiden bit çoğudu. siz bilmessīz de biz bilirik. ben gelin
oldum ayrıldım. bi çocuğum var mı yok mu bilmiyorum orasını. baar hala havluda bi
90 iş görüyor. havlumuz bibirine yakın. bizim hamamlığıñ suyu onnarıñ oruya icik
delinmiş o yanna çığarmış orayı yapıyormuşumuş. “o ne baar hala, ne yapıyorun
orda?” dédim. “şuraya su gelmiş de orayı yapıyorum.” dédi. “ne var? boş yér gessin
hemi de bağın sulanır.” dédim. hindi ev yapıyollar hep bağın üsdüne. hep bağları
sökdüler hindi ev yapıyollar. ondan sōna bacımın ğızınıñ sulūna bi tapaç atmış şõle
95 yeşil. bi de bakdım bacımıñ ğızıynan uğraşıyor. bi daş atdı bacımıñ ğızı ben ğıtdan ğıt
górdüm yūsek ya. şurasına vurdu daşı. ordan hemen ğaÇdım. şaid olmayım diyi

ğaÇdım. baar hala yazdırmış. haydı! irebiş górdü diyi. oruya vardım, çığırdılar. “hadi! irebiye göker gel. ifaden var.” dédiler. vardım. “nası oldu, ben görmedim?” dédim. ben hiç görmedim beni ğarellemeye yazdırmışlar dédim. görmedim ki dówüşdüklerini
100 dédim. o bağııyor ki “górdü, górdü.” diyor. “ben görmedim, görsem górdüm dérim, ben yalan sōlemem.” dédim. “hadi! irebiye göker sen çık.” dédi. çıkartdılar ğurtuldum ben hadi dédim. ondan sōna navruz górdü medine’nin ğaynanası. çekil diyorum oña çekil görünme diyorum. çekil diyorum ışmar édiyorum şōle. o da çekildi. sōna oñu getirdiler. o da dédi ben görmedim diyi. aman neler geldi neler. yémlik yérık ğuzułā
105 yérdik. yémĪ doğrardıñ ince, südünen bişiri yérdik. süd akıdırdık, suyunan ğaynadır, bulgur atardık içine icik bulgur onnan yérdik. hē. ğuzułāyı hele ğuzułāyı. bir ğün ben şēye ğiTdim daārmenözü’ne ğuzułā dişirecām. ordan gelmedim bir ğün ğaldım emmimgilde ğaldım. emmim bobamın ğardaşı. aman bi ğuzułā dişirdim amma mandara’nıñ şeyiniñ orasına vardım daārmenin oruya. aman bi ğuzułā var tarlada,
110 dişirdim amma şōle bi ğoca şey getiremeyorum da oñu sırtıma sardım. arabaynan geldim, kenerde indim emmimgilin arabaynan. abam da çıkmış yola bu ğız dā na zaman gelecek diyi yoluñ üsdünde otururumuş anğara’nıñ yolun üsdünde. abamı górdüm, indim arabadan. omuzuma aldım amma ğaldıramayorum cacī. nōrse abam? cacī evece saÇdı geldi. iki ğün topladım cacī evece bōle saÇdı geldi. “var saÇ.” dédim,
115 “ben iki ğün dişirdim, nōrsen gör?” dédim, “baā ne?” dédim, “ben de bi dā ğitmem, ğurban éderim.” dedim. halbisi emmimiñ evinde ğaldım yabancınıñ evinde ğalmadım ki. var var. olmaz olur mu? ğızlar şey étđi habar saldılar emmimiñ oluynan. siñiri boşandı, adamın saÇdı geldi. budaklardanım. gazi varıdı. üseyin varıdı. mevlit ğardaşı varıdı. mevlit ğardaşı kepek satardı. dükkanı varıdı kepek dükkanı. gózleri
120 aynı benim gózüm gibi gōğüdü. ğardaşı gazinin gózleri ğara. bak abamın gózleri jbi aynı. abamın gózleri de ğaraydı. ğāferengiydi. bobamın gózü icik gōğüdü. hindi bak ğaç çocüm var? mesud’un gózü gók, miyrem’in gózü gók, bunuñ gózü ğara bobasının gózü jbi. mıĶdālibiki gók. nérde okumuşlüm var okula ğiTdim. bak gayrı sen. bi saçım var arkamda nası? a! bi õretmen çıkdı geldi. hindi bi şey diycām olmaz. õretmen çıkdı
125 geldi ğız õretmen. neyimiş saÇlar kesilecāmiş. “ğurban éderim.” dédim, “okulun başı yésin!” dédim. gidilecāmiş ğurban da çok pişman oldum çok. bobam bi şamar vurup da salmadı. andı mı okulu gózlerim yaşıyor. okula gideydim bunnarı yañıldırdım ben. hindi barnak basarım bi şey yok. okumuşlün var mi déller vardığım yere yavrum okumuşluk nāraycak dérim. iyi õleyse şuruya şōle bi şey cız da barnānı bas déller. ben
130 de bi a, b cızarım, basarım barnāmı işde şu. yā. diyorum ki kişkem ğızlarımı da

salmasaydım. işde. vallā canım sıkılıyor. onnarı okutdum bak. miyrem'in saçlarını
órerdim géceden ğıvırcık ğıvırcık bōle dókülürdü anañ berber mi déllerimiş. o da
dérimiş tābi berber dérimiş. benim okumuşlūm yok varı bunnarın da olmasaydı
salmasaydım ne varıdı dédim. okumak çok iyi ama yok. buyday, arpa, mercimek,
135 nohut ne geçerse? gerçi biz ekmedik dā nohut mohut da ekenner. biz buyday ekerik,
arpa ekerik. bostanı annem ekerdi ırāmatlık. olurdu, yérdik, toplardık. kelekler ordan
buriyece dağıtır gelirdi abam ırāmatlık heybelerin gózünü doldurudu. hindi bir gün
geliyor bōle abam ayakları sallayıp geliyor eşşān üsdünde. siñdim ğapınıñ arkasına.
şōle köşe var çatal ğapı. siñdim. geldi hayadın āzına “irebiş, irebiş!” diyi ünnedi baā.
140 ben de çıkdım, “nineyecān irebişi?” dédim. “ge ğurban kelek vériyim de yé.” dédi.
“ben almam.” dédim, “almam da yémem de....” dédim. ta ordan dağıdır gelirdi. çok iyi
bi ğadınıdı çok. hindi arıyoruz da bulamıyoruz. keşkem üç dört vuraydı sağ olaydı da.
gendimiz ana olduk ğocadık dā analarımız aklımızdan çıkmıyor. yarım ekmāni élinen
yérdi. dayılarım ōle daālidi, gırsıdı. ama dedem ırāmatlık bi geç geldi mi ğapıya geç
145 sail sail dişirmeye dérdi ki “ölum eliñ dutmuyor mu? dutuyor, ayān da dutuyor. neye
dişiriyorun? çalış, ğazan.” dérdi. dīnanan ğovalardı dedem. “eliñ ayān dutarkana saña
hayır geçmez.” dérdi. çok ğonuşduk. biz de gidiyoruz ğalan usul usul ğocadık. benim
oğlum bakıcı bulamadılar şu ğoca köyde. bi satı varıdı yaraşlılı o bi sene baā bakdı.
çok iyi ğadınıdı. o da ziyarete gelmiş baña geldi oturdu acik. barabar ğonuşduk
150 munuşduk. ben de “satı yēl sene baā bakıcılık édā?” dédim. “vallā belediyeye girdim
irebiş hala.” dédi. yazın bakmak uçun. iyi misīz, ırāt mısīz? birbirīzin ğalbini ğırman!
ben hindi herifi arıyorum bulamıyorum. iyi olun! sen de āzına mukāt ol oğlum! birīz
aşşā birīz yokarı. birīz sōlerse birīz susun. biz ōleydik. beniki “ocā batacca!” dérdi.
“ocā bataccanın ğızı!” dérdi baā. ha! ben de dérdim ki “senin bobayın ocā batsın,
155 benim bobamın ocā batana ğadar!” dérdim. ırāmatlık ona güğérdi. arıyoruz da
bulamıyoruz.

3.20. 20. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Yaraşlı Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Arif GÜÇLÜ (1936 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, anı

- ğızım çekinme, oturun! dedeñizim sizin. sen nérelisiñ hemşerim? kimlerden? hah! mermerlerden dōru. hē. evet. sen ğızım. iyi bilirim hacı akdağ'ı. deermenözlü. bu daha iyi bilir bak, bu daha büyük. adamların memleketini soracak. nérden geldiñiz, nérden étdiñiz? arif güçlü. bin dokuz yüz otuz altı doğumluyum. ben bundan çok küçüğüm
- 5 yav. “goma len bā! néreye gidiyorun?” diyi. haymana'nın köyü. biz dā zaten haymana'ya bağlıydık o zaman. ben de ona icik takviye édiyim. yaraşlı diyi sordūz ya onu açıklamadı. buranın suyu yarayışlı olduğundan olmuş yarayışlı. yaraşlı gendimiz çıkartdık. hē. köstengil dā dün geldi. ama onnar da hep ğırgızistan'dan neden gelmeler. şeyden gelme romanya'dan gelmeler. romanya köstenceden. ayıp değil mekruhdu.
- 10 cenaze evinden üç gün yémek yémek mekruhdu. bayramın birinde bi hatıra, görüştüme geldim. burda bi ğocağarı varıdı. şerifidi ismi. elini öpdük. tabi bayramda ğolonya şeker vérillerdi bilmem ne baña iki buçuk ğuruş vérdi. almadık eşa ğomadım. yédim o zaman. hemen hemen aşşā yokarı atmış beş senelik mesele bunnar. bereketliydi. pēlivanıdım hē. bu da ğüleşirdi. ğüleşlerimiz pantulnan ğüleşirdik,
- 15 pispetinen ğüleşirdik. düğünner başladı mıydı. ekseriyet ğulu'da resmi ğüleşler olurdu oruya varıdık. aşır'ın oğlu āmeT varıdı, ali pēlivan varıdı, sefer varıdı. gerçi ben bunu yıkmadım ya ben baş pēlivanıdım. ğüleşmedik, ābim sayardım ben bunu canım. dur ğonuşuyoruk. cāra acık arkadaş... ğulu'da ağalar varıdı, burda da varıdı ya ğulu'da barannar varıdı. ben bilmem de esgiden varımış. var var. onnar da iyi adamlarıdı,
- 20 buñalanın işini görüllerdi. hepimiziñ üzümü varıdı o zaman. hani bi şey yazmıyosūz? ōle mi? reçberidik. tarlamız tapanımız varıdı. bizim bu kóyümüz tomatis ekerdi, fasulye ekerdi, turb ekerdi. boludu. markete ğulu'da. pulluk dērdik, tiren dērdik, altı numara dērdik. tulumba çıkdı. biçer yoğudu ki zaten o zamannar. tuvalet mi arayön? şimdi her şey ilerledi. ğulu'ya yayan gider gelirdik. şimdi aha! dolu araba. siz şimdi
- 25 raat yaşıyosūz. ğulu'dan geliyodum ben, anı saā söyleyim. acıkıdık. ğar var. tabur elli altıda deermenözü'nde bi eve vardık gómeç çekmişler amma şoruya ğoymuşlar hala dayı kimse yok. beş altı aldık, geldik o sağır hasanın şimdi yapıdığı yér var ya duvarın

dibinde ğar yok orda yédik. yavaş yavaş geldik. işde õleleri de var. aÇ da geliyoduk, susuz da geliyoduk. nıpcān? ğulu bek misafir almazdı. siz saĝ olun.

3.21. 21. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Yaraşlı Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Hamit TÜMTÜRK (1928 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Yaraşlı'nın tarihi, sohbet, anı, Kız Fatma Çeşmesi

- kimin oğlusun? ha ha. ben gidemem yeğenim. ora ğalabalık oraya gidin. yirmi sekiz, bin dokuz yüz yirmi sekiz. ben televizyonda d̄inedim de bi yarışmada diyor kine ne d̄edi hele yav ğulu köyünün bi şeyini: “goma len bā!” bi şey sorduğunda hele dur ğele! ordā adam bildi ğulu’nun şeyi bu. yaraşlı, türkmenistan’dan orta doğu’dan çıkıyollar,
- 5 şeye geliyollar anğara’nın béynam’a. ordan ğalkıyollar. birezi şurda culuk köyü var orda ğalıyor. birezi gözelceğale’de ğalıyor. buruya geliyor üç dört tane buruya oturuyor, şuruya oturuyor. bi de o ğarısı varmış çocuğun o da bu yannı oturuyor. gelenner buruya yerleşiyor. türkmenistan’dan gelme türk. burası da bi şehirmiş esgiden. şimdi buruya néreyi ğazarsan ğaz rum mezerleri çıkar burda. hah! burda
- 10 çelikğale var, efendim mağaralar var. şu sivriden alır duvar çekmiş ordan böyle tā ğaracadağ’ın depeye. énniliği şu duvar şura ğadar var. sur çekmiş. burdan almış tā dağın depesine, ordan dönmüş ordan dolanıyor tā geliyor bu altılar’ın şeye. bura sur çekmiş. aşkıyalarımız daha doğrusu. hah! mandara bizim köyden evelimiş. altılar çok sōna gelmiş. köstengil’i devlet getirmiş oruya otutdurmuş sōnadan. buranın aşşā
- 15 yokarı yēdi yüz senelik şeyi tarihi var. mezerde ölen var. evet. ğız fatma da bi ğadın varmış tabi evelden biz bilmeyiz. allah dosdundan bi ğadınımız heralda ölmüş oruya goymuşlar. bir geyik gelirmiş, o mezerde ğadına süt véri giderimiş öle diyollar. ğız fatma diyi onu için diyollar. ğayadan çıkıyor gendil̄iden çıkıyor o su. çok güzel o ortada en birinci su. yā démek hacı akdağ’nın ğızısının sen? torunusun. bobāñ adı ne?
- 20 adnan. şimdi ğızım onu sordün çok iyi oldu. baña şimdiki cenaāzeler çok dokanıyor. esgiden cenāzelere bi saygı varıdı bi sevgi varıdı. annadī? amma şimdi bi cenāze öldü müydün eveli ordan su da içilmezdi cenāze evinden. su da içmezdik. ğoñu ğoñşu yémek daşırdı oruya. efendim köylerden geldi miydin meselā mandara gelmiş sen gótürüdü. onnara çay, ğayfe, yémek véridik. cenāzeye bi saygı varıdı, sevgi varıdı.
- 25 şimdi işde dünēn mandara’ya giTdik. mandara’da bizim dayının oğlu öldü. dā mezerden gelmeden yémek hazır. bu günah. bu saygı yok. düğünner olurdu. senin düğününe okuyuntu gelirdi. herkeş alırdın gótürüdü evine. bi saygı bi sevgi. meselā o evde öğlen bir haFda yémek daşırdık. ondan sōna o adam bitdi miydi tāziyeye

giderdik, onuñ tıraşını yapardık. baş sağlığı çıkar ondan sōna dağılırdık. evelden saygı
30 varıdı, sevgi varıdı amma şimdi zenginlik çoğaldı, insanlık öldü. maddiyat çoğaldı.
yoklūmuz bundan çok iyiydi bence. hah! bayramlarımız da iyi olurdu, gezellerdin.
ğurban kesdin miydin camiden çıkdı mıydın ğavurma yapallar, “hadi, comāt!”. saygı
varıdı ğurban. bi kere şorda erkekler oturudu. şordan bi ğadın çıkdı mı ğucānda bebe
hemen atardı. şimdi her şey bitdi ğızım. benim bağım varıdı üzüm satmaya giderdim
35 arabaynan kürt köylerine. ben bi üzümcüydüm. ğadınnar şorda oturukana ben
geçerkene ayağa ğakallardı. her tarafda bi saygı varıdı. her tarafda saygı ğakdı ğızım.
televizyona bakıyorum da herif çekiyor ğarayı öldürüyor, bilmem çoluğunu çocuğunu
öldürüyor. şimdi insannık allah ğorkusu ğakmış bi defa yok. yoksuzluk varıdı amma
huzur varıdı. düğünner başladı mıydı güleş başlardı. tura oynallardı. bilmem ne
40 yapallardı? şimdi de çalgı oyun işde. benim bacım varıdı deermenözü’nde sağır
hasan’a vérdik. şurda deermenözü’ynen yaraşlı’nın ne farkı var? gurbet diyi ağlaya
ağlaya durmadı geldi. şimdi bizim bu köylüler gaziantep’den gelin var. felan yerde
gelin var. hassük var ya hindi onun torununa da ğız vérdik. çifciydik de herkeşin bağı
varıdı. tarladan ğaldırdımız ğadar bağlardan üzümden para alırdık. yok canım, üzüm
45 fazladan. avrupa çıkınca bağlar harap oldu. her şeyimiz gendimizdenidi. saban ilkin
sabanıdın. ağaçdan saban yapallardı, onnan sürerdi. sōna pulluk çıkdı, tiren çıkdı,
tulumba çıkdı. ireçberlik o zaman böleydi. bir ay hirğ éderdik, bir ay tōm ekerdik. yav!
şindi o zaman iki üç ay sürüyordu harman ğakması. otuz gün ekin işlerdik tırpannan.
bi zaman ğavramaynan bu tarlaları biçerin biçemediği yeri orānan ğavrardık. vallā işde
50 anılarımız o zaman ğoñşular birbirine saygısı varıdı. evine bi pençere alsa öküz alsa bi
eşşek alsa hep giderdik hayırlı olsun diyi. şimdi adamı ölüyo da bi varıyon, yalandan
taziye édiyon, bi dā varmāyon. şimdi insannık geÇdi. meselā ben burdan araba
işledirdim anğara’ya. burda ğulu’da ofis mofis yoğudu. bir hokka buydayın ossa
mecbursun anğara’ya gótürüp satmaya. oruya giderdik. gidip gelene ğadar bit dolardı.
55 hadi bağalım! elbise deĝişir̄m yok. şimdi on ğat deĝişirik var. soyunurdum elbisemi
ğaynadıllardı. çamaşırlarımız ğuruyana ğadar yatardık. deĝişir̄m yoğudu. yoksulluk
varıdı ğızım. görenek yoğudu. neynen alacādık. bu ğış gününde ayakkabıyı biz
ğórmezdik. ğoñ çarık. eşşek falan öldü mü onun ğoñünen diker ğış gününde onnaran
gezerdik. sōnadan lastik çıkdı. “abā! bunu giyen nası zengin adam?” dérdik. ğoñden
60 dikerdik. meselā birinin ğızı var, gider düğür olurduk, allān emriynen alırdık. başlık
véridik. herkesin gelirine göre. anaynan baba kime vérise o. şimdi öle yok. ğız oğlanı
bulacak, oğlan ğızı bulacak. esgiden meselā bir ay ekin işlerdik. farzımaāl benim ğarı

sabāleyin inē saġardı, yoġurdu çalardı, ekmē yapar, azzī alır, tarlaya gelirdi öġlene ġadar. ordan gelirdi, davarı saġardı, südü çekerdi, pindiri yapardı, vakıt bulursa gine gelirdi tarlaya. ayak yalın baş açık. o zaman bak hiç bi saġat yoġudu ġadınnarda. şimdi ben zabānan bakıyom bazı ġadınnara da sığır sürerken hep total. neden? toprakda çalışıllardı. burçak ekerdik, mercimek ekerdik hep gendimiz yolardık. şimdi yolucular geliyor. o toprakda çalışanın romatizması olur mu? şimdi yatıyolar ġadınnar. esgiden ġadınnar çok zahmet çekellerdi. insannık ölmüş ġızım ne böyük var ne güccük var.

70 bobam ırāmetlik dērdi ki “yavrum birisi baña sordu muydu hasan dayı nassın? dünyayı bağışlamış oluyor.” dērdi. şimdi yaşlıları eyleniyolar bilene. ōle ġurban devir dönmüş. insannara cenābı allah çok bir nimet vērmiş. nimet nedir biliyoñ mu? amānet vērmiş. amānet nedir? meselā diyor kine “amānete hıyānet éden cennet yüzü görmez.” diyo dēmi? peki amānet nedir? şu göz amānetdir, ġulak amānetdir, burun amānetdir koku

75 alıyoñ, dil ġonuşuyoñ amānetdir. meselā cenābı allah yımirtanın sarısı ġadar béyin vērmiş. bunuynan şimdi amerikadāki ġonuşanı açıyoñ, televizyondan görüyoñ. bunu neyinen yapıyoñ? cenābı allahın vērdiği nimetinen yapıyoñ. peki bunnan allahın vērdiği nimetinen sen bunnarı buluyoñ da hakkı, adaleti, cehennemi, cenneti niye bulamāyoñ? yarın soracak, “ey ġulum! ben saña gōz vērdim gōzümünen hakkı gōrdün

80 mü, ġulāmınan hakkı dinnediñ mi, diliminen hakkı ġonuşduñ mu, eliñinen hakkı yapdın mı, ayāmınan hakka yürüdüñ mü?”. démez mi? ne diyor? böyüklenen kibirlenen cennet yüzü gōremez diyor. ben eġer ġakar da bu yavrudan üsdünüm dērsem allah beni cennete ġomāyo. kimin üsdün oldūnu allah bilir. ānadī?

3.22. 22. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Kozanlı Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Mevlit BAŞODA (1950 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Sohbet, eski düğünlerde oynanan oyunlar, çocuk oyunları, Kozanlı'nın tarihi

- allah razı olsun. aha! acik sesinden çıkartdım adnan. iyi dut benden ameliyatlıyım
gakamıyorum. ğalp ğrizi geçirdim ondan. hē. iyi bilirim. ben size ne ikram édiyim? siz
de çay içermis̄z, size de sōleyim mi? ta ğalenin üsdünde ğāfem varıdı. anadan yokdu
babadan yokdu. sıfırdan başladım ölesine. çökdüm. şimdi benim yayla da var biliyon
5 mu? çiflik var. yapıyollar yāni. o yiyeenin de babası. babañ burda terziydi. benim takım
elbisemi dikdi hatta en son hastalanmadan evel bi elbise dikdi. “len devriş! sen esgiden
kitap gibi baña elbise dikedin. bözkü dağıtdın.” dédim. “yav ğardaş! hiç sorma?” dédi
yav! en son bi elbise dikdirdim gidecām sıralar. nérde o şimdi? çıkmıyo mu? yalnız
arıyoruz onu orda. yanına çok giderdim. en çok onun yanına giderdim ben. allah razı
10 ossun. sağ ossun severdi. bi de fākiridim yā. geçmiş olsun. yapma len! şunu çekelim
ğızım. ta oruya eve varıdım. hē. yok ğulu’da kóyde filan adam bulamassın. geri
gidecēn. ben bi ara orda ğalırkana benim üsdüme bomba atdılardı. orda bi pizzacı
varıdı. öle bırakdım ondan sōna. benim hayatımdan sana bir annadırım. esgiden ben
annemle babamla biz ğulu’da oturduk. bi on beş sene ğulu’da ğaldık. o pazarın oldū
15 yérde evlerimiz varıdı. orda benim övey annem varıdı. ort okul ikiden ayrıldım ben
evden. bi ayrıldım ğiTdim bi dā eve varmadım. ankara’da ğaldım, istanbul’da ğaldım.
simit saTdim. sōna asgere ğiTdim. asgerden sōna geldim burda amca ğızıynan
evlendim. aldım ğaÇdım. ondan sōna işde ğāfe aÇdım. esas meslēm foturafcıydım.
foturaf dükkanım da varıdı. hemi ğāfem varıdı hemi fotoraf dükkanım. öle bi hayatımız
20 oldu. hiç bi şeyimiz yokdu. bi hasırın üsdünde oturuyoduk. burda ğāfede bozuk
paralarımız olurdu. o zamannarı böle kilim filan da yokdu doğru düzgün. varıdı da biz
alamıyoduk yāni. ordan bozuk paraları gótürdük mü hasırın üsdüne ğodūn zaman içine
giriyordu. beş ğuruş mu, iki buçuk ğuruş mu, on ğuruş falan böle. böle bi hayatımız
oldu. bi ğat yatāmız varıdı. ğiTdik sōna ğonya’dan ğāfe çalışdırıkana tencere aldık. bi
25 gazlı şey aldık gazlı gaz ocālar varıdı. sen bilmen belki. onnardan aldım geldim. bi
ğüccük tencere getirdim, bi helke getirdim. çınko deĝil de şey helkeleri alimiyon
helkeler varıdı. onnardan aldık geldik. bu ğāfeyi çalışdırıyoduk işde. çalışdık, hiç

yılmadık. ondan şona ilerledi giTdi. sen sor ben cevap vériyim. çifcilik yapmadım hiç.
ben hayvancılık yaptım. çok malım varıdı. beş yüz, altı yüz davarım var şu anda. şimdi
30 burda ğāfem varıdı, şorda foturaf dükkânım varıdı, yokarda ğāfem varıdı, ekmek
fırınım varıdı o işleri düzeltliyenden sōna. ğırk elli de danam varıdı, bi de motusikletim
varıdı altımda o zaman pīlanet. ğāfeye bakardım. ğaledē ğafeye bakardım. foturaf
olursa foturaf çekerdim, ondan şona yaylım danasının arkasına giderdim
motusikletinen. bōle meşāetli bi işim varıdı. iyi iyi. eliñi óper. o burdakıydı. ōle
35 dōküm saçım değiller. şimdi hayvancılık şōle. güccük dana topluyodum işde altı aylık,
bi yaşında filan. bunnarı yaydırıyodum. ğışa dōru gelirken besiyeye alıyodum. içerde
bakıyodum. ağılın içinde yémliyoduk. ondan şona gótürüp kesdiriyodum. üç ay dört
ay besi yapıyoduk yāni. şimdi davarım ğoyunum var. beş yüz ğızıl ğoyunum var.
yétmiş seksen geçim var. ayrı bi çitliĝim var. eĝer çekmek isterseniz oruya
40 ğidebilirsiniz. benim orda evlerim var, ahırlarım var. o yaylaya giTdīn zaman yokarda
silaş milaş var, mısır var yāni girişde. ondan şona girişde bi ğulūbe yapırdık,
ondan şona evler yapırdık oruya. tabi dā evlerimiz fāliyeteye geçmedi de oturuyoz
içinde filan. ağıllarım var. vallā esgi düĝünner altı yedi gün sürerdi. bir haFda sürerdi.
başlangıçda bi ğına gecesi olurdu. def çalallardı. definen filan oynadıllardı. davul değil
45 de definen oynadıllardı. davul sōnadan çıkdı. şōle bi durum varıdı. bu defi çalannar
erkek tarafı deve dizellerdi düĝünnerde. deveyi nası dizellerdi. o merdiven var ya yédi,
sekiz ğişi uzun merdiven olursa yédi sekiz ğişi o merdiveni geçirillerdi ğafasına. onun
üsdüne yasdık ğorlardı. iki dene, üç dene yasdık ğorlardı. devenin ğambırını
yapallardı. onun üsdüne ta aşşā ğadar ayakları ğörünmiyesiye ğadar kilim, pala ne dek
50 gelirse onu ğorlardı. o devenin başına da ne ğorlar biliyon mu? başına eşşek ğafası,
inek ğafası devenin başına dizmek için. onu bulamazlarsa dibek dōdümüz... ne déller
ona? tokmak. tokmā ğorlardı. içinden biri o merdivenin ordan onu sokardı. tokmān
başına ōle başıboş değildi tokmā. tokmān ğafayı bi dizellerdi gelin duvā gibi. ğözlerine
ayna ğollardı. esgi aynalar olurdu. sen belki bilin mi bilmiyom. esgi céb aynaları
55 varıdı, arkalarında onnarın şeyleri varıdı, dutma yerleri falan bōle buralara dakallardı.
ĝafası süslü müslü ponçaklarına. boynunu ğompile süslellerdi. boynu ōle cılbak filan
durmazdı. bez sararlardı. ondan şona bu şeylerine filan keçe bulursa keçe yapallardı.
keçe bulamazlarsa fes dakallardı. ğulak yapallardı. düĝünnerde o çok meşur olurdu
esgilerin. biz yapamazdık onu da. def çalannar türkū sōlellerdi. sōlerkene sözde baban
60 aĝa zengin yāni. onun yanına getirdi miydi o ĝaçmazdı aĝa ya. ıhıdırdı deveyi. babanı
bindirilerdi sözde. on adım yōrūdū müydū indirillerdi aĝayı o zaman işde beş lira, on

lira bi bahşış véridi. bunnar çok önemliydi yāni. hā! onun yanına ne yapallardı biliyon mu? cingan bebesi yapallar. elini yüzünü ğaralallardı. üsdüne başına yırtık astap bulullardı giydirillerdi. bi ğadın yapallardı ğadın erkekden ğadın dizellerdi. kediyi
65 bebe gibi belellerdi. o ğadının ğucāna vérillerdi. yani esgi düğünner. bōle bi şeyler yapallardı yāni. ben yapmadım ama o def çalannar iyi türkü sōleyennerdi. devenin başını çekenner yāni. deveyi çekerkene adam. hā! onun içine dédiğim gibi iki dene ğadın olurdu. ğaşşıklarnan oynallardı. ben de ğaşşınan çok iyi oynardım iyi vurudum. çok güzel oynardım ğaşşınan. bōle işde. oyun çıkarıdık. düğünnerde şōle oyun
70 çıkarıdık. biz şey yapardık erkekleri ğadın yapardık. ğadın elbisesi giydiridik. ondan sōna bōle bi bıyıklı adam yapardık ğoyunun yuñundan. adama keçe giydiridik. keçe giydirrik. bunnar düğünde ğızları alır ğaçallardı. başğa deliĝanlılar. ondan sōna bu fedayılarımız olurdu. onnarı ellerinde şu ğayışlar olurdu. o alıp ğaçannarı bunnar dóverdi. ğızları elinden alır gelillerdi. bōle bi oynunnar çıkarıdık yāni. ondan sōna nası
75 diyim ben sana, unuttum ben de hep unuttum. burda da oynardık tura oynardık. o tura şōle: ğoyunnarın ipi varıdı, örmesi. ineklere bāladıkları örme varıdı. o örme yuñdan olurdu ğalın. ondan sōna o turaynan birbirlerine vurullardı. o onnarın ğalan hangı hangısını yenerse yenilen çıkardı yāni. ondan sōna başĝası gelirdi. bāzı uyanıklar filan da çit pantul giyerdi. vurdū zaman buraları bişiyō. oklā gibi oklā gibi şey çıkıyō iz
80 çıkıyor. ōle o tura oynunnarı ōleydi. başğa ne diyim. çocukken oynadımız varıdı tabi. bi dalya oynardık daşı üsd üsde dizerdik, topu atardık o yıkıldi zaman obiri geçerdi başına. onnarı oynardık. şey yedi cüce oynardık. biri dayanırdı arka arkaya yedi ĝişi sırt sırta véridi. yedi ĝişi de arkada bunnarın üsdüne atlallardı. yıkılan tekrar oruya geçerdi. bunnarı oynardık. ondan sōna saklambaç oynardık. vallā onnarı çok ben
85 beceremem yā. halay çekerdim ben. halay çekerkene ğuşak ğuşanırdık, poşu yapardık başımıza. ōle bi şeyler olurdu yāni. kozanlı'ya adana kozan'dan gelme déller yaşlılar yāni. ordan o kozan'dan buraya gelmişler. adana kozan'dan gelmişler sōledikleri o. ilk gelenner üç ayleymiş bu adana'dan gelenner. ondan sōna böyümüş gitmiş. bu köyün oturumu hep bu ğalenin altındaymış. başğa buralarda falan ev yoğumuş yāni. o ğalenin
90 altında o uçlarda filan ōleymiş yāni. hep de birbirlerine geçikdi evler. hırsızlık mırsızlık oluyomuş o zamannarı evler birbirine tam dayanmış. ōle dayanıklı evleri varımışımış. hatta şurda bile köyün en merkezi bura burda bile otuz dene ĝirk dene evler varımış ama meydenin içinde evler birbirine dayalı bitişik yāni.

3.23. 23 Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Bahar Demirkıran (1965 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Koşan yapımı, sohbet

- biz güccük ya hatice onnar büyükler. biz bilemezzik sāmayı. arap diyazamın da
goyunu çok olurdu. oruya giTdik miydi haFdada üç kere, dört kere goşanları olurdu.
“hadi! goşana gidiyoruz.” déllerdi. ellerimize govaları alırdık, urganı alırdık, goşana
giderdik. goşana vardık mıydı iki goyunu başa bağlallardı şōle çaprazlamaya. biz
5 ondan sōna getirillerdi. herkesin goyunu belli. kimisinin guyrūnda siyah var hemi
kiminin guyrūnda ğırmızı var. herkes meselā siyah benİse siyahı başdan dutallardı,
şōle çaprazlama goyunu goşanı örer gelillerdi. ördük müydü ondan sōna ordan başlardı
goyunu sağannar. bi o başdan başdan. başa ğadar goyunu sāmaya başlallardı. arkadan
öbür taraftan ikilerdi. bi sağıyor bi de dabanında dā südü ğaldıysa ikilellerdi. onu da
10 ikilellerdi. ondan sōna gayrı goşanı savk édellerdi. şeyden urganı çözer. çöze çöze tek
tek goyunnar dağılırdı. goyunnarı şōle sıraya durdurukten iki tarafını dutuyorun da
sağıyorun ya goyun çıkmasın diyi buna goşan diyollar. südünü aldıktan sōna tek tek
çözellerdi. goyunnar kölgeye dağılırdı. orda daaş édellerdi. dā südü getirirmeden evel.
meselā ğaç ğışinin goşanı varısa orda diyelim ki beş goşan var, meselā beş ğışinin
15 goyunu var. boşanandan sōna goyunnar dağılından sōna deĝiş édellerdi meselā.
ikisinin alıyor bi de gendinikini goyuyor üç. goyun peyniri yapacāsa südü
çoĝaldıyor. ertesi ün obir ikiyi obiri alırdı. hani sıraynan, hani paraynan ğün ğuruyorun
ya aynı onun gibi südü çoĝaldıyor. üçünükünü alıyor, gendinikini de ğatıyor, peynir
édıyor. ertesi ün öbürü alıyor. üçünükünü alıyor, gendinikini ğatıyor, peynir édiyor.
20 deĝiş édiyollar süt deĝiş édiyollar. bozulmasından deĝil süt çoĝalsın diyi. meselā bi
seferde peyniri yapıyım diyi. birikdirmiyor. birikdirse südü nérde biriktirecek? buzluk
yok, dolap yok. goyun südü dayanmaz hemen eşkir. azar azar olmadansa diyor meselā
bi seFer de üç beş ğışinin alıyım bi peynir édiyim. ertesi ün öbürü alıyor onukunu o
peynir édiyor. tenekeynen peyniri basıyollar. goşandan sōna. südün ğünü başĝasında
25 olurdu biz sevine sevine gelirdik. hindi goşanı bağladın ordan süd aldık. sütleri eve
ğadar dā bi de govalardan getirmek var. bakır helkelernen. ğuplaşırdık bakır
helkelernen. bobanneyin bakır helkeleri varıdı ya onnardan getirdik südü. sevinirdik
amma süd bizde daāl getirmeycāz helkeleri boş getiriyoruk diyi. hē. arap diyazamın

ğızıynan bi yaşıdıldık. o da bennen beraber giderdik. oralara vardık mıydı “hadi! goşana
30 gidiyoruz. siz de gidin de yardım edin.” déllerdi. onnarnan giderdik, onnarnan gelirdik.
gıtdik miydi urganı elimize vériller. en böyümüz abla başdan bağlardı goyunu. şõe
iki, üç bağlardı gafalarını goyunun. “hadi! devam edin.” dérdi. “sağalım.” déllerdi. bi
ordan o taraFa, bi ordan o taraFa. gafalarını bağlardık ki gaÇmasınna sağılırkan diyi.
şimdi de õle yapıyollar goyunu varısa goşan yapıyorsa yapallar. yeri toprak olunca
35 sulallardı. boyrazlā déllerdi. camını açallardı, serinledillerdi. ondan şõna onu üç beş
günün içinde bitiridik. kimi guyuya sallandırımışmış hasda tökeli olan. rāmetlik
garaaz hala guyuya indirimişmiş, çıkılarınmışmış, urgan bağlarınımışmış guyuya
sallandırımışmış. ğurt düşmesin içinde serin dursun diyi. dururumuşmuş. tedarikli,
temiz.

3.24. 24. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Merkez

Derleme Yapılan Kişi: Tülün AKDAĞ (1964 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Evlilik hatıraları ve düğün âdetleri

- evlenmemiz şöyle oldu: uzakdan biraz akrabalığımız var. hemen aramızda bi duvar var. işde atlan bā bakardı öle. ben de sinirlenirdim gendi gendime bu olan bā ne bakıp duruyor diyi. mārīsem beni severimiş. gız ğardeşi varıdı gidip gidip gelirdim. bunun bōle beni sevdīni anlayınca gelmeyi kesdim. rāmetlik annem soruyordu baña “niye gitmiyorun gızım?” diyi. “ben ayfer’inen kūsüm.” diyordum halbuki yalan. atlan’ın beni sevdīni hisseddim onū çun. sōna anlaşıldı işde şey. buruya önceden top oynardık bāçelerimizde. erkek gız aramızda öle bi kötü niyet yoğudu yāni. ğarışık āşama dōru serinnikde top oynardık. bunnarın bāçeye geldim ben. top oynuyorduk. annemgil de ğayınnam filan da havlu bēllyollardı. annemgil de onnarın yanlarında oturuyollardı. 5 hadi gel dēdiler bāçede top oynayalım. top oynarken ondan sōna bi de bakdım. ısmayıl abi önüme bi kiprit ğutusu atdı. “bu ney ısmayıl abi?” dēdim. şey dēdi. “al, al sen bunu.” dēdi baña. ben de aldım öle ğoynuma atdım. ğorkdum bōle titireye titireye eve giTdim. aÇdım bakıydım atlan baña mektup yazmış. ben de sinirlendim mektubu yırtık yırtık yırdım, zobanın içine atdım. atdım ama anneminen giTdik biz havluyu 10 bēlleycāk. ayāmda lastik, ğara lastik varıdı önceden. bōle nādar heyecanlandıysam bēlin kenarı lasdīmin kenarını yırdı. ondan sōra bunnara gitmeye çekindim amma bu bayā devam étdi. o ısmayıl dēdīm de amcamın ğızını seviyormuşumuş. onnar o mektup yazınca dolunay ona cevap yazmış. onnar mektuplaşmaya başlamışlar. bir ğün onnara giTdim ben amcamgile. dolunay bā dēdi kine “ısmayıldan bā mektup geldi, bi 20 bak ğele!” dēdi. mektubu okuduydum altına da yazmış ki tülün atlan’a cevap vērmedī için atlan ikimizi ğıskanıyor. birden o anda içime bi şey girdi bōle üzöldüm atlana ğarşı. neyse ondan sōna cevabımı vērdim. asgere gidecādi ama dā zamanı varıdı. benim ona sözümün kesilmesini bekledī için asgere érken gitmek istedi. datlı da bōle ufak zinilere püskūt, lokum. esgiden ğaba şekeri dērdik, ğaba şekeri dökellerdi. onnarı 25 yédik ağaz datlılī. nişanım, sözüm kesildi. ondan sōra altın dakdılar. ağaz datlılī yāni söz kesilmesi ğüccük datlı. ondan sōra orda işde zāten atlan’ın nasibine de şey almışlarımışımış altın. iki metre zencir esgiden yedi cüceli déllerdi. yedi cüceli de ğüccük altın yedi tane zencire dakmışlar. iki metre zencir on da bilerzik. getirdiler o

günü dakdılar goluma, boynuma. ondan sōna nişannandım. atlan sevincinden asgere
30 giTdi. atlan asgerden geldi işde düğün hazırlıkları başladı. bu sefer de işde çok yakın
oldumuz için o zamannarı şey saz yoğudu, davul varıdı. ziya diyi bi ünlü davulcu
varıdı. ilk günü işde erkek evinde bayrak ğakardı. bayrak dikellerdi. on sonam evde
yapılırdı yémekler. ğadınlarımız bulaşık filan yıkaycām diyi yorulullardı, düğünnen
ilgilenemezlerdi. üç gün düğünümüz oldu davullu. birbirimize çok yakınıdı amma yine
35 de davulnan düür gelillerdi. davulcu önde, arkadan misâfirler düür gelillerdi. ğız
evinde biraz oynallardı, édellerdi. son günü bi de ğız evi gelirdi oruya. gelin ğız
oynarken çok mutlu olunurdu erkek evinde. hē. ğız evi bi defa gelirdi ikindinden sōna
son günü. ondan sōra o gécesi de ğına yakılırdı, bōle önceden şimdiki gibi değil yāni
son gécede yakılırdı ğına. ğına yakılırdı. bizim zamanımızda şey yoğudu, bōle salta
40 filan yoğudu, normal kıyafetiminen ğnam yakıldı. o gécede son olarakdan erkek
ğızınan buluşmaya gelirdi. oğrun oğrun bōle işde ğardeşi varsa ğardeşinden, anası
bobası varsa onnardan oğrun. bi şey de yok yāni ayakda bi ğonuşma amma çok zevkli
olurdu biliyorū? o bilene değişik bi ortamıdı yāni. ondan sōnam gelillerdi davulunan,
arabalarınan gelin alıp gidellerdi. şimdi nişandan sōna yémek vériliyor, o gün gelin
45 indikden sōna aş dökülürdü. aş, pilav, et, hoşaf. hoşaf kişniş içine ğaysı. onnan çok
güzel hoşafımız yapılır. gelin eve inince arabanın üsdüne buydayın içine şeker ğatallar,
ondan sōra bozuk para ğatallardı. gelin bereketli gelsin diyi arabanın üsdüne saçallardı.
çocuklar içindā paraları toplallardı. ondan sōra ğapı açılsın diyi ğapıyı açmazlar gelin
inince üsdüne halı atallardı. şimdi para vériyollar, o zaman halı atallardı battaniye
50 atallardı. ondan sōra ertesi günü de geline bakmaya gelillerdi. iki üç gün gelin
gelinniğini giyerdi geline bakmaya gelillerdi. gelin nası gözelimiş. gelin onnara çay
dutardı. çeyizlerini eve serellerdi. işlememiz çoğudu. ğanefceynen işlerdik. bi gécede
bi etā bitiridik. çok zevkliydi. zabānan da ğanefcesini sökdük müydü bōle şey yaptık
mıydı çok güzel olurdu. çok hoşumuza giderdi. yasdıklarımız tüm tüm olurdu yuñ.
55 hindi küsdüm yasdī déniliyor ayrı ayrı, amma o zamannarı tek yasdıdı. o
yasdıklarımıza bōle işlemeyi çekerdik, ütülerdik. yorganımızın āzına yorgan āzı
çekerdik. yorgannarımızı gendimiz hep inneynen bōle çarşafı dickerdik.

3.25. 25. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu / Dinek Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Münübe UGAN (1948 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Kulu yöresine ait yemekler

- çiçek yémānin de yapılışı ğurban... yun, yıkan. çiçek yémāni ğurban... ayıklan, yun, yıkan, çencereye ğon, acik bulgur atan, onnarı acik ğavırtlan, acicik su ğon, südünü ğon, yağını ğon. çiçek yémā böle işde. yapan yapar. hē. taze fasille de ğorlar, ğabak da ğorlar. cimcī neyi bilmessīz de biz onu çok yapardık. hē. bozaş. onu da ğurban işde
- 5 yarmasını haşılan, içine ne isdersen onu atan: nohut, fasille... ondan sōna acicik şöle çöre otu bişirdikten sōna. hamur topalā düğülcūnen yapılıyor. düğülcük, ufak bulgur olur ya onnan yapılır. un atan içine, duzunu biberini atan, ğarmalan, yuvarlan, suyunu ğaynadın, suyun içine atan, yağını eridin, soğannan barāber onu da öle yapan. vallā bunnar işde. ğışın da... yéşil fasilleyi ğurudun, onnarı da haşılan, onu da aynı tarif
- 10 étdīm gibi soğannan salçaynan ğavurun, bi de duzunu atan, o da öle bişer. atarsan içine icik şey at, piriç. şöle icicik bu ğuruların içine. aynı fasille de öle batlıcan da öle. batlıcanın ğurusu aynı tarif étdīm gibi. hē. yukayı mı? yukayı da işde yoğuruyorum hamırını, duzunu atıyorsunuz, maya atarsan maya atıyorsunuz, atmassan ğışlık hamırı. gómbesini çekiyorum. āşamdan mayalıyorsunuz hafıfcene duz atan, mayasını atan,
- 15 mayalanır. zabānan ğakan, sacını yağlan, zobanı yakan, ğızartın, içine pindir ekelen, yımırta ğıran üsdüne. ekmek yapmayı da... géceden yoğurullar, çokcana beş, altı ğişi birleşiller, ekmā yapallar. aynı duz atallar o ğadar işde. o da öle ğurban. oklā, bişirgeç. senit.

3.26. 26. Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Köstengil Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Kadife Özkan (1940 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Nogay Türklerinin Konya ve Ankara civarındaki yerleşim yerleri; Nogay Türklerinin düğün âdetleri, yemekleri, Kulu'ya göçleri, kış hazırlıkları, cenaze merasimleri, yağmur duası sırasındaki gelenekleri; sohbet

İ, maşşalla! hım. kululusun hē? eski adetleri araştırıyorsun? yaz. kadife özkan. yetmiş dohuz yaşındayım. kırK doğumluyum. evet. önceden bizim düğünlerimiz bir hafta sürürdü yavrum. bir hafta. önce yuka yapardık. ondan sōna bir gün bayrak düğününü yapardık. hēbe düğün. şeyleri çağırıp hediye göyardık hēbelere. onu yapardık. ondan sōna geline yüz asma düğününü yapardık. gelin indikden sōna gelinin yüzünü açardı görümcesi. bizde gücaklayıp gömşular para vėrirdi geline. hı hı. yengesi yanında dururdu bir hafta sürürdü. davul vururdu. bizde kahve düğününü yapardılar deliğanlılar, kahve düğün. damada gelin indiği gün. öyle. o gelin de ya amcasının evinde şey damat ya dayısının evinde otururdu. dayısı ona bir ğurban keseridi, orda ayrıca bir düğün olurdu. genÇler toplanırdı damadın yanına düğün yapardılar. gece ona para atardılar. o gelinin de yengeleri bohça hazırlardı. dokuz derdiler. mendil, çorap, atlet dokuz parça bir dölbentin üstüne dikerdiler. o para attığı deliğanlılara onu dağıtırdılar. o dokuzu onnan geline de işde şeyde yüzünü açardılar. yemek yapardılar. evelden böyle zebze yemeği nesi yoğudu ya. bi ğuru fasulye, ya patatis bir çorba, bir pilav. piriÇ pilavı da yoğudu evel bulgur pilavı yapardılar. bi mal keserdiler. onu da erkekler bişirirdi ğadınlr değıl. öyle öyle düğününü yapıyordular. şeyinen bir hafta sürürdü düğünümüz. hē. yöresel. biz hamur aşını çok yeriz. ğazan bōrē yaparız ğıymadan mantı şimdi siz biliyorsunuz. ğaşıık bōrē deriz biz oña. onu da ğıymadan yaparız. bizim imkanımız var eti suda haşlarız onun suyuna o mantıyı bişiririz onu yeriz. bizim bir de çir bōrēmiz var, bir de tava bōrēmiz var. tava bōrē, fırında yaparız. çir bōrē de yağda ğızartırız. o da ğıymadan olur o da ğıymadan yapılır. tatarcası çir bōrek. bizim dedelerimiz gelmiş. mesu varımış, mesu neyse de tā dedemizin dedesi gelmiş. mesudan gelmişler, gelmişler. işde köstengil'e, doğangaya'ya, şurda ağan köyü ğırkğuyu köyü oralara yerleşmişler. şeker'e yerleşmişler, oralarda ğalmışlar. işde dedelerimiz gelmiş. tā köstengil'e boğazören diyordular. şinci yine o köstengil şeysi o taraftan geliyormuş mesu'da varımış o. tekrar köstengil olmuş şimdi, evel köstengilidi

sonradan boğazören yaptılar onu. şinci tekrar köstengil'i almışlar çünkü o taraftan geldiği çun. yok. gış hazırlığımız yoğudu. bir bulgur gaynadırdık, böyle bir çuval bulgur gaynadırdık. gış boyuna onu yerdik. buğdaydan un çekdirirdik, onu ekmek yapar yerdik. değilse böyle zebze yemeği nesi yoğudu. evelden yoğudu. guru fasulye, yediğimiz mercimek, yuka ekmek aynı gülulular gibi sacda yapıyorduk. ondan şöna fırınımız var. bizim fırında yapıyoruz şimdi de yapıyoruz biz. bazlama yapardık sacda sacı küllerdik, ocağa goyardık, onun üsdünde bazlama yapardık. ya galagaylarımız olurdu. açma galagay olurdu. onda tek tek tavada yapardık. o zaman fırın yoğudu. tunÇ tavalar varıdı. teze otunu yakardık, o iyice gıpgırmızı olunca tavanın üsdüne onu goyardık, üsdüne de onu örterdik. vallâ önceden cenâzeler nası olacak gızım? aynı cenâze işde. cenâzeler evel zaten hastanede ölen yoğudu, hep köyde ölürdü. köyde ölürdü. çıkar yıkardılar. kefin éderdiler. şöna bi yemek verirdiler, toprak mevlüdü diye öldüğü günü bir dua yapardılar. evet. toprak mevlüdü. bağırsaklarımız olurdu bizim. yağda pişi pişi diyorlar ya şinci ondan yapardılar. öldüğü günü onu verirdiler. yedisinde de gurban keserdiler, yemek verirdiler, aynı gine çorba pilav başka yemek yok. ya patatis ya fasulye onnarı verirdiler. onnan bi gırkını verirdiler şinci onnar kağdı. bi de yüzünü verirdiler, bi de senesini verirdiler. evelde cenazelerin öyleydi. evel yağmur dualarımız olurdu. evelden yağmur duaları da, ben senin yengenim sen de benim görümcemsin. toplanırdık gızlar yengeler görümceleri suvlardı yağmur yağsın diye. onnan ev evden bulgur, yağ toplardılar. südbodka bulguru südde bişirirdiler. onun adı südbodka. oña da sarı yağı dökerdiler, tereyağını oñu yerdik. yağmur duasında onnan gene gurban keserdiler, çıkardılar önüne çocuklarını goyardılar. elbiselerini ters giydirip giydirip çocuklar önde, hocalar böyükler arkada dua yapardık, ama nası yağmur yağardı. şimdi öyle yok çünkü çocukları yok ki şimdi öylelİnen yapardık işde. ben gelin oldum. ben at arabasına bindim, at arabasına. gótürdüler beni. o zaman gelinnik melinnik yok. benim bi dayım var o metre işi getirdi. onun hanımı baña kiloşdan gelinnik dikdi. beyaz beyaz gumaşdan. bi de ayāma beyaz terlik, ayaKıKıabı aldım. üsdümüz tül mül yok o zaman. parçalardan şımındıK derdik biz oña. şımındıK, onu oyardılar göcaman, gelinin üsdüne onu atardılar. gelinin yüzü görünmiyecek. gelin arabaynan gelirdi. şöyle köşeye oturturlar gelini. onu iki tarafa çivi çakıp o şımındığı asardılar. gelin onun arkasında oturuyordu. renkli türlü türlü renkli bezlerden dikerdiler onu hususu şımındıK diye. ertesi gün işde gelinin yüzüne o şımındığı şu ince dallar oluyor ya ondan iki çubuk çatal keser getirirdi görümce. bi şeye de yazmaya da guruyemiş goyardılar. o iki çöpünen gelinin şımındığı açardı

görümce. o da gümüşden bilezik dakardı görümceye. ondan sōna herkes gıcaklayıp işde para verirdiler geline. çıkıp giderdiler. akşamına da geline el öpmeye ğayınbabasının ğaynanasının ğomşularının elini öpüp gelin yarın dışarıya çıkacak öyle yapardılar. evel evelKi düğünlerimiz öyleydi. vallā kaç yaşımdayken bilmiyom ğızım erken evlendim. benim şimdi dört dane ğızım var, üç dane de oğlum var. vallā onnarı çok bilemiyom ğızım. atasözleri. hā. atasözlerini de çok böyle anlamıyom benim babam iyi bilirdi amma ben dinlememişim babamın söylediğini heralda. vallā mutlu éden bi şeyler. işde ğüçūken ben bir evin bir ğızıydım, çok da şımarıKdım. herkez de beni severdi. dediğimi yapardım ben. ğomşularım ossun akrabalarım ossun benim dediğimi yapardılar, öyle şımarıK ğızıydım ben. anılarım onnar yavrum ben anılarımı söylesem baş olmaz anca bu adarlık hatırlıyom. kırım tatarı da var, kırım tatarı ağboz'da var. kırım tatarı haymana'da var, polatlı'da var, kırım tatarları orda. yok. karaçay tatarları var. onlar da yağlıpınar var ya şurda anğara'ya giderken yolun üstünde zaten. şey tatarlar da orda karaçay, çerkeş tatarı var onlar da anğara'da manğarada işde darmandağın onlar da. yok yok. onlarnan gidip gelmek yok. anca tatarlar birbirimize gidip geliyoruz. ben çok giderdim evelden işde babam nereye giderse beni alıp götürürdü arabaynan ondan biliyorum oraları. yok. iki tane abim varıdı benim kız bitaneydim. evelden okul yok bi şey yok babam at arabaynan oruya buruya giderdi, beni de alır götürürdü yanında onun uçun oraları ondan biliyorum. varlıpınar var şurda, o da kırım tatarı da var orda. çerkeş de var anğara'ya giderken sola dōnecēn o. varlıpınar çok güzel yer heralde belediyelik orası orda da onlar var.

3.27. 27 Metin

Derleme Yapılan Yer: Konya/Kulu /Köstengil Mahallesi

Derleme Yapılan Kişi: Semiha Oğuz (1948 doğumlu)

Derlemenin Konusu: Nogay Türklerinin Kulu ve çevresindeki yerleşim yerleri, Nogay Türklerinin âdetleri

nogay türküyüz. evet. meskov diye bir yer. bilmiyorum öyle derlerdi. ordan gelmiş bizim atalarımız yerleşmiş. iki kısım tatarız biz. bir comboyluk tatarı var, bir de tatar var. biz tatarız. bir comboyluk tatarları var. onların daha başka âdetleri var. o comboyluk tatarı da yakın köylerde. biz yedi tane köyüz. yedi tane aynı tatarız. cestan, cestan. yedi köyüz biz. bir cenâzemiz olsa yedi köyde sela verilir. bir tane cenâze. herkeş oraya gider. düğün olsa öyle davetiye gider her yedi köye. öyle olur düğünlerimiz. öyle işte. isimleri işte siyidâmetli var, önce şurda mandıra köyü diyordular şimdi yeşilova oldu deñiştirdiler. iki mi? ondan şōra şeker köyü üç, akin köyü var dört, kırkkuyu köyü beş. başka? yedi köy olmamız lâzım. bundan herkeş birbirini tanır, herkeş gider geliriz düğünlere falan. tatarlar birbirine çok bağlıdır. tatarların âdetleri önce çok ağırdı, şinci iyi oldu. o âdetlerimiz kaldı. önce bir eve bir gelin aldığın zaman o herkeşin hizmetini yapmak zorundaydı. yemeği o yapmak zorunda, sofrayı kırmak zorunda ve o sofraya oturup yemek yememesi lazım gelinin. ayleynen yemiyor, o ayrı yiyecek. herkeşi yedirecek öyle bekleyecek. ondan şōra kendi yemeğini yiyecek. kayınbabaya konuşmayacak, sesini saklayacak, kaynanaya sesini saklayacak. öyleydi evel, şinci onlar kalktı olmuyor işde. o tatar âdetlerimiz kaldı. çok zordu bizim evel gelinlerimizin hizmeti bayā bir zordu. öyleydi. sōna birde anne, baba karar verirdi evlenmelerine, hiç görmezdi birbirini. gören de varıdı da hiç görmeden gelin olup gelen de varıdı. öyle çok ağır âdetlerimiz varıdı. elhamdülillah şinci iyi. çocuklarımız zaten hep öğretmen falan, okudular şey yaptılar. gelinlerimiz yabancı. mesela gelinlerimiz türk falan, istanbuldan gelme, şurdan gelme, burdan gelme. köyden de var da öyleydi işde. evel su nerde? bir tane çeşme olurdu köyde. mesela bizim köyde herkeş ordan suyu getirmek zorunda. böyle iki kova dalımıza takardık, ağaçnan taşırdık bir gün. ertesi gün çamaşırı elimizde yıkardık. yıkanmış bitmiş çamaşırı götürüp çeşmede durulayıp asardık. hep gelin yapacak bunları da çok. şinci aynı ankara'da ne varsa köyümüzde o var, güneş enerjimiz var, bulaşık, çamaşır... her şeyi ceyran yapıyor. şinci gelin de aynı bi kaynana gibi. biz şinci

gelinlere şey yapıyoruz ama evel öyle değildi. kaynana orda oturduğu yerde akşama şu yemeği yap bu yemeği yap. tatarlar çok hamur yaparlar. şunu yap, bunu yap. hiç yardımda bulunmazdı kaynana olan. kaynanayım ya tamam gayrı. ama biz napıyoruz şinci? elimizden geleni yapmaya uğraşıyoruz gelinlere öyle işde. evelki adetler yok artık. eski zaman çok çok iyiydi. gömşu bile birbirine çok saygılı çok şeydi. şinci de iyi de allaha şükür eskiler yok. eski düğünlerde böyle muhakkağ yağda kızartma bağırsaklarımız olur bizim tatarlarda bağırsak, onu yapar. hayır hayır. o hamurdan yapılan bir hamur türü. bağırsak adı. ondan sora onu gelen misafirlere ikram ederlerdi. inek, göyun, keçi kesilir veyat da vahti olan inek keser hali vahti yerinde olan öyle olurdu düğünlerimiz. gelene gidene bizim bi sütlü çayımız olur tatar çayı, o yapılır o devamlı. her gelene helva, reçel işde kahvaltılık yani o bağırsaknan o sofra kurulur. gelen herkes muhakkağ ondan yer. gelin olan kıza bi tane perde dikerlerdi böyle üç dört metre eninde ve boyunda, ona sarırlardı evden çıkarken kimse görmezdi. ondan sora gine bindirirken de o perdenin arasında köşeye iki tane çivi yaparlardı. görmüyor. ondan sora o perdeyi iki ucundan çekerler. gelin bunun içinde oturuyor şımıldık. ondan sora buna da bi yengesi oturur öbür ucunda bir yengesi. yenge gelir gelin kıznan üç dört tane yenge gelir evini düzeldir. damat gelene kadar onlar onu bekler. damat geldikten sonra çıkıp giderler öyleydi. şinci o yenge mence yok. o perde de yok, kaqtı. tiyovbaşlık olurdu. damadın enişdeleri daha kapıdan böyle girmeden kaynana gelin gelirken böyle bir kaşşık tahta olması lazım yağ koyardı tereyağ. nasibi çok olsun, bol nasipli olsun falan manasına geliyor. ondan sora bir tane çivi kesernen onu da biri tutup dururdu, onu duvara çağırdı gelin gelmeden. neden? çivi gibi sağlam olacak. ondan sora yağ da sürerdi kapının üstüne gelinliknen şeyinen sürüp ondan sora eve girerdi. bereketli olsun diye. daha inmeden kuzu derisini altına sererdik, üstüne allı yeşilli bi şeyler ipekler serer onun üstüne gelinliğini örterdik. bir tane testiye suya doldurup onu atıp yerde kırardılar. başına da fıstık şeker bizim yediğimiz yer fıstığı var ya onu doldurup içine biraz arpa biraz buğday onu bi tabakta biri hazırlayıp beklerdi damadın akrabalarından biri. ondan sora taksi gelir. taksi yok evel at arabası falan gelince gelinin üstüne serperdi onu. o da bereket. öyle olur işte. âdetlerimiz sora o gelin oraya gelir, akşama gadar yengeleri gelenler kaşşık börek derdik biz şinci kayseri mantısı diyorlar, hemen kaynana un gönderir et gönderir, gelin orda onu yapacak. hemen akşama yenecek. o gerçi yengeleri yapardı o da yardımcı olurdu. ondan sora şuruya tahta gurulur. daha gelini damat görmedi. daha yok. ondan sora o kaşşık börek yapılır, ondan sora üstüne bir beyaz örtü örtüp damat gelini onu getiriyor

annesinin evinden. beyaz örtü dülbent onu üstüne örtüp tahtaynan gönderiyor. dışarıda başkaları pişiriyor. pişirip akşama yiyorlar. gelin yaptı onu öyle de bi âdetimiz vardı. gelinin yengeleri gidip çeşmeden su getirir, geline su lâzım. böyle ihtiyaçlar yok o zaman. hep ocaқта su ısıtma falan var. yengeler suyunu getirir, her ihtiyacını karşılar. beş altı tane geliyorlar ya o kaşşık böreğini yapar. hah! o işde. evli olmak zorunda. bir de varsa enişdesi, damadın enişdesi olması lazım varsa, yoksa arkadaşısı ama yaşlı da olsa enişde olur. halbuki kendi yaşadı değil. öyleydi, neler vardı neler vardı. bir tanesi düğün yapacak, iki tane gelin çıkar şu göca köyü dolaşırdık, “düğünümüz başladı, düğüne buyrun.”. evel davetiye yok. her yere tek tek gezerdik. ondan şöra ertesi günü kına olacak. gine iki gelin gider köyü kınaya çağırırdı böyle. çok çok zordu. kına gecesinde aynı işde. fıstık şeker o zaman böyle kuruyemiş yok yer fıstığı gine. evet. biz hep gizli görüşürdük. ben üç sene nişanlılı ğaldım. gece herkeş uyuduktan sonra pencereye geliyor damat nişanlılıyken daha orda ğonuşuyoz. ne anlıyorsak? zabahlara ğadar ğonuşuyoz.

4. SÖZLÜK

A

ā Bir ünlem edatı.

abā Bir ünlem edatı.

abam “Aba” anne

+*ma* Anneme

+*mgile* Annemgile

+*mgilnen* Annemgille

+*n* Annen

abāv Bir ünlem edatı.

ābey Ağabey

abılaña Ablana

abōv Bir ünlem edatı.

abTırrahmanı Abdurrahman’ı

accık Azıcık

acık Azıcık

acıkđık Acıktık.

acılarınan Acılarla

acicik Azıcık

acık Azıcık

aÇdım Açtım.

-*dıydım* Açtıydım.

-*dıysam* Açtıysam

-*dī* Açtın mı?

-*madım* Açmadım.

açılıvérđi Açılıverdi.

-*ılıvérir* Açılıverir.

-*ıyoñ* Açıyorsun.

açlıkdan Açlıktan

adabde Adapte

adamıdı Adam idi.

+*larıdı* Adamlar idi.

adıñı Adını

af édersin Af edersin.

ağ çeşmesi Ak çeşmesi. “Ak çeşme” içilebilir su

ağaçdan Ağaçtan

ağamgiliñ Ağamgilin. “Ağa” baba

ağaz datlılı “Ağız tatlılığı” söz kesme merasimi için kullanılan bir sözcük grubu.

ağbozda “Ahiboz” bir yerleşim yeri.

ağıdı göyurdu “ağıdı göyur-“ ağlamamak için kendini tutmamak, serbestçe ağlamak.

ağılıñ Ağılın

ağırıdı Ağır idi.

ağırlallardı Ağırlarlardı.

ağnatdı Anlattı.

ağrısa Ağırırsa

aha Bak anlamında bir gösterme edatı.

ahbabıdım Ahbap idim.

akdı Aktı.

-*ıdırdık* Akıtırdık.

akdarı dönderidik Aktarıp döndürürdük. Buğday saplarının ayrılması için yapılan işlem.

ala nörü “Ala Nuri” bir çeşit lakap.

alacām Alacağım.

-*acāsan* Alacaksan

-*acāz* Alacağız.

-*amıyorun* Alamıyorsun.

-*dı mıydın* Aldığı zaman
anlamında kullanılan bir zarf.

-*dılar mıydın* Aldıkları zaman
anlamında kullanılan bir zarf.

-*ıydık* Aldı idik.

-*ıydım* Aldı idim.

-*yollar* Alıyorlar.

-*yön* Alıyorsun.

-*ıyorun* Alıyorsun.

-*ıyoruñ* Alıyorsun.

-*ı* Alır mısın?

-*ıllardı* Alırlardı.

-*ırdın* Alırdı.

-*ırmış* Alırmış.

-*mañ* Almazsın.

-*mayacām* Almayacağım.

-*maycām* Almayacağım.

-*mışımış* Almış imiş.

-*mışlarımımış* Almışlarmış

imiş.

alaf Alev

alavuş Kadın için kullanılan bir çeşit
lakap.

aletlernen Aletlerle

alışdırdım Alıştırdım.

alışgın Alışkın

alim allak “Alim Allah” bir ünlem
edatı.

alimiyon Alüminyum

allā Allah’a

alla allā Allah Allah

alla jzim vérise Allah izin verirse.

alla jzin vérise Allah izin verirse.

allab belanı vérsin Allah belanı versin.

allak Allah

allān Allah’ın

allānı Allah’ını

altınnarı Altınları

amā Bir ünlem edatı.

amān Bir ünlem edatı.

amānet Emanet

+*dir* Emanettir.

ambılanzı Ambulansı

ambulas Ambulans

amcasınıñ Amcasının

āmede Ahmet’e

+*in* Ahmet’in

āmeT “Ahmet” bir erkek ismi.

amma “Ama” bir bağlama edatı.

ānadiyım Anlatayım.

ānadī Anladın mı?

anadudu Anadutu. “Anadut” bir tarım
aleti.

anañ Annen

+*ña* Annene

+*ynan* Anneyle

anca “Ancak” bir bağlama edatı.

angal Moloz.

anğaradan Ankara’dan

+*nıñ* Ankara’nın

+*ya* Ankara’ya

annadiyor Anlatıyor.

-*dıyorum* Anlatıyorum.

-*dī* Anladın mı?

-*t* Anlat.

-*tdık* Anlattık.

-*tdım* Anlattım.

-*tdīna* Anlattığına

-tsam Anlatsam
-tsın Anlatsın.
anneanneyi Anneanneninki
annemiki Anneminki
 +*minen* Annemle
 +*miziñ* Annemizin
 +*ñ* Annen
 +*ñinen* Annenle
antebe Antep'e
apdi "Apti" bir erkek ismi.
apdullanın Abdullah'ın
apık Erkek için bir çeşit lakap.
aPtes abdest
arabaniñ arabanın
 +*ynan* Arabayla
aradĩnı Aradığını
arafatda Arafat'ta "Arafat Dağı"
arayõn Arıyorsun.
ārı -den itibaren anlamında bir edat.
arıya Araya
arıyoruk Arıyoruz.
arkadaşídık Arkadaş idik.
 +*ııdı* Arkadaşım idi.
artık Artık
artlaşídık mıydı Eşeğe art arda binmek.
artlaşırídık Eşeğe art arda binmek.
asallardı Asarlardı.
 -*ardık* Asardık.
 -*dım* Astım.
asdabı Esvapı "Esvap" kıyafet
 +*ıızı* Bkz. asdabı
asdap Bkz. asdabı
asğerden Askerden
 +*e* Askere

aside Bir çeşit yöresel tatlı.
asvaltın Asfaltın
āşam Akşam
 +*a* Akşama
 +*a dõru* Akşama doğru
 +*dan* Akşamdan
 +*ınan* Akşamla
aşanayı Aşhane
aşırıñ Aşır'ın. "Aşır" bir erkek ismi.
aşkıyalarımış Eşkiyalar imiş.
aşşā Aşağı
aşşā yokarı Aşağı yukarı
aşşāda Aşağıda
 +*sındayídı* Aşağısında idi.
 +*ya* Aşağıya
atallar Atarlar.
 -*allardı* Atarlardı.
 -*an* Atarsın.
 -*añ* Atarsın.
 -*ardın* Atardı.
 -*arsañ* Atarsan
 -*dı* Attı.
 -*dıladı* Attıladı.
 -*dım* Attım.
 -*ıvérdim* Atıverdim.
 -*lallardı* Atlarlardı.
 -*massan* Atmazsan
ateşde Ateşte
atınan Atla
 +*ıynan* Atıyla
atlan "Adnan" bir erkek ismi.
 +*a* Adnan'a
 +*ın* Adnan'ın

atmacınan Atmaçla. “Atmaç” kuş vb.
vurmak için çocukların yaptığı bir alet.

atmış Altmış

avıdır Avutur.

ayaca Aya kadar

ayakda Ayakta

ayaKıKabı Ayakkabı

ayām Ayağım

ayāmda Ayağımda

ayāmı Ayağımla

ayāmınan Ayağımla

ayān Ayağın

ayferinen Ayfer’le. “Ayfer” bir kadın
ismi.

ayıklan Ayıklarsın.

-ñ Ayıklarsın.

ayıkmissim Ayıkmışım.

ayırd Ayırt

aylem Ailem

+yi Aileyi

+ymış Aileymiş.

+ynen Aileyle

aylîmiş Aylıkmiş.

ayrılamiyoruñ Ayrılamiyorsun.

ayşa “Ayşe” bir kadın ismi.

ayşaydı Ayşe idi.

azcık Azıcık

āzı Ağzı

+ına Ağzına

azzık Azık

azzı Azığı

B

bañ Bana

bañ ne Bana ne

baar Bahar

babañ Baban

bacımıñ Bacımın. “Bacı” kız kardeş.

+sının Bacısının

+yın Bacının.

bāçanın Bahçenin

+larda Bahçelerde

bāçe Bahçe

+lerimizde Bahçelerimizde

+sine Bahçesine

+ye Bahçeye

bādırlı Bahadırlı. Bir yerleşim yeri.

+ya Bahadırlı’ya

bağırı Bağırır.

-ımı Bağırırmış.

-ıyollar Bağırıyorlar.

bağırsaklarımız Nogay Türklerine ait
hamurdan yapılan yöresel bir yemek.

+nan Bağırsakla

bağlallar Bağlarlar.

-llardı Bağlarlardı.

-rımışımı Bağlarmış.

baharídı Bahar idi. “Bahar” mevsim
adı.

bahsédersek Bahsedersek

bahsédilirdi Bahsedilirdi.

bahsétmek Bahsetmek

bak_ele Bak hele. “Bak-“ fiiliyle
kurulmuş bir edat grubu.

bak gayrı Bak gayri. “Bak-“ fiiliyle kurulmuş bir edat grubu.

bakanlinda Bakanlığında

bakallardı Bakarlardı.

-*arkana* Bakarken

-*dı* Baktı.

-*dık* Baktık.

-*dım* Baktım.

-*dıydım* Baktıydım.

-*ivérsāne* Bakıversene

-*iyodum* Bakıyordum.

-*iyollar* Bakıyorlar.

bāladıkları Bağladıkları

bambaşğa Bambaşka

baña Bana

bandırıyollar Bandırıyorlar

bārābār Beraber

barāber Beraber

barannar Baranlar. Bir sülale.

bārinin Bahri’nin. “Bahri” bir erkek ismi.

bāriydi Bahri idi.

barnak Parmak

+*calık* Parmaklık

barnānı Parmağını

basdı Bastı.

-*dılar mıydı* Bastıkları zaman anlamında kullanılan bir zarf.

-*iyollar* Basıyorlar.

baş édemedik Baş edemedik.

baş éderdik Baş ederdik

baş étdik miydi Baş ettiğimiz zaman anlamında kullanılan bir zarf.

baş olmuyor “Baş ol-“ herhangi bir şeyin bir türlü bitmediğini ifade etmek için kullanılan bir deyim.

baş saġlīna Baş saġlığına

başaca Sonuna kadar anlamında kullanılan bir sözcük.

başbaġanıdı Başbakan idi.

başġa Başka

başī Başını

başladı mıydı Başladığı zaman anlamında kullanılan bir zarf.

başladılar mıydı Başladıkları zaman anlamında kullanılan bir zarf.

başladī Başladın mı?

başlangıçda Başlangıçta

batlıcan Patlıcan

+*ın* Patlıcanın

battāne Battaniye

+*nin* Battaniyenin

bavırdık Bağırdık.

-*mış* Bağırmış.

bayā Bayağı.

bayrı “Bari” bir bağlama edatı.

bazan Bâzen

bazar Pazar

+*a* Pazara

bazartesi Pazartesi

bazen Bâzen

bebe bertik Çocuk ve bebeği ifade eden bir ikileme.

bebelerinen Bebeklerle

becemiz “Bece” pencere anlamında kullanılan bir sözcük.

+*yi* Pencereyi

becciler Bekçiler

bēhōde Beyhude

bek Pek

bekarıdım Bekar idim.

bekci Bekçi

bekirinen Bekir'le. "Bekir" bir erkek ismi.

bekitdim "Bekit-" kapatmak

bekledī Bekledin mi?

-*diller* Bekletirler.

bekmez Pekmez

+*i* Pekmezi

+*imiz* Pekmezimiz

bekov Erkek için kullanılan bir lakap.

belellerdi Belerlerdi.

belli éder Belli eder.

bélim Belim

+*imde* Belimde

+*ime* Belime

+*in* Belin

belledi "belle-" sanmak anlamında kullanılan bir fiil.

bélledik "Bel" denilen araçla toprağı işlemek, aktarmak.

-*ycāk* Belleyeceğiz.

-*yollardı* Belliyorlardı.

belledim "Belle-" öğrenmek anlamında kullanılan bir fiil.

-*tdi* Bkz. belledim.

-*tdiñ* Bkz. belledim.

benīse Benimse

+*iki* Benimki

+*ikini* Benimkini

+*nen* Benimle

beñzer Benzer

bereketliyidi Bereketliydi.

beşde Beşte

+*den* Beşten

betun Beton

beyazıdı Beyaz idi.

béynama "Beynam" bir yerleşim yeri.

bıkle Yöresel bir yemek.

bırakdı Bıraktı.

-*dılar* Bıraktılar.

-*dız* Bıraktınız.

bırçak Burçak

bi Bir

bi dā Bir daha

biğaç Birkaç

bi şey Bir şey

bibirīzin Birbirinizin

bibirimizi Birbirimizi

biçellerdi Biçerlerdi

bilader Birader

bilāhire Bilahire

bilene "Bile" bir kuvvetlendirme edatı.

bilerzik Bilezik

bildīmiz Bildiğimiz

-*dīn* Bildiğin

-*emezzik* Bilemeyiz.

-*ī* Bilir misin?

-*iller* Bilirler.

-*in* Bilirsin.

-*irik* Biliriz.

-*iyim* Bileyim.

-*iyō* Biliyor musun?

-*iyō musun* Biliyor musun?

-iyollar Biliyorlar.
 -iyollardı Biliyorlardı.
 -iyom Biliyorum.
 -iyoñ mu Biliyor musun?
 -iyor muyun Biliyor musun?
 -iyorū Biliyor musun?
 -mā Bilmez misin?
 -messīz Bilmezsiniz.
 -mezlerdin Bilmezlerdi.
 -miyollar Bilmiyorlar.
 -miyoruk Bilmiyoruz.
 bindirilerdi Bindirirlerdi.
 -diriyollardı Bindiriyorlardı.
 -eller Binerler.
 -sāne Binsene
 birez Biraz
 +i Birazı
 birğaç Birkaç
 birīz Biriniz
 birikdirecek Biriktirecek.
 -dirmiyor Biriktirmiyor.
 -dirse Biriktirse
 birleşdiridi Birleştirdi.
 -iller Birleşirler.
 birīdik Birlikteydik
 birman Bir çeşit kumaş.
 bişeni Pişeni
 -inti Yemek için kullanılan bir
 sözcük.
 -ir Pişir
 -irī Bişirir misin?
 -irgeç Yufka ekmek pişirirken
 kullanılan araç.

-iri yērdik Pişirip yerdik.
 -iridi Pişirdi.
 -iridim Pişirirdim.
 -irilecek Pişirilecek
 -irisen Pişirirsen
 -iriyim Pişireyim.
 -iriyollar Pişiriyorlar.
 -iriyoruk Pişiriyoruz.
 -irsin Pişirsin.
 -iyo Pişiyor.
 -mezdi Pişmezdi.
 bitdi Bitti.
 -di miydi Bittiği zaman
 anlamında kullanılan bir zarf.
 -dī Bittiği
 -dikden Bittikten
 -ecā Biteceği
 -iridik Bitirirdik.
 biyazları Beyazları
 biyit Beyit
 biziki Bizimki
 bizikinin Bizimkinin
 boba Baba
 +ları Babaları
 +larının Babalarının
 +m Babam
 +mgil Babamlar
 +mgilin Babamların
 +mızıñ Babamızın
 +ñ Baban
 +ñdan Babandan
 +ngil Babanlar
 +nın Babanın
 +nnen Babaannen

+nneyin Babaannenin

+sı Babası

+sının Babasının

+yın Babanın

bobayığdidi Babayıgitti.

bobayığdidik Babayıgit idik.

bōçayı Bohçayı

boğazındā Boğazındaki

bōle Böyle

+ymiş Böyleymiş.

boludu Bol idi.

boōn Bugün

bōrünüzde Böğrünüzde

bosdan “Bostan” sebze bahçesi.

+ıñı Bostanını

boşanandan sōna Boşandıktan sonra

anlamında kullanılan bir zarf.

boyrazlā Evin kuzey tarafı için

kullanılan bir sözcük.

bōzkü Bu kezki

bozulurumuş Bozulurmuş.

bōleme “Böle” teyze çocuğu.

bōlenmiş “Bölen-“ bulaşmak

anlamında kullanılan bir sözcük.

bōōn Bugün

bōrā Böreği

+lerini Böreklerini

+ni Böreğini

bōrtleñ Börtlersin. “Börtle-“ yufka

ekmeği pişirme eylemine verilen isim.

bu qadarlık Bu kadarlık

buaranın Buharanın. “Buhara” baca

için kullanılan bir sözcük.

+sı Buharası

bugünner Bugünler

buğazına Boğazına

bulamassın Bulamazsın.

-amāyoñ Bulamıyorsun.

-amıyorusuk Bulamıyoruz.

-ullardı Bulurlardı.

-uyoñ Buluyorsun.

bulaşık Bulaşık

buñalanıñ Bunalanın

buñara Pınara. “Pınar” çeşme

anlamında kullanılan bir sözcük.

+ın Pınarın

+larımız Pınarlarımız

bunna Bununla

+nnar Bunlar

+nnara Bunlara

+nnarı Bunları

+nnarın Bunların

+nnarınan Bunlarla

+nnarnan Bunlarla

+ñu Bunu

+nuku Bununki

+nuynan Bununla

buranıñ Buranın

+ydın Buraydı.

+ynan Burayla

burdakiydı Buradakiydi.

+yıldı Buradaydı.

burdāki Buradaki

buriyece Buraya kadar anlamında

kullanılan bir sözcük.

buruya Buraya

buydayı Buğdayı

+ıñ Buğdayın

+*ları* Buğdayları
bürledik “Bürle-“ örtmek anlamında kullanılan bir sözcük.
bürlendik Örtünmek anlamında kullanılan bir sözcük.
büyükboban Büyükbaban
+*a* Büyükbabana
böyüdü Büyüdü.
-*dük* Büyüdük.
-*dükleri* Büyüdükleri
-*düm* Büyüdüm.
-*ğü* Büyüğü
-*klenen* Büyüklenen.
Kibirlenmek anlamında kullanılan bir sözcük.
-*kler* Büyükler
-*kleri* Büyükleri
-*Tdüm* Büyüttüm
-*yünce* Büyüyünce

C

cacā Cacığa. “Cacık” madımak da denilen yenebilen yabani bir ot.
cacī Cacığı. Cacık için bkz. “cacā”
caFar “Cafer” bir erkek ismi.
canımē Düğünlerde oynanan bir halay çeşidi.
cāra Sigara
cāre Sigara
+*sini* Sigarasını
cavāīri “Cevahir’i” bir erkek ismi.
céb Cep
+*inden* Cebinden

+*ine* Cebine
cegiden “Cegi” erkek için kullanılan bir lakap.
celalñ Celal’ın. “Celal” bir erkek ismi.
ceprayil “Cebrail” bir erkek ismi.
cestan Nogay Türklerinde bir boy.
ceyarın “Ceyar” erkek için kullanılan bir lakap.
cıladım Cilaladım.
+*lardık* Cilalardık.
cılbak Çıplak
cıngıl Eski düğünlerde gelinin başına takılan bir süs.
cız Çiz
-*arım* Çizerim.
-*gısı* Çizgisi
-*ısını* Çizgisini
cīk cīk cīk İnsan için can verirken çıkardığı ses.
cimcī Cimciği. “Cimcik” hamurdan yapılan yöresel bir yemek.
cimcik Bkz. *cimcī*
cingan Çingene
ciyizimde Çeyizimde
+*in* Çeyizin
comāt Cemaat
comboyluk tatarı Nogay Türklerinde bir boy.
cumērtesi Cumartesi

Ç

çabık Çabuk

çadırın Çadırın

çağarın Çağırın.

çağırının Çağırırdı.

çalallardı Çalarlardı.

-*annar* Çalanlar

-*dılar* Çaldıladı.

-*dırmaycān* Çaldırmayacaksınız.

çalgıynan Çalgıyla

çalışdı Çalıştı.

-*dık* Çalıştık.

-*dım* Çalıştım.

-*dırıkana* Çalıştırırken

-*ıllardı* Çalışırlardı.

-*ıyurun* Çalışıyorsunuz.

çamırın Çamurun

çardakda Çardakta

çatdık Çattık. “Çat-“ evin çatı kısmını yapmak anlamında.

çayırın Çayırın

çekdi Çekti.

-*dikce* Çektikçe

-*diler* Çektiler.

-*dirirdik* Çektirirdik. “çek-“

buğdaydan un yapımı için kullanılan eylemin adı.

-*eller* Çekerler.

-*ellerdi* Çekerlerdi.

-*emeyor* Çekemiyor.

-*enner* Çekenler

-*erkene* Çekerken

-*inecān* Çekineceksin.

-*işdiriyor* Çekiştiriyor.

-*ıyurun* Çekiyorsun.

-*tiridi* Çektirirdi.

çelikgale “Çelikkale” tarihi bir kale adı.

çencereye Tencereye

çerkeş Nogay Türklerinde bir boy.

çéşit Çeşit

çéşme Çeşme

+*nin* Çeşmenin

+*niñ* Çeşmenin

çeviriyorun Çeviriyorsun.

çığarmış Suyun yolundan ayrılarak başka yöne akması.

çığırdı Çağırdı.

-*dık* Çağırdık.

-*dılar* Çağırdılar.

-*ın* Çağırın.

çıkallardı Çıkarlardı.

-*ıcaklar* Çıkaracaklar.

-*ıllardı* Çıkarırlardı.

-*ıyollar* Çıkarıyorlar.

-*ıyoruk* Çıkarıyoruz.

-*maynan* Çıkarmayla

-*tdı* Çıkarttı.

-*tdık* Çıkarttık.

-*tdım* Çıkarttım.

-*caksız* Çıkacaksınız.

-*dı* Çıktı.

-*dı mıydı* Çıktığı zaman

anlamında bir zarf.

-*dı mıydın* Çıktığı zaman

anlamında bir zarf.

-*dım* Çıktım.

-*ıyollar* Çıkıyorlar.

-ıyorsüz Çıkıyorsunuz.
 -mıyo mu Çıkıyor mu?
 çıķarken Çıkarken
 çıkıldım “Çıkıla-“ bohça haline
 getirmek.
 -rımışımış Çıkıarmış imiş.
 çınko Çinko
 çiftcilikle Çiftçilikle
 +si Çiftçisi
 +ydik Çiftçiydik.
 çilelerinden Çilelerle
 +ynen Çileyle
 çir börēmiz Nogay Türklerine ait
 hamurdan yapılan yöresel bir yemek.
 çit Çift
 çitlā Çitleği. “Çitlek” ay çekirdeği.
 çitlek Bkz. çitlā.
 çocuklarımız Çocuklarımız
 çocuklūm Çocukluğum
 çocū Çocuğu
 çocūduk Çocuktuk.
 çocūm Çocuğum
 çocūmuz Çocuğumuz
 çocūnan Çocukla
 çocūnun Çocuğunun
 çoğaldıyor Çoğaltıyor.
 çoğudu Çok idi.
 çokdu Çoktu.
 çola omariñ Çolak Ömer’in. “Çolak
 Ömer” bir lakap.
 çorab Çorap
 çorādı Çoraktı.
 çökdü Çöktü.
 -düm Çöktüm.

çölme āmed Erkek için bir lakap.
 çöpünen Çöple
 çöre otu Çörek otu

D

dā Daha
 daā Daha
 daāl Değil
 daālidi Değil idi.
 daālidim Değil idim.
 daālise Değilse
 daārmenden Değirmenden
 +e Değirmene
 +in Değirmenin
 daārmenözünde ykene
 Değirmenözü’nde yken.
 “Değirmenözü” bir yerleşim yeri.
 +ne Değirmenözü’ne
 daaş “Değiş” eskiden hayvanlardan
 elde edilen sütün insanlar arasında
 dönüşümlü olarak paylaşılmasına
 verilen isim.
 daaş édellerdi Değişirlerdi. “Değiş”
 için bakınız “daaş.”
 daāşirdik Değiştirirdik.
 daban Taban
 +ında Tabanında
 dadderevalliyen Tahterevalliyile
 dadı Tadı
 dağıdacām Dağıtacağım.
 -ıllardı Dağıtırlardı.
 -ır Dağıtır.

dağılından Dağıldıktan

dağıtdın Dağıttın.

dakallardı Takarlardı.

-dı Taktı.

-dılar Taktılar.

-dırdım Taktırdım.

-ı Takı

-ınırdık Takınırdık.

-ıyollar Takıyorlar.

-mışlar Takmışlar.

dalbudā Dalbudak’a. “Dalbudak” bir soyadı.

dāmada Damata

damāmda Damağında

danalarıynan Danalarıyla

dane Tane

darā Tarağı

daradīn Taradığın

-rdı Tarardı.

darafı Tarafı

darak Tarak

darānan Tarakla

dārmende Değirmende

daş Taş

+ın Taşın

+ına Taşına

+inan Taşla

+ını Taşını

+lamaya Taşlamaya

+larınan Taşlarla

daşırdı Taşırdı.

-rdık Taşırdık.

dath “Tatlı” söz kesme merasimine verilen isim.

+da Tatlıda

dath Tatlı.

+larnan Tatlılarla

+ydı Tatlıydı.

davarıñ Davarın

davılcımız Davulcumuz

+cıya Davulcuya

+cıyı Davulcuyu

+nan Davulla

davulnan Davulla

+unan Davulla

dayanışmaynan Dayanışmayla

dayımgilin Dayımların

dayıolu Dayı oğlu

daylanan “Daylan-“ kibirlenmek, böbürlenmek anlamında kullanılan bir sözcük.

dayrede Dairede

+leri Daireleri

+ye Daireye

+yi Daireyi

dedeñizim Dedenizim

dédīm Dediğim

-dīmi Dediğimi

-di Dedi.

-di kine Dedi ki

-dik Dedik.

-diler kine Dediler ki

-dim Dedim.

-dim miydi Dediğim zaman

anlamında bir zarf.

-dim kine Dedim ki

-din ni Dedin mi?

-diydım Dediğim.

deel Değil

deermenözlü Değirmenözlü.

“Değirmenözü” bir yerleşim yeri.

+*nde* Değirmenözü’nde

+*ynen* Değirmenözü ile

defciler Tefçiler

+*cim* Tefçim

+*inen* Tefle

defderime Defterime

değdirmissin Değdirmişsin.

değermende Değirmende

+*neri* Değirmenleri

değişdi Değişti.

değişirĭm Değişirigim. “Değişirik”

yedek kıyafet.

değişirik Bkz. *değişirĭm*

déğnek Değnek

deil Değil

+*ise* Değilse

dek gelirse Denk gelirse.

del ānlılar Delikanlılar

deliğanlı Delikanlı

+*lar* Delikanlılar

+*lara* Delikanlılara

delikde Delikte

déller Derler.

-*llerdi* Derlerdi.

-*llerimiş* Derlermiş.

-*mek* Demek

-*miş kine* Demiş ki

-*miyor* Demiyor.

-*ñ* Deyin.

-*rdi kine* Derdi ki

-*ridim* Derdim.

-*rik* Deriz.

-*rimiş* Dermiş.

-*rimişimiş* Dermiş imiş.

-*riz* Deriz.

-*rken* Derken

-*rsen* Dersen

-*niyor* Deniyor.

-*niyordu* Deniyordu.

-*yince* Deyince

dene Tane

+*li* Taneli

denetleycān Denetleyeceksin.

deñişdi Değişti.

-*iriler* Değiştirirler.

-*tirdiler* Değiştirdiler.

densiziñ Densizin

depeden Tepeden

+*sinden* Tepesinden

+*sine* Tepesine

+*ye* Tepeye

desde “Deste” saman destesi.

+*lā* Desteliğe. “Destelik” sap toplama makinesinin deste yapan kısmı.

desdilernen Testilerle

deyil Değil

dĭñanan Değnekle

dĭñedim Dinledim

dırırdım “Dırı-“ tarladaki ürünü tırmıkla toplamak.

dırmık “Tırmık” kabartılmış toprağın taşını, çöpünü ayıklamak için kullanılan seyrek dişli, tarak biçiminde araç.

dırnaklarını Tırnaklarını

dışınıñ Dışının

dı̄y Diye

dızgaranın “Diskaro” toprak işlemede kullanılan bir tarım aleti.

diġġat Dikkat

dikdi Dikti.

-*dirdim* Diktirdim .

-*diydi* Diktiydi.

-*ellerdi* Dikerlerdi.

diksindim Tiksindim.

-*memissin* Tiksinmemişsin.

-*seydin* Tiksinseydin.

dilān Dilek’in. “Dilek” bir kadın ismi.

diliminen Dilimle

dilov Erkek için bir çeşit lakap.

diñ Dinlenme, durgunluk anlamlarında kullanılan bir sözcük.

diñā Dinek’e. “Dinek” bir yerleşim yeri.

dinān Dinek’in. Dinek için bkz. *diñā*

dinekde Dinek’te. Dinek için bkz. *diñā*

+*liyidi* Dinekliydi.

diñekde Dinek’te. Dinek için bkz. *diñā*

dı̄nerim Dinlerim.

dinnediñ mi Dinledin mi?

dirgen Harmanda sapları yaymaya yarayan demirden, çatallı bir tarım aracı, diren.

dişir “Dişir-“ devşirmek anlamında kullanılan bir eylem adı.

dişirdim Dişirdim. “Dişir-“ kuzukulağı adı verilen bir bitkinin toplanması eylemine verilen ad.

-*ecām* Dişireceğim.

-*iyoruñ* Dişiriyorsun.

diyazaları Teyzeleri

+*mın* Teyzemin

+*mıñ* Teyzemin

+*ñ* Teyzen

diycām Diyeceğim

-*ycān* Diyeceğin

-*yecām* Diyeceğim

-*yi* Diye

-*yor kine* Diyor ki

-*yorsüz* Diyorsunuz.

-*yoruñ* Diyorsun.

-*yyim* Diyeyim.

-*yyorum* Diyorum.

diynesin Dinlesin

dizellerdi Dizerlerdi.

dizipbāyınan Dizipbāyla. “Dizipbā” kadın kıyafetleri için iplikten yapılan bir çeşit süs.

doa Dua

dōduk Doğduk.

dōdūmüz Dövdüğümüz

-*dü* Dövdü.

doġalıdı Doğaldı.

doġangayaya Doğankaya’ya.

“Doğankaya” bir yerleşim yeri.

doġmussum Doğmuşum.

doġrardın Doğrardı.

-*rdıñ* Doğrardı.

dohuz “Dokuz” sekizden sonra gelen sayının adı.

dokanıyor Dokunuyor. “Dokun-“
sağlığını bozmak anlamında kullanılan
bir eylem.

dokdur Doktor

+a Doktora

+um Doktorum

doktur Doktor

+a Doktora

+u Doktoru

dökülürdü Dökülürdü.

-üyorduk Döküyorduk.

dolama Sedir yastıkların üzerine
örtülen dokuma örtü.

dolandırırız Dolandırırız. “Dolan-“
dolaşmak anlamında kullanılan bir
eylem.

-dittirdi Dolandırttı.

dolapda Dolapta

dolduracām Dolduracağım.

-durudu Doldururdu.

-duruduk Doldururduk.

-durudum Doldururdum.

-durullardı Doldururlardı.

domatis Domates

doñ Don. “Don” buz tutmuş nesne.

dónüyollar Dönüyorlar.

dōru Doğru

dosdundan Dostundan

dóverim Döverim.

-ülmem Dövülmem.

-üşdüklerini Dövüştüklerini

-üşdüler Dövüştüler.

-üşme Dövüşme

-üşmeye Dövüşmeye

-üşüller Dövüşürler

-üşürsem Dövüşürsem

-üşürüm Dövüşürüm.

doyuruyollar Doyuruyorlar.

döğmeç “Dövmeç” yöresel bir yemek
çeşidi.

dögüşmeye Dövüşmeye

-üşüller Dövüşürler.

dökdü Döktü.

-dük Döktük.

-düm Döktüm.

-dün Döktün.

-ellerdi Dökerlerdi.

-eñ Dökersin.

dönder Döndür

-ecēn Döneceksin.

-ellerdi Dönerlerdi.

dörd Dört

döşenenece Döşenene kadar anlamında
kullanılan bir sözcük.

dükkan Dükkan

+ı Dükkanı

+ın Dükkanın

duludu Dul idi.

+umuşumuş Dulmuş.

duluklarına “Duluk” yüzün şakakla
çene arasındaki yanı.

dūmeye Düğmeye

dunya Dünya

dur_ele Dur hele

durdūm Durduğum

-duruken Durdururken

-maycān Durmayacaksın.

-udu Dururdu.

-uduk Dururduk.
-ukan Dururken
-up dururkan Durup dururken
-urumuşumuş Dururmuş imiş.
durgut “Turgut” bir erkek ismi.
durnamı Turnamı
dut Tut
-abilirse Tutabilirse
-abilirsen Tutabilirsen.
-acak Tutacak.
-allardı Tutarlardı.
-ardı Tutardı.
-arkana Tutarken
-du Tuttu.
-dular Tuttular.
-maç “Tutmaç” yöresel bir yemek çeşidi.
-mak Tutmak
-muyor Tutmuyor.
-dum Tuttum.
-ulurdun Tutulurdu.
-un Tutun.
-unurduk Tutunurduk.
-uyor Tutuyor.
-uyorum Tutuyorum.
-uyorun Tutuyorsun.
duvā Duvağa
duydū Duydun mu?
-uracām Duyuracağım.
duz Tuzu
+u Tuzu
+unu Tuzunu
düğölcünen Dügölcükle. “Dügölcük” ince bulgur için kullanılan bir sözcük.

düğölcük Bkz. dügölcünen
düğönnlerde Dügönlere
+nere Dügönlere
+nerimiz Dügönllerimiz
düğür gitmiş Kız istemeye gitmek anlamında kullanılan bir birleşik eylem.
düğür olurduk Bkz. dügür gitmiş.
düğür saldı Bkz. dügür gitmiş.
dölbent Tölbent
+in Tölbentin
dömbānen Dömbekle. “Dömbek” dömbelek.
dömbelekcim Dömbekçim.
dünēn Dün
dürüncām Dürüneceğim. “Dürün-“ yufka ekmeğin içine katık koyarak dürüm yapmak.
düşdü Düştü.
-dük Düştük.
-düm Düştüm.
-ümüş Düşükmüş.
düür oldular Bkz. dügür gitmiş.
+cü Dügörcü
+de Dügöride
düveninen Düvenle
+lerinen Düvenlerle
+nen Düvenle
düzeldir Düzeltir.
düzeltliyenden Düzelttikten

E

ebem “Ebe” babaanne ve anneanne için kullanılan bir sözcük.

+*min* Ebemin

+*ñ* Eben

édā Eder misin?

éde éde Ede ede

-*ecām* Edeceğim.

-*ellerdi* Ederlerdi.

-*emediler* Edemediler.

-*erdi* Ederdi.

-*ersem* Edersem

-*icām* Edeceğim.

-*icāz* Edeceğiz.

-*in* Edin.

-*ince* Edince

-*iyim* Edeyim.

-*iyorduk* Ediyorduk.

-*iyorsüz* Ediyorsunuz.

-*iyorudu* Ediyordu.

edrafını Etrafını

efenim Efendim

eğdirmissin Eğdirmişsin.

eğirillerdi Eğirirlerdi.

ekdim Ektim.

-*ellerdi* Ekerlerdi.

-*enner* Ekenler

-*erik* Ekeriz.

-*innerin* Ekinlerin

-*diydik* Ektiydik.

ekelen Ekelersin. “Ekele-“ yemeğe tuz vb. şeyleri ekmek.

ekmā Ekmeği

ekmādi Ekmekti.

ekmāmiz Ekmeğimiz

ekmāmizi Ekmeğimizi

ekmāni Ekmeğini

ekmē Ekmeğe

el étdim El ettim.

elektirik Elektrik

elektrā Elektriğe

ēlenirdi Eğlenirdi.

eleycāz Eleyeceğiz.

eliñ Elin

+*iñinen* Elinle

+*iñizden* Elinizden

+*leriynen* Elleriyle

+*nen* El ile

ēlinen El ile. “El” yabancı anlamında kullanılan bir sözcük.

+*ler* Eller

ellām Galiba anlamında kullanılan bir bağlama edatı.

ēllerde Ellerde. “el” yurt anlamında kullanılan bir sözcük.

+*lere* Ellere

ellīñ kórü Birinin sürekli bir şeyler söylemesi üzerine onu susturmak amacıyla söylenen bir kelime grubu.

emişdi miydi Dananın ineği emdiği zaman anlamında kullanılan bir zarf.

emmigil Amcalar. “emmi” amca anlamında kullanılan bir sözcük.

+*me* Amcama

+*mgilde* Amcamlarda

+*mgilin* Amcamların

+*miñ* Amcamın

+*ñ* Amcan
 +*ni* Amcanı
 +*siniñ* Amcasının
 +*yin* Amcanın
emmōluna Amca oğluna
 +*nun* Amca oğlunun
emriyenen Emriyle
éngine Engine. “engin” ucu bucağı
 görünmeyecek kadar geniş anlamında.
énişdem Eniştem
énniliği Eni
entere “Entari” yöresel bir kadın
 kıyafeti.
 +*siydi* Entarisiydi.
 +*siymiş* Entarisiymiş.
 +*ydi* Entariydi.
 +*ye* Entariye
 +*ynen* Entariyle
épéy Epey
erbildikleriñ Erbildikler’in. “Erbildik”
 bir sülale adı.
eridiñ Eritirsin.
 -*dirdik* Eritirdik.
éřişde Erişte
 +*yi* Erişteyi
 +*ynen* Erişteyle
ériyor Eriyor. “er-“ aklı ermek,
 anlayabilmek.
 -*miyor* Ermiyor.
érken Erken
 +*den* Erkenden
ertaşınan Ertaş ile. “Ertaş” Neşet
 Ertaş’ın soyadı.
ertesi ün Ertesi gün

esdl̃ Estiği
esgi Eski
 +*ler* Eskiler
esgi ayāmı āsıyorum Kişinin sağlıklı,
 güçlü olduğu zamanları aradığını ifade
 eden bir deyim.
ēsiği Eksiği
ēsik Kadını ifade etmek için kullanılan
 bir sözcük.
 +*ler* Eksikler
essahdan da “essah” gerçek anlamında
 kullanılan bir sözcük.
eşa Eşya
 +*ña* Eşyana
 +*yı* Eşyayı
eşā Eşya
 +*yı* Eşyayı
éşin Eşin
eşkir Ekşir.
eşşā Eşeğe
eşşān Eşeğin
eşşek Eşek
 +*le* Eşekle
 +*ler* Eşekler
 +*lerinen* Eşeklerle
etā Eteği
etādi Etekti.
étđm Ettiğim
 -*di* Etti.
 -*dik* Ettik.
 -*dikce* Ettikçe
 -*diler* Ettiler.
 -*dim* Ettim.
 -*diñiz* Ettiniz.

-*meñ* Etmeyin.
-*mez* Etmez.
-*mezidi* Etmezdi.
-*miyordu* Etmiyordu.
-*miyorum* Etmiyorum.
-*sin* Etsin.

evece Eve kadar
+*iñ* Evin
+*iñe* Evine
+*iniñ* Evinin
+*iñize* Evinize

evelden Evvelden
+*i* Evveli
evvelsi Evvelki
eylence Eğlence
+*li* Eğlenceli
éylerdin Eylerdin. “eyle-“ yapmak
anlamında kullanılan bir eylem.
ezenine Ezanına
eziyollar Eziyorlar.

F

fağat Fakat
fākiridim Fakirdim.
faPrikalar Fabrikalar
farzımaāl “Farzımuhal” varsayalım ki
anlamında bir zarf.
fasille Fasulye
fatma Jamınan Fatma halamla
fayığın Faik’in. “Faik” bir erkek ismi.
fayık “Faik” bir erkek ismi.
fedayılarımız Fedailerimiz. Düğün
esnasında oynanan oyunlarda damadı

korumakla görevli kimseler için
kullanılan bir sözcük.

fısdık Fıstık
fıta biştimbalları Kadınlar için başa
örtülen bir dokuma.
foterli Fötrlü
fotoraf Fotoğraf
foturaf Fotoğraf
+*cıydım* Fotoğrafçıydım.

G

gaba ekmek Katıksız, yağlanmış yufka
ekmek için kullanılan tabir.
gabak Kabak
+*cı* Kabakçı
gabānan Kabakla
gabarıdı Kabarırdı.
gabasını Kabasını. “kaba” ay çiçeğinin
tohumu dışında kalanını ifade eden bir
sözcük.
gabı Kabı. “kap” ambalaj anlamını
ifade eden bir sözcük.
gabırgaları Kaburgaları
gabile Kabile
gabirine Kabrine
gabul Kabul
gabūnu Kabuğunu
gaç Kaç?
gaÇ Kaç?
+*da* Kaçta?
gaça gaça Kaça kaça
-*allardı* Kaçarlardı.
-*annarı* Kaçanları

-ar Kaçar.
 -arım Kaçarım.
 -arkana Kaçarken
 ğaÇdı Kaçtı.
 -dım Kaçtım.
 -masınnar Kaçmasınlar.
 ğaçıyor Kaçıyor.
 -mazdı Kaçmazdı.
 -mışımış Kaçmış imiş.
 ğadar Kadar
 ğader Kader
 ğadın Kadın
 +ıdı Kadın idi.
 +ımış Kadın imiş.
 +nar Kadınlar
 +narı Kadınları
 +narımız Kadınlarımız
 ğadir “Kadir” bir erkek ismi.
 +in Kadir’in
 ğafalarına Kafalarına
 +larızı Kafalarınızı
 ğāfaltısına Kahvaltısına
 ğaFam Kafam
 ğafam Kafam
 +ma Kafama
 +mdan Kafamdan
 +nda Kafanda
 +sı Kafası
 +sı jbi Kafası gibi
 +sına Kafasına
 +ya Kafaya
 ğāfe “Kahve” mekan olarak
 kahvehaneyi ifade etmektedir.
 +de Kahvede

+m Kahvem
 ğāferengi Kahverengi
 +ydi Kahverengi
 ğağnınıñ Kağnının
 ğakacān Kalkacaksın.
 -allardı Kalkarlardı.
 -amıyorum Kalkamıyorum.
 -an Kalkarsın.
 -ar Kalkar.
 -ardı Kalkardı.
 -arım Kalkarım.
 -arken Kalkarken
 -dı Kalktı.
 -dım Kalktım.
 -ıvérđi Kalkıverdi.
 -ıyor Kalkıyor
 -ması Kalkması
 -mıyor Kalkmıyor.
 ğalabalık Kalabalık
 +dın Kalabalıktı.
 ğalabalıdı Kalabalıktı.
 ğalacādı Kalacaktık.
 ğaladı “ġala-“ tezekleri tandıra
 yanacak biçimde yerleştirmek.
 ğalagaylarımız Yöresel bir yemek.
 ğalan Artık anlamına gelen bir
 bağlama edatı.
 ğalana Kalana
 ğalbini Kalbini
 ğaldı Kaldı.
 -dīm Kaldığım
 -dık Kaldık.
 -dılar Kaldılar.
 -dıydı Kaldıydı.

-ıllardı Kalırlardı.
-ırdın Kalırdı.
-ırmış Kalırmış.
-ırkana Kalırken
-ırlardın Kalırlardı.
-ıyorduk Kalıyorduk.
-ıyoruk Kalıyoruz.
-ıyorum Kalıyorum.
-ıyurun Kalıyorsun.
-madık Kalmadık.
-madım Kalmadım.
-madī Kalmadın mı?
-mam Kalmam.
-mamışımı Kalmamış imiş.
-mış Kalmış.
ğaldır Kaldır.
-amayorum Kaldıramıyorum.
-dık Kaldırdık.
-dılar Kaldırdılar.
-dımız Kaldırdığımız
-iñ Kaldırın.
-ıyollar Kaldırıyorlar.
-ıyorsüz Kaldırıyorsunuz.
-mıyor Kaldırmıyor.
-rız Kaldırırız.
ğalem Kalem.
galenin Kalenin
galın Kalın
+ı Kalını
ğalıp Kalıp
galkan “Kalkan” bir soyadı.
galķar Kalkar.
galkardı Kalkardı.
-ıyollar Kalkıyorlar.

ğalp grizi Kalp krizi
ğambır Kambur
+ını Kamburunu
ğamçı Kamçı
ğamıt “Hamut” araba koşumunda
 atların boyunlarına geçirilen ağaç veya
 üstüne meşin geçirilmiş çember.
ğamyon Kamyon
+a Kamyona
+dan Kamyondan
+nan Kamyonla
ğanadadan Kanada’dan
ğanadını Kanadını
ğanal “Kanal” su kanalını ifade
 etmektedir.
+a Kanala
+da Kanalda
ğandı Kandı. “kan-“ inanmak anlamını
 ifade etmektedir.
-dırıyor Kandırıyor.
ğaneşcesini Kanaviçe.
+ynen Kanaviçeyle.
gangaldan Kangaldan. “kangal” deve
 dikenî.
ğānı Kağnı
ğanımı Kanımı
ğapalıydı Kapalıydı.
ğapdı Kaptı.
ğapı Kapı
+da Kapıda
+nın Kapının
+sında Kapısında
+ya Kapıya
+yı Kapıyı

ğaplıydı Kaplıydı.

ğar Kar

+*lar* Karlar

ğara Kara

ğara *ġāz* “Kara kız” bir lakap.

ğara buñarı Kara pınarı.

ğarā ġiyyi Kara keçiyi.

ğarabuñarda Karapınar’da.

“Karapınar” bir yerleşim yeri.

+*lıların* Karapınarlıların

+*lıyım* Karapınarlıyım.

ğaracadağın Karacadağ’ın.

ğaralallardı Karalarlardı. “karala-“
gelişigüzel boyamak anlamındadır.

ğaraldı Karaldı. “karal-“ bunalmayı
ifade etmektedir.

ğarannık Karanlık

+*da* Karanlıkta

ğaraörtüydü Karaörtüydü. “karaörtü”
duvarları kerpiçten yapılan üstü
çamurla kapatılmış ev.

ğarardık Karardık. “kar-“ karıştırmayı
ifade etmektedir.

ğara sapanı Kara sabanı. “kara saban”
ilkel bir tarım aracı.

ğaraydı Karaydı. “kara” siyah.

+*ymış* Karaymış.

ğardaşı Kardeşi

+*ımıñ* Kardeşimin

+*ını* Kardeşini

+*larıma* Kardeşlerime

ğardeşlerine Kardeşlerine

ğarellemeye “Kararlamak” ölçü ve
tartıya dayanmaksızın, gözle
oranlayarak hesaplamak.

ğarıdı Kar idi.

ğarık “Karık” ark.

ğarıncayı Karıncayı

ğarınnarını Karınlarını

ğarı “Karı” kadın. M11/25

+*lara* Kadınlara

+*ların* Kadınların.

+*ydı* Kadındı.

+*ymış* Kadınmış.

ğarı Karı, kar. M13/432

ğarısı Karısı. “karı” eş.

+*sına* Karısına

+*sıydı* Karısıydı.

ğarışdırdık Karıştırdık.

-*dırıldı* Karıştırdı.

-*dırıñ* Karıştırsın.

-*ık* Karışık

-*ımı* Karışımı

ğāri “Gayri” bir bağlama edatı.

ğarmalan Karmalarsın. “karmala-”
hamuru karıştırmak.

ğarnımda Karnımda

ğarpız Karpuz

ğarsonudu Garson idi.

ğarşılık Karşılık

+*ñızda* Karşınızda

+*nızdaydı* Karşınızdaydı.

+*sına* Karşısına

+*sında* Karşısında

ğartal Kartal

gasovun hacı Bir lakap.

ğassın Kalsın.
ğaşına Kaşına
ğaşşığın Kaşığın
ğaşşık Kaşık
 +*cı* Kaşıkçı
 +*ları* Kaşıkları
 +*larnan* Kaşıklarla
ğaşşınan Kaşıkla
ğat Kat
ğatallar Katarlar.
 -*añ* Katarsın.
 -*ıyım* Katayım.
 -*ıyor* Katıyor.
ğatı Katı
 +*cana* Katica
ğatiyyen Katiyen
ğavga Kavga
ğavın Kavun
ğavırdıktan Kavurduktan
 -*ga* “Kavurga” yöresel bir yemek.
 -*iñ* Kavurursun.
 -*ılan* gavırtlarsın. “gavırtla-“ kavurmak anlamında bir eylem.
ğavramaynan Kavramayla. “kavrama” bir tarım aleti.
ğavrardık Kavrardık. “kavra-“ tarlayı orakla biçmek.
ğavur Kavur.
 -*ma* Kavurma
 -*uyor* Kavuruyor.
 -*uyorıñ* Kavuruyorsun.
ğaya “Kaya” bir soyadı.

ğayallardı Kayarlardı. “kay-“ istif etmek, yığmak.
ğaybéden Kaybedersin.
ğayfeler “Kahveler” kahvehane anlamında.
ğayferengi Kahverengi
ğayınbabam Kayınbabam
 +*sı* Kayınbabası
ğayınboba Kayınbaba
 +*m* Kayınbabam
 +*mızı* Kayınbabamızı
ğayınnaların Kaynanaların
 +*m* Kaynanam
 +*mgil* Kaynanamlar
ğayırdı Kayırırdı.
 -*ıyor* Kayırıyor.
ğayışla Kayışla. “kayış” erişte keserken kullanılan araç.
ğayışlar Kayışlar. “kayış” kemer.
ğayıt “Kayıt” resmi nikah için.
 +*ı* Kaydı
ğaymak Kaymak
ğaymānan Kaymakla
ğaymakamın Kaymakamın
ğaynadıllardı Kaynatırlardı.
 -*dın* Kaynatırsın.
 -*dır* Kaynatır.
 -*dırdık* Kaynatırdık.
 -*dırım* Kaynatırım.
 -*ıyoruk* Kaynadıyoruz.
 -*rdı* Kaynardı.
ğaynanam Kaynanam
 +*nın* Kaynananın
ğaynaşıyollar Kaynaşıyorlar.

ğaynıydı Kaynıydı. “kayın”
kayınbirader.

gayrı “Gayri” bir bağlama edatı.

ğaysı Kayısı

gāz “kız” anlamında bir seslenme edatı.

gaz ocālar Gaz ocakları

ğazan Kazan. “kazan-“ eylem bildiren
sözcük. M19/146

ğazan “Kazan” büyük, derin kap.
M14/70, M15/51

+*a* Kazana

+*da* Kazanda

+*narınan* Kazanlarla

ğazan bōrē Kazan böreği

ğazanacāz Kazanacağız.

-*amadı* Kazanamadı.

-*cımız* Kazancımızı

-*dı* Kazandı.

-*dī* Kazandığı

-*ırdık* Kazanırdık.

-*ırım* Kazanıırım.

ğazarık Kazarız.

-*arsan* Kazarsan

-*dım* Kazdım.

-*ıyoruk* Kazıyoruz.

-*mayı* Kazmayı

geberesice Ölmesini istemek
anlamında kullanılan bir beddua.

géce Gece

+*den* Geceden

+*si* Gecesi

+*sinde* Gecesinde

+*yi* Geceyi

+*ynen* Geceyle

gécikecāz Gecikeceğiz.

geçdiydi Geçtiydi.

-*ecā* Gececeği

-*ecādi* Gececekti .

-*ecāz* Gececeğiz.

geçi Keçi

geçikdi “geçik” iç içe geçmiş.

geçim Geçim

geçirecān Geçireceksin.

-*illerdi* Geçirirlerdi.

geçışdiler “geçiş-“ nişanlı kişilerin
ayrılmasını ifade eden bir eylem.

geçlīmi Gençliğimi

+*līnde* Gençliğinde

geldī Geldiği

-*dīnde* Geldiğinde

-*dīz* Geldiniz

-*di miydi* Geldiği zaman anlamını

ifade eden bir zarf.

-*di miydin* Geldiği zaman

anlamını ifade eden bir zarf.

-*diği çun* Geldiği için

-*diñiz* Geldiniz.

-*ecāmdan* Geleceğimden

-*ecān* Geleceksin.

-*enece* Gelene kadar

-*enner* Gelenler

-*i gelmez* Gelir gelmez

-*illerdi* Gelirlerdi

-*illerdin* Gelirlerdi.

-*illeridi* Gelirlerdi.

-*irdin* Gelirdi.

-*irimiş* Gelirmiş.

-irseñ Gelirsen
-ivérđi Geliverdi.
-iyoduk Geliyorduk.
-iyodum Geliyordum.
-iyollar Geliyorlar.
-messe Gelmezse
-missin Gelmişsin.
-sāne Gelsene
gelin oğşaması Kına gecesinde geline
 kına yakılması ritüelinin genel adı.
 +*nĭ* Gelinliği
 +*nik* Gelinlik
genÇler Gençler
 +*leri* Gençleri
 +*lerimize* Gençlerimize
 +*lĭmde* Gençliğimde
gendi Kendi
gendi gendine Kendi kendine
 +*leri* Kendileri
 +*lerine* Kendilerine
 +*lerini* Kendilerini
 +*lĭden* Kendiliğinden
 +*m* Kendim
 +*mden* Kendimden
 +*mizdenidi* Kendimizden idi.
 +*mize* Kendimize
 +*mizin* Kendimizin
 +*mizikini* Kendimizinkini
 +*nden* Kendinden
 +*nikini* Kendininkini
 +*yin* Kendinin
genişlĭ Genişliği
gerdā Gerdeğe
géri Geri

gessin Gelsin
getirdi miydi Getirdiği zaman
 anlamında bir zarf.
-idi Getirirdi.
-idik Getirirdik.
-idim Getirirdim.
-idĭn Getirirdi.
-ilerdi Getirirlerdi.
-iller Getirirler.
-illerdi Getirirlerdi.
-meycāz Getirmeyeceğiz.
-rim Getiririm.
gevrāmenin “gevrāmen” ayçiçeği.
gezellerdin Gezerlerdi.
ğıl “Kıl” bazı hayvanların derisinde üst
 deri ürünü olan ipliksi uzantı.
ğılarkan Kılarken
-dık Kıldık.
-ıyorduk Kılıyorduk.
-ıyruk Kılıyoruz.
ğılıç “Kılıç” bir soyadı.
 +*lardan* Kılıçlardan
ğılĭna Kılığına
ğına Kına
 +*lı* Kınalı
 +*m* Kınam
 +*ñ* Kınan
ğıpğırmızı Kıpkırmızı
ğıpırdamaz Kıpırdamaz
ğıPle Kible
ğırallardı Kırarlardı.
-dı Kırdı.
-ıldı Kırıldı.

-*ıllı*lardı Kırılırlardı. “kırıl-“ dans ederken kendinden geçmek.

-*yollar* Kırıyorlar.

-*madım* Kırmadım.

-*man* Kırmayın. “kır-“ incitmek.

gırampıt Bir makyaj malzemesi.

gıremsesi Gremsesi

gırğāfesine “Kırkahvesi” bir kahvehane.

gırgızistandan Kırgızistan’dan

gırkğuyu “Kırkkuyu” bir yerleşim yeri.

gırk Kırk

+*ı* Kırk. “kırk” yaş.

+*ımız* Kırkımız. “kırk”

geleneklere göre evlilik sonrası kırk günü ifade eden sayı.

+*lar* “Kırklar” kutsallık ifade eden sayı.

gırlet Kırılent

gırmızı Kırmızı

+*sı* Kırmızısı

gırsıdı “gırs” cimri anlamında kullanılan bir sözcük.

gırşeirli Kırşehirli

gısa Kısa

gıskanıyor Kışkanıyor.

gısmet Kismet

gısmı Kısmı

gış Kış

+*a* Kışa

+*ı* Kış

+*ıdı* Kış idi.

+*ın* Kışın

+*lık* Kışlık

gıtdan gıt gör- Çok net görememek.

gıtlık Kıtlık

gıvırcık Kıvırcık

gıvradırdı “kıvrat-“ ipi katladıktan sonra iyice bükmek.

gıyısına Kıyısına

gıymadan Kıymadan

+*lı* Kıymalı

gıymat Kıymet

+*ı* Kıymeti

+*lıydık* Kıymetliydik.

gız Kız

+*ım* Kızım

+*ımsın* Kızımsın

+*ıñ* Kızın

+*ınan* Kızla

+*ıynan* Kızıyla

+*lar* Kızlar

+*lara* Kızlara

+*ları* Kızları

+*ların* Kızların

gızak Öfkeli anlamında kullanılan bir sıfat.

gızardı Kızardı.

-*ıyor* Kızıyor.

-*ıyorun* Kızıyorsunuz.

gızardı Kızarırdı.

-*artın* Kızartırsın.

-*artırız* Kızartırız.

-*artıyoruñ* Kızartıyorsunuz.

-*artması* Kızartması.

-*dırıldık* Kızdırırdık.

gızı Kızı. “kız” bekar kadın.

+*ıdım* Kız idim.

+ıdın Kız idi.
 +ık Kızız.
 ğızıl Kızıl
 gid Git
 -ecādi Gidecekti.
 -ecām Gideceğim.
 -ecān Gideceksin.
 -ecāz Gideceğiz.
 -ecēn Gideceksin.
 -eller Giderler.
 -ellerdi Giderlerdi.
 -elleridin Giderlerdi.
 -emessin Gidemezsin.
 -enner Gidenler
 -erkene Giderken
 -ersĪz Gidersiniz.
 -icām Gideceğim.
 -ilecāmiş Gidilecekmiş.
 -iyollar Gidiyorlar.
 -iyorū Gidiyor musun?
 -iyoruk Gidiyoruz.
 gidişme Kaşınma anlamına gelen bir sözcük.
 gine Yine
 girellerdi Girelerdi.
 -ivérince Giriverince
 gişi Kişi
 +ñ Kişin
 +ydık Kişiydik.
 gitcām Gideceğim.
 -cāmiş Gidecekmiş.
 giTdĪmde Gittiğimde
 -dĪz Gittiniz.
 -di Gitti.

-dik Gittik.
 -dik miydi Gittiğimiz zaman
 -dikleri Gittikleri
 -diler Gittiler.
 -dim Gittim.
 -men Gitmeyin.
 -seydĪz Gitseydiniz.
 -dĪz Gittiniz.
 giydĪ Giydiği
 -diridik Giydirirdik.
 -dirillerdi Giydirirlerdi.
 -dirrik Giydiririz.
 gizleyi gizleyi Gizleye gizleye
 goatır Guatr
 ğoca “koca” kocaman. M13/385, M15/9, M16/25, M19/110, M19/148
 ğoca “koca” eş. M3/29
 +sı Kocası
 +sız Kocasız
 ğocaabağlarıñ Kocaabakların.
 “Kocaabaklar” bir sülale adı.
 ğocağarı Kocakarı
 ğocadık Kocadık.
 -lık Kocalık
 -mayım Kocamayayım.
 góÇdü Göçtü.
 -dük Göçtük.
 -düler Göçtüler.
 -düleridi Göçtülerdi.
 ğoçsardan Koçhisar’dan. “Koçhisar” bir yerleşim yeri.
 +lydı Koçhisarlıydı.
 ğodu Koydu.

-duk mu Koyduğumuz zaman anlamında bir zarf.

-dum Koydum.

-dün Koyduğün

-llardı Koyarlardı.

-llarydın Koyarlardı.

-madık Koymadık.

-madım Koymadım.

-mayım Koymayayım.

-māyo Koymuyor.

-muyorduk Koymuyorduk.

-n Koyarsın.

-ñ Koyarsın.

-nduñuz Kondunuz.

-nmuş Konmuş.

-rdük Koyardık.

-rdum Koyardım.

-rlardı Koyarlardı.

-rsam Koyarsam

-rumuş Koyarmış.

góğnü Gönlü

góğnümün Gönlümün

góğü Göğü. Gökyüzü.

+ün Gökyüzünün

góğüdü Gök idi. “gök” mavi.

góğüslerinden Göğüslerinden

gók “Gök” mavi.

golay Kolay

gollarım Kollarım

+u Kolu

+uma Koluma

+undā Kolundaki

golonya Kolonya

goma Bak anlamında bir ünlem edatı.

goma len bā Kalıplaşmış bir ünlem edatı.

gómbe Mayalı hamurdan yapılan yöresel bir yiyecek.

gómeç Mayalı hamurdan yapılan yöresel bir yiyecek.

gompile Komple

gomşu Komşu

+dan Komşudan

+ya Komşuya

+ydu Komşuydu.

gón “Gön” hayvan derisi.

+ü Gönü

+ünden Gönünden

+ünen Gön ile

gónsüyün Göğsünün

gonşular Komşular

gonşulardan Komşulardan

+nuñ Komşunun

+yük Komşuyuz.

gonu gomşu Konu komşu

gonuklar Konuklar

gonularına Konularına

gonuşcak Konuşacak

-duğum Konuştuğum

-duk Konuştuk.

-duñ Konuştun.

-duracak Konuşturacak.

-mak Konuşmak

-maya Konuşmaya

-mazlardı Konuşmazlardı.

-mazzık Konuşmayız.

-sak Konuşsak

-urkan Konuşurken

-uruk Konuşuruz.
-uyoñ Konuşuyorsun.
-uyoruk Konuşuyoruz.
-uyum Konuşayım.

goñuyordu Konuyordu.

gónüllü Gönüllü

+süz Gönülsüz

gonya Konya

+dan Konya'dan

+daydı Konya'daydı.

+lı Konyalı

+lıymış Konyalıymış.

+ya Konya'ya

gopa gopa Koşa koşa anlamında bir
ikileme.

goparogil Bir sülale adı.

gopdu Koştı.

-dular Koştular.

-uşurduk Koşuşurduk.

-uyorduk Koşuyorduk.

gorak Çam kozası biçiminde şekiller.

gordon Kordon

+unu Kordonunu

górdünüz Gördüğünüz

-dü Gördü.

-dük Gördük.

-düm Gördüm.

-en Gören

-me Görme

-medl̃ Görmediniz.

-medim Görmedim.

-sem Görsem

-ücü Görücü

-üdü Görürdü.

-üdü Görürdük.

-üllerdi Görürlerdi.

-ünme Görünme

-üntülü Görüntülü

-üşdürelim Görüştürelim.

-üşmek Görüşmek

-üşmeye Görüşmeye

-üşürüz Görüşürüz .

-üyoñ Görüyorsun.

-üyoruk Görüyoruz.

-düydü Gördüydü.

-düyseniz Gördüyseniz

-medi Görmedi.

-medik Görmedik.

-mez Görmez.

-üdü Görürdünüz.

-üyorum Görüyorum.

góre Göre

górenek Görenek

gorkdu Korktu.

-dum Korktum.

-dun Korktun.

-ma Korkma

-muş Korkmuş.

-umdan Korkumdan

-usu Korkusu

-utdu Korkuttu.

-uyorum Korkuyorum.

-uyoruz Korkuyoruz.

gorusuñ Korusun

górümce Görümce

+si Görümcesi

gósderiş Gösteriş

-işliyse Gösterişliyse

-sin Göstersin.
-iyollardı Gösteriyorlardı.
-tsek Göstersek.

goş “koş-“ hayvanı çekeceği arabaya
vb. bağlamak.

-an Koşan
-ana Koşana
-anıñ Koşanın
-anları Koşanları
-ar Koşar.
-du Koştı.
-dum Koşum.
-ulan Koşulan
-ulurdu Koşulurdu.
-uluyor Koşuluyor.
-uma Koşuma
-uyordu Koşuyordu.

goşar Koşar. “koş-“ hızla gitmek.
M2/36

gótür Götür

-dü Götürdü.
-düm Götürdüm.
-me Götürme.
-meyecek Götürmeyecek.
-müşler Götürmüşler.
-ü Götürür.
-üdü Götürürdü.
-üdük Götürürdük.
-üdüm Götürürdüm.
-üdüñ Götürürdü.
-üdüñ Götürürdü.
-üllerdi Götürürlerdi.
-ün Götürürsün.
-üyollar Götürüyorlar.

-üyor Götürüyor.

-üyor musüz Götürüyor
musunuz?

-üyoruk Götürüyoruz.
-üyorum Götürüyorum.
-üyüm Götüreyim.

govaladı Kovaladı.

-rdı Kovalardı.

govaları Kovaları

+larnan Kovalarla

goyā “Güya” bir bağlama edatı.

goy Koy. “koy-“ bir şeyi bir yere
bırakmak.

-acāk Koyacağız.
-acām Koyacağım.
-amamış Koyamamış.
-du Koydu.

-dū Koyduğı. “koy-“ isim
vermek.

-dular Koydular.

-muş Koymuş. “koy-“ isim
vermek.

-muşlar Koymuşlar.

-uyollar Koyuyorlar. “koy-“
yerleştirmek.

-uyollardı Koyuyorlardı.

-uyoruk Koyuyoruz

-uyoruñ Koyuyorsun. “koy-“
eklemek.

góynānin Gömleğinin

goynuma Koynuma

goyulaşdıktan Koyulaştıktan

-ır Koyulaşır.

goyun Koyun

+*nar* Koyunlar
 +*narımız* Koyunlarımız
 +*narın* Koyunların
 +*u* Koyunu
 +*un* Koyunun
goyur “koyur-“ serbest bırakmak.
góz Göz
 +*leri* Gözleri
 +*leri jbi* Gözleri gibi
 +*lüm* Gözlüm
 +*ümünen* Gözümler
 +*ün* Gözün
 +*ümüzün* Gözümüzün
gózleyi gózleyi Gözleye gözleye
gózer Gözer. Buğday, toprak gibi
 ürünlerin elendiği iri gözlü kalbur.
 +*nen* Gözerle
göbelek göbelek At çağırma ünlemi.
gölüñüzden Gölünüzden
göndermedĩmize Göndermediğimize
góre Göre
göya Güya
gubuz Kibirli kişi için kullanılan bir
 sıfat.
gucaklardı Kucaklardı.
 +*layıp* Kucaklayıp
gucāna Kucağına
gucānda Kucağında
güccüdü Küçüktü.
 +*dük* Küçüktük.
 +*kene* Küçükken
 +*m* Küçüğüm
 +*düz* Küçüktünüz.
güccük Küçük

+*lere* Küçüklere
 +*leri* Küçükleri
güccüldü Küçüldü.
güccüçük Küçücük
güccüüksün Küçücüksün.
güçüken Küçükken
gudurdu Kudurdu.
gulak Kulak
 +*ları* Kulakları
 +*ları* çinleyesice Kulağı
 çınlamak.
gulāminan Kulağımla
güler “Güler” bir kadın ismi.
güleşirdi Güreşirdi.
 -*irdik* Güreşirdik.
 -*medik* Güreşmedik.
güleşler Güreşler
 +*lerimiz* Güreşlerimiz
gullanıldığını Kullanıldığını
 -*ılırdı* Kullanılırdı.
 -*ıyorsa* Kullanıyorsa
gulu “Kulu” bir yerleşim yeri.
 +*da* Kulu’da
 +*huyuz* Kululuyuz.
 +*nuñ* Kulu’nun
 +*ya* Kulu’ya
 +*yu* Kulu’yu
gulusanın Kulusan’ın. “Kulusan” bir
 fabrika adı.
gulunu Kulunu. “kulun” at yavrusu.
gulübe Kulübe
gülüşecām Gülüşeceğim
gum Kum
guma Kuma

+*m* Kumam
 +*mîñ* Kumamın
ğumaş Kumaş
 +*dan* Kumaştan
gümüş Gümüş
 +*den* Gümüştan
gün Gün
 +*nen* Günle
 +*ner* Günler
 +*neri* Günleri
 +*neridi* Günlerdi.
 +*nerimiz* Günlerimiz
 +*nük* Günlük
 +*ü* Günü
 +*ümüz* Günümüz
 +*ünde* Gününde
gundānan Kundakla
ğupğuru Kupkuru
ğuplaşırđık Bir nesneyi birlikte kaldırmak.
ğuran Kuran-ı Kerim
ğurar Kurar.
 -*ardı* Kurardı.
 -*ardım* Kurardım.
 -*dular* Kurdular.
 -*uyorun* Kuruyorsun.
ğurban Kurban
 +*ıñ* Kurbanın
ğurna Kurna
ğurslarına Kurslarına
ğurt Kurt
ğurtardı Kurtardı.
 -*dım* Kurtardım.
ğurtuldım Kurtuldum.

guru *ğuytu* Kuru meyve ve sebzeleri ifade eden bir ikileme.
ğurudullardı Kuruturlardı.
 -*un* Kurutursun.
 -*uruz* Kuruturuz.
ğuruların Kuruların. “kuru” sebze kurusu.
 +*su* Kurusu
 +*suyınan* Kurusuyla
ğurumuna Kurumuna
ğuruş Kuruş
ğuruyemiş Kuruyemiş
ğuş Kuş
ğuşak Kuşak
ğuşanırdık Kuşanırdık
ğütdük Güttük.
ğutlu Kutlu
gutnu Yöresel bir kadın kıyafeti.
ğuvvatlıydın Kuvvetliydi.
ğuyruğu Kuyruğu
ğuyruk Kuyruk
ğuyrūnda Kuyruğunda
ğuyu Kuyu
 +*ya* Kuyuya
ğuzanlı “Kozanlı” bir yerleşim yeri.
 +*lı* Kozanlılı
 +*nın* Kozanlı’nın
guzineli Kuzine
ğuzu Kuzu
ğuzulā Kuzukulağı. “kuzukulağı” madımak.
 +*yı* Kuzukulağını
ğuzuma “Kuzuma” seslenme edatı.
ğücüinen Güçlkle

güğerdi “Güğ-“ gücenmek anlamında bir sözcük.

gülerekden Gülerekten

-müyollar Gülmüyorlar.

gülü Gülüğü. “gülük” hindi

gülümüz Gülüğümüz

güPresini Gübresini

gürlekleriñ Gürleklerin. Bir sülale adı.

gütdük Güttük.

gözel Güzel

+*im* Güzelim. Bir seslenme edatı.

+*leşmiş* Güzelleşmiş

+*sin* Güzelsin.

gözelimiş Güzel imiş.

gözelise Güzel ise

gözeldim Güzeldim.

gözeli Güzel idi.

gözelceğale’de Güzelcekale’de.

“Güzelcekale” bir yerleşim yeri.

H

hā

habar Haber

+*ı* Haberi

+*ım* Haberim

+*ıñ* Haberin

habb alanı Habibe halanı

habbe Habibe. Bir kadın ismi.

haceli Hacı Ali. Bir erkek ismi.

hacernen Hacerle. “Hacer” bir kadın ismi.

hacı amit Hacı Hamit. Bir erkek ismi.

hacı mısanın Hacı Musa’nın. “Hacı Musa” bir erkek ismi.

hacı jüseyin Hacı Hüseyin. Bir erkek ismi.

haççenin Hatice’nin. “Hatice” bir kadın ismi.

hadi bağalım Hadi bakalım.

haFda Hafta

+*da* Haftada

hafıfcene Hafifçe

hah Bir ünlem edatı.

hakkaddan Hakikaten

halañ Halan

halay sekellerdi “sekerlerdi.” Halay çekmek anlamında kullanılan bir birleşik sözcük.

halbıse “Halbuki.” Bir bağlama edatı.

halbisi “Halbuki.” Bir bağlama edatı.

halıñ Hâlin

+*dan* Hâlinde

+*larım* Hâllerim

halléderim Hallederim.

hamamıñ Hamamın

+*lığıñ* Hamamlığı

hamır Hamur

+*ımı* Hamurunu

hamur Hamur

hangı Hangi

+*mızı* Hangimizi

harmancıyık Harmancıyız. Harman işi ile uğraşan kimse.

+*dayık* Harmandayız.

+*narı* Harmanları

hasannan Hasan ile

hasda tökel Hasta tökel. Hasta kişiler için kullanılan bir ikileme.

hasdalığı Hastalığı

+*sın* Hastasın.

hasımıñ Hasımın. “Hasım” düşman

hassük Erkek için kullanılan bir lakap.

haşılan Haşlarsın.

haşlan Haşlarsın.

hatda Hatta

hatını “Hatun” bir kadın ismi.

hava “Havva” bir kadın ismi.

havıza Hafıza

havlılar Havlular

havluynan Avluyla

+*yu* Avluyu

hayada “Hayat.” Bahçe anlamında kullanılan bir sözcük.

+*ın* Hayadın

+*ınan* Hayatla

haydı Haydi. Bir seslenme edatı.

haymananıñ Haymana’nın.

“Haymana” bir yerleşim yeri.

hayreddin “Hayrettin” bir erkek ismi.

hayvanlarınan Hayvanlarla

+*nar* Hayvanlar

+*narı* Hayvanları

hazırlallardı Hazırlarlardı.

hē Evet anlamında bir cevap edatı.

heb Hep

hēbe Heybe

+*lere* Heybelere

hedāye Hediye

helke Kova

+*inen* Helkelerle.

+*nen* Helkelerle

+*nen* Helkeyle

hemi Hem. Bir karşılaştırma edatı.

hepimiziñ Hepimizin

hepisi Hepsi

hepsiniñ Hepsinin

heralda Herhalde. Bir bağlama edatı.

her şey Her şey

herifinen Herifle. “Herif” evin erkeği.

herkeş Herkes

+*iki* Herkesinki

hicazdā Hicazdaki. “Hicaz” bir yerleşim yeri.

hiÇ Hiç

hiçbi şey Hiçbir şey

hindi Şimdi

+*ki* Şimdiki

+*kileri* Şimdikleri

hirğ éderdik “Herk etmek”.

Sürüldükten sonra bir yıl dinlendirilen, nadasa bırakılan tarla.

hisseddim Hissettim.

holta Yöresel bir kadın giysisi.

horanta Ev halkı

hoşgeldĩz Hoş geldiniz.

hökümet Hükûmet

+*de* Hükûmette

höngür höngür Hüngür hüngür.

Ağlamayı ifade eden bir ikileme.

hörmet Hürmet

höşmerim Yöresel bir tatlı.

+*inen* Höşmerimle

hurşĩdiye Yöresel bir kadın giysisi.

hurşutu Hurşit’i. Bir erkek ismi.

I

iḥdırıdı İhtıırdı. “İhtırmak” deveyi çöktürüp oturtmak.

ılgıt ılgıt Yavaş yavaş akmak anlamında bir ikileme.

ıñay Beceriksiz anlamında bir sıfat.

ır “ır-“ samanı yığmak anlamında kullanılan bir sözcük. “ır-” fiilinin teklik II. şahıs emir çekimiyle kullanımı.

ıramam “ır-“ fiilinin yeterlik birleşik fiilinin olumsuzu.

ırāmatlā Rahmetliğe

ırāmatlık Rahmetlik

ıramazan Ramazan. Bir erkek ismi.

+ın Ramazan’ın

ıramazanda Ramazan’da. Ramazan ayı.

ırāt Rahat

+sızım Rahatsızım.

ırāt mısız Rahat mısınız?

ırāzıyız Razıyız.

ırbık İbrik. Su koymaya yarayan kap.

ırsın “ır-“ samanı yığmak anlamında kullanılan bir sözcük. “ır-” fiilinin teklik III. şahıs emir çekimiyle kullanımı.

ısıcak Sıcak

ısladıllardı İslatırlardı.

ısmān ğala İsmahan hala. “İsmahan” bir kadın ismi.

ısmayıl “İsmail” bir erkek ismi.

ıstanbulda İstanbul’da.

ışmar Eliyle işaret etmek

ışşında Işığında

İ

İ̇ Soru anlamı ifade eden bir edat.

İ̇ Yün eğirirken kullanılan bir alet olan kirmenin ortasındaki çubuk.

ibrām “İbrahim” bir erkek ismi.

icicik Azıcık

icik Azıcık

içen İçersin.

-erlerdin İçerlerdi.

-er misiz İçer misiniz?

-ersiz İçersiniz.

-iyollar İçiyorlar.

-miyorun İçmiyorsun.

içgisi İçkisi

içindā İçindeki

+ine İçine

iddāleşıyorsüz İddialaşıyorsunuz.

iki ğnlük İki günlük

iki ğn İki gün

ikisinikini İkisnininkini

iksan “İhsan” bir erkek ismi.

ilānlere Leğenlere

+lerinen Leğenlerle

ilāzım Lazım

ilenmen İlenmeyin. “İlenmek” beddua etmek.

ilerledikce İlerledikçe

ilkin İlk olarak

imaca İmece

imin'e Emin'e. "Emin" bir erkek ismi.

inā İneğe

+*m* İneğim

+*miz* İneğimiz

+*mizi* İneğimizi

+*n* İneğin

indikden İndikten

-*diridik* İndirirdik.

-*diridin* İndirirdi.

-*dirimişimiş* İndirirmiş.

inē İneği

inne İğne

+*den* İğneden

+*ynen* İğneyle

insannar İnsanlar

+*nara* İnsanlara

+*nık* İnsanlık

insanōlu İnsanoğlu

inşātı İnşaatı

ipiy Epey

irebiş "Rabia" isminin farklı bir şekli.

irebiye "Rabia" bir kadın ismi.

ireçberlik Rençberlik

irezil étdin Rezil ettin.

Īsan İnsan

isdek İstek

isdemem İstemem.

-*miyor* İstemiyor.

-*miyorum* İstemiyorum.

-*r* İster.

isdiyen İsteyen

-*yollar* İstiyorlar.

-*yor* İstiyor.

-*yorsuñuz* İstiyorsunuz.

-*yorsūz* İstiyorsunuz.

-*yorun* İstiyorsun.

ismāl "İsmail" bir erkek ismi.

ismayıl "İsmail" bir erkek ismi.

ismed'e "İsmet" bir erkek ismi.

istanbul'nan İstanbul'la

isveÇ'de İsveç'te

Īşallā İnşallah

işde İşte

işinen İşle

işledirdim İşletirdim.

-*llerdi* İşlerlerdi.

-*meleriñi* İşlemelerini

Ītiyaç İhtiyaç

iy İyi

iy étmışler İyi etmişler.

iy misin İyi misin?

iyce İyice

+*ne* İyice

iyi misĪz İyi misiniz?

iyileridin İyilerdi.

iiyi İyi

iiyim İyiyim.

K

kaḥdı Kalktı.

kaḥırdahlı Bir lakap. "kaḥırdah" geniz temizlerken çıkarılan ses.

kaḥvaltılık Kahvaltılık

ḵaldı Kaldı.

ḵalktı Kalktı.

ḵarar Karar

kari Kârı

kaşşık Kaşık
kayınbabaya Kayınbabaya
keleste Kereste
kenderde Kenarda
kenger Yaprakları dikenli yabancı bir bitki, eşek diken, kengel.
kepāni Kepeğini
kerme Gübre, tezek
kerpiş Kerpiç
+den Kerpiçten
kes İri saman
kesdi Kesti. “Kes-“ bir nesneyi aletle bölmek.
-dīni Kestiğini
-dik Kestik.
-diler Kestiler.
-din miydin Kestin mi? “Kestiğin zaman” anlamında kullanılmakta.
-diridin Kestirirdin.
-diriyodum Kestiriyordum.
-ellerdi Keserlerdi.
-eñ Kesersin.
-eridi. Keserdi.
-erik Keseriz.
-ilecāmiş Kesilecekmiş.
kesernen Keserle
keşkem Keşke
kırardılar Kırarlardı.
kırK Kırk
kırkkuyu “Kırkkuyu” bir yerleşim yeri.
kıyafetiminen Kıyafetimle
kızartma Kızartma
kiloşdan “Kloş” bir çeşit etek.
kilov Kilo

kimlmiş Kiminmiş?
kimlzin Kiminizin?
kiprit gutusu Kibrit kutusu
kireçleme “Kireçleme” kemiklerle ilgili bir rahatsızlık.
kişiyen Kişiyle
kişkem Keşke
kişniş Kuş üzümü
kiyadı jbi Kağıdı gibi
kölgesinde Gölgesinde
kómür Kömür
konusmayacak Konuşmayacak.
kópük Köpük
kór Kör
kova Kova
kóy Köy
+ü Köyü
+ümüz Köyümüz.
+üñ Köyün
+üñüze Köyünüze
kölgeye Gölgeye
körp ala Körpe hala. “Körpe”, bir kadın ismi.
köstengilidi Köstengil idi. “Köstengil”, bir yerleşim yeri.
kötülünü Kötülüğünü
kürā Küreği
küird’e Kürt’e
küsbeleri Küspeleri. “Küspe” hayvan yemi olarak kullanılan bitki artığı.
+lerini Küspelerini
küsdü Küstü.
küsdüm yasdī Küstüm yastığı. Eşlerin birlikte kullandıkları yastıkların

ayrılması üzerine tek kişilik yastığa verilen isim.
küt oldum “Küt” sakat, kötürüm. “Küt olmak”, kötürüm olmak.

L

lağaba Lakaba
lasdīmin Lastiğimin. “Lastik”, kauçuktan yapılmış bir ayakkabı çeşidi.
lasdikci Lastikçi
len “Oğlan” anlamında bir seslenme edatı.
lokumunan Lokumla
löküs “Lüks”, bir çeşit lamba.
+ler Lüksler
+lerin Lükslerin
lütüş Lütfü isminin halk arasında söylenen şekli.

M

maabbete Muhabbete
maammer’nen Muammer’le.
“Muammer” bir erkek ismi.
māarrem “Muharrem” bir erkek ismi.
mācir Muhacir
+inin Muhacirinin
makasdan Makastan. “Makas” Kulu’da bir yol kavşağına verilen isim.
mākemeye Mahkemeye
makinesiynen Makinesiyle
+ynen Makineyle
māmele Muamele

+ye Muameleye
mandaranıñ Mandaranın. “Mandara” bir yerleşim yeri.
marangöz Marangoz
mārisem Meğersem. Bir bağlama edatı.
mārum Mahrum
masārıf Masraf
māşar māşar Mahşer mahşer. Kalabalık anlamında kullanılan bir ikileme.
maşşalla Maşallah
mayalıyorun Mayalıyorsun.
maydonoz Maydanoz
mayışımı Maaşımı
mazut Mazot
meclīdiye Bir çeşit yöresel kıyafet.
mekruhdu Mekruhtu.
meliya “Meliha” bir kadın ismi.
memesi jbi Memesi gibi
memmed akif “Mehmet Akif” bir erkek ismi.
memmed emminin Mehmet amcanın
memmet “Mehmet” bir erkek ismi.
mercimā Mercimeğe
mercimānen Mercimekle
meskov Nogay Türklerinin Türkiye’ye gelmeden önce yaşadıkları yer.
meslēm Mesleğim
mesu Nogay Türklerinin Türkiye’ye gelmeden önce yaşadıkları yer.
mesud’un Mesut’un. “Mesut” bir erkek ismi.
meşāgetli Meşakkatli
meşurudu Meşhur idi.

meydāniye Bir çeşit yöresel kıyafet.

meydenin Meydanın

mezerde Mezarda

+*e* Mezara

+*in* Mezarın

+*ini* Mezarını

+*leri* Mezarları

mıkaddeş “Mukaddes” bir kadın ismi.

mıḲdad’ın “Mithat” isminin halk arasında söylenen şekli.

mıḲdālibiki Muttalip’inki

mıḲdat “Mithat” isminin halk arasında söylenen şekli.

mıstıḡın Erkek için kullanılan bir lakap.

mikdar Miktar

milletden Milletten

miyasa ḷam Miyase halam. “Miyase” bir kadın ismi.

miyremi Meryem’i. “Meryem” bir kadın ismi.

+*im* Meryem’im

+*in* Meryem’in

moderin Modern

motur Motor. Kulu ağzında traktör için kullanılan sözcük.

+*ları* Motorları

motusikletim Motosikletim

+*inen* Motorsikletle

muhaḲḲak Muhakkak

muḥaḳḳaḳ Muhakkak

muhannetler Muhannetler.

“Muhannet” alçak, korkak, namert.

mukaāt ol- Mukayyet olmak. Korumak, gözetmek.

mukāt ol- Mukayyet olmak. Korumak, gözetmek.

mukayet ol- Mukayyet olmak. Korumak, gözetmek.

musdaFa Mustafa

muzmaāl mārūm olasica Muzmahil mahrum olasica. Çökmesini, mahrum kalmasını istemek anlamında bir beddua.

müendis Mühendis

mütayit Müteahhit

N

n ādar Ne kadar?

n āpcān Ne yapacaksın?

n āpıyım Ne yapayım?

n āpıyollardı Ne yapıyorlardı?

n āpıyorsüz Ne yapıyorsunuz?

n āpsın Ne yapsın?

n āptı Ne yaptı?

n ārar Ne arar?

n ārardı Ne arardı?

n āraycak Ne arayacak?

n ārıyorun Ne arıyorsun?

n olcak Ne olacak?

n oldu Ne oldu?

n olmuş Ne olmuş?

nası Nasıl?

nassın Nasılsın?

nassız Nasılsınız?

ne uçun Ne için?

nelīnen “Ne çabalarla” anlamında kullanılan bir sözcük.

nérdeyse “Neredeyse” hemen hemen anlamında bir sözcük.

nére Nere?

+*lerden* Nerelerden?

+*lerdesin* Nerelerdesin?

+*lisiñ* Nerelisin?

+*ye* Nereye?

neyimiş Ne imiş?

neyise Ne ise?

neynen Ne ile?

nimetinen Nimetle

ninesin “Ne yapsın” anlamında kullanılan bir sözcük.

nineycām “Ne yapacağım” anlamında kullanılan bir sözcük.

nineycān “Ne yapacaksın” anlamında kullanılan bir sözcük.

nineyecān “Ne yapacaksın” anlamında kullanılan bir sözcük.

nineyim “Ne yapayım” anlamında kullanılan bir sözcük.

nişanlılıydı Nişanlıydık.

+*lıyım* Nişanlıyım.

+*lıykana* Nişanlıyken

+*nadı* Nişanladı.

+*nandım* Nişanlandım.

nohudun Nohutun

nōrdü “Ne yaptı” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*dün* “Ne yaptın” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*düyse* “Ne yaptıysa” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*ecām* “Ne yapacağım” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*ecān* “Ne yapacaksın” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*ecek* “Ne yapacak” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*se* “Ne yapsa” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*sen* “Ne yapsan” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*sün* “Ne yapsın” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*üyor* “Ne yapıyor” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*üyorsüz* “Ne yapıyorsunuz” anlamında kullanılan bir sözcük.

-*üyüm* “Ne yapayım” anlamında kullanılan bir sözcük.

nōürcām “Ne yapacağım” anlamında kullanılan bir sözcük.

nör_ānın Nuri Ağa’nın

nörü’nüñ Nuri’nin. “Nuri” bir erkek ismi.

nuruyat “Nurhayat” bir kadın ismi.

nünük “Münibe” kadın isminin halk arasında söylenen şekli.

O

o yandaydı O yanda idi.

o zamanı O zamanlar

o zamatları O zamanlar

obir Öbür

obiri Öbürü

óbürü Öbürü

ocā Ocağı

ocā batacca Ocağı batasıca. Bir beddua.

ocā batasıca Ocağı batasıca. Bir beddua.

ocā batsın Ocağı batsın. Bir beddua.

odaña Odana

+*nĩ* Odanın

odunnar Odunlar

ofalardık Ufalardık.

oã Ona

oğluynan Oğluyla

oğrun Gizlice yapılan anlamında bir zarf.

oklā Oklava

okudular Okudular. “oku-“ tahsil görmek

okuduyorduk Okutuyorduk. “oku-“ tahsil görmek

-*muşlūm* Okumuşluğum

-*muşlūn* Okumuşluğun

-*tcām* Okutacağım.

-*tdum* Okuttum.

-*ycak* Okuyacak.

okullardı Okurlardı. “oku-“ davet etmek anlamında

-*ñ* Okursun.

-*yuntu* Davetiye için kullanılan bir sözcük.

-*yuntuluymuş* “Okuyuntulu” davetli için kullanılan bir sözcük.

-*yuntuya* Davet edilen yere gitmek.

öküz Öküz

+*ünen* Öküzle

+*üynen* Öküzüyle

olacādın Olacaktın.

-*acām* Olacağım.

-*acāmış* Olacaktım.

-*andan sōna* Olduktan sonra

-*annara* Olanlara

-*araktan* Olarak

-*cānı* Olacağını

-*cāsa* Olacaksa

-*dū* Olduğu

-*du muydu* Olduğu zaman

anlamında bir zarf.

-*dukdan* Olduktan

-*dūmuz* Olduğumuz

-*dūnda* Olduğunda

-*dūnu* Olduğunu

-*duydu* Olduysa

-*ma mıydı* Olmaz mıydı?

-*madansa* Olmaktansa

-*madī* Olmadığı

-*massam* Olmazsam

-*uñ* Olun.

-*urudu* Olurdu.

ōlan Oğlan

+*a* Oğlana

+*ıñ* Oğlanın

+*nan* Oğlanla

+*nar* Oğlanlar

+*narı* Oğlanları

öldüğü Öldüğü

-*üyordu* Ölüyordu.

ōlu Oğlu

ōluna Oğluna
ōluynan Oğluyula
omar “Ömer” bir erkek ismi.
on_sōna Ondan sonra
on_şonam Ondan sonra
oña Ona
onaççılı Onatçılı. Bir yerleşim yeri.
onda_şōra Ondan sonra
ondan_şōnacımına Ondan sonra
onnan Onunla
 +*nnar* Onlar
 +*nnara* Onlara
 +*nnarı* Onları
 +*nnarın* Onların
 +*nnarıñ* Onların
 +*nnarınan* Onlarla
 +*nnarnan* Onlarla
 +*ñu* Onu
 +*nuku* Onunki
 +*nukunu* Onunkini
 +*nuñ* Onun
onū_çun Onun için
orānan Orakla
ordā Oradaki
ordakı Oradaki
 +*larıdı* Oradalarđı.
 +*n* Oradan
 +*ydım* Oradaydım.
 +*yıdı* Orada idi.
 +*yız* Oradayız.
ōrerdim Örerdim.
 -*ük* Örölmüş saç
 -*ülürdü* Örölürdü.
oriye Oraya

ort_okul Ortaokul
ortalā Ortalığa
oruya Oraya
osandılar Usandılar.
osmannı Osmanlı
ossa Olsa
ossū Olsun mu?
ossun Olsun.
ôte Öte
ótekiler Ötekiler
otobüsünen Otobüsle
otunan Otla
oturacām Oturacağım.
 -*acān* Oturacaksın.
 -*acāsan* Oturacaksan
 -*amaycāımı* Oturamayacağımı
 -*rum* Otururum.
 -*ruz* Otururuz.
 -*u* Oturur.
 -*udu* Otururdu.
 -*uduk* Otururduk.
 -*udum* Otururdum.
 -*ukan* Otururken
 -*ukana* Otururken
 -*ullardı* Oturlardı.
 -*urumuş* Oturmuş.
 -*uyor muyuk* Oturuyor muyuz?
otutdurmuş Oturtmuş.
otutduruyollardı Oturtuyorlardı.
otutduruyollar Oturtuyorlar.
otutdurullarídın Oturturlardı.
oynadacak Oynatacak.
 -*dıllardı* Oynatırlardı.
 -*dıyordum* Oynatıyordum.

-*dīmız* Oynadığımız

-*llar* Oynarlar.

-*llardı* Oynarlardı.

-*ridı* Oynardı.

-*rkan* Oynarken

-*rsāz* Oynarsanız.

oynuyalım Oynayalım.

oynuyollar Oynuyorlar.

oynuyoruñ Oynuyorsun.

oyunnar Oyunlar

ozanımış Ozanmış.

+*narın* Ozanların

Ö

öğüme Önüme

+*ümüze* Önümüze

+*ünde* Önünde

+*üne* Önüne

öle Öyle

öle mi Öyle mi?

ölece Öylece

ölecene Öylece

öleleri Öyleleri

öleymiş Öyleymiş.

öleyse Öyleyse

öldü müydün Öldüğü zaman anlamında

bir zarf.

-*dürüyollar* Öldürüyorlar.

-*ecāmişimiş* Ölecekmiş.

-*meyenner* Ölmeyenler

öncüt Ödünç

öñlũñü Önlüğünü

öñü Önü

önündā Önündeki

öñünde Önünde

+*üne* Önüne

ördük müydü Ördüğümüz zaman

anlamında.

ōrendi Öğrendi.

-*dik* Öğrendik.

-*dim* Öğrendim.

-*ecāñ* Öğreneceksin.

-*iyor* Öğreniyor.

ōretmen Öğretmen

ōretmiş Öğretmiş.

örtduk Örttük.

örtmede “Örtme” üstü kapalı önü açık yer.

örülürdün Örülürdü.

ōsürüyorum Öksürüyorum.

öta an Öteki gün

öte bete Öte beri anlamında bir sözcük.

ötekisiniñ Ötekinin

övey Üvey

öylelĩnen Öylelikle

özeñ Özersin. “öze-“ koyu şeyleri suyla inceltmek, sulandırmak.

P

pantul Pantolon

+*nan* Pantolonla

paraynan Parayla

pasdutmazlardan Pastutmazlardan.

“Pastutmaz” bir soyadı.

paşaport Pasaport

patatis Patates

paTı̄şahın Padişahın

pēlivan Pehlivan

+ıdım Pehlivandım.

pemPe Pembe

pencere Pencere

péşin Peşin

peygamberin Peygamberin

peziyi Bezeyi. “Beze” hamur topağı.

pilov Pilav

pindiri Peyniri

pisikleti Bisikleti

pışpetinen Kışpetle. “Kışpet” yağlı
güreşte pehlivanların giydikleri, belden
baldıra kadar uzanan, dar paçalı meşin
pantolon.

pişi pişi Mayalı hamurdan yağda
kızartılarak pişirilen bir yiyecek.

piştimbal Peştamal

poşu Kenarları saçaklı ipek, pamuk,
yün vb.nden yapılmış bir başörtüsü
türü, dolama.

+larnan Poşularla

+lu Poşulu

+yu Poşuyu

pullūnan Pullukla

pürçekleriynen Pürçekleriyle. “Pürçek”
kadının alnına ve yüzüne dökülen
saçlarına verilen isim.

püşkūt Bisküvi

R

raat Rahat

rāmet Rahmet

+li Rahmetli

+lik Rahmetlik

reçberidik Rençperdik.

rızgını Rızkını

S

sā Sana

saã Sana

saatde Saatte

saatiynen Saatiyle

sabāleyin Sabahleyin

sabanıdın Sabandı.

sabın Sabun

+nan Sabunla

sābine Sahibine

sabrét sen Sabretsen

sacın Sacın. “sac” üzerinde yufka
pişirilen pişirme aracı.

saÇ Saç. “saçmak” eyleminin teklik II.
şahıs emir çekimi.

-dı Saçtı.

saçallardı Saçarlardı.

sādenur Bir kadın ismi.

sağat Sakat

sağıkana Sağken

sağılırkan Sağılırken

-ıvêrdim Sağıverdim.

-ıyurun Sağıyorsun.

saibi Sahibi

sail Dilenci anlamında bir sözcük.

saipleri Sahipleri

saklayacak Saklayacak.

salacaklarıdı Salacaklardı.

salçaynan Salçayla

sallandırımışımış Sallandırırımış

salta Yöresel bir kıyafet

samanlā Samanlığa

+*nan* Samanla

+*nık* Samanlık

+*nıkda* Samanlıkta

sāmayı Sağmayı

samırsaklı Sarımsaklı

saña Sana

sanatda Sanatta

sandelle Sandalye

saraÇlarıdı Saraçlardı. “Saraç” koşum ve eyer takımları yapan veya satan kimse.

sarırlardı Sararlardı.

satallarıdı Satarlardı.

saTdı Sattı.

-*dılar* Sattılar.

-*dım* Sattım.

sav_ol Sağ ol.

savıracāz Savuracağız. “Savur-“ buğdaydan bulgur elde edilirken yapılan işlemlerden biri.

-*ıllar* Savururlar.

savk édellerdi “savk etmek” koşan bittikten sonra hayvanları serbest bırakmak

sayit “Sait” bir erkek ismi.

sazınan Sazla

sedyeynen Sedyeyle

séfillĪnen Sefillikle

+*lik* Sefillik

sékizinci Sekizinci

sél Sel

+*ler* Seller

seniki Seninki

+*iñ* Senin

+*nen* Seninle

senit Hamur tahtası

sēpada Sehpada

sereller Sererler.

serinledillerdi Serinletirlerdi.

+*leşdi* Serinleşti.

+*nikde* Serinlikte

seriyoruk Seriyoruz.

sertidin Sert idi.

sevdĪme Sevdığime

-*dĪni* Sevdüğini

-*dirmişsin* Sevdirmişsin.

-*ellerdi* Severlerdi.

-*erimiş* Severmiş.

-*iyormuşumuş* Seviyormuş imiş.

-*men* Sevmezsin.

sınıfdaydı Sınıftaydı.

sıralıyoruk Sıralıyoruz.

sıraynan Sırayla

sırcılıdım Sırcıldım. “Sırcıl” sır saklayan.

sıyırğı Bit ve yumurtalarından temizlemek için tarağın dişlerine iplik geçirerek saç tarama işi.

sıyırıldı Sıyırırdı.

sıyırmıyor Sıyırmıyor.

sikortalı Sigortalı.

silaş milaş Silaj. Kulu ağzında mısır yaprakları.

simsimi Düğünlerde oynanan bir oyun.

siñdim Sindim.

sinĠn sırtı Bir beddua.

siñiri boşan- Siniri boşanmak

sirken Yenebilen bir yabancı bitki.

siyānı Siyahını

siyasetden Siyasetten

siydali Seyit Ali. Bir erkek ismi.

siyidāmetli “Seyitahmetli” bir yerleşim yeri.

siziñ Sizin

soğannan Soğanla

sokdum Soktum.

-*uvér* Sokuver.

-*uyollardı* Sokuyorlardı.

soluklanmıyorsüz

Soluklanmıyorsunuz.

solūmu Soluğumu

sōna Sonra

+*dan* Sonradan

+*ki* Sonraki

soñum Sonum

sonunaca Sonuna kadar

sōra Sonra

sorallarsa Sorarlarsa

-*dūn* Sorduğun

-*dūz* Sordunuz.

-*uşduracān* Soruşturacaksın.

sosyalım Sosyalim.

soyunuyollardı Soyunuyorlardı.

sökdü Söktü.

-*dük müydü* Sökdüğümüz zaman

anlamında bir zarf.

-*düler* Söktüler.

sōlediğim Söylediğim

-*dik* Söyledik.

-*diler* Söylediler.

-*diydim* Söylediydim.

-*llerdi* Söylerlerdi.

-*mediler* Söylemediler.

-*meyim* Söylemeyeyim.

-*mez* Söylemez.

-*mezdi* Söylemezdi.

-*miş* Söylemiş.

-*nirdi* Söylenirdi.

-*nmez* Söylenmez.

-*rdi* Söylerdi.

-*yecāmi* Söyleyeceğimi

-*yemem* Söyleyemem.

-*yemiyor* Söyleyemiyor.

-*yennerdi* Söyleyenlerdi.

-*yerekden* Söyleyerekten

-*yim* Söyleyeyim.

sōlüycām Söyleyeceğim.

sōlüyollar Söylüyorlar.

sōlüyorum Söylüyorum.

suFraya Sofraya

sulallardı Sularlardı.

-*ycām* Sulayacağım.

-*ycāñ* Sulayacaksın.

sulūna Suluğuna. “Suluk” eski evlerde oda içerisinde banyo ihtiyacını karşılamak için betondan yapılan duş teknesi.

susuzlūndan Susuzluktan

suva Sıva

-*dım* Sıvadım.

+*lık* Sıvalık. Sıvada kullanılan toprak.

-*nacak* Sıvanacak.
 -*rdı* Sıvardı.
 +*sı* Sıvası
suvlardı Sulardı. “Suv” Nogay
 Türklerinde su.
suyunan Suyla
 +*yuñu* Suyunu
süd Süt
südbodka bulguru Nogay Türklerine ait
 yöresel bir yemek.
südde Sütte
 +*leri* Sütleri
 +*ünen* Sütle
 +*ünü* Sütünü
sülü Süleyman isminin halk arasında
 söylenişi.
süpürüdük Süpürürdük.
sürecāni Süreceğini
 -*eller* Sürerler.
 -*üldünü* Sürüldüğünü
süriye Suriye
sürürdü Sürerdi.
sürüynen Sürüyle
süslellerdi Süslerlerdi.
sütcü Sütçü

S

şābeddingilin Şahabettingilin.
 “Şahabettin” bir erkek ismi.
şaid Şahit
şapırdatıllardı Şapırdatırlardı.
 -*ıyollar* Şapırdatıyorlar.
şarpılar Eşarplar

+*larını* Eşarplarını
şemşiye Şemsiye
şéy Şey
 +*ciler* Şeyciler
 +*den* Şeyden
 +*deydi* Şeydeydi.
 +*idin* Şeydi.
 +*imiz* Şeyimiz
 +*iñ* Şeyin
 +*nen* Şeyle
 +*si* Şeyi
şéy deller Şey ederler.
şéy dellerdi Şey ederlerdi.
şéy demedim Şey edemedim.
şéy derdin Şey ederdi.
şéy diyollar Şey ediyorlar.
şéy diyorun Şey ediyorsun.
şéy étdi Şey etti.
şéy étmezdi Şey etmezdi.
şımarıQdım Şımarıktım.
şımındıQ Nogay Türklerinde gelinin
 yüzü görünmesin diye yüzüne örtülen
 kumaş.
şinci Şimdi
şindi Şimdi
şinnik Şenlik
şiytan Şeytan
şo Şu
şona Şuna
şonu Şunu
şora Şura
şoralardan Şuralardan
şorda Şurada
şordan Şuradan

şoruya Şuraya

şōle Şöyle

şōleydi Şöyleydi.

şuför Şoför

şunnan Şununla

şurda Şurada

şuruya Şuraya

T

tā Bir gösterme edatı.

taam Tamam

tabā Tabağa

tabaḲta Tabakta

tahta Tahta. Nogay Türklerinde gelinin

üzerine oturduğu iskemle.

+*ynan* Tahtayla

taḳallardı Takarlardı.

taḳardıḳ Takardık.

taḳsi Taksi

tanın Tanırsın.

-*tdırrım* Tanıtırım.

-*tdīnız* Tanıtdığınız

tapannan Tapanla. “Tapan” tarlaya

atılan tohumu örtmek için gezdirilen

ağaçtan geniş araç, sürgü.

+*nar* Tapanlar. “Tapanla-“

taraFa Tarafa

+*dayıdı* Tarafta idi.

+*dayısa* Tarafta ise

taşırdıḳ Taşırdık.

tatar mısaların “Tatar Musaların” bir

aile.

tāta Tahta

tavık Tavuk

tavsırımı Tasvirimi. Fotoğraf anlamında.

televizonda Televizyonda

tēlli duaklı gelin ol- Telli duvaklı gelin olmak.

temam Tamam

+*ı* Tamamı

+*lamayınca* Tamamlayınca

+*layım* Tamamlayayım.

temizlikden Temizlikten

tene Tane

tenekeynen Tenekeyle

tespilernen Tepsilerle

tevikden Tevfik’ten. Bir erkek ismi.

tınas “Tınaz” dövülerek savrulmaya hazırlanan ekin yığını.

tırpannan Tırpanla “Tırpan” ot, ekin biçmeye yarayan hafif kıvrık, bıçaklı bir alet.

tiren Tarlayı sürmek için kullanılan bir araba.

+*inyen* Tireniyle

+*nen* Tirenle

tıvtıkliyorun Tiftikliyorsun.

tiyovbaşlık Nogay Türklerinin düğün adetleriyle ilgili bir terim.

toğacı Tokaçı. “Tokaç” çamaşır yıkamak için kullanılan tahta bir alet.

tokaḲlardıḳ Tokaçlardık. “Tokaç” çamaşır yıkamak için kullanılan tahta bir alet.

+*nan* Tokaçla

tokdura Doktora

+dan Doktordan

+lar Doktorlar

+u Doktoru

toklu Bir yıllık kuzu.

tokmā Tokmağı. “Tokmak” dibekte dövme için kullanılan ağaçtan araç.

+n Tokmağın

+nan Tokmakla

tōm Tohum

tomatis Domates

topalā Topalağı. “Topalak” yöresel bir yemek.

toplallar Toplarlar

-llardı Toplarlardı.

toprā Toprağı

toprakda Toprakta

torpā Toprağı

torpak Toprak

torunnar Torunlar

tozov Hızlı hareket ederek ardında toz bırakan kişi anlamında kullanılan bir sıfat.

trakdörü Traktörü

tulā Tuluğa. “Tuluk” peynir vb. saklamak için kullanılan deri, tulum.

tulūkana “Tulukken” peynirin olma süreci içinde olduğunu anlatır.

tulumba Tohum ekmek için kullanılan bir tarım aleti.

tulumpa Tohum ekmek için kullanılan bir tarım aleti.

tulūna Tuluğuna. “Tuluk” keçinin derisi için kullanılan bir sözcük.

turb Turp

tülek Tüy anlamında bir sözcük.

türkmenōlu Türkmenoğlu. Bir sülale.

U

uÇlarda Uçlarda

uçun İçin

uğraman Uğramazsın.

uğraşıllardın Uğraşırlardı. ”Uğraş-“ kötü davranmak anlamında.

-ıyollardı Uğraşıyorlardı.

uğundur “Uğun-“ dans ederken kendinden geçmek.

ulaf Yulaf

ulen Bir seslenme edatı.

ummān “Ümmühan” bir kadın ismi.

unuduveriyorum Unutuveriyorum.

unuduıyoruñ Unutuyorsun.

unuTduk Unuttuk.

-dum Unuttum.

urganı “Urgan” ince halat.

urkuya “Rukiye” isminin halk arasında söyleniş biçimi.

urüsüm Gelenek-görenek

usda Usta

+lar Ustalar

+ya Ustaya

+yı Ustayı

+yıldı Usta idi.

+ynan Ustayla

utele Otele

uyumussum Uyumuşum.

uzatdīn Uzattığın

uzunlū Uzunluğu

Ü

üç Üç

+*lû* Üçlü

üç etek Yöresel bir kıyafet.

üçünükünü Üçünükünü

üğdü büğdü Çokluk bildiren bir ikileme.

üğüdüllerdi Öğütürlerdi.

-*üp* Öğütüp

ülen Bir seslenme edatı.

ülü Kız istemeye gelirken getirilen yiyecekler.

+*ynen* Ülüyle

üniversdeye Üniversiteye

+*yi* Üniversiteyi

ünnedi Ünledi. “Ünle-“ yüksek sesle çağırmak.

üretillerdi Üretirlerdi.

üsd üsde Üst üste

üsdü Üstü

+*ünde* Üstünde

+*ünden* Üstünden

+*ündeyidik* Üstünde idik.

+*üne* Üstüne

üsdünüm Üstünüm.

üseyin “Hüseyin” bir erkek ismi.

V

vāidenin Vahide’nin. “Vahide” bir kadın ismi.

vakıt Vakıt

vallā Vallahi

varacāz Varacağız.

-*aydīz* Varaydınız

-*dıydın* Vardıydı.

-*ıdık* Varırdık.

-*massam* Varmazsam

-*māyon* Varmıyorsun.

-*rım* Varırım.

varı “Varsın” anlamında bir bağlama edatı.

varıdı Var idi.

+*ıdın* Var idi.

+*ımış* Var imiş.

+*ımışımış* Var imiş.

+*ısa* Varsa

velāsıl Velhasıl. Bir bağlama edatı.

vérdiler Verdiler.

-*ecāk* Vereceğiz.

-*ecām* Vereceğim.

-*ecāz* Vereceğiz.

-*en* Veren

-*erek* Vererek

-*i* Verir.

-*icām* Vereceğim.

-*idi* Verirdi.

-*idik* Verirdik.

-*illerdi* Verirlerdi.

-*ise* Verirse

-*iyollar* Veriyorlar.

-*iyorduk* Veriyorduk.

-*mem* Vermem.

-*memiş* Vermemiş.

-*messe* Vermezse

-*messen* Vermezsen

-meycām Vermeyeceğim.

-mişler Vermişler.

-rimiş Verirmiş.

-riz Veririz.

veyāt Veyahut

veyāut Veyahut

viresiye Veresiye

vucūtun Vücudun

vurdun muydu Vurduğu zaman
anlamında.

vurudūn Vururdu.

-uyollar Vuruyorlar.

-uyorsūz

-udum Vururdum.

Y

yaāş Yağış

yaba Harman savurmakta kullanılan
çatal biçiminde tahtadan tarım aleti.

+larinan Yabalarla

+ynan Yabayla

yabancınıñ Yabancıнын

yabannarda Yabanlarda

yağıp “Yakup” bir erkek ismi.

yağubunan Yakup’la

yağarkana Yağarken

yağınan Yağla

yağl ekmek “Yağlı ekmek” sac
üzerinde yufkadan yapılan yöresel bir
yemek.

yağlan Yağlarsın.

yağlıyurun Yağlıyorsun.

yağmur Yağmur

yakallardı Yakarlardı.

-an Yakarsın.

-dırmadı Yaktırmadı.

-dīmız Yaktığımız

-dīn Yaktığın.

yakınıdı Yakın idi.

+ıdık Yakın idik.

yakışıklıydı Yakışıklı idi.

yalandırmış Kandırmak anlamında
kullanılan bir sözcük.

yalıñız Yalnız. Bir bağlama edatı.

yalñız Yalnız. Bir bağlama edatı.

yañıldırdım Yanıltırdım.

yan gayış “yan kayış” at koşumu.

yanna Yana

yannıya Yana

yannıyı Yanı

yapacām Yapacağım.

-acāsa Yapacaktır

-allardı Yaparlardı.

-ardık kine Yapardık ki

-aradı Yapar idi.

-arık Yaparız.

-dı Yaptı.

-dılar Yaptılar.

-dım Yaptım.

-dīnız Yaptığınız

-dırdık Yaptırdık.

-dırdım Yaptırdım.

-dıydım Yaptıydım.

-dīyin Yaptığın

-ıcām Yapacağım.

-ıcāz Yapacağız.

-ılırdın Yapılırdı.

-*ıştırıdım* Yapıştırırdım.
-*ivérđi* Yapıverdi.
-*ıyormuşumuş* Yapıyormuş imiş.
-*ıyurun* Yapıyorsun.
-*madın mıydı* Yapmadığın zaman anlamında.

-*mañ* Yapmayın.
-*mıycām* Yapmayacağım.

yarayışlı Yararlı

yasdı Yatsı

yasdık Yastık

+*larımız* Yastıklarımız

yasdıdı Yastık idi.

yastā Yastığa

yaşāyosūz Yaşıyorsunuz.

yaşda Yaşta

+*ıdıdık* Yaşıt idik.

+*ımdakıların* Yaşımdakilerin

+*ındā* Yaşındaki

yatāma Yatağıma

yatāmız Yatağıımız

yatdı Yattı.

-*dılarıdı* Yattılar idi.

-*ıyolar* Yatıyorlar.

-*mıycām* Yatmayacağım.

-*acān* Yatacaksın.

yaut Yahut. Bir bağlama edatı.

yav Bir ünlem edatı.

yayak Yaya

yayan Yürüyerek gitmek

yaydırıyodum Yaydırıyordum.

“Yaydır-“ inek, koyun vb. otlamasını sağlamak.

yazañ Yazarsın. “Yaz-“ hamuru açmak anlamında.

yazmıyosūz Yazmıyorsunuz.

yazzık Yazık

yé “Ye-“ fiilinin teklik II. şahıs emir çekimi.

-*dik* Yedik.

-*diridim* Yedirirdim.

-*dirillerdi* Yedirirlerdi.

-*diriyor* Yediriyor.

-*llerdi* Yerlerdi.

-*llerdin* Yerlerdi.

-*r* Yer. M10/15, M17/20

-*rdi* Yerde.

-*rdik* Yerdik.

-*rdin* Yerde.

-*rik* Yeriz.

-*me* Yemek işi. M8/14

-*me* “Ye-“ fiilinin teklik II. şahıs

olumsuzluk emir çekimi. M13/306

-*nirdi* Yenirdi.

-*mezdim* Yemezdim.

-*rkene* Yerken

-*rsem* Yersem

yédi Yedi. Altıdan sonra gelen sayının adı.

+*nci* Yedinci

+*sinde* Yedisinde

yéğen Yeğen

+*im* Yeğenim

yéi Yeni

yéidden Yeniden

yél Yel, rüzgâr

yélārşı Yele karşı

yém Yem. “Yem” hayvan yiyeceği.

+*i* Yemi

+*idi* Yem idi.

+*ini* Yemini

+*ler* Yemler.

+*liyoduk* Yemliyorduk.

yémā Yemeğe M18/50

yémā Yemeği 13/386

yémāni Yemeğini

yémānin Yemeğinin

yémek Yemek

yémekāne Yemekhane

yémin Yemin Ant

yémlī Yemliği. “Yemlik” yenebilen bir yabani ot.

yémlī bkz. *yémlī*

yéngen Yenge

+*si* Yengesi

yéni Yeni

yér Yer. Mekân. M4/73, M7/5, M9/21, M10/51, M13/401, M15/133, M17/29

+*de* Yerde

+*ini* Yerini

+*iniñ* Yerinin

yérleşdi Yerleşti.

+*leşdikden* Yerleştikten

+*leşdirdiler* Yerleştirdiler.

+*leşiyor* Yerleşiyor.

+*leşmiş* Yerleşmiş.

+*lisi* Yerlisi

+*lisiyiz* Yerlisiyiz.

yéşil Yeşil

+*i* Yeşili

+*lyidi* Yeşilli idi.

yétecānden Yeteceğinden

-*er* Yeter. “Yet-“ fiilinin teklik

III. şahıs geniş zaman çekimi.

-*ışdiremiyor* Yetiştiremiyor.

-*ışmeyecek* Yetiştirecek.

-*mez* Yetmez.

yétmiş Yetmiş. Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı.

+*de* Yetmişte

+*den* Yetmişten

yığallardı Yığarlardı.

yıkallar Yıkalar. “yık-“

-*ñ* Yıkarsın.

-*ıdım* Yıkardım.

-*ycām* Yıkayacağım.

yıkanmış Yıkanmış.

-*rdık* Yıkardık.

yıkıdım Yıkıdım.

-*ıldī* Yıkıldığı

yımırta Yumurta

+*nın* Yumurtanın

+*sı* Yumurtası

+*yı* Yumurtayı

yīrmi Yirmi

yırtı Yırttı.

-*dım* Yırttım.

-*īna* Yırtığına

yīñ Yiyin.

yéññi yémeññi Yer misin yemez misin?

yıtdım Yıttım. “Yit-“ kişi için olmak, erginleşmek.

yīycāk Yiyeceğiz.

-*yecān* Yiyeceksin.

yō Hayır anlamında bir cevap edatı.

yoğudu Yok idi.

yoğurtlū Yoğurtluğu. “Yoğurtluk”

yoğurt yapmak için kaynatılan süt.

yoğurudum Yoğururdum.

-*uñ* Yoğurursun.

-*uyorun* Yoğuruyorsun.

yokarı Yukarı

+*mı* Yukarımı. Vücudun üst
tarafı anlamında.

+*sındayılık* Yukarısında idik.

yokdu Yoktu.

+*lūmuz* Yokluğumuz. Yoksulluk
zamanları için.

+*sullarının* Yoksullardı.

+*suzluğudu* Yoksuzluk idi.

“Yoksuzluk” yoksulluk

yoluñ Yolun.

yoluyollar Yoluyorlar.

yonukdu Yonuktu. “Yonuk” oyuk
anlamında.

yoñurdum Yoğurdum.

yorulullardı Yorulurlardı.

yörüdü Yürüdü.

-*dü müydü* Yürüdüğü zaman
anlamında.

-*dükce* Yürüdükçe

-*müyor* Yürümüyor.

-*ñ* Yürüyün.

-*rkene* Yürürken

-*yemiyorum* Yürüyemiyorum.

-*yordu* Yürüyordu.

yuğardım “Yu-“ yıkamak.

yuka Yufka. Oklava ile açılan ince,

yuvarlak hamur yapığı.

+*yı* Yufkayı

yuñ Yün

+*dan* Yünden

+*u* Yünü

+*undan* Yününden

+*unu* Yününü

yun yıkan Yıkarsın. “Yu-“ yıkamak.

yurduk “yu-“ yıkamak.

yūsek Yüksek

yutdum Yuttum.

yuvarlan Yuvarlarsın.

yüyollar Yıkıyorlar. “yu-“ yıkamak.

-*yoruk* Yıkıyoruz.

yūke Bkz. yuka.

yürām Yüreğim

yüzzükler Yüzükler

Z

zaār Zahir. Bir bağlama edatı.

zaba Sabah

zabā Sabaha

+*ca* Sabahaca. Sabaha kadar
anlamında.

zabah Sabah

zabāleyin Sabahleyin

+*nan* Sabahla

zalatalık Salatalık

zalımları Zalimleri

zamannar Zamanlar

+*narı* Zamanları

+*narım* Zamanlarım

zannédermiş Zannedermiş.

zannétme Zannetme.

zaydeye Zahide'ye. "Zahide" bir kadın ismi.

+*ynen* Zahide'yle.

zebze Sebze

+*ynen* Sebzeyle

zekiymişimiş Zekiymiş imiş.

zekkalarını "Zekka" hayvan bağlamakta kullanılan, yere çakılan demir kazık.

zenātın Zanaatın

zencir müncür Zincir için kullanılan bir ikileme.

zencire Zincire

zerdali Kayısı ağacı

zerdeli Kayısı ağacı

zere Sakın anlamında bir sözcük.

zéynep Zeynep

zikkeler Bk. zekkalarını

zilfinin "Zilfi" bir kadın ismi.

zini Sini. Üzerinde yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.

+*lere* Sinilere

+*lerin* Sinilerin

+*ye* Siniye

zobada Sobada

+*mız* Sobamız

+*nı* Sobanı

+*nın* Sobanın

+*yı* Sobayı

+*ynan* Sobayla

zorunan Zorla

zurnaynan Zurnayla

5. KAYNAKÇA

- Alkaya, Ercan. “Eski Türkçe -qıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine.”, *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*. Şanlıurfa: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008.
- Aşcı, Ufuk Deniz. “Bozkır Ağzında Görülen Bazı Şekil Bilgisi (Morfoloji) Özelliklerine Dair,” *Sutad* 40. sayı, 2016: 177-193.
- Ay, Özgür. “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde Görülen Eskicil (Arkaik) Unsurlar Üzerine.”, *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, Şanlıurfa: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008.
- Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- Buran, Ahmet. “Türkçede ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında s / ş Meselesi,” *Türkoloji Araştırmaları* cilt no:2/2 (2007): 121-127.
- Caferoğlu, Ahmet. “Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* cilt no: 3 (1955): 1-7.
- Caferoğlu, Ahmet. “Anadolu Ağızları Konson Değişimleri,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* cilt no:11 (1963): 1-32.
- Caferoğlu, Ahmet. “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişimleri,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* cilt no:12 (1964): 1-33.
- Çağatay, Saadet. “Türkçede ki < erki,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* cilt no:11 (1963): 245-250.
- Demirtaş, Ahmet. “‘Şüphe’ ve ‘Tereddüt’ Bildiren ‘ki’ Edatının Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine.” 7. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*. Ed. Ahmet Buran, Ercan Alkaya, Fatih Özek, Süleyman Kaan Yalçın. I. cilt, Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 2015.
- Dinar, Talat. “Anadolu Ağızlarında Görülen Geçmiş Zaman ve Dilek-Şart Kipi 3. Teklik Şahıs Çekimlerinde Görülen /n/ Sesi ve Kullanıldığı Bölgeler,” *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 53. sayı. 2015: 155-199.
- Doğan, Talip “Halaç Türkçesinde Sıfat-Fiil Eki –GXIX~ -KXIX Üzerine,” *Karadeniz Araştırmaları* XVI/ 64. (2019): 695-709.

- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayın, 1998.
- Gemalmaz, Efrasiyap. *Erzurum İli Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.
- Gülensoy, Tuncer. *Kütahya ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988.
- Gülensoy, Tuncer. *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2018.
- Gülseren, Cemil. *Malatya İli Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.
- Gülsevin, Gürer. *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Karadeniz, H. Basri. “Atçekenler ve Kulu.”, *Aidiyet, Göç ve Tarımın Şehri Kulu Sempozyumu Bildirileri*. Ed. Mustafa Demirci, Mehmet Ali Hacıgökmen, Mehmet Ali Aydemir. Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2012.
- Karahan, Leyla. *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1996.
- Karahan, Leyla. “Türkiye Türkçesi Ağızlarında ñ > y Değişmesi,” Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı. 1999: 99-105.
- Karahan, Leyla. “Ağız Verilerinin Etimoloji Çalışmalarına Katkısı: “söylesâne” Örneği,” *Dil Araştırmaları* Bahar 10. sayı (2012): 9-15.
- Karahan, Leyla. “Türkçede Bazı Ek ve Edatlarda “-n” Morfemi ile Ortaya Çıkan Varyantlaşma.”, *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*. Ed. Bülent Gül. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2012
- Kâşgarlı Mahmud. *Dîvânü Lugâti't-Türk-Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Haz. Ahmet Bican Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018.
- Korkmaz, Zeynep. *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, 2. baskı, II cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- Korkmaz, Zeynep. “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme.”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. baskı, II cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.

- Korkmaz, Zeynep. “uçun ~ üçün ~ için v.b. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine.”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. baskı, II cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Korkmaz, Zeynep. “Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı.”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 2. baskı, II cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Korkmaz, Zeynep. “Nevşehir ve Yöresi Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikleri Üzerine,” *Türkoloji Araştırmaları* cilt no: 2/2 Bahar (2007): 492-501.
- Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.
- Koyuncu, Ahmet ve Mehmet Ali Aydemir. “Kulu’da Toplumsal Hayatın Kırsal Görünümleri.”, *Aidiyet, Göç ve Tarımın Şehri Kulu Sempozyumu Bildirileri*. Ed. Mustafa Demirci, Mehmet Ali Hacıgökmen, Mehmet Ali Aydemir. Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2012.
- Küçük, Salim. “/+lAyI/, /+lAyU/, /+lAy/ ve /+lAyIn/ İsimden İsim Yapım Eki ve İşlevleri.” *International Journal of Social Science* 47. Sayı. 2016: 207-213.
- Kılıç, Mine. *Kahramanmaraş Merkez Ağzı*. Kahramanmaraş: Ukde, 2008.
- Kızıldağ, Süleyman Hilmi. *Şereflikoçhisar-Kulu Yöresi Nogay Ağzı (Giriş-İnceleme-Metin-Seçme Sözlük-Ekler)*. Malatya, 2017.
- Özkan, Abdurrahman, Mehmet Yastı ve Bayram Yanar. “Bozkır Ağzının Ses Özellikleri.” *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*. Konya, 2016.
- Sönmez, Devrim. *Eski Çağlardan Günümüze Kulu*. Konya: Dizgi Ofset Matbaacılık, 2004.
- Tekin, Ferhat. “Göçmen Kürtlerde Aşiret Kültürü: Kulu Örneğinde Bir Değerlendirme.”, *Aidiyet, Göç ve Tarımın Şehri Kulu Sempozyumu Bildirileri*. Ed. Mustafa Demirci, Mehmet Ali Hacıgökmen, Mehmet Ali Aydemir. Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2012.
- Tekin, Talat. *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- Türk, Vahit, Şaban Doğan ve Yasin Şerifoğlu. *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2018.

Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, VI Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Uysal, İdris Nebi. *Karaman İli Ağızları ve Anadolu Ağızları Arasındaki Yeri*. Karaman: Komsan Yayınları, 2011.

Üstüner, Ahat. “Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılışı,” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt no: 10. 1. Sayı (2000): 189-206.

Yavuz, Orhan. “Türkçe’de Kapalı e,” S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi 6. sayı. 1991: 271-306.

Yılmaz, Mehmet. “Tanzimat Dönemi’nde Yapılan Nüfus Sayımlarına Göre Kulu Köyü.”, *Aidiyet, Göç ve Tarımın Şehri Kulu Sempozyumu Bildirileri*. Ed. Mustafa Demirci, Mehmet Ali Hacıgökmen, Mehmet Ali Aydemir. Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2012.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/>

<http://www.kulu.gov.tr/ilcemiz>

Kişİ Kaynaklar

Akdağ, Hacı. Kişisel Görüşme. 22 Ocak 2019.

Akdağ, Süleyman. Kişisel Görüşme. 22 Temmuz 2019.

Akdağ, Adnan. Kişisel Görüşme. 13 Ağustos 2019.

Akdağ, Tülün. Kişisel Görüşme. 13 Ağustos 2019.

Atay, Hatice. Kişisel Görüşme. 28 Temmuz 2019.

Başoda, Mevlit. Kişisel Görüşme. 26 Temmuz 2019.

Çömlek, İsmet. Kişisel Görüşme. 25 Temmuz 2019.

Çömlek, Nurhayat. Kişisel Görüşme. 25 Temmuz 2019.

Demirkıran, Bahar. Kişisel Görüşme. 21 Ağustos 2019.

Göker, Gülcan. Kişisel Görüşme. 21 Ağustos 2019.

Göker, Rabia. Kişisel Görüşme. 20 Ağustos 2019.

Güçlü, Arif. Kişisel Görüşme. 20 Temmuz 2019.

İlgöy, Kezban. Kişisel Görüşme. 25 Ağustos 2019.

Kocamış, Songül. Telefon Görüşmesi. 07 Aralık 2018.

Koçak, Mine. Kişisel Görüşme. 28 Temmuz 2019.

Mermer, Celal. Kişisel Görüşme. 17 Temmuz 2019.
Mermer, Miyase. Kişisel Görüşme. 18 Temmuz 2019.
Mermer, Fevzi. Kişisel Görüşme. 18 Temmuz 2019.
Mermer, Gülşen. Kişisel Görüşme. 21 Temmuz 2019.
Mermer, Mahiye. Kişisel Görüşme. 21 Temmuz 2019.
Mermer, Rukiye. Kişisel Görüşme. 25 Ağustos 2019.
Oğuz, Semiha. Kişisel Görüşme. 20 Temmuz 2019.
Özkan, Kadife. Kişisel Görüşme. 20 Temmuz 2019.
Özge, İhsan. Kişisel Görüşme. 29 Ağustos 2019.
Taner, Abdi. Kişisel Görüşme. 6 Ağustos 2019.
Tümtürk, Hamit. Kişisel Görüşme. 20 Temmuz 2019.
Ugan, Münübe. Kişisel Görüşme. 21 Temmuz 2019.